

Αν τ-οιλεάνας

ó criom̃t̃ain

comluét oideáais na héireann teoranta

Comar
Cultúra Éireann
a bhonn

Presented by
The Cultural Relations
Committee of Ireland

Item 10423

07110
~~O'CRA~~
O'CRIO

"The Islander"

The Library of

Crosby Hall

KA 0402148 7

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/bwb_KU-774-574

Δη τοιλεάηαδ

AN T-OILEÁNAIC

SCÉAL A BÉATAO FÉIN

DO SCRÍOB

TOMÁS Ó CRÍOMHÁIN

AN SEADAC DO CUIR I N-EAGAR

“MAR NÁ BEIRÉ AR LEITÉIRÍ ARÍS ANN.”—L. 265

AN DARA CLÓDUALAÓ

CLÓLUCT AN TALBHÓIDIS

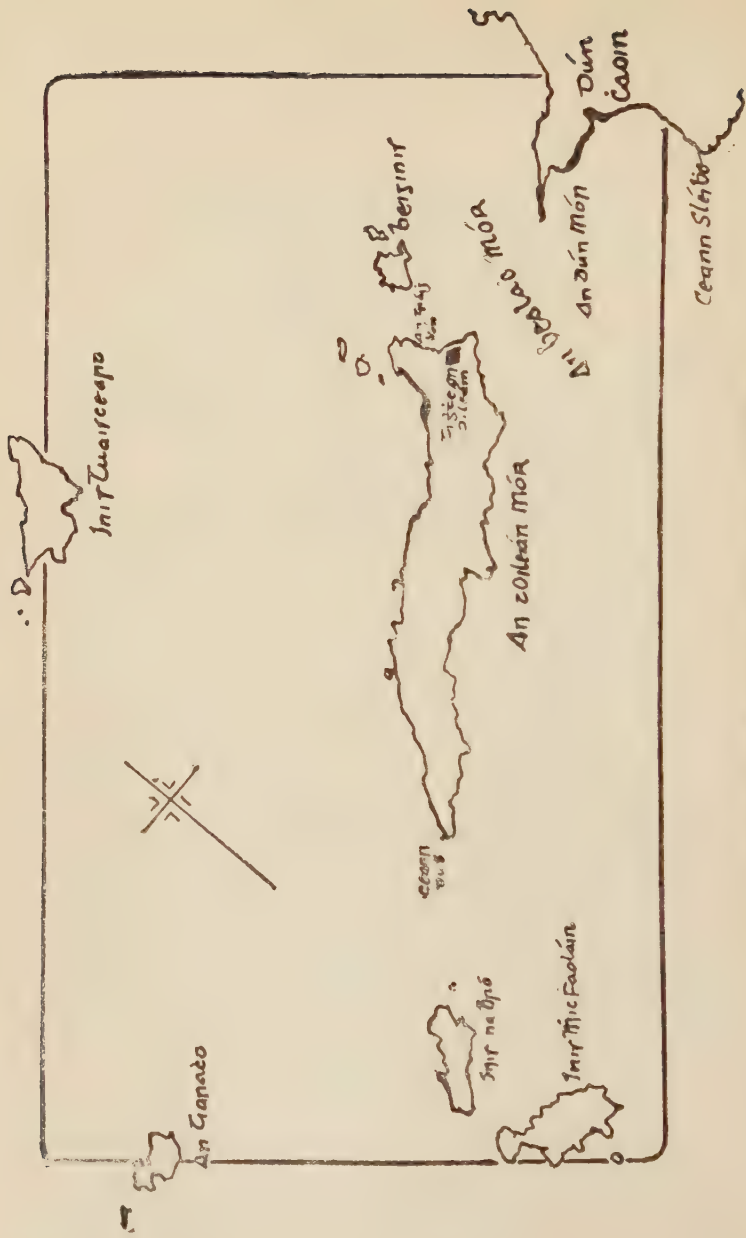
TEÓRANTA

BÁILE ÁTA CLIAIC

Αἱ τοῖς ἁγίοις

CLAR na 5C41b10E41

Catb.						l.
I.	mé im' naoiòneán	7				
II.	1 n-aoir Scoile óom	20				
III.	na Tighe bí agaimn	34				
IV.	Scolaíóeáct agus fánaíóeáct	41				
V.	mo céad turur 'on Daingean	49				
VI.	Tómár maol agus an tSean-dampir	56				
VII.	Deire le Scoil agam	69				
VIII.	mipe i mbun Tighe	75				
IX.	An Rón	86				
X.	An Saoḡal ag Gluaipéáct	93				
XI.	mé im' fear	102				
XII.	Lá na Róinte	108				
XIII.	bean 'á luath liom	116				
XIV.	lón noolaig	129				
XV.	noolaig spinn	147				
XVI.	An Inro, 1878	158				
XVII.	An Obair agus an Seachrán	165				
XVIII.	Deire le báro agus le hac-mháistir	181				
XIX.	An Naomós Beas	188				
XX.	Bpácaó an tsaoḡail	204				
XXI.	An mhnú búrde	220				
XXII.	An Tórradh	227				
XXIII.	Topaó mo Suime ra Sólaimn	243				
XXIV.	So agus Súo	252				
XXV.	Crióó	263				

oileáin na mblascao 1 geora tuitne

TAGRAD

Ir do Ærian Ó Ceallaigh (Cilláirne) do rceibíob Tomár Ó Cnuimhtain an dá trían coraigh de'n "beata" ro pé mar do rceibíob pé "Allagair na h-Inire" do poime rin. Tug an Ceallaic a raib de'n rceibíobinn aise domh-ra tuairim ir trí bliana ó rin, i dteannta rceibíobinn an "Allagair," le linn do péin beic ag imeact do'n Eorpa, meapaim ; agus d'iarr orm caoi éigin a cuarad cun iad a cup i gcló. Ní táinig an caoi cuise rin nó gur cuiread an gléar ro ar bun pé'n Roinn Ordeacair cun leabair Gaedilge a cup i gcló. Do rceibíob an t-údar an trear cuio de'n "beata" go luac tar éir me d'fágáil na rceibíobinní ó Ærian Ó Ceallaigh.

De dhearcuib an fáio atá ran rceibíobinn dob' éigean poimnt d'fágaint ar lár. Máiread, níor fágad don ní amuic d'fágad bearna máicailleac ra rceal ná a bainfead don pios de'n dat ó'n truaiteinreac ná de'n blar ó'n bfeirinne atá ra rtair éagrúil iongantais reo.

D'aite rceibíobar técr an leabair ó túir deire d'fonn an litriú a tabairt ar gnat-bul leir an litriú a cleactatar pé látair .i. géillead poimnt do'n foclóir agus poimnt eile do'n cáimnteoir. Níorb' féoir canúin na h-aite a gabbáil go h-iomlán cruinn san éirge ar fáo ar an rean-litriú agus gabáil le pon-litriú ó bonn. Ní do'n pobal a leicéro rin, ám, agus ir do'n pobal an leabair ro. Do leanar níor dláite do'n canúint i gcomrád an leabair ná ran gcuro eile de.

Tá gramadóac agus cora camnte an údair sa leabhar san ádair ar bit oítea ac mar do ceap ré 140.

Ádair Drian Ó Ceallaig supb' éigean do leabhar m'acrim Socrí o'fagáil agus cur do a léigeadó do Tomár Ó Críomhtain rula ngéilleadó ré go raib don ní 'n-a fagáil féin supb' fiú cur ríor air. Níor éiríó ré roime rin go raib an rceal mar rin aige. Dob' é rin tionnrcnam na h-oibre agus ir é an leabhar ro corad an traoctair. Ir neam-coitc-ionnta an leabhar é. Ir beas má tá a leitéir eile de leabhar i noiaró a fámáil de duine le fagáil ran litríocht ; agus ir dearb ná fuil rin i litríocht na Saeóilge.

Tá ré ráirte ag an údar sup rcpíob ré go mion-éruinn ar a lán o'd gcuirfai o'fonn go mbead cuimne i mball éigin oítea ; agus go dtug ré iarrad ar meon na ndaoine bí 'n-a timdeall a cur ríor " cun go mbead ar dtuairirc 'ar noiaró, mar ná beró ar leitéirí arir ann." Ir áiríte sup ríor do ran. Ní beró a leitéirí arir ann.

Stair fírinneac atá ran leabhar ro ar fagáil agus ar daoine a bí ann le linn an údair—fagáil agus daoine nac aicnro anoir féin, má b'aicnro riam 140, fiú do munnir na tíre o'ar oi Tomár áro-aigeanac Ó Críomhtain agus na milte míle o'd fámáil ran nSaeóealtac ná táinig i reilb a gairt riam " ó fagad éire agus Saeóil doct' claoirte."

AN FEAR EAGAIR.

AN T-OILEÁNAÐ

I

mé im' naoiðneðn

Mo mhuintir, an treana-bean béal-uorair, cliað na móna, an ile buíde, an bhríte, na mucá mara, long na cruicneáctan, me féin ašur an eapcú.

Lá San Tomár, ra mbliain 1856, 'reath rugaó me.

Ir cuimhin liom beic ar brollac mo mhátar. Ceitne bliana bíor ratar baineaó de deol me. Ir me oríodar an éruircín, deire an áil. Sin é an fáct gur fágaó com róda ar na cíní me.

Do bíor im' peata 'na teannta ran. Ceatrar oriféar ašam ašur gaó nouine aca aš cur a goblaiz féin im' béal. Bíor mar beaó gearrcac éin aca : Máire Uomnaill, Cáit Uomnaill, Eiblin Uomnaill ašur Nóra Uomnaill, pátraiz Uomnaill ašur me féin Tomár Uomnaill. Tá Máire fóf beo ran oileán ro,* tá beirt eile aca beo i Meirice, tá pátraiz beo.* Cailleaó Cáit ašur an pinpion ráite aici. Sin iad an t-ál do bí ašainn ann. Do bíodar ran ar fat

* Cailleaó ó ím iad.

mór le linn mire beic im' báb inra trlí nárb' iongantar dom a beic im' peata eatarca. Ní raib mór-fúil cuige liom ran am gur buailear cúca.

Feaí ná raib áro tob' ead m'atair. É teann téagarca. Bí mo mátair i n-aoirde póilín go rábac. Í reupánta, iúctmar, láirir, pionna-gléigeal ac le linn mire do beic ar a brollac aici ní raib an reamáró ar an mbainne cíc'; agus puo eile, me féin im' samam reana-bó agus deacair a tógaint.

Tar éir an traoşail do bí riotalaca breagca as an rógairie báir 'á breic leir agus é as tabairt deire dom-ra 1r dóca guró' amlaio nárb' fiú leir me ó'airtriú. Bíor as dul i gcruadact agus me as imeact liom féin fairo ba maic liom dul ac bíor fairie amuic orm rapa raşainn ar bpuac na mara. Cota de şlar na caorac orm agus cairín cniotalta; cineál şam 'á řaşail: uó cipece, blúipe ime, blúipe éirc, báirneac agus miongán—blúipe de şac ní ó řairige agus talam.

Tiş beaş caol gur máirreamair ann. Luacair ó'n şenoc air. 1r minic a bí nead cipece anáirde 'n-a órom agus doraoí uó innti. Do bí leabair pocair inra cúinne ann agus óá leabair i tócin an tiş. Bíor óá bó ann, óá muic, na ceapca agus a şcuro uó irtiş, agus aral agus an méro reo şainn féin. Do bí cúl an tiş le muinntir, ré rin bí a dorar ó cuair agus dorar na cota eile ó deap.

Do bí tiş eile or ar şoinne amac agus a dorar linn. Bíor luct an óá tiş as caint le n-a céile şac lá. Bíor bean an tiş rin şac uile nóimeat irteac agus amac cúşainn-ne. Bíor puo éigin 'e bapra na tcurur aici. Aitiréoir beaş şliobac, buide, mí-deap, şan toirt tob' ead i. Í rcéalac, boćanać. 1r minic adeirnead ri lem' mátair ná tóşpaó éipe şamam reana-bó; agus 1r dóca ná raib şamam řiam şe bó, éřiona ná óş, ba řpuaillice ná i féin. Mar rin féin bí cpoide maic aici.

1r şairio go řabar as eapcar go maic agus go raib an

cóta glar as fasáil gearra dom. Me i mblianta na tuircionna an uair seo. Is gairid go rabar as dul i n-aiteantar ar an peana-cailiú agus go rabar as tabairt gac 'na reath ói. Bíod' uream an dá tige gac Domhnac 'ar dtig-ne agus an Coróin páirteac age m' atair ar riubal. Deireadh bean an tige amuic, annran, lem' mátair : " Fásfaid a' cóta glar air nó go mbeir as loig mna' do ! Nac maic atá ré as fár, bail ó 'Dia air ! " a deireadh sí agus cleitire de deargán úr tair 'n-a bolg aici.

Ó Dúndaoin treabchar m'atar. Pór ré inran oileán ro. Ó páirte fionntaísa treabchar mo mátair. Do bíodar araon toilteanac le céile. Ni raib an glar oíca a bíonn ar a tuille aca go scaittar maide tabairt do cúro maic aca.

Do cuirtear cúca i mbotán boct as dul i leit fealt-gaireact' na fairrge agus do bí píora talman aca agus iad araon go dian-maic cun earraídeact a bainc ar muir agus talam. Ni raib don aral inran oileán ro ran am ran ac cléibeanna ar úrom gac fí—agus mná, ré rin don bean nár peata i nó rógaire gur' fearr léi goirca ná obair.

Sealgairí iongantac doob' ead m'atair agus an-fear oibre. Saor cloide agus captaen báro doob' ead é agus fear clirte cun gac gnóca. Is mó gnó a deinead ré do dooinib eile mar ná raib 'n-a bfuimhór ran am úo ac mar bead peata aral ar páirc.

Ans-bliam éir doob' ead an bliam rin go raib an cóta glar oim-ra agus gan me ró fador ar breac-fúil a tabairt ar brollac mo mátair—dar liom gur ceart dom beic as riolpaireact na gcíní fór. Is dóca nac mó ná dá bliam a bíor fásca iad an uair rin.

Do bí m'atair as dul as iarcac maidean. Bí cruac breag móra aca, irteac inra bliam, inra cnoc agus bí tuairisc aca go raib sí ar fad goirte ó inóe noimhir rin. Dubairt ré lem' mátair raotar éigin a déanam ar cúro de 'n móin a tabairt abail, go raib an lá breag. Do buail

rí a cliab ar a dhom agus do bí ré cléibheanna infa baile aici riarar mórcail an peata ar a fuan. 'Dob' éigean dom' mácair rtaonaó de'n mhóin agus cluar a tabairt do'n peata do bí tar éir mórcailt ar a cóulaó. Cuiread an cóta glar oim, tugad spáirpedil le n-ite dom agus an uair ba deairt dom a beir páirta ní raðar. 'Do cuir mo mácair an cliab : bpeapar cun tabairt fé'n ghenoc ariar ac do bíor as fairne 'n-a diairó agus 'dob' éigean di me rcaoiléad i n-éimead léi. Leir an pórt lanncáin riubail a bí agam ní ró fáda do bíor an t-am gur buailear corca agus 'dob' éigean di me bualaó irteac 'on cliab agus me tabairt léi i gcomnib an énuic. Cuir rí cúpla mallac im' diairó—ruo náir loct uiréi.

Nuair a lion rí an cliab de'n mhóin do bagair rí oim beir as bogad liom ríor le fánaíó ac ba dúipe 'tead me ná as tul. Ir cuimhin liom go maic gur cuir rí barra na coire rúm agus gur cóg ó calam me agus cuir acar bpeas ó baile me agus dubairt : " Deasán rí ná raé' oir, maran bpeas acá'n lá laicite agat oim ! " 'Dob' éigean di me tabairt léi ar a bpollac abailé agus an cliab com lán de mhóin agus bí ré riam.

'Do cáit rí irteac ar an úrlár me agus dubairt le Máire me cuir irteac fé béal cléib agus leigean dom mairpeadaint nó báir o'fagáil ! 'Dá méro na cpora do deimear tug rí ríce cliab móna léi an lá ran. Bí an éruac mhóin móna age baile fé 'Domhnac aici. 'Do bí cúig míle éire age m'atair an treadcam rin. Bíod mo mácair as innrint na neite rin do'n reana-caillig béal-dopair.

Táinig bliain gádaíar timceall na h-aimirpe go raðarfa ana-beas. 'Do buail long an bliain céadna infa taob tuaró de'n oileán ro. Deimead min-ran de'n luig agus o'imig a raib innti—raðar ile burde—'n-a ailpeanna ar rnaí ar fuair na fairrige. Íle daor 'dob' ead i agus ir ruarac a bead as tuine boct di an uair a bead ríaca

leat-paca de miní b'áim aige (ní raib min buíde ann an uairi úo).

Do bí gárdaí córta i n'Óunéaoim an uairi rin agus gnó ann díob mar do díob luingeapa 'a cup i dtíri go tiug toirc gan cup amac a beic ar don gléireanna eile cun a dtiomáint ac reolta. Ar élor do rna fir gorma (rin é an ainm do díob opta ra ceannair) go raib an long báirde ran oileán agus ríor cao a bí innti, ní raib coolaó lae ná oirde opta ac as ríe irteac gac am, mar do bí báo greanta aca féin, gan amhar, go veig-fearair, agus iao féin go veig-eolaó. Do clipeadar ran an ciorde aige rna h-oileán-aig o'iarraio na h-aileanna a cup i bpuill i n-aiceannuib ná raib pé i gcumar caic ná maora dul go dtí iao.

Táiréir an traozáil do mhair na daoine go maic an bliain rin inran oileán o'a feadbar do veim na fir gorma a noiceall. Tugadar curo mór de'n ile buíde trearna b'as an Daingin agus díoladar tál i gac oirde cé gur tug na fir gorma cion a gciora leo, leir, oi.

Táinig an báo irteac lá aca agus ní raib innti ac ceatpar. Bí báo an Oileáin tagaite díreac rómpa agus pé ailep móra innti. Tós na fir-gárda irteac 'na mbáó féin gan móill iao agus ir iao a bí go ráirta. Bí dígbean ar an gcalaó agus ríocán mór cloice aici. Do cuair irteac go báo a h-atar agus níor b'raic na fir gorma faic nó go raib an ríocán cupa ríor ríio an mbáó ran aici agus an fairrige mór ríite aníor. B'eo amac na fir gorma. B'eo amac na h-aileanna de'n ile buíde ar rnaím aríor. Do rábáil na mná aríor iao. Do caic fir an rí a mbáó a earrac aníor agus pairte rdaín a cup uiréi agus an uairi a fuairpeadar veirite i do cuirpeadar a oá láim ar an dtig abáile ! Ir díg liom nac mór an tururóiréac a tugadar ar ran amac faio a bí an ile buíde ar ríubal.

Tamall 'n-a díaró rin do bí fearraib ra énoc agus do connacadar caora tuirite ríor i gcladaó. Do cuadar ríor as ríall uiréi cun i tadbairt leo ac ríuil-féacaint o'ar

tuig tuine aca connaic pé bolta ppiár pé cab lice. Do bog é agus do baim. Bí ceitíne troigíte ar fáil ann. Bí an cladaic lán de'n róirt ran iorippiár agus umá. N'feadair aenne cad a fábdáil an beirt an lá rin de'n róirt ran mianais mar ip infa cladaic do bpiread an long agus bí cleataca móra iriis inran áit fóir oi. Do dein na h-oileánais móran airtio an bliain rin ar na boltaí.

Oprioc-blianta dob' ead iad agus mara mbead an long ro do bualaó ní bead tuine beo ran Oileán, aoirread na rean-daoine. Cloirinn-re go maic an cailleac beal-dopair go minic 'á fáó supb é Dia do cuir amearc na mboctán i. Do mairreadar go maic cúpla bliain d'á deapcaib an uair a bí an ceannatar larmuic as riollagar agus ganntar a nódóam as bpiet oita.

An uair a tugad m'atair abail leir i bpaca ualaic de rna boltaí níorb' féirip liom-ra ceann aca a cuir 'na fearam.

Ir oic an gaoit ná féirdeann maic do tuine éigin agus ip minic a cuir ar muinntir-ne oprioc-bliain díob de bapra na gaoite agus na rtoirme, bíob sup aindip d'fágaó ran an rceal as daoine bocta eile go mbeirread an rcrib oita.

An lá cuirread an bpipte oim do caillear mo mearair nac móir. Ní raib don rtaó asam le déanam ac mar bead coileán cú. Ceapar nár gáó dom faic d'ite agus níor deimear, ac as rit amac agus irteac, anonn agus anall. Bíob tuine éigin as faire im' díaró.

Sead, turur dár tugar go oití an teime d'féac mo máair oim agus connaic pí pian plíce ar an mbpipte glar asam. "T'anam gléigeal," ar ppe, "bíob geall sup mar rin ad déanta asat!" Dubart léi supb ead agus go ndubart le líora na chairí do rcailead dom agus nár dein. Ir oóca supb i rin an céad bpias adubart piam mar ná dubart le líora boct é, cé sup tug mo máair ana-búrbáil oi nár dein pí é. Ir món an rpuas an té a bíonn 'á daopad

inran éagsóir, ac féad gur luad do ceapad an rósairleadt dom-ra.

Do gaid m'atair cun an bhirte air, mar ir é a deim ar dtúir é, agus do roghuig go clirte é go raib pé oiriúnac cun gac gnóta ar ran amac, gan don duad.

Ocť mbliana, aoubairt mo mátair, a bior an lá ran. Láir-na-máiread b'eo liom ar fuair an baile agus Eiblin i n-éinead liom ó tig go tig. Nóir é rin do bí an uair rin ann, an uair a bead ball nua nó culait nua ar garrún, dul ir gac tig. Bead pinginn ir dá pinginn le cur ro' póca inr gac tig. Ar teadť dúinn bí trí reillinge inra póca glar. Dom atair a tugar iad, ir cuimin liom, 'r a fon gur meara dom mo mátair ná é, mar ir i ir mó a fuair dem' duad ; ac toirc m'atar a beir ag ól an tobac agus gur b' é deim an culait ir do tugar iad.

Ni ró fada go raib tón an bhirte glair bhirte agam agus mo léine tríd riar. Dubairt mo mátair go scaitfead rí pairte cur air rara ragad rí a córlad. Do deim, leir, agus r'fósair orm aine tabairt do agus gan é bhirleadť air go luad nó go mbeadť rtráiméad de'n trlait le ragail agam. Fuair ear uaité rlan ar maroin é.

Do bí an lá ana-breagť ran am go raib uđ cipe ciar agam, cupa bainne agus pé ruo a bí agam leo—pratai, ir dóca. Nior cáitear an méio rin i gan fíor do'n cáillig beal-topair. Do bí a camnt rin ag atarú nuair a connait rí go rabar ag dul i gcuadadť agus i n-anamúlact.

“A gíad gíl,” aoirleadť rí lem' mátair, “teannuig leir. Déanraid ran fear maít rór.”

Ni raib rí fíor ran méio rin, leir, mar ní dubairt aenne ó rin go raib don gaoi agam le hOrcar. Ir ar maite léi féim a bion rí ag crónán, ar nóir an cáit, mar tugadť m'atair gac róirt reilge cun an tige leir ac ní raib a fear féim oirte cun na neite rin i n-do' cor. Lútálarde cnuic ir gurť dob' ead é. Leir rin, do buailéadť gneim ruamearadť do fíor léi 'ár dtig-ne.

Do bíor-ra aS léimeadh ar mo corp ar an úrlár an uair rin. Mórtaí orim. Mo bhríte glar fáircíte ruar orim, mo bols lán go rníg aSúr pé duine go raib cior, cár ná catú air an t-am ran de ló ir orim-ra ná raib ploc de.

I mbéal eadartha rcaoiseadh cun na Trága báine me aSúr Máire i n-éimeadh liom. Ar dul ar an ttráig dom bíor aS rít ar mo corp. Súil-féadaint dár tug Máire connaic rí, an Sob andear, an piat de rna muca mara aSúr níor rtaodad go dtí gur tánadair or ár scoinne amad ar bols na trága, reolta móra anáirde aca aSúr iad com dlút ar a céile aSúr a beadh don iarc eile. Connaic Máire go minic pómir rin 'n-a scean ir 'n-a scean iad ac ní feadair rí riam an piat móir ro. Do ceap rí go dtioc-fairtír irteadh ar an ttráig aSúr táimis eagla uirtí. Do cuir rí mire ar a drom aSúr do baineamair an tíg amad.

Le linn rinn do beit aS baile o'pósaí mo mátaí go raib na báid aS teadh aSúr go raib cuir aca aS teadh timdeall ar na muca mara o'iarrair iad a cuir irteadh ar an ttráig. Trí báid móra raighe do bí inran Oileán an uair úd aSúr feadh cinn i nDúncaoin. Bí gad ceann de'n méir rin báid láirfeadh aS gabáil do rna muca mara an turur ran. Bí báid an Oileáin o'iarrair iad a cuir i dtír ar an ttráig aSúr muinntír Dúncaoin aS magadh rúta san cor arta. Fé deire cuair ceann ruar ar an ttráig tirm glan. Do tairmis fear maith éigin a cuir pola aSúr an uair a ruair an cuir eile bolait na pola ar go brát leo fé n-a déin ruar tirm glan ar an ttráig.

An uair a connaic báid Dúncaoin an rairbhear tirm irtis aSúr luét na trága aS tarrac a sguir pola b'eo irteadh iad cun lán na mbáid a tabairt leo abaille aca ; ac ní leigfeadh an tpeam irtis ceann leo aca. Níor ró fada go raib fuil ar daine ann com maith ir bí ar na muca, gur cuir na h-oileánaig tríd an ttráig amad iad gearrta, sordait. Bí don báid amáin ó Dúncaoin náir corruis cor

ná lán leo. Tug muinntir an Oileáin an muc do b fearr a bí ar an t-uráig doib rin agus do cuair na ré báro eile abailte san a mblairead ; agus cuir aca gur olc a bíodar abalta ar bual.

Obair an domáin do bí ar iad a tabairt abailte agus iad a cur ar falann. Ac ir beag an leirce do bí ar daoine, mar ran am úo ir fada go bpaírl ceann aca ar muic tige. Bí aghair m'atar dearg le n-a cuir pola féin agus fuil na muc ; ac níor cuair ré ar m'aithe, mar bíor cabanta an uair úo.

Do bíor ag magad fé'n treana-cailiis an uair a tagad rí agus cliab mór de rna muca tair ar a geoirne agus gur doig leat gur amac ar ceann de rna muca táinig rí féin 'r an cliab, bí rí com lán ran o'fuil. Ac do bí céim creoirina tairricte aici mar ir beag náir mairb rí captaen báro ó Dúncáoin le buille 'fluairio.

Ní raib earba muicfeola lá agus bliam oíra tar éir an lae úo agus ní bead ná dá bliam mara mbead ar bain leo de gailta ir gac áit larmuic go raibodar. Ní raib don uol age cuinne an lae úo fearuint liom dá mairfinn dá céad bliam : gac nuime do bí le fearuint dearg le fuil, i n-ionad do beit bán nó buide. Rud eile, a giorraet do cuar féin do beit marb ruim muic ná banb ar an t-uráig, agus Máire im' teannta, ba baoglae, dá mbearrad an cogad beag agus na muca oíainn ann. Ir agaimn-ne do áit an cailleac a cuir bíd tar éir an lae.

Le linn me beit ana-beag do cloirinn tráet tar " luing na Cruiteaetan." Sompla eile iread i ar an ruo a tagad le h-anaite na fairrige agus a beinead maitear dúinn-ne tar éir olc daoine eile beit déanta tar fóir.

An bliam do buail an t-áireac ro ar an t-uráig báin, ní cuimhin liom-ra ran, mar ná raib ann ná fuil go mbeinn. Ac tá eólar agam ar a h-imead agus ar an méro do rábáil rí ó'n mbár ra troc-raogal, agus cúntar bead agam

ar conur mar imig sí agus mar cáill sí féin a cruí agus i buailte ar an othráig agus nár féadadh don duine amháin do fáil ar a cu. Si an bean beál-dorair agus mo mátair gur tógar-ra mo céad uata, mar bíod a gcóiríod i dtéannta céile go minic.

Ní raib luro reolta ar an luings reo ac don gíobal amháin do bí ar an gcóiríod torais. B'éigean do i reoileadh pé'n othráig bháin. Do buail sí i bhfad amac, toirc i beit ládálta. Do cuir na fearaib do bí ar bór do aile do maro ar céann téide ac níorb' féidir leó teacht i dtír. Dubhairc na daoine ná fearaib mian don lá roirimead ba mó ná é. Bí an gaoth cruí an othráig amac. Tar éir an traogail, do táinig bloc ó'n luings irtead i n-áit éigin de'n othráig. Do tarrpaig an oream irteig agus na fearaib amuic ar an otero ac, mo leir, do bhuir an téad, agus b'eo leir na fearaib cruí an anaithe ó dhear. . . . Níorb' fearaib de na h-oileánaig ó rin an raodarc ran. Do reoil an long tamall 'n-a díad rin.

Má cáill sí fearaib féin, do mair na mílte d'á dearcab an bliain ba meara de'n Oroc-faogal. Do fáil na h-oileánaig na mílte mála de'n cruithneacht, do dein a noitín agus doitín ar bain leó ar fead i bhfad. Ní beadh doimne beo in an oileán ro mara mbeadh i, agus níorb' cuair pé gan rád ón scaillig ná gur' é Dia do cuir cun na mboet i.

Ní raib Eiblin ac reachtam ar an faogal ro nuair a buail an long ; mairpeann sí inna Talamh ūr fóir. Trí bliana atá an pinpion aige n-a cóir-doir inna tír reo. Fágan ran trí bliana deas agus trí píod i. Bí mo mátair ar an othráig, cé gur pé lá do bí ó leabair an luige-feoil aici. Bí pádraig, mo dhiteair, com' cruair ir go raib pé féin, leir, ann, ac ir mó an díobáil do dein pé ann ná maitear, mar ná raib ciall a doitín aige, gan rúil do beit 'na díad. Bí móran puad ag teacht irtead ; agus móran eile ná tagad, toirc na gaoite do beit amac. Bí an cruithneacht

AS BOGAÐ, LEIR, AIRCÍ, COMH LUAT AGUR DO REULT RÍ. Sé me tuisirinn ná raib don mála 'n-a timceall, sup caitte ríor innti do bí rí, mar beað sual nó salann ; mar ir ar an mbarriatadote ir mó do deintoir lám ar i bailiú. Ir fada éireann do fearaim poimnt as teact airci òi—cun caot do tabairt dóib cun i fábbáilt, adreieað na daoime le n-a céile. Bí oirta i nige i n-uirce cun an fáile do baint airci, agur i cúp le gréin anran, agur ar ran i gcómgar do'n teime. Cuirti as beirbiú i nó go mbioð rí leacta, anran bioð rí 'n-a ppairis fearmar. Baigreán a tusað na daoime air. Pé pur eile do buaileað leð, ba maic an cábaip cun maireactaint é. Cloirinn an treana-cáilleađ as ráð go mmic lem' mátaip supb' é an cúro ir fearri dá raogal do caic rí féin riam é—an fáro do fearaim rí òi. Bí cíp dúbalta aici, agur an dá corrán a' meit i n-émeact aici. Bí pé rároce go mbioð rí as ac-cozaint ar nór na bó.

Le linn an bpirte glair a beic oim agur me as imeact dom féin, do binn as dul pé brágaro na mbáto gac tráctóna. Ir é rórc éirc do bioð ann an uair rin ná réirtoini, agur do bitoir lán de cnáma. Tá ana-copúlaact aca ro le rcaóam. Ni bioð don mólað aze rna h-iarcaipí oirta. Iarc mion, agur do téigead cúro mór oioð cun púint ; agur pur eile, lobairóir na líonta. Do glaoir m'ataip irteađ 'on báto oim, tráctóna, fáro do bí an t-iarc 'á caiteam amac, agur do cúip pé ar an otaob tiar de me i noeipe an báro. Bíor a' gliúmaíl anran, agur níorb' fáda go breaca doirú agur rmut de réirtoin ar a dubán. Cao oeipe liom ná sup caic amac an baigte. Do connaic m'ataip me 'á déanam, agur níor cúip pé ruim ann, mar ceap pé ná beað don iarc com fáda irteađ do béarfað ar an mbaihte.

Níorb' fáda go pur breac air, agur do bí an doirú carra ar mo cora. O'arouig an breac amac 'on poll me. Do rreiea a raib ar an scalac ar m'ataip ; ac, nuair do ear

ré riar, connaic ré an peata ar rnáim do réim. Do cuir ré an gata ceangailte inra bhríte glar tiar i n-áirí mo tóna, do tug irteac me go deire an báir, do tarraig ré an dorú agus do bí a dóicín cúraim air an bpeac do tabairt irteac—earcú móir ghoirde go raib ré troigste innti. Iré eagla ir mó bí orm-ra go marbódad mo mátair me i tsaob mo bhríte do beit fliuc. Bí na mná óga a reartgail gáirí fúm ac ná raib don coinnlioct ionnam cun don murtar a beit ag baint liom. Fairceallaca t'ós-mná, an uair rin, amac go dtí n-a mbuilg, a' folamú na mbáir, agus iad com ceann, com téagartha le n-aon cailíní do bí riam i n-éirinn.

Ar teac abaille dam agus me ar láim aige Nóra, nó go maðamair i n-aice an tige, do cuirpear rtailc ruar anran ! agus dubart le Nóra ná maðainn a tuille, mar go marbódad mo mátair me. Bí an bean eile a' blaðaireac liom 'á fúo ná déanfad. B'é toil an traoḡail gur táinig m'atair orainn, agus cliab éir ar : “ Cad tá anran uait, a Nóra ; ná tabairfá é rin abaille leat agus é ruar fliuc ? ”

“ Ní maḡad ré liom,” ar ríre, “ tá eagla air poime mham.”

“ Ó, téanam leat, a tómair, a buacail. Míre fé n-deara tu beit fliuc, mar ir me glaoir ort,” arpa m'atair.

Rug ré ar láim orm, agus do bogar leir cun riubail. Nuair do cuar irteac, ní raib oiread míre ná clear a' baint liom agus ba ḡnát liom. D'aicín mo mham go raib ruo éigin ra treir agam. Cuir rí am fúirde i n-aice na teime me, mar do ceap rí gur ruo éigin eile do bí orm ; ac ir gairí go raib leac na teime fliuc báirte agam. Táinig m'atair irteac.

“ Ar bainir a cuir éadais do ran fúr agus é fliuc báirte air ? ” ar reirean.

Bí an earcú aige 'á tarraic 'n-a díair. Do tug irteac i, agus do bí fair an tinteáin innti.

“ Deira, an b'amlaí do cuair ré i bfarraige ? ” ar ríre.

“ NÁ fíceann tú an bpeac breas móir san marb aise,
 agus ó’r é an céad bpeac aise é, tá ré go maith aise,” arsa
 m’áthair. ‘D’innir ré an gcéad ar fad anran dí, agus do
 fuair ré raon me. Caitead díom anuas a raib anáirde
 oim agus do cuirhead éadac tinn oim. Níor éitín an
 bhirte liom a fuairéar, mar ceann do bí caitte uaim do
 b’ead é, agus paití air. Ní té, leir, do cuir rí cuşam,
 ac muga leitean agus bainne, tar éir mo cúro gnáma dom.

II

1 n-aois scoile dom

An céad mínteoir, an rcoil, an t-uall, an cairín ó'n nDaingean
an báo raice, Máire póрта, na mná ra tráig.

Táinig lá ana-bheag. Lá Domnaig do b'ead é. Do tug
muo éigin báo mór ó Dúndaoin irthead (ní raib don cup
amac ar naomhóga an uair rin, agus ir fada 'n-a d'iaid go
raib). Nuair do fhoic an báo an calat, duhair na daime
go raib bean uasal innti, ac b'i bean i ná máigirthead
rcoil. Ar clor an rcoil rin dom-ra, níor cup ré puinn
ruilt orm, mar ir ríó é an t-am títhead do bíor as tornú
ar beir as imeact as flat-fiaidac dam féin ó tráig go cnoc
agus san aenne as raice im' d'iaid an uair reo, mar bíor im'
clitirir fir dar leo, flat beas asam agus duibán ceangailte
'n-a barra. Bíod ríce donán bainte amac ar puill age sac
sarpún asainn; reitg neam-maithead ac bíod peatai
raoileann asainn agus bíod na donán an-áiríúil dóib.

Sead ! Dia luain, tar éir bíd na maidime do beir caite,
ní raib fear an bpirte glair le raigáil. Bí na searpcaili
uillam cun rcoil, ac ní raib an fiaidair le raigáil. Cuiread
Máire amac ar mo tuairpe ac tug rí cúntar cun mo mátar
go rabar a' loig donán, agus beir i n-émeact liom,
Seán Máiréad agus Micil Peig.

"Bíod an lá moiu leir, agus go raib m'anam-ra age
Dia amáthead," arsa mo mátar, "má fleannuigeann ré :
san 'fior dom-ra."

Tána go dtí an gullaí (paoileann ós) agus tugas mo cúro donán di. Nuair a cuar irteac ní faodar com mórtaíreac agus binn laeteannta eile. 'Do braithear an lion déanta aghem' mátair dom; agus ruo eile, bí an caillicín béal-dorair irtis rómam cun go mbeaó pí ag féacaint ar an mbúroáil a geodainn mar do binn-re ag magao go lároir fúite an t-am ro. Ac bí mo mátair ró glia di.

An uair a táinig na cailíní abailte ó rcoil bí mo mátair ag cur ceirteanna oíta cao é an pórt mná i—macánta nó mallaithe. Dubairt zac noume aca sup bean breas macánta i—nár tug pí buille ná rtráiméao dóib.

Sin é an uair a cuir mo mátair an rceal im' látair-re. "féac an teallaire reo ag imeaó i rit a' lae ó marvean agus é i gcúntúirt dul ar bior a cinn ríor i bpoll éigin a' polátaí éirc o'á gullaí; ac bíoó 'ríor ag an mbuacail a beir ullam ar maidin agus beir i n-éimeaó lib ruar, le cúnaim Dé," ar ríre.

"b'féoir," arfa Cáit, "go mbeaó an cleaí céatona déanta amáireac aige leat ó'n uair nár cuirir don eagla air."

B'i ceann ba cabanta de rna rriphéaraa i, agus ba luía go raib cion agham-ra uirtí.

"Ó! beir pé reo 'n-a buacail maíe amáireac, a Cáit. Bíonn zac totnú laí," arfa mo mátair.

Biomair go ríodac, gráúac le n-a céile nó go raib ainrip coíata ann—iao ran ag tráóó tar an rcoil agus ag innrint dom mátair an ainm a bí ar an máisirtreár. Ac cuaoó dóib an ainm a tabairt leo ar feao i bpaó de'n oíóce nó sup cuaoar cun cocaróeacáta le n-a céile, inra rplí an méro reóro a bí aca ran oim-ra i rtoíac na h-oíóce go raib pé agham oíta an t-am ro. Pé beire tug Máire an ainm léi—neanr ní 'Donncáda. Ainm cpoíta ar a leitéroí oob' eao i, leir, mar nár cuataoar a leitéro o'ainm riam ran oileán ro. B'eo zac oume ag ppoáil cun dul a coíla.

Ar maidin bí zac noume cun a beir 'n-a pórt réin agus

do bí an biað ullam cuibearac moç mar “ ní fanann trádís le headaréa.” Do bí pádrais an uair reo i gcomnliocht go maic, do b é an dara duine, de’n ál, ba fine é ac bí Máire noimír. Do bí m’atair as polátar céadán asur corráin ar fuair an tige do féin asur do pádrais. Do bí Máire, leir, le beir i n-éineacht leo asur mo mátair. Lá rabarta doob’ ead é asur lá peamnaige duibe do baint cun learaite. Do bí Cáit le beir mar beantige; Eiblin, Nóra asur me féin cun rcoile—rin mar biomair rocair, nó mairéa, mra lá ran.

Corcán prátai do bí beirbíte, asur iarc asur bradon bainne leo. Do pprompalamair riap lán ar mbuilg aca, críona asur ós. I tcaob tráct tar té ní raib aenne ran oileán ran am ran a connaic riam cíteal ná i bpad ’n-a óiaid.

An adarc réirte—b’eo amac luét na trága, b’eo amac luét na rcoile. Cáit irtis asur i go reana-críonna ann.

“ Bí macánta ar rcoil, a Tomás, a buacail,” arpa mo mátair, asur meapap ná fásfad rí pian de’n éroicean ná de’n tróidín orm leir an nglanad tug rí opta le linn imeacht cun na trága di. Deic mbliana bior an lá ran as dul ar rcoil dom, adubairt mo mátair, timceall ’ra mbliam 1866.

Ar dul irteac dom go tíg na rcoile do bior go h-anamúil asur go cruaid asur me ar lámh age Nóra. Do ceap Nóra boct go ndéanfainn reod di ac níor deimeap. Do bí an mlaigirteap age béal an doirair asur do rin rí uball breag cuşam asur bí iongna orm nuair a cuap irteac ná feaca don uball as aenne eile. Ac ní raib rí cun uball a tabairt zac lá dúinn, cé gur ceapap-ra an uair reo go raib. Uball realbairt doob ead é reo le tabairt do zac rcoláire an céad lá. B’é reo an céad lá asam-ra asur b’rim é an réapún go bfuairap é.

Níor móp an farairteacht a derreap irtis nó go raib m’ uball meilte asam. Do bí an muileann meilte go maic

agam an uair úd, ruo ná fuil inoiu agam le ruid leir. Ní fada gur rcaoiltear an ruid aré a bí im' fúilid mór otimceall an tige. Do connac leabair agur páiréir talí agur i bfuir 'n-a mbuile deaga. Do bí clár duib ar crocáid leir an bfalla ann agur marcanna bána talí agur i bfuir bneacaithe air mar beidir déanta le cailc. longantar na gile do bí am' bualaí cad é an bonn a bí leo-ran, nó go bneaca an Máigirreár ag glaothac ar na cailíní ba mó cun an cláir duib, cipín 'na láim aici agur i ag tearbáint na marcanna úd doib agur do tuigead dom go ruid róir éigin ráiméir cainnte aici 'á labairt leo.

Do phiocar Peatr Mici do bí le h-air liom ar an ríol. 'Sé reo an Peatr Mici céadna atá 'n-a Rí orainn inoiu agur le fada. Tugar cozar do cad é an róir bhilléire cainnte a bí ar ruidal ag an Máigirreár leir na cailíní timceall an cláir duib.

"M'anam 'on rial ná feodar!" ar reirean, "ac gur doig liom gur cainnt i ná tuigfar annro go deo."

Do ceapar gurab é an t-ocpar a cuirfead cun báir ar rcoil me ac, ambara, nac amlaí a bí mar náir ró fada ar fad gur labair an Máigirreár.

"Play time," ar ríre.

Do bain an focal úd leatad ar mo fúile mar n' feodar cad é an róir bpi a bí leir. Do connac láitneac an méro gramairc a bí iris ag preabac 'n-a rearam agur ag bualaí amac an dorar. U'éigean do Nóra breic ar láim orm-ra rairar bogar de'n ríol. Do bain gac nrouine againn a tís réim amac.

Do bí dorin prátai ruarbeirbíte rómainn-ne. Buailtead coir na teine iad, iarc againn leo—gabair buide, agur ir iarc ana-milir iread iad. Do bí mo mátar agur grírcin báirneac ó'n ttráig aici—mar do bíodar tsgaithe ó'n ttráig faro a bíomair-ne ar rcoil. Do bí na báirnis 'á rórtaí aici ar an tteine agur ceann aici 'á caiteam eugainn-ne mar deat ceare na ríciní.

Ní móir an éainnt a bhí aige triúir aghainn-ne 'á 'd'éanamh ac agh meilt gac róirt aca riad nó go raibamaid i mbuile do beit páirta. Sin é an uair do cuir mo mátaid eainnt oimra i tsaob na rconle mar bhí eagla uirthi go tsaótrab an greamaíail me nuair a beinn 'á fheadaírt.

“Seo, a Tomás, a buachaill! nac bheadh beit ar rcoil?” ar ríre. “Conur a taitin an bean uair leat?”

“Muir, an t-uball móir ghorta a tug rí do!” arfa Nóra.

Ní raibar buídeac de Nóra nuair náir leis dom féim i fheadaírt.

“A' bfuair, a Tomás?”

“Fuair, a mām, ac bain rí reo rmut ar aghur Eiblin rmut eile.”

“Ac bhí an t-uball ana-móir—bhí do tórtam ann 'ár noida,” arfa Eiblin.

“Seo lú arírt, a ghorta,” arfa mo mām liom.

Tugamaid tamall eile ar rcoil aghur bíod an Rí le h-air liom féim ar an rcoil aghur ba bheadh roíma an balcaire garrúna é aghur do lean ré de. Com-doir dob' ead rínn. Do bíod ré agh rínead a méire go minic cun garrúin eile a bíod ghorta, duine aca agh rínead, beirt, uair eile. Tólamad agh gabáil t'á céile, ríon gan réide agh balcaire eall 'r i bfuir. Níor maí leir an Rí na raibairc rí aghur bíod ré i gcomhairde 'á ttearbáint dom-ra. Féad an mianad a bíonn geinte ar óige i nduine gur gnaíad leir gan ríneáint leir. U'm ionbado* agh an Rí é, níor maí leir na raibairc tualada raíada úo t' fírcint i tóir a óige, aghur a laígead ruime a cuiread an cuir eile go léir ionnta! Níorb iongna mar rí nuair do gáib na h-úair timceall aghur gur maí leo ainm Rí a beit ar an mbíarcad gur deimeadair amad an té do bhí ábalta cun na h-ainme do glacad aghur t'iompar.

* “Ionú” aghur ríre.

Níorb fada liom an lá rór ar rcoil agus ba luath liom nuair adubairt an máisircear “Home now”—abailte anoir. Do éaró curó aca i ngraim ra doir le feac cun bótair. Cannta de cílte do bí romáinn-ne agus brian bainne leir. Do bíod iarc le h-anaman na marb i gcom-naióe beirbíte ac bíod col agáinn leir go minic. Do bí pádrais agus oiread reilge aige lem’ átair an uair reo agus pasáirre agus flúirre inra bóatán agáinn, teine iongan-tac, annlan ar nóbáin cun gac róir bíó do tagad trearna oráinn do flugad riar go faobairil.

Ar an oíraíis báin annra linn an curó eile de’n lá.

Amáireac b’i an rcoil ar gcúram ar fad, mar bí pasáir na feamnaíge imite. Do connac a curó éadais nua ar mo mátair agus b’aic liom ran. Do rit rí anall eugam agus pus rí ar láim orm, do éroo mo curó éadais agus tug rós dom.

“Bí ro’ buacail máit anoir,” ar ríre, “nó go dtuicad-ra abailte. Tadairad-ra milreáin ó’n nDaingean eugac. Dein pur ar Máire agus ar Cáit agus téir’ a coola dóib.”

Cromar ar gol ac níor leanar ró fada air.

Do buailear amac cun rcoile i n-éineact le Nóra ir Eiblin. O’fan Máire agus Cáit i bpeigil an t’ige toirc mo mátair a beir ag dul ar baile. Ar dul irteac dúinn bí an gramairc ar fad irteis cé ná raib mo páirtíóe féin tagaite rór—an té dob’ annra liom. Do bí leadair beaga ’á tadairt amac an lá ro, an clár duib agus purdaí rtróim-réartha ’á cur air agus na reana-purdaí ’á lot. Rurdaí móra eile talil ir i bpur ar crocad leir an bfalla. Do bí mo fáil ar gac ceann aca.

Do bí breicniú déanta ar gac ní aca ran agam nuair do buail an Rí irteac agus ba geal liom é. Do bí a ionad féin poimir agus do bain amac i le h-air liom agus ar an rli go breaca ag póiceáil é o’iarraid a beir le h-air liom do

cuisear go raib oirleadh de shean aise oim agus do bí agam aip.

“Táim déanach,” ar reirean liom i scothar.

“Anoir a táinig a bhuirbhóir irthead,” arsa mire leir.

Do pméir an Máigirtheadar orainn go dtí an clár túb. Do tearbáin pí úinn na litreacha bí aip ré h-uair.

Táinig an doine agus nuair a bí an lá iréis agus rinn eun toul abailte dubhairt pí linn gan teacht go luan. U’ana-mait le cur mait aca an rabad ran o’fáil ac níor cuir ré rceitimíní móra oim-ra mar b’ fearr liom teacht. Ir dóca nác le túb ra léigean é ac gur bpeas liom beir i tpreo mo páirtíde—an Rí.

Ní raib mo mátaip le teacht ó’n nDaingean go Domnag agus do ceap Máire agus Cáit ná rašainn a còla dóib bán ná dearg, agus do bíodar as bhuairtheadh liom agus as toul eun cláitinteadh liom. Sapa raib am còlata cuise arn do cuitear im’ meis ar glúin m’atáir agus dubhairt ran leo me tabairt a còla. Do bí ran déanta gan moill.

‘Sé an coilead a dúirig ar maidin me agus an t-eadartha ann. Toirce náir cuipear còla na h-oróche amú orca bí gac nroume aca im’ cúram. Ní rabar gan piteálad ó gac nroume aca. Ní rabar im’ gliosaire com mór agus a ceapadar dom, dar ndóig. Do bí na fiacla tagairte dom agus me abalta ar gac ní do meilt leo agus me inra trlí náir ceap aenne dom a beir inran aoir a bí agam. Comairta leir rin gur rtop an cailleadh beal-dorairó beir as ráb raic liom. Do cáit pí uairte “an peata” agus “samain peana-bó” agus rudaí mar reo adeireadh pí lem’ mátaip im’ taob-ra, ‘r a rón go dtabaradh roume an leabhar an bó gur léi í féin go raib pí caoga bliain.

Lá Domnais a táinig mo mátaip abailte ó’n mbailte mór. Do bí mála bán agus mála garb aici agus a lán rudaí ionnta. Ac ní raib blaireadh de té ná de ríuicre ‘n-a mearc, ná don cur amac orca inran am úo. Me féin a tug an mála bán abailte liom agus níor be’ liom o’ualac é cé gur

balcairí cún na gcailíní ba mó bí ann. “Do bí an cáilleac liat romham i rtiú cún go mbeadh rceálta nua ó bean a’ Daingin aici.

Cairín go raib’ d’á a’daire air a tós rí amac ar dtúir agus do buail ar mo céann é.

“Dap Muire !” arsa m’atair, “tá ré ’n-a póilín tóanta asat !” agus do éom a raib’ i rtiú ar rcairtéail gáirí.

“D’féidir go mbeadh port éigin fóir aise,” ar ríre ; “tá ré ós agus ruo le foğluim le n-a linn agus coimeádaó ré an rcoil nó go bpríocfaid ré a mberó innti.”

I r maite i r cuimhin liom fóir an cáinnit rin mar d’atruis ainúire an t-raoáil an port ran.

Do bí ubla, milreáin, cácaí, builíní, tobac cún m’atair, feiríre brós cún ráoraiz, éadaí bána cún na n-mísean agus a tuille ruoáí, leir, aici. Fuair an bean liat blaireadh de gac fórt mar tuine beas go raib’ miaghar as baint léi doob’ eadh í.

Ar rcoil gac lá, annran, rinn ac ráoraiz, a bí mór spoirde agus é as realgaireadót i n-éineadót lem’ atair. Níor mór an t-ácar do cáit Máire, leir, ar rcoil mar bí rí ’n-a mnaoi ran am ro. Do bí ceatpar agáinn as tóanam go maite—rinn féin as múineadh a céile.

Lá tar éir rinn a leigeant amac ó rcoil i láir an lae connacamair a raib’ de daoine ar an mbaile ar bapra an cálaite agus do bí iongantar ar an Máisirtreáir agus oráinn ar fad cad a bí ar ríubal. Tug garrún rúil iorí é agus Ceann Stéide agus d’féad go géar.

“A Mhuire ! féad na báir i gcorp na rcribe agus na farraize,” ar reirean.

Tugadh ruar na báir—ná feicfí aenne d’á raib’ ionnta go deo air.

I r amlaid a bí báir an oileáin ceangailte ar báir raice agus i ’á tarrac agus an fáiríge as gabáil lartuar

uóib. 'Do fhoiceadair an calat ré deire mar bí an taoise leo agus cabair mór aici 'á tabairt uóib.

Báo mór ghoirde báo na raice. 'Do bí an captaen innce agus beirt eile fear agus ógánaó timcheall ré déas de blianaib agus gan ann ac an dé. Tógaó amac ar an mbáo ar an tcalam é agus o' éas gan moill. Tá ré curta i Rinn a' Cairleáin—ré rin mar a raib cairleán p'iairair firtéar an uair a bí ré i gceannar.

Níorb' féoir le comáct na h-áite ar fad an báo raice do fábáil agus tug an múir mór léite airt i. 'Do bí m'atair innce, agus mar captaen féin uirtí. Ailix ainm an captaen, fear mór ghoirde. Tá an ainm beo fós inra b'orcaso agus beo a tuille ádair mar ir com-aoir do'n báo mórán do rusaó ran Oileán an bliain rin. Fuair-eadar fagálar ar iad a fábáil agus an cuio aca a tug órtairdeact uóib uíolaó go maic iad. Trairc* a tug m'atair airtí ní fadó do fear ré linn.

Bí mo bhrifúr Máire 'n-a fearaire de mhaoi acmhinneac an uair reo agus toirc triúr eile do beic ann do beartuig-eadar ar i cur uata amac i uirt éigin eile. 'Sé an taoireac ir fearr do bí inran oileán an uair rin ná p'airí m'airtín. 'Do bí deic cinn de ba bainne aige ar fearó i b'fad ac n' feara-ra riam an méio rin ba aige mar bí beirt mac leir pórtá i uirté amuic agus cuio de'n talam tugta aige uóib agus ba gan ampar. Cúis cinn do bí an uair rin aige agus an mac dob' óige 'n-a ceannta ir uirt gan pórtá fós—M'airtín óg.

Socruigead cleammar roir m'aire agus m'airtín, mar bean deig-eolair cun gnota agus ábalta ar é déanam do bí uata agus dob' i rin Máire gan b'réas agus ní 'r a fón i beic mar b'rifir agam-ra é. Níor loirgead don airgead ar m'atair mar bí 'fíor aca ná raib ré ann. Saotar maic

* Tuirgearc.

a d'imeadóir rinn a coimeádo ruar i raogal ná faib nó maic.

Do bí Máirtín, a dtair 'r a mádair fa tigh an uair rin— ceathrar Máire nuair a pórtadar. Bliain do máir Máirtín tar éir pórtas agus b'éigean dom bhrifúir Máire carad abailte ar a muinntir féin arís mar éuaró bhriféir do Máirtín irtead go dtí an mbeirt doirta arís, gan fonn oirta faic a tadbairt do bean Máirtín, cé go faib leanb mic 'n-a díaró. U'fás Máire an leanb agaimn-ne agus do bain pí amac Americe. Trí bliana tug pí tall an uair a car pí. Do cuir pí cun na bli iad agus bain pí amac curo an dtair do'n thac.

Níorb' fada 'n-a díaró rin gur glaothad abailte ar máigir— creár na rcoile am na h-Iníde cun pórtas. U'fás ran an rcoil dúnta ar fead tamail nó gur táinig rreangaire de máigirtir, Roibeárd Gabá. Ní faib ré nó énearta leir an ngramairc rcoláirí do bí noimír. Níor dtáitín ré leir an bdráiríde bí agam-ra, ré rin an Rí. Do bí cuma fiam air. Deirtead an Rí liom-ra gur b' ó'n Rúir a táinig ré. Do bí pur mór air, bolg-fúile, é rleamain, buíde, rtran— fiaclaad agus tor anuar ar a fhróin mar do bead meiseal gabair. Ní h-é an tor ran ball ba meara de mar bí rinn— ead ann agus é ag clúthad na cota de do bí an-cúmta.

Do pór an máigircreár i rráio-baile i bparóirte an firtéaraig. Gabá duib' doib' ead a fear agus do bí an rasant paróirte buídead de ir docta. Fuair pí rcoil ar an mbaile rin agus do dtáit pí a raogal ann nó go faib pinpion ar an rcoil aici. Táir ran uair anoir tar éir a gceirte rícto bliain, gad nroume aca. Sin an éiric a éuaró ar an gcead múinteoir rcoile a táinig go dtí an bhorcaot.

Níorb' fada go faib fead 'a déanam ré Roibeárd age garrúin agus gáire age giarrraig; agus, a mic ó! pantalóga móra gnoirde ag dul go dtí an rcoil inran am úo. U'aitín Roibeárd go maic ná féadfad ré an beirt a déanam

'na mearc agus níor tug pé againn ac trí mhí agus o'fás annsan rinn.

Ar éiteamh mo shámpaíl beas bró dom maidean lae, bí fáil i bhfuil agus éall again. Do shuib mo mátaire an doras irteac agus bíor iarsainn 'n-a láimh aici, rmut de shairéir báro. Níor fuir sí ac do érom ar beir as lorg fúro éigin eile. Sa lorgaireac do ir mála a tug sí léi. Do bíor féin as saire mar do beaó cat ar luic mar do tuigear gur fuadair trága a bí fáite.

"Sead," ar ríre, "an bhfuil aenne 'shuib gur maic leir dul 'on tráig ó tá 'n lá breas?"

Ir nóir atá riam ann dul 'on tráig agus annsan ó'n o'tráig do beir doine an Céarta aige sac nouine a beaó 'n-a cumar.

"A mhuir, 'mam! Bead-ra i n-éineac leat," ar ríre as ppeabad ó'n mbóro, cé nac é mo dótam a bí ite again.

"Níl a bac ort, ac mo éiríde tú! it do dótam. Fanad-ra leat," ar ríre.

"Ragad-ra, leir, an'," ar rí nóra.

"Bead-ra, leir, le ndur scoir," ar rí Eiblin.

"Níl a bac oraib," ar rí mo mátaire, "mar deim an rasoal go maic oraib é an rcoil a beir dúnta."

Bí m'atair agus Dairí as pómar ra goir, Cáit i mbun an tige agus an naoríneán ar a cumraide mar bí m'áire éall 'ra Stáit. O'fógair mo mátaire ar Cáit san é tabairt ar camán ná ar liathróir nó go rroicfead sí féin abail.

Do buaileamair amac an doras. Tugamair ár n-agaio cun na trága agus má bí aenne again m'árta a trí * ir mire é, bí oiread ran rcoir oim cun a beir as lapadál mra tráile lem' bhírte glar.

Ar rroirtint na trága dúinn ní raib don rtoacán ná go raib bean, leand agus páirte as bainc báirneac, enórac

* 'n-a géile.

agus mionghán agus sae rópú do buaileadh leo. Do bí trádís mhór rabadartha ann agus do bí oileán lairctiar go dtuagair ríad an tOileán Bán air agus níorb' féidir dul air ac le h-ana-trádís agus do bíod bairinnis agus cnórac ana-ráibhir ann, toirce gan an púocadh beir air.

Do bí góilín doimhin 'á deisilt ó'n áit lairctis ac níorb' mhór an t-uirce do bí ann an uair reo. Níorb' fada go bpeaca mo mháir ag cruinnediú a curó éadais le n-a céile agus 'á tarrac aniar idir a dá coir. Ní raib náire orm-ra cora agus colpai mo mháir a beir le feircint ag an raogal mar nár ceapnós ná alpacán í ac fainge pionn gléiseal ó batar go ráil. Is ot liom nár cuair an curó ba mhó díom léi. Ac is dóca gur deim ré dochar dom me beir im' gámain reana-bó mar do bí an curó eile de'n ál go h-álaimn.

Do bí rúil 'n-a diair agam féadaint cad é an fuadair do bí fúite. Do glairó rí láirteac ar na mná do bí i n-aice léi cun dul ar an oileán. Do fneasair ceatrar i go tapair —an cáilleac béal-dorair, orriúr m'atar, Siobán Bán agus "Ventry." Do cuair an t-uirce tar glúine orda, ac táinís rcout ar an gcaillís agus ar m'aintín a tug a ttriopall anáirde.

Ba maic an máire é ó Ventry, do cuir rí crúca im' aintín agus tugadair anáirde iad. Tabarfaid don duine an leabair gur' don atair agus don mháir do bí ag an gcaillís agus ag m'aintín; com-ghé, com-doirde agus com-meac a bí fúta. Do bíor féin ag purail guil i staob fado do bí mo mháir ar amairc. Is amairc a bíod Nóra am gúirad cun a déanta, ac bíod Eiblin ag cur raonad orm.

Do bíod Nóra i gcomairde inra mullaís orm agus rinn ardon ana-micéadfaid cun a céile; ac do tuigear cad é an fáit a bí leir rin nuair a tána cun comnliocda agus do bíod an cáilleac, leir, go minic 'á cur i dtuircint dom mar

nárb' fearr léi ár bparthear go minic aghainn ná an toirmeadrc.

Do bí Nórpa cúig bliana 'na peata romam-ra. Ní raib don trúil liom-ra aca an t-am gur buailear cúca ac nuair a connacadar mire do cuipead Nórpa ar peataibéad ; agus tob' rin é an fáil ná raib an sradam aze Nórpa dom peadár an cúro eile.

Ní fada gur rpead bean tálí agus i bfuir go raib an góilín líonta ar na mná do bí ar an oileán. Ní raib duine aca le feircint. B'eo leir gac duine as teadct i radarc an góilín. Do bí an taidre as teadct agus bí ruar le h-aoirde fir o'uirce ra góilín ceana féin agus rin é an uair oipead a bíodar as teadct 'nár radarc agus na málaí lán aze gac bean aca. B'éigean dóib fanúint mar a raib aca. Dubairt a raib timcheall gurb' é a rdaire go mardean é, agus bíor-ra gan meabair ar cloirint rin dom.

B'eo le cúro de rna cailíní do bí inra tráig as tabairt tuairirc don muinntir a bí inra guir go raib lán ar na mná a bí ar an Oileán Bán. Tug na fearraib a n-aghair ar an ttráig ac ir ar an ttráig a tug m'atair aghair as triall ar oipéimie.

Ní raib pé ró fada an t-am go bpeaca cuşam é agus oipéimie ar a shalainn aze go raib píde trois ann. Do cuipeadar i ttréa é cun dul trearna an góilín ac bí pé ró ttróm cun é cur ran áit ceart. B'éigean dom atair boct dul 'on ttrán agus breit ar ceann an oipéimie agus é cur i muirteir ra cloic. Ir i mo mátair an céad bean a cuair trearna ar an noipéimie agus Ventry 'n-a diard, agus tdnadar go rábad. Annran cuair an triúr eile air. Do bí beirt ar taob agus duine ar taob eile agus toirc gan é beit comttróm o'iompuig an oipéimie agus buailead rior 'on poll iad.

Do bíor féin go h-aerac nuair a bí mo mátair agham agus me as reimm "Domnall na Spéime." Ac níorb' fada bí an port ran agham mar b'éigean dom' atair preabad ra ttrán

arís, a d'oirpíúir a cup i dtíri ar an ttaobh ro aghur crúca eile a cup i Siobán Bán aghur do bí an cáilleac béal-dorpair aghoul ríor an t-am go ruig ré ar rtaidic uiréi. Ní raib ionnam-ra ac an dé ran am gur táinig m'áir i dtíri. Ba dóbair go mbáiréad an cáilleac é o'iarrair i tabairt cun cinn mar do bí lán a h-apnám de báirniú aici.

III

na tighe b'í againn

A méir, a n-éanamh, an t-íoracán, áir n-ainmíte agus áir n-éanlaite,
áir gcóir bíodh agus tige.

Níor mhílte, b'féidir, a cupa ríor annro beagán cuntair
ar an bfeirte b'í orainn san oileán ro le linn m'óige-re ;
go mór mór ó tá an raogal a b'í ann an uair rin imíte agus
san a cumhne ag aenne atá ruar anoir ac ag beagán rean-
daoine.

Mairir leir na tighe bíodh againn le linn m'óige agus go
ceann tamail mairt 'n-a diaró rin níor mair a céile bíodir,
dálta gac don áit eile. Do bíodh cur aca mairiúil readar
a céile agus a tuille aca ana-íuasac. Bí poimnt oirca agus
san ionnta ac deic t-íoráiste ar fadó agus oir t-íoráiste
ar leitead agus ó rin amac go mbíodh go dtí a cúis deas nó
fidé t-íoráiste ionnta. O'íonn poimnt a déanamh ra tíg bíodh
íoráiste t-íoráiste lár an tige ó'n b'íall ar taob agus
ríonáil ag íoráiste do ó'n taob eile. Do bíodh de
leabair lairíor bíodh san. Daoine ionnta. Bíodh dá
mair ag dul pé leabair aca agus bíodh prátai pé'n gceann
eile. Comra mór íoráiste an dá leabair i gcoinnib na binne.
Íoráiste taob eile de'n ríonáil—taob na círtéanac—bíodh
na daoine i ríct an lae nó cur de'n ló, deicníur aca
b'féidir. Do bíodh cúib leir an ríonáil ; ceapca innti ;
ceapca ar góir i n-aice léi i reana-íoracán. Íoráiste bíodh be
agus dá b'í, gairmáin nó dá gairmáin, aral, dá mairce ceang-

ailte de tsaobh an falla nó ar fuair an tige. Tis go mbeadh muirnean móra ann do bheo leabairt éirte ina cúinne annsan nó b'féidir leabairt ar an úrlár. Beo an tream doirta inni rin i n-aice na teine ; duibhós de píp éiré i bfeannar aca, nó dá ceann má beo beirt aca beo, agus iad 'á ól. Sop riúirín déanta de tuisce aca ; teine maic rtuicín ré-dearís aca go maidean ; ar gac maircailt an rop a cur 'on teine agus plubós 'á baint ar an bpíp ; má beo an treama-bean aige an rop a finead éirir irtead ; annsan gal an dá duibhósige as baint an trinné amac gur corúil le luins gail leabairt na beirt nuair a bíod ar lán-réidead. Bíod an cúpla maora nó trí luiste irtead aige cora na leabtan ; an bó nó na ba ríor uata ran agus a gceann le falla ; an gámain nó do agus rí na cirtéan aca agus a bpur leir an tteine. Bíod an t-aral ceangailte ar an tsaobh eile de'n tuis or comne na mba agus cat go mbeo cúpla pircín aici, b'féidir, i bpoll an iarta.* Gac a mbíod eile de gliogairnéir ina tuis ir pé cón an leabairt éirte bíod ré irtoirde. Bíod an leabairt ro beir agus cúpla trois ar doirde ó'n tcalan agus i déanta d'admao, nó d'iarann.

Bíod cur de rna tuisce gan don pinnit oirta cun reomra déanam a leabairt éirte i gcúinne de'n tuis agus leabairt úrlár na cúinne eile ; tperreir leir an bpalla nó leir an mbinn ; na muca, nuair a bíod aca, fé'n leabairt áir ; cúpla poitead éiré nó trí ir gac rírt tige aca ; agus i tteannta na n-ainmíte go léir eile b'féidir go bfaidra peata uain nó do ar fuair an tige.

De cloca agus de mairtéal éiré a bíod na tuisce rin déanta agus gan móir-flaet ar a lán aca mar do bíod deabao leo agus lám gac aenne ionnta. Luadair nó geitirí an tóin agus reiricín rígin reamair fé rin. Ní beo an tóin go h-olc dá leigead na ceapca do ; ac ní mar rin a bíod ac com luac agus beo an luadair as tréigean agus

* " Adarta " doirtear.

piartaí a5 teac̃t ann ní coimeádãt fear sunna na ceapca ar ac̃ iad 'á rẽp̃ioabãt a5ur a5 déanãm neãt ann. Bíod̃ an b̃raon ip̃ti5 annrãn a5ur b'é rin an b̃raon ná beãt ró 5lan mãr do bíod̃ an iomãpca de m̃ianãc̃ an t̃rúis̃ ann. Bíod̃ poill com̃ pãda ip̃teãc̃ déanta aca 5o mbíod̃ na ceapca ar iap̃iãt̃ ó m̃ná na t̃ti5̃te mãr ní t̃u5ãt̃ an ceapc̃ cluãr do 5laod̃ an bíod̃ an uãir a buailead̃ an 5or̃ í. T̃a5ãt̃ taop̃c̃án hata nó caip̃ín t̃' uib̃e a5e r̃na 5iãp̃rãca anuãr de r̃na ti5̃te 5o mion minic. Do loitead̃ na h-ó5a an t̃ion, leir, mãr bíod̃ir a5 r̃iõr-lõr̃5 na neãt. Níorb̃' fear̃r̃ leãt a beir̃ ar donãc̃ an 5̃uic̃ lá ná beir̃ a5 éip̃teãc̃t le beir̃t̃ bañti5e, 5o mbíod̃ a t̃á t̃ti5̃ ceangail̃te t̃'á céile, a5 t̃riõt̃ na n-ub̃ le 'céile.

Na ti5̃te mãite bí a5aim̃n bíod̃ ó n-a t̃ó t̃éa5 de t̃riõi5̃te ar leitead̃ ionnta a5ur ó n-a r̃ice 5o cúis̃ r̃icead̃ ar fãt̃o. Bíod̃ cur̃pãt̃ a5ur t̃p̃er̃p̃er̃ t̃reap̃na t̃'fonn reom̃pa a t̃éanãm taob̃ t̃iõr t̃iõb̃ de cũt̃o de'n ti5̃ a5ur t̃á leabãt̃ énãir̃te laip̃t̃iõr t̃iõb̃ r̃am—t̃á leabãt̃ á̃r̃da énãir̃te. B'fé̃õir̃i 5o mbeãt̃ na mucã m̃ra éip̃tim̃ m̃r na ti5̃te reo ac̃ ní r̃aib̃ ep̃ó r̃iam̃ amuic̃ t̃óib̃. Bíod̃ an t̃ion céãuna op̃ta ran a5ur ar na ti5̃te bea5a cé 5ur m̃ó an lám̃ a t̃einead̃ na ceapca ar na ti5̃te bea5a ná op̃ta t̃oip̃c̃ na ti5̃te bea5a beir̃ ip̃eãl. Ip̃ cum̃m̃ liom̃, á̃pãc̃, r̃eéal 5r̃im̃n a t̃uit̃ amãc̃ ar céann de r̃na ti5̃te m̃ó̃pa ro ná̃r̃ t̃uit̃ a leité̃ro amãc̃ ar aon ti5̃ bea5 aca i t̃taob̃ na 5ceapc̃ céãuna. Do bí mũm̃nt̃ir̃ an ti5e reo lá ep̃um̃n bailead̃ a5 caiteam̃ bíod̃ an t̃rá̃t̃h̃óna ; an b̃ó̃r̃o lán de 5̃p̃á̃tãi aca, iap̃c̃ a5ur bãinne ; fãobãr̃ ar caip̃b̃ 5ãc̃ ñoũme 'á meil̃t̃ a5ur 'á r̃eãoilead̃ r̃iãr ; ciota de m̃u5a ãd̃mãr̃o lán de bãinne a5e fear̃ an ti5e ar céann an bú̃ir̃o. An fãt̃o a bí a lám̃ ra 5l̃á̃ta a5 tãbãir̃t̃ ãil̃p̃ éip̃c̃ leir̃ do b̃rãit̃ r̃é pũt̃ éis̃in a5 t̃uit̃im̃* 'on ciota.

An uãir̃ t̃'féãc̃ r̃é r̃iõr̃ ann do bí an ãil̃p̃ m̃ú̃c̃ta t̃iõr̃ ra bãinne. B'éis̃ean an t̃lú t̃'fa5áil. T̃ó5ãt̃ aniõr̃ é ac̃ do cũãt̃o r̃é ó ãit̃im̃t̃ ó n-a r̃aib̃ a5 an mb̃ó̃r̃o.

* 'Titiom' ãt̃õip̃tãr̃.

“Gearrcaic rícin íreath é,” arsa bean an tige, “pé riad nua eus ann é,” ar ríre.

“Ír cuma duit-re, írsa rial, cad é an rópé é,” arsa fear an tige, “taoi féin ar do réarún go luath aige,” ar reirean, “nó cad ar go gceapann tú go dtuiscadh* a leictéir rín ort?” arsa fear an éiota.

Ír as dul ar buile do bí a rial as an mbóro agus níorb’ fíor conur mar beath an tráthóna aca mara mbeath gur tuit rícin eile anuas ar na prátaí n-a beatharó.

“Í gceantair Dé can ar go bfuil riad as teacht?” arsa bean an tige.

“Ná riceann tú naic ar Ofrann† atáir riad as teacht!” arsa fear an tige, “naic móir an ní gur anuas atáir riad as gluaireacht.”

Súil tair eus teallaire do bí ar íochtair an búirí anáiríe ar fíratáca an tige do connaic pé an gaoth agus an srian éirí írteadh.

“Nanaman rial, tá poll ra tíg!” ar reirean. Leir an ádair, “tair annro agus éirí é.”

Nuair a connaic fear an tige an poll—“Ó múiré, go mbeiré an fear móir gac a bfuil do ceapca agus t’uibe agus do gearrcais leir amac ar an bfarraige!” ar reirean.

“Nár éirí’ Dia leat,” arsan bean.

Ar dul go dtí an poll dóib cun é dúnadh do bí deic cinn eile de fíciní ann, agus an mádair.

Ír í gceann de rna tigte meánaca bí mo éilabán-ra. Tíg beas cumhang go maith doob’ eath é ac é beir plactmar, an méir a bí ann de, mar do bí m’adair ana-éiríte ír níorb’ buail don leirce riath mo mádair. Turp olla aici, turp lín, cárdáí; do bíod uiréi rnaicín do fíom do’n tóallíuir anuas de’n éirí le n-a turp féin. Da mímíe a fíom rí do buodga ban eile, leir, é ná bíod don éirí ortá féin cun a déanta agus dá mbeath féin ná leirceadh an leirce dóib é.

Timceall deic mbliana tar éir pórtá dom do tógar tíg

* .i. dtuiscadh. † .i. írreann.

nua. Níor fín fear clóc éúgam, ná mairtéal, fear a bíor 'á d'éanam agus do cuirfear féin ceann air. Ní tís móir é ; mar fín féin dá mbeadh Rí Seoirre ar a laeteannta rasoire ar fearó mí ann níorb é gráinneacht an tís ba galair báir do. Ceann feilte air, an ragar céatona atá ar gac tís agus reompa ar an mbaile ó fín go dtí gur cuir an bóro pé cinn de tísce rinne ruar. Le linn do'n tís nua a beir críod-naite do léim ceapc anáirde air. Do bí m'uncail Diarmaid ag gabáil ear brágar. Do rtao pé ag féadaint ar an gciorc agus an t-annroo a bí ag bpeit uirtí d'iarraio fanúint anáirde air ac do cuir an feilt pleamam anuar í.

"Tuille móir do'n tubairte éúgat an lá ran do teacht ort gur cuir pé le faill tu," arsa Diarmaid.

Le linn mire beir beag doob' iad páorais Ó Catáin agus, noime fín go maic, páorais Ó Suintín, an dá taoireac ba mó a bí mpan Oileán. Páorais Ó Catáin reo—atair críona an Rí atá anoir agaimn—do connac féin ceatair nó cúis de ba bainne aige fín. Ní feaca-ra an fear eile, an Suintíneac ; clann a clainne a bí lem' linn-re ann. Ir minic a éuala go raib ó hoct go deic de ba bainne aige riú, láir capail agus céacta admaio. Láir dearg doob' ead í. Do bí an láir céatona ag tarrac spin go dtí an reana-túr atá annro, pé am a deinead é fín,* agus b'é féin an giolla i n-aoir pé bliana déas. Do bí Seán Ó Duinnléibe, file, 'n-a bunóic ra éliabán an uair fín. O'fás ran pé bliana déas u'aoir aige atair críona an Rí ar an bpíle. Bí leat dooraon tís aige n-a leitéirí fín ann ná raib nó dona.

Sagar loirde an clára bíod mar bóro rna tísce beaga—comla go mbíod gárda móir otimceall uirtí ná leigfead amac na ppátaí ná don ruo do bead uirtí, agus ppáma go mbíod trí cora pé, neart é dúnao irteac 'na céile agus é féin agus an loira do érocao leir an bpalla nó go mbead gno arir doib.

Lá táinig m'uncail Liam abailé ó'n tpráig, ocrar agus paoban éun bíd air. Do bí ppáma na tprí gcor curta 'n-a

* Ceann de na cúim mairteall a rócaó le linn napóleon.

féaraimh agus an loraio anuair ari ; i lán de bprátaí agus pé annlan eile do bí leo. Do tuit cnap den loraio. B'eo leir an maorpa 'n-a dhiaid. O'árouis leir an ffráma agus an loraio agus o'muig a maib uircti an fuair an tige. B'eo an bean as bailiú na bprátaí. " Oar Muire, a bean beas, tá pé 'n-a lá donais asat ! " arsa Liam.

Do bíod boulaí asaimn agus plátaí ir gac tige, mugaí aomair, cúpla cataoir agus cúpla rtól. Bíod na cataoir-eada fiste le rúgán féir nó tuige.

Cnoc iaramn a bíod an uair rin agus atá fód ir gac tige or cionn na teine cun ruad a érocaí orca agus bíod clú de fadgar éigin ar an oiteinteán.

Tá cupaí agus rárair ir gac tige aca anoir agus na oierreir lán ruar go gléarta. Ní bíonn ac na daoine amáin inr na tige comnaite anoir ; tá cróite amuic do gac ní eile.

Sligí agus úrc, faileóga nó geitirí ar an rlige agus do péir mar beaí pé as caiteam beic as cup ari—b'in é an gléar foluir ba túirce connac-ra. Ar gabair éirc a tásat an t-úrc agus ar pullóga. Tumaí an ainn a tugaimir ar an mblonais a bíod inr na gabair ; aebeanna an rmeapa a bíod inr na pullóga ; iad ran a leasat. Bíod ile póin, leir, mar folar aca ac ba beas a cuircti ar an rlige di mar o'alparoir péin ruar i, a gcuro aráin buide a tumaí innti, agus go mbíod gáí leir rin. Oar liom go rabar ruar irna déasat go maic agus an gléar foluir reo ar riuáil.

Ártaí beas miotail dob' ead an rlige, déanam báio nó naomóige ari agus gob nó dá gob ari, trí nó ceatair de cora pé agus lám beas nó cluar ar a cliatán, oic nó veic órlaca o'fáio ann. Bíod an t-úrc nó an ile póin irtig ann. Do veintí an geitirí nó an buaicear a tumaí ran úrc agus ríntí amac tar gob an rrlige é agus lartaí annran é. Do péir mar bíod pé 'a caiteam bíti 'a ráí amac. An ruo bán a bíonn irtig i ngeitine iread bíod mar buaicear

ásur ip minic a deintí de cóiríodas bog cadáir nó lin é. Ip minic a beaó rliogán móir i n-ionad rliuge mar gléar foluir. Níl dác ágam leir an bpaipirín a teaó. Caórán móna nó rcolb giúire, a éoirinn eataréa, do bíod fáoó riará ann.

Do cáitear féin tamall ar m'óige ar dá biaó inra ló. Bíod obair móir déanta gac maidnean, i dtáig nó i gcnoc nó i ngort, ásur na ba ág teaó 'á gcrúó, ran am go mbíod biaó na maidne le faóáil ágam. Bíod an grian ág tuirim riap ríor go maic an uair a bíod biaó an trápóna ágam. Ní bpicpearé ná ruipéar a bíod mar ainm ágam ar na béilí rin ac mar rin.

Prátaí ásur iarc, ásur má beaó braon bainne ann, an biaó inran am ran. Ar dúl ar na prátaí bíod min burde ann ná bíod ac rcligé—ná beaó don dúl áge rna daoine atá anoir ann cóir ná comérom do bainé de'n arán a démeaó rí, 'e ceal cairbe. 'Sé ip truaó liom naó é an biaó céadna inoiu ágam é ásur cairb cun a méite ágam, ásur rláinte.

Inran am ran ásur me ós, dá éioic plúir a tagaó cun na noolaó. Bíor im' fear rara dtáinig don té ásur an uair a táploaó púnt té ann cun na noolaó beaó rí rpáre ásur cuirpí i dtairce i go dtí noolaó arí.

Ac tá átarac puiré anoir le fáda ágam i gcúrraí bíó ; arán plúir ágam, té, riúire. Bíonn curó aca ág blairtínteacé éiré h-uairé ra ló le biaó. Bíod oiréaó bíó caíte gac béile an uair úo ágam leir na éiré béile reo. Do maireaó daoine an uair úo dá lá ar an mbéile rin má ba gáó é. Ní raóaó fear fáo píce anoir an uair do beaó ré tuiré ar a tóin mar ná bíonn an béile caíte aige ac an ruaracá ar fáo.

IV

SCOLAÍOEAÓT AGUS FÁNAÍOEAÓT

An múinntir béal-dorair, múinteóir nua éugaimn, na porráim, císir na fáil.

Ní faib roir rinn féin agus an tís béal-dorair ac an buaile, san ar don tís aca ac don dorair amáin, buaile tíor aca ran agus buaile tuar agaimn-ne, aghair an dá dorair ar a céile. Dá buir maít leir an gcaillís é do loirceadó rí mo mátair i mbéal a dorair féin leir an uirce te san a dorair féin o'fágaime agus do d'éanrao mo mátair léi-re an puo céadna. Ir minic adubairt mo mátair liom-ra fanúint glan de'n mnaoi liat mar ná faib don deag-míanao innti agus supó' i féin a bí ag ceannaao na ríocána uaite—puo doob' fíoroi. Bí cpoide rial aicí, afao.

Sí mo mátair a d'eimeao gao ní oi mar ná faib don trlaao innti féin agus dar noóis ní luá a bí ná inra bpear a bí aicí cun gnoá. Ir é m'atair o' fáirceao gao uile ní do—an ramán, an uáim, an oion ar an otis. N'feaca riam fear ba dáille ar gno ná é, ac duine lágaao ceart é.

Tomár Maol a tugti air mar ná faib oirceao chaire de dá cluar air. Ac do bí meabair na reao b'áir 'n-a ceann, inra trli dá mbeao tabairt ruar air go mbeao an érao i n'éirinn go fábaao aige. Ir minic a cuirceao mo mátair mire go oti é péacaimt caáin a beao an lá raoire reo agus an lá raoire áo ann agus má bío do don tróit á ite aca tagao beirt roir me agus an dorair cun go gcaimn

é glacaó. Ní raib botán boct riamh tob' féile ná é, agus ó tábla go bfuil a raib lem' linn-re ann ar flua na marb agus mire beo, go dtuagair Dia áit ir fearr dóib ná an botán boct deaib úo.

Mac agus ingean do bí aca. N'feadair-ra an raib a tuille riamh ann. Slibire beas ar nór a mátar tob' ead an ingean agus lúmaire beas san anam tob' ead an mac agus, ar nór an átar, san don éirteadct ann. Níor péirctis an fairrge riamh leir. Ní tapúla do beaó pé mra báo ná beaó an tonn-taorcad air. U'fás ran é san don treilg a tabairt riamh ó'n bfairrge leir agus do bíod pé 'n-a buacail amaire go minic.

Ní raib don duine ós ná dopta ran oileán ro agus irna paróircti amuic com maic ná go raib 'fior aze Tomár Maol cao tob' doir do—an lá, an bliain, agus an uair a éirg. Deiread na daoine ná raib a leicéir de fíorparóir mra ceanntar agus san Á ná b aise i n-don teangam. Ir minic azeiread pé liom-ra go raib bulóga na nolaas beirbíte an t-am go raabar féin ann, gurb' é Lá San Tomáir, a tagann trí lá roim nolaas, a fuair mo mátar ar an oirpáig báin me. “Ac an mó bliain anoir é?” azeiread an bean liat leir. Ir air ná bíod an teir. “Ceitre bliana déas na nolaas ro cuáinn,” azeiread pé.

Ar ran amac do bíod an cáilleac ana-blaoirca liom mar do deim mo tís féin teactaire idir an dá tís díom. Ir mó go móir a cuáinn ar mo tís féin liom ná cuáinn ann. Ní 'á maoirdeam ran atáim. U'féirir náir mó dá mbeaó an raáirre mra tís eile.

Lá Domnaig ir cuimh liom, sac siarac agus teallaire sarrúin as tabairt a n-ágar pé'n oirpáig báin, camán aze sac nouine, prátai agus ní arán a bíod ite aze sac n-don. An uair a fuairpear ullam me féin, mo balcairi fáircte fuar orm, búrte nua glan de glar na caorac, mo cáipín póilín agus an dá bair air, mo ceann fáircte fíor i

méir uirce aSAM aSUR m'asaid go glan reuiopta. ní h-í mo mátair a bíod á déanamh ran uair reo mar bíor im' éleirpe fir, a mhic ó!

B'eo liom fé'n tcráig aSUR mo camán aSAM—rámtac aittinn go raib cori cam ann. Do bí Nóra aSUR Eiblin i n-éinead liom aSUR níor rtaomair de'n raib nó go raomair iriis i gcorp na tiomána aSUR san bhrós san rtoea ar coir don duine d'a raib ar an tcráig. Ní beiread don lá cruaid ar na h-ógaib ac an lá ro an báire gac Domnac.

Do connaic duine éigin báo as tead ó Dúncáoin fé lán treol ac nuair a bí rí as déanamh ar an gcalac d'fás gac nduine aSainn an tráig aSUR cuamair fé déin an báro. Do bí bean 'n-a deire, maigirtreár nua, bpiúir de'n céad ceann, Cáit Ní Donnáda—cailín breag daúil.

Scoil Dia luain san amhar aSUR b'eo le gac nduine 'na popt féin. Ar m'fallaing sur bam an Rí amac a áit féin i n-aice liom.

Ór deic mbliana bíor as dul ar scoil an céad lá dom (1866) d'fás ran an t-am ro mire ceirpe bliana déas d'aoir, fé rin an bliain 1870. Do bí leabair beag nua aici reo 'a tabairt amac. Do bí an clár dub go gnóac aici aSUR tagad dá fúil móra di mar ir beag a cuiread rí ar an gclár ná go ndeinead duine éigin é péirteac aSUR b'éigean di é neartú.

Do bí ana-dúil as ógaib an oileáin reo ran obair nua ro aSUR ó'n uair go raib do bí mianac fé leit ionnta cun fogluma. Curo aSainn aSUR mianac Rí ann, mianac na mara aSUR na fairrge móire ionnta uile. An riolaó gaioite a gluairíod ó bpuacaid na mara as bualaó inr na cluara gac maidean oíea as glanaó na h-inceann aSUR na rmúite ar a bplaorc.

Cé go raib aóbar an Rí i n-aice liom-ra aSUR ná cuiread úirto muilinn an iapainn óm' tpeo é, pé ceann a tós pé díom, ní cun cinn a bí fé am' cur mar bíod fúil tall aSUR i bpur aige aSUR é go mí-fuamearac. Sin é loct ir mó a

óidh agam air mar do cuirfeadh pé amú me go minic an uair
 ir fearr a bhinn i dtoradh mo bheire. Do bhiomair ag
 déanamh go maith ; ac níor mírte-de linn an Satarn i
 scoimharde a beir i n-áice linn cun a beir ag rampáil dúinn
 féin pé áit gur maith linn é.

Ir maith ir cuimhin liom Satarn aca tar éir lae 'le
 páirais. Bliain bheadh ciúin tob' eadh i agur do bi iaro
 teapc ra baile an t-am rin. Do buail m'atair an doras
 irthead, é tagaite ó'n ngorr agur gan biað ná beata noimir.

" Cao a tug a baile tu ? " arfa mo mátair leir.

" Tá an lá ana-bheadh, ana-ciúin," ar reirean. " Tá
 mbuailthead don pórtán liom b'féidir go maribodáinn
 rtropa ballaé," ar reirean agur do buail amac airt.

Cao beire liom féin ná gur lean é agur nuair a connaic
 pé 'n-a diaid me——

" Cá raḡair-re ? " ar reirean liom-ra.

" Bead i n-émeacht leat-ra. Coimeádo m'á bionn don
 pórtán agat," arfa mire.

Soir ó éalat na mbádo do ḡaid pé. Do éuair pé amac ar
 oileán do bi ann. B'éigean do dul 'on trnáin. Do cuir a
 ceann rior pé uirce agur tug anior dá pórtán ar don cumar
 anáin agur tug leir iad mar a raḡar-ra im' rtao, tug dom
 le coimeádo iad—collaé agur fuairceán. Sin é an ainm a
 bionn opta ro a bionn i n-aon cumar anáin.

Collaé an ceann fipeann agur ní fada a bi pé im' feilt
 an t-am gur leat a crúb ó céile agur le linn iad o'iaðam
 do ḡreamuig pé ar óróóig me agur ar an méir ba ḡiorra
 ói agur n' féadóainn hobad ná hé a baint ar. B'eo ḡad
 don rethead agam ar uatbár agur do éualair m'atair de
 ḡeit me agur táinig de rciúirto reata mar a raḡar mar
 o'aitin pé go maith bun an ocláin a bi agam-ra. Do bi
 crúb an collaig com fáircite rin ionnam guró' éigean dom'
 atair i baint de'n pórtán agur tar éir rin féin a déanamh
 n'féad pé an crúb a bogad gan i bipeadh le cloic.

Seo, do bí mo t'á méir ar úráio agus mar bairr ar an ainveire tob' i an lám deap í. Do bí mo cúro pola ar na bánta agus na méireanna com' toub le gual ac bí m'atair páirta ó'n uair nár cuirear don laige díom, cé gur cuar ana-ghairt do. Nionáil a bí le n-a hata a éar pé ar mo méireanna. Do éar pé go mbeaó mo mátair mí-éadófac leir i t'aoib me leigean le n-a cóir, ac ní raib. Do goill pé go maic ar na t'pírearaí nuaí a connacadar an cló bí oim tar éir an lae. Do cuir mo mátair ríor go hobann i n-uirce bog mo lám agus do nís go plaectmair í. Do cuairt ran go h-ana-maic di. Fuair rí pláirta agus t'páirt rí ruar í. Do glan an gom go léir leir do bí mnti.

Do bíor as peim Domnaill na Spéine láitread. Táinig an bean liat, leir, ar mo tuairc. Má bí rí ruainreánaí féin níor maic léi gan méireanna me. Geobair rí a ceart féin uaim ó'n uair náí féoir liom mo beata féin a éraoíreaoileat gan i t'píreac éugam go mion, minic mar nárb féoir liom amair na r'píreac t'píreac don mairean ran mbliain gan a pictiúir a beic le pagáil agam.

Céirte portáin do bí aige m'atair. Do buail cuige i mála iad agus do buail an cnoc amac. Cuairt pé tamall riar ra cnoc as baint na noisgeanna ir fearr amac, tug t'aoib de'n lá amuic, agus bpeir, agus ní polam a táinig pé. Do bí lán an mála de ballaí móra breaca aige agus an uair do r'aoil mo mátair amac ar iad do bí colair ann. Rug rí ar ceann móir do bí oíra agus do éar oim féin leir.

"Seo, 'Tomáir, a buacail, tabair é seo go t'í an mhaol liat leat."

Níor tugar an t-eiteac dom' mátair ríor ir go mbuailfead an leirce féin me—puto nár buail. B'eo liom amac agus an ballaí agam agus do fínear cun na caillice í. Do leat a ráile uirtí cá bfuairéar é mar ná raib 'fíor aicí fíor go raib raic aige m'atair. Níor dúine me nár tairín an uair rin léi pé uair eile ná bímir geat t'á céile. Do

órom sí ar bheir comh tláic rín liom gur dóig leat uirtí gur me 'Dia beas aici.

Do bí Tomás Maol i rtiis, fear a' tige ; do bí an ingean i rtiis agus an mac. Iad tar éir bith do bheir caithe aca. B'iad an tráctóna do bith mar ainm ar an mbiaid rín agus biaid na maidine ar an mbiaid ar maidin, mar ná bith ar riuibál ran am ran ac óa biaid ra ló.

“ A' bfuil don pur agat le tabairt do ? ” arsa Tomás Maol.

“ Níl ac purdaí atá aige féin céana,” ar rife. “ ac tabairt an ingean do an uair a bheir pé cúpla bliain eile ! ”

Cé ná féadfaid sí don treoid eile do bponnaid oim i gcionn óa blian ba luachmaire ná an ní o'rág a creatlac féin ip amlaid a cuigear-ra láitread gur mó de dócar a déanfaid an cairpinc rín dom ná de maitear. Do cuir an ballaíd bpeac agus cómpaíd na caillige go h-umar na h-amlaide me. Níorb' iongnad agus an geallúint a bí tugta aici dom an uair a beaíd an óa bliain caithe.

Cug an maigirtreadr nua ro trí bliana eile 'nár mearc nó gur imis galan a bpeirar uirtí—fé rín glaoíd cun pórtas uirtí. Ó céanntar an Daingin tob' ead a muinntir. Buacail ó'n mbaile mór do póir í, fear deap i bpeirain ip i méinn.

Ceann de rna laeteannta agus rinn ar ronn do gluaip an báid ó Dúncáin. Do bí raipe amuic ar gac báid a tagaíd i rpead mar do bí rpeoc-baoine ag gluaipreadt go tiug an uair úd, tiománaide agus báilí cun pé pur do beaíd le ragaíl aca a tógaint uait agus leigean duit féin báir de'n ocar o'rágaíl.

Ac ní h-aonne 'ga pur do bí inra báid an lá ran ac cigire na rpeile. Ar óloirint rín dúinn ní raabamair i rtiis linn féin. Do bith ceallaire ag dul go dtí an doirar de ríor rēadaint caraim a beaíd fé le rpeirint. Stonaire maite

Do bí tuine i bfuar agus tuine tall agus bar ar a mbéal
aca agus na cailíní ba mhó do leig tuine aca gáire agus níor
ró fáda gur fneasair tuine eile í. Do bí an císipe agus a
ceann ra rpeir aige, as féacaint ar an bfalla, as féacaint
'rna ffrataca agus as féacaint ar na rcoláirí tamall eile.

“Τὰ, ἀγὺρ πολὺν οὐδ’ αἰὲρ ἰονντα,” ἀπρὰ μὲν τοῦ.

Don uair a carad pé an ceann do bíos rcaíl 'n-a fúile.
é deirne do pléarc a faib iriis an gáiríde—an cúro mór

“Déanfaid ré lá murdaíl,” arsan Rí ariort ana-íreal
liom féin, “nó n’fheadar an bfeacaíod don tuine píam don
tuine eile go raib deirne rúile ann,” ar reirean.

TuS an císige s'neadad maic camnte do'n maigirtpeár—
allasár náir tuigear-ra ná aenne ar pcoil agus ar an
n'sneadad camnte rin do do lámhais a mála bótair agus do
buail an doíar amac agus do éuaib ar bóir an báir do bí
as b'raib leir agus níor táinig 'on b'larcaos riam ó rin.

D'fás an fear buile seo an rcoil amac mar shab ré
 irteac san ceirt a cuir ar leanb ná ar páirte agus mo sheall
 leat, a léigteoir, gurb' in rceal ná fuairir le léigean
 niam naimir seo ná b'féidir farr ip beo duit ac oiréad.
 Do cuir an maigirtreár boet fannair dī tar éir é
 d'imeact. D'éigean dom-ra dul as triall ar cupa fīor-
 uirce dī. Eiblin a cuir ann me mra tig ba gionna dom.

“Do bí ceathair cainte agaimh faoi a bí an t-oide las.”

“O’fearra dúinn níl abairle,” arsan Rí liom-ra, “faoi a beirí sí tréit mar beam marb aici riú nála an uair a tiocfaid sí chuici féin.”

“Deira, nác olc an raigsiúir i gcumair do éinm tu, agus nác ort aic an t-eagla?” arsa mire; “fan faoi, beirí olí na cotha eile agaimh.”

Tuairim leat-uair mar rin agus bí sí dulta i bfeabhar. Do ceap gac nruine agaimh go mbead sí ag gabáil oraimh faoi a bead don tear ‘nár gcoiceann ac ní mar piltear a bítear go minic agus doob’ amlaí an uair seo leir é. Níor buail buille ná níor labair fearb cun aenne bí i rí. Níor deacair di galair duine nó beirte do leigear ac ó’n uair gur buail pé rinn go leir do caic sí ciall linn, rud ná bead ‘n-a cumair mara mbead go faib an ciall aici. Do leir sí abairle de geit rinn agus gac aici féin leir an ois a baint amac com maic le cad.

Do cuir an Rí ruim ipna ceirte rúile do beir i gceann don duine com móir le h-aon duine eile bí ar rcoil cé ná duairt pé ruam gur’ ó ipreann a gluar pé pé mar deir-ead a tuille aca

Timceall cúpla mí ‘n-a diaid rin do gluar cigire eile, fear feoraid lom buide, ac ní faib ‘n-a ceann ac dá rúil. Do luis pé cun oibhe agus do ceirte gac nruine go faobairí, duib. Oéar agaimh a bí im’ rang-ra. Do bí duine nó do oraimh do bí go móir áro or ár gceann go leir. Cé go faib ceann breag mairíúil ar gac duine aca rú, agus gur ceap an cigire gur ann i rí a bí péirteac gac ceirte le faíal ní h-amlaí a bí mar do deim na plaíre beaga raic díob. Do bí an cigire go geal-gáirteac le linn imead do. Tug pé rílling do’n té ab’ fearr i r gac rang agus ar pínear na ríllinge ‘nár rang-ne ní h-aenne de’n tream móir do ruair i ac me féin. Buideac go maic do bí m’atair an uair a pínear cuige í. Do bí píora maic tobac ‘e bair an cigire aige cé nác ‘a bair ran ar fao é mar dá deirpinn-re ipra rang do bead pé ‘a ceal.

V

MO CÉAD TURUS 'ON DAINGEAN

I mbáto ar an bfairrige, an raóaire ar an tóir, bheoiteadé ffairrige ar 'Oiarmaio, an 'Daingean, na bróga nua.

Do bí laeteannata rasoire annsan tamall againn agus bliain breasú ciúin do b' ead í. Do bí móran éire age rna báio móra 'á tabairt ircead. Do bí na trí báio lán go barrra, lá. Toirc cion na beirte, m'atair agus ráoiais, do beir againn-ne de bí raóaire móri mra boctán de. U'in é an céad lá agam-ra, ir dóis liom, rcarra ar fad ó beir im' peata, mar do bainead rampac ar mo éliatáin an lá úo ag tarrac an éire go dtí an dtis liom i mála tiar ar mo úrom. Do bí míle éire age sac fear ringil an lá úo. D'fás san dá míle againn-ne. Dubairt m'atair gur tugar breir agus míle abaille de.

"Agus leisfead 'on Daingean amáiread tu lem' coir má bionn an lá go breasú," ar reirean, "mar tá an báio ag dul ann ag triall ar falann."

Ar cloirint an rceíl rin dom do léimpinn tis.

Ní me an céad duine do cuir mo ceann 'on doir ar maidin ac Cáit, mar do b' í an bean-conganata do bí agem' mátair an uair reo í. Do bí sí ró móri, ró doirca an uair a táinig an rcoil. Do braitear i go maic.

"Conur adá an lá, a Cáit?" arfa mife léi.

"Tá ré go breasú," ar rife.

‘D’aon tpeáir amháin do bhoir tuar ar an tteinteán ‘n-a teannta.

“ A mhúiré Deannaite ! cad a cuip it’ fuíde com mod tu nó cad é an fuadair atá fút ? ” ar rípe.

M’atair an céad duine eile d’éirigh agus do cuip air ruar a cúro éadaigh nua. Do cuip ré a ceann ‘on doirar. Annran duhairt le Cáit mo balcairí nua a tabairt dom-ra. Ní raib ‘fíor aici go dtí ran cad é an fuadair a bí fúm-ra.

Do buail m’atair cuige lán mála de éiricinn coinínt agus b’eo linn go dtí an calaó. Do bí gac duine ag teacht mar bíd ullam nó go raib criú an báro le ‘céile. Tagair ríad ó’n dá taob di agus cuipit de’n ráib rin go mbuailio amuic ar an móir-muir i. Maidí irteac innti agus reolta. Tugair a torac do mhuir agus a deire do tír, mar bíd ‘rha reana-reálta fadó.

Gléarad dá feol fúití, cabair dear gaoite aici roir tré bág an Daingin. Do bí platair eile mar mire innti, mac úncail dom go raib Diarmair riar amh air. An t-am go raib an báro Ceann Stéibí roir do bí Diarmair ag atarú ‘n-a dá agur é com bán le páipéar. Do bí ‘fíor age rha fearaib cad ba bun le atarú dáta a teacht air ac bhoir-ra dall air rin. Do ceapair gur ag foglum an báir a bí ré. Táinig a atair ag triall air agus duhairt leir dá gcuirfead ré amac ná bead reoir air.

Do bí an báro ag cur di go binn an uair reo mar bí a tuille agus a dóctair gaoite ann. Ní ró fada go nduhairt fear go raib Diarmair ag cur amac. Do bí, leir, an fear boct, agus an méir gámpéala do bailib ré riar ar maidin é caitte tar bóro aige agus é ‘na biaó faoileann. Mire agus gac don reairta gáire agam agus Diarmair ag sol.

Úncail dom a bí ag ríúrad an báro agus do binn ag cur ceirteanna air—cad mar gheall ar gac ní fuaitimreac a éinn. Do bí tig móir rinne i lár feirmeac ann.

“ Cé bí nó tá inra tig rin ? ” apra mire leir.

“ Duine ná faib ar fónaí,” ar reirean, “ Berr Rice. Ar éalair triáct táirre niam?” ar reirean.

“ Is minic a éala aige m’atair agus aige Tomás Maol, leir,” arsa mire.

Ar bual i raobairé Cuan breas leatan Fionntarága dúinn, bí mórlán tigte geala agus móra le feircint aghainn. D’innir dom gac ceann aca—an Séipéal Catoilicidhe agus an Séipéal Gallda, Tig na bPóilíní agus tigte Sárda an Cóirte agus gac ní eile gur cuirear fuim ann.

Do bí mo com-pháirtidhe ag teacht cuise féin an uair rin tar éir a faib ’n-a cóirp a beir ríobdaíte aige rna faoilinn uair, glór beas lag ocrac aige agus cuma mílte marb air. Do bfuir ré riar liom-ra mar a faib fear na ríarác. Úncail do Dáirímaro, leir, dob’ ead é.

“ An fada uainn Cuan a’ Daingin?” ar reirean leir an gcaptaen.

“ Ar m’fállainn go bfuil ré tamall maíe fóir uair, a buadail maíe,” ar ré ríú, “ agus is dóca ná béarparó ré beo ort toirp ná fuil ro’ cóirp ac na putóga; agus nác breas ná fuil don gáol agat leir an ríatair eile rin,” ar reirean.

Ní faib an focal ar a béal an t-am go breacair na fearfaib cóc tróm gaoite agus dob’ éigean an reol deire do leasgá agus is ar éigean a tug an báo an reol torais féin léi do geal an fáirrige com móir ran.

Níor móir an ainmhir eile tóg rí an t-am gur bain rí béal an cuain amac. Do ceapair féin ná faib don cuan ann an t-am go faib a leat curta aghainn dinn bí rí com cumhang ran, ac i gcionn tamail do leatnuis rí go breas agus do bí ré ar nór an loca.

Do fíroiceamair an cé agus do bí oiréad muga de dá fuil aghainn. Connac daoine uairle ’n-a fearaí ann agus ríabair timceall a mbuils, daoine bocta agus gan a leat-ceapir d’éadac ortá, duine martraíte tall agus i bfuir timceall ann, duine caoc agus gíolla aige. Do bí trí

long móir ar taobh de'n gcé, iad láidh le h-earraí ó tíortha tar lear, spáinne buíde i gceann aca, aomao i gceann agus suat i gceann eile.

Níorb' fada sup glaoir m'atair oim go raib gac ní ullam agus go raib na fearaib as gabáil ruar pé'n mbaile móir. B'eo linn, me féin agus an platair Diarmada agus cé sup beas a bí 'n-a corp tar éir na paráirte aniar tob' fearr leir a beir as péadaint ar na luingsaib ná glaothac cun bíd air. B'eo le gac nouine do bí mra báo, beas agus móir, irteac i n-aon tig amáin.

Do bí bóro aráin agus té agaimn agus geallaim-pe duit ná raib móran camnte ar riubal nó go rabamair i mbuile do beir páirta. D'ioladar bean a' tige agus amac le gac nouine. Tig an tralamn an céad tig eile. Do bí a mála féin age gac fear. Cuiread dá céad palamn ip gac mála agus do págaó annan é nó go mbemir ullam cun teacé. Do leanar m'atair annan ip gac tig sup éuair pé agus cé go raib atair Diarmada féin ann níor pás pé an cor agam-ra. Ní raib póca an bpirte glair potam ó airgead an lá úd.

An uair a bí an báo ullam cun peolad as teacé abailte, im é an uair a éarouig m'atair mo pócaí agus mar ba ppar an éir ba mó de do bí enocán ann. An uair a dem pé é cóimpeam :

"Dap a' bpoitúr! tá piada na mbpós asat go dtí don rcillín' amáin," ar peiréan.

Cé bead ar an bpoit ná tripiúr do impan am céadna. Bean tob' ead i do bíod mra Daingean i gcomnaide—tamall annro agus tamall annró aic.

"Má tá," ar ppe, "peo an rcillín' leir duit agus cur na bpóga air ó'r é an céad lá piam aise as teacé ann é."

An t-am sup éuala an pocat ran agem' aintín 'a páo do ppeab mo époirde le h-atar mar do bí 'fior agam ná págaó m'atair i ndiaró a éuil. B'fior dom.

“Téanam mar rin, ní fada uainn annso tuar iad,” ar reiréan.

B’eo liom le n-a cóir agus rceitimíniorm. Ní faib don rtoea agham do cuirfínn ar mo cóir ac tug bean an triopa rtoeai dom nó go rtabarrao m’atair abaille arir iad. Sin é an uair a bí giorcán aghem’ bróga. Sin é an uair a bíor im’ duine uaral. Cé rdearrao ná supb’ ead me? Culait de glar na caoraac agus caipín dá adairce. Do bí Diarmair go rultmar nó go breacaio na bróga nua orm-ra ac níor fan fead ná glaoo ar fan amac aige. Scrúile atar a bí aige agus ní faib a bac air iad a cup ar an plataire ac ní leigfeao a cropide do é.

An uair do rroic an báo calat an oileán lán de rálann agus de biao ó’n nDaingean, agus mar ir nór riam inran oileán é sup inoiu, do bí bruaac an calait lán de rdoime, dar nrois, féacaint a’ mbeao don rcéal nua aca. Ní faib aenne inra báo ná faib a aicint aca ar carao na rúl ac an plataire duine uarail a bí innti—cuio aca ’a ráo sup le raoircaac ó’n mbaille móir é agus a muinntir ’a leigean anior raactain ar fuao an oileán.

Do bí rripiúr liom ar barra ’na mearc, Eiblin, agus ní faib ríre láioir sup me bí ann toirc rcáil na rraao a beic im’ cora agus me im’ lumíneac caol-rpágaac cor-lomnoctaite as págaic an tige dom. Do bí Cáit agus Nóra timceall an báio tíor as an uirce. Tug raioí, mo rritheadir, an mála ralaic go faib dá céao meadcaic ann abaille ar a rrom leir mar do bí cuio de’n iarc san rálann go rti fan.

Do ceap mo mátair sup fear aicite do bí as tealc nuair a eualao rí mire as rpomráil lem’ ríroie brós. Deieao iongantar ríom mar geall ar na bróga do beic orm com luac mar lá a bróga do bíoio bróga ’a cup ar fearaib agus ar mnáib an uair úo.

Triantán de cílte buíde do cuipead cun beirt aghainn do bí mra Daingean, agus párran bainne. Ní raib don deann ar iarc aghainn—bíomair corpa aige. Do phead Nóra 'n-a fearaí agus tug léi ceitíre cinn o'uibhe.

“Do ceapair,” arsa mo mátaí, “ná raib don ub mra tig muiú.”

“Anáirde i n-íom a' tige a fuair ear nead cíce iné go raib oét gcinn o'uibhe innti,” ar ríre.

“Ír fada go mbuailfead nead cíce ná coilig leat i n-íom tige ríinne,” arsa Cáit go reana-éirionna.

An uair do rmalcar féin mo cannta aráin buíde agus mo párran bainne agus mo dá ub riar do buailear amac agus níorb' airtear liom bualaí írtead cun na caillige cun go mbead tamall grinn agham airti mar do bíor com deas-ghaolunnead léi féin ran am ran.

Do cuir an bean boét fáilte rómam ó'n nDaingean.

“Go maírir agus go scaitir do b'ósa agus nac maíe luat do cuipeadar oit iad,” ar ríre.

An uair a connac com ríbiaíla agus do bí rí liom do cuipear lám im' póca agus tugar uball di agus uball do gac n-óime aca agus mílpeáin, leir, mar do cuir mo mátaí ar mo fáile dom ran a déanaí. Do phead rí 'n-a fearaí agus gac don p'romp aici 'á baint ar an uball mar bead capall 'á cógaint agus do tós rí ar córcán leat comín agus do rín eúgam é.

“B'féidir go mbead túil annran aghat,” ar ríre, “ó taid féin com fearúil.”

“Ac ní féidir liom é ite,” arsa míre.

“Tabair uod' mátaí, mar rín, é,” ar ríre.

Tugar an comín abaile liom agus do rínear cun mo mátar é. Tug rí dom ceatpú de agus do piocar i. Do bí an oíde gearra agus ír gairí dom go raib corlaí ag teadé oim agus gur eúar 'on “binn-báin.” Do tuítear im' pleirt go luat mar do bíor tndíte cap éir mo tupaí

go dtí an baile mór. Do bí pé i n-áimhirí rcoile go maic
 an t-am gur pheadar amac ar an leabair. Dubairt
 mo máthair liom gur beag ná gur cailleadh infa coiblead me.
 Do bíor comh tair le bheadh an uair reo, áfach. Do
 ropar ríor mo deann 'on méir agus do baineas an cailicín
 dem' fáilid agus tob' eo amac cun rcoile me.

VI

TOMÁS MAOL AGUS AN TSEAN-AIMSIR

An peoil dúnta arís, duibán im' méir, "Uáto na n-*gort* n-Dub,"
ráirí na olí, "an long óóigte," "an 'nópa éríonna," "na
h-*at*-máigirtrí."

Do bí an Rí inran lannbán céadna sup *gnát* leir agus
mar do bí ré mór trom ba *ceart* go mbead a rian ra ríol.
Do bí ré as cogarmas liom-ra i rtaob an Dainim. Do bí
ré réim trí h-uair ann—turur i n-éinead le n-*at*air
eríona agus dá turur i n-éinead le n-*at*air ós ; ac ip
mílreám bun a' bladair go léir do bí aise liom. Do bí
'ríor ran asam agus doob' oic an páirtíde me, leir, dá
nóéanraim deapnao air. Sínear *ceit*re cinn cuise agus
bí ré lán-buideoad.

An uair a leigead amad lár an lae rínn :

"Cogar," arsan Rí, "berd an máigirtréar as imead
uaim rara rada."

"Cá b'ríor duit ?" arsa mire.

"*Táim*is *reála* mde cúici. Berd rí le pórad
láiðreac."

"Cao é an pórt rir ?"

"Cóirceoir dume uapail adá i n-*at* éigim."

Ba do b'ríor mar náir dem rí ac an treadain a tabairt.
U'eo léi amad Dia Domnaig. An peoil dúnta arís.

Timceall 1873 do rcar an tarpa máigirtréar linn.
U'pás ran mire ré bliana déas. Do bí ré bliana ar peoil
asam ac ní rabar im' ollam ar *béarla* ná i n-don *gaor* do.

Dia luaim, ó'n uair ná faib don rcoil ann buaileann an Rí eúgam irteac cuibearac moc ar maidin. Do bí a curo bíó itte, leir, aige agus mire dípeac as tornú leir. Círte bpeas bog buirde asam ná faib ac tógta de'n teme agus "ó b'annam leir an scat rrachar a beir air," mar adeirpead an fear faob le h-aon fuo ionganac, do bí ailp ime asam leir. Do bí bó maic bainne asainn agus do dein mo mátair i rtán móir cnapán maic ime. Do bí gabar buirde asam agus párran bainne agus fuo 'dob' fearr ná ran go léir muileann agus cairb cun a meilte. Do bí mo mátair as catant ar an Rí cannta de'n arán buirde agus curo de'n im air a 'ó'ite ac ní déanfaob. Ir deáirtac nár pásad don ochar air féin an maidean ran. Ir faoa go rinnead mo mátair an cannta buirde cuige dá mbead ainm an Rí air an uair rin ac ní faib.

Ir é gnó do bí as an Rí díom ná cun dul as iarac ar na cloca dá mbuailpead don portán linn cun baigte.

"Tugaid aipe daob féin," arsa mo mátair, "as loig na bportán, mar níl don tráig ann ac tráig mallamrac."

B'eo linn an dochar amac agus 'dob' eo as loig rinn ac ní faib faic as buaid linn.

"Níl faic irna cumair deasa ro," arsan Rí; "ir fearr dúinn caiteam dínn anuar agus dul pé uirce inran dit go mbuailpró riad linn."

Ní faib an tarra focal air an t-am go faib an beirt asainn 'ar dá ngeilt agus b'eo le beirt asainn as dul pé loc agus as teact ar banna. Do cuar féin i bpoll go faib m'aoirde ann agus an uair do cuirpear mo cor 'on cumar do buail portán liom ann. Ba deacair dom agus ba deacair liom mo ceann a cup com doimh lem' cora ac ba deacra ná ran dom an fuo a bí uaim a 'ó'págaic im' díad. Do éromar ríor ac ní leigpead an t-uirce ríor me agus níorb féirí liom mo lám a cup go dtí an bportán.

Do ropar mo cor arís 'on cumar agus cao deir liom ná gur eus aníor é ar leat-orodis mo coir. Dontán móir

pipeann 'dob' ead é agus i' gnáthas nuair a bíonn a leitéir i bpoll go mbíonn an portán baineann 'na teannta. Cuirear mo cor ríor airte agus do buail an ceann eile liom ac ba luza é ná an céad ceann agus ní raib dochar orm é tabairt liom. Do bí mo dóctaim baighe agam-ra annsan i gcomhair an lae.

Táinig an Rí orm agus a cúro éadais fáircite ruar air.

"Téanam leat," ar seirlean, "tá ár ndóctaim baighe agaim i gcomhair an lae. Tá dá portán maite agam-ra agus dá ceann agat-ra."

Do cuirear orm. B'eo linn an éloc amac. Do bí air dul go barra an baile mar bí dorú agus dubáin uair. Do bí pé cugam de zeit. Do buaileamair riar cun Rinn Duinnléide, pile an oileáin. Do bí ballaig ag breit go tiug opainn agus breac-ceann maite 'a cup tarainn ruar. Fé deirpe agus me ag caiteam amac cad a pasad ceangailte im' méir ná an dubán.

Do bí mo cúro éirce-pe marib annsan. B'éigean don Rí an lurna bí ag comead an dubáin do'n dorú a gearrad leir an riam. Do bí an dubán im' méir agus an lurna ar pilead léi. Ní raib pian mhór orm mar ná raib an dubán ró doimhin.

Do bí dacad ballac agaimn—fide ag an n-uine agaimn. Cus an Rí iad ar fad abail leir agus i' ag ár dtig-ne do deineamair iad a poinnt. Bainead an dubán láitneac mar cuir Cáit an páirp ag gearrad an gheama a bí air.

Do goill an méir go maite orm agus ní ró bog do fuairpear me péim péir uaire. Do bíod Tomár Maol gac orúce agaimn go h-aimpír doolata. Cuileadta breag 'dob' ead é agus ní braitinn an méir éinn leat fadó a bíod pé ag cainnt agus ag cup ríor ar éiradotan an traoisail a bí cupa aige de agus cé go raib m'atair ruar le beit com h-dorta leir ní raib pé leat com maite leir cun ríoróirleadta agus cun cunhne beit ar gac ní.

"N'feadar," arfa m'atair leir an orúce reo, "cad

é an t-eapaontar do bí roir páróirte Óúncáoin agus páróirte an fírtéaraig do lean i bpaó an uairi úo."

"Ó!" arsa Tomár Maol, "nár éalair mar gheall ar báo na nGort nDub?"

"Do-éala go maic," arsa m'atair, "ac ir oic ir cumhin liom anoir é."

"Bí an long saice lartuaró de beiginir agus do éaló báo ó Óúncáoin go dtí í. Do éadar ar bóro na luinge agus do éuireadar anuar go dtí an báo gac ní ba méinn leo. Do gluar báo ó rna Gorta Duba agus do bí fear agus fice inra báo ran agus iad ar maicib an páróirte. Níor rcaodadar nó gur fpoiceadar an long báitte. B'eo ar bóro innte iad as loig, agus as tabairt roga pé ruad a bí piocaithe ceana as oream Óúncáoin. D'éirig eatarca agus buaileadar a céile agus tiomáimead muinntir Óúncáoin ó'n luig. Bí muinntir páróirte an fírtéaraig as caiteam anuar nó go raib a mbáo féin ró domhin agus éaró rí pé loic agus do caillead gac denne riam a bí innti agus an beirt beire a bí inra luig as caiteam anuar o'fandadar innti ó fm."

"D'féidir go bfuil an beirt rin beo fóir innti," arsa mire le Tomár Maol.

"Éirt, a dailtín," ar reirean, "deinead cipiní beaga de'n ártac úo an trácnóna céana as fíac an fírtéaraig.

"Agus," arsa m'atair le Tomár arir, "conur go raib an gom as an noream tuaró cun muinntir Óúncáoin ar fead i bpaó 'n-a úiaró rin?"

"Óera, a duine!" arsa Tomár, "mar nár cógadar denne aca ar an muir agus iad as cainnt leo agus beirte ar bara na maidí ráma aca—iad as cainnt leo agus 'á ráo leo iad a cógaint irteac—ac ir amlaio a beiróir na maidí do tarrac uata agus iad a leigean leir an tcaoiré."

"Agus nár móir an t-iongnad nár beineadar róiricint

ar éirí éigin aca, ríúo ír ná féadfaí a mbáto ran an fear ír ríce eile a tabairt léi i dtéannta a faibí o'á muinntir féin inni ceana," arsa m'áair.

"Ní faibí fé 'n-a gcumar iad ar fad a tabairt leo," arsa Tomár Maol, "ní luíge ná bíodair i mbun é d'éanam mar d'eineadair rúto lám láirí orda ra luing agus éogadair amac ar an mbáto uata don ruo go faibí don ghnó aca leir ná do tairín leo féin, agus ní leigfidir i ngoipe na luinge iad ó tánadair féin ruar."

"Ír d'óca," arsa m'áair, "go faibí gaol age treib an d'ó báto le n-a céile."

"Bí," arsa Tomár, "agus gaol gaipio age cuir aca le céile agus ba d'óbaí go ndéanfaí ran díobáil móir do báto an taoibí reo mar do bí fear d'iarraíó pír gaol do do tabairt irteac agus é spreamaíte do baí an máire pána. Ac do cuir an captaen ríop leir agus dubairt fé : "Deir fear agus fear eile d'iarraíó a n'gaolta féin do tabairt leo agus ní d'éanfaí an báto an beart." Cailtead an fear ír ríce do bí i mbáto na n'goipe n'óbaí agus táinig báto d'úinéadair agus a fuirceann fear raor pábaí a abailé."

"Ba móir an formad a bí ag an muinntir tuar leo, ír d'óca," arsa m'áair le Tomár.

"Óra 'duine !" arsa Tomár, "bíodir ag faíre orda age pobal agus ag donac. Ná tagaíodir dothuair i gcóir na horóce. Céiríodir irteac ír na ríste agus tugaíodir cuma-bhí do muinntir an ríge. Márbuigeadair corránaí breag mic do bí age bean muinntearóda dom i muileann béal áta annan amuic agus gaí lá maraíó i n'Damgean Uí Cúire do bíod reiréar agus reactar i ngáó an tragaíre tar éir catanna an lae."

"Agus cad a d'eir an trídialtaí eatarra mra deiré ?" arsa m'áair.

"Inneorad-ra ran duit. Ingean le treib na gcóir do pór fear i n'Úinéadair—b'in é an céad n'óirteac a táinig

eatarlta ; ac' do bí an aimpir ró fáda riarar éuit ran amaó agus iad leat-marb' aze n-a céile," arpa Tomár.

"Deannaótt Dé le h-anaman na marb' !" arpa mo mástar. "Ní éuala cup ríor ceart riam' oíta go dtí ran. Ba neam-érócaireac, ailtá iad na daoine an uair rin agus buirdeac'ar mór le Dia go bfuil an raogal ran imite."

Do bí ré as t'puidim le h-aimpir córlata agus do bí Tomár as bogad' cún riubail agus do bí an cúro eile dár n'neam-ne as teac't ó rna botáin.

Tug'ar mo mí lem' méir san puinn fuilc ná gáirde as baint liom. Ní braitinn pian ná tinnear innti faro a bíod Tomár as rócalairdeac't. Do bíod ré iriis' agam' gac oíode agus mar go mbíod an Córóin páirteac' 'á ráó agem' atair gac Domnac, bíod Tomár gac Domnac agam' 'á ráó agus ba breas' cún deicniúir a ráó é.

Do bí Tomár Maol boct i gcomnarde agus 'dob' éigean do an mac a cup i n-aimpir ó éuaró go páróirte an fíir-téarais. Tug' ré cúis bliana as aódaireac't ruiic ann san b'róz ná rtoaca. Níorb' fáda tar éir an mic o'imeac't gur táin'is corpar ó méirice cún na h-ingine ó úncail 'oi, t'pitedir a mástar. Do éuaró rí ann san ró-moill agus tug' rí cúis bliana ann. O'éigean dóib' an mac a tábairt ábailé annran. Do bíod an ingean as cup breac-púnt anall a 'bemeac't maitear dóib'.

Do bíod an cáilleac' béal-dorair 'na ruirde ana-moc gac mardean ó páz an ingean í, agus ba mínic í 'á caoine ar éirge lae. Níorb' iongnac' ran agus san aici ac' í agus san rúil aici go bfeicfeac't rí go deo arir í. Gac uair a cloirinn as caoine i do bíod ana-éruas' agam 'oi.

Mardean áirite agus i amuic go moc cao a connaic rí i mbéal an cálaic agus na tráza dáine ná an long gail cún anncaire agus i lán o'féaraid' duba, ré rin éadóac' dub agus cairiní oíta. Tug' rí reáp neata tré n-a buairt 'oi agus do buail rí ár n'porar-ne.

“A Dómnail !” ar rípe.

“Seadh,” arsa m’atair. “Do cheap ré sur ruo éigin a bí ar an mac nó ar Tomás féin. “Cad tá ort ?” ar reirean.

“Tá ártas mór annso amuic as bun an tíge asat ar a h-anncaire asur i lán o’fearaib go bfuil éadaí duib ort. asur caipíní ára,” ar rípe.

“Ír fíor ran,” arsa m’atair, “bí a leiteir le teacht luath nó mall asur ír dóca go mberó an t-oileán ro ar beagán tígte trádnóna,” ar reirean.

“Dia go deo linn !” ar rípe, “níl don rceál as teacht ac rceál ír fearr ná a céile asur níor donar ar fad go dtí beir gan an bochtán.”

I gcionn nóimíde do bí gac nruine asainn-ne ‘n-a fuidé asur rinn bailite linn de gheit fé déin an éalait. An t-am sur fíroicear-ra an lannctán do fuairpear port ó rna mná. As bailiú cloic do cuireadh me asur gac nruine eile do bí ann. Níor rtaoath dóib nó go raib taorctán luinge curta i rteannta céile aca. Duabairt bean éigin nac foláir nó go raib a rroctam rúdarí anoir aca asur rara mbeadh a nveire caithe go mbeadh rceál-nua éigin ann.

“Ac ír dóca,” arsa bean, “suradh iad na pléir a marboctaró rinn-ne ar dtúir.”

“Óera, marbú an Dúna ort ! Nac fearra duir a beir marb féin ná tu beir caithe coir na gclaoctac asur tu amuic ar do bochtán,” arsan bean eile.

B’eo irteac ó’n luing bád mór lán go béal de rdaime asur an uair do rruideadar irteac do bí ionghaó ortá an uair a connacadar an matfluas rdaime bailite ar bpuac an éalait. Do cheapadar ná beadh rdaonna le feircint aca le h-eagla. Níorb’ iongha ran asur sunna i láim gac fíir aca ran go fearartúil. Ac níor glac eagla na mná ro rómpa.

D’fás na fearaib an áit asur táinig na mná mór otimceall asur rtoctán cloicé i láim gac mná. Do bí

iongnantar an domhain ar luicc an báro an uair a connacadar ná raib na mná ag fágaíl na h-áite agus do bíodar féin ag maoilú an triubail ar úrnuimh irteac dóib.

Fé dheire buaileadar ríón an báro ra cloic agus beirt aca 'n-a corac gan don ghnó ac a ngunnaí i bfeapac aca i gcóir aenne déanfaó don bagairt oíca. Com luat agus bí an céad fear aca amuic ar an mbáto, do rcaoil bean bolán cloicé ríor a cuairt ana-ghairt do rna rpeapaca do baint de. Tug fé rúil-féadaint ar bairra anáirde agus do díriú an gunna oíca ; ac níor corruis don bean amám ac rang déanta aca ar bair an cálaic.

Níor ró fáda gur leis bean eile cloic ríor, agus bean, agus bean, nó gur baineadar foctiom agus macalla ar an sclatoc. I n-ionad a tuille fear a téact ar an mbáto ir amlaio doob éigean dóib an fear a bí i dtír aca do tógaint irteac gan ró-moill agus glanab leo cun na fairrige amac agus deabab oíca.

Do bí dá báto móra eile 'n-a gcoinne irteac agus cuadar cun cainnte léi. Tugadar ran a n-ghair fé'n gcalac lán o'feirg agus o'olc. Do buaileadar ran rnimme a mbáto 'on cloic go tapair agus cuireadar rir i dtír agus má cuireadar níorb' fáda go raib cit cloic lartuar díob agus fear aca buailte i gcóir an bátair agus é leagaithe i n-imeall na gcor aca. Do bí an cloic éatrom mar ir giarrac beag a cáit í. Deab fé 'na corrán marb dá buir bean acmuinneac a cáitfeab í.

Tug na captaení óróú beir iriú inr na báro gan moill. Do bíodar, cé go rabadar mall o'iarraio an fear leat-marb a tabairt leo. Do bí na trí báro lán de daoine armta ar rnam tamall amuic ag déanam comairle agus ar an gcomairle tug na trí báro fé irteac air mar do ceapadar go raib deire na bplear cáitthe age rna mnáib. Do bí leactán eile cloic cruinnite age rna garrúin agus b'eo leo ag rúideab le fánaio agus, cé gurb' eaglac iad an oíeam airr go rcaoilfidir an teine ar na mnáib, ní raib

o' eagla ar na mnáibh rómpa acé curó ba luíge ná bí oíche féin.

Do bí cúigeap ban ar leatthaobh agus ní páinis a mbeoíam cloic le caiteamh aca agus do bí balcaipe maic mic ar baclaínn dúine aca agus nár móir an zom, nó neam-meabair, do bí uircti, an uair do éuaib doí don puo eile o' fagáil 'n-a timcheall le caiteamh le beirt de rna póilíní bí o' iarrparó gáibáil aníor tré leacam glar do bí fé n-a mbun :

" Mo éoróde 'on rial go gcaitfead an leand leo ! " ar ríre.

" Uepa, 'diabail ómrighe ! " arpan bean ba giorra doí, " ná téipe ar do meabair agus comeádo do leand."

Tús rí móróes fé'n leand a caiteamh acé do greamuis an bean eile é. Níor túirce rin ná bí bean ó'n otaob eile tagaite agus bloc de repaitín caite ríor aici agus an beirt éior carra le pánaid. Tá an leand úto a bí le caiteamh leo tall i Meirice go lán láirí fíor. Do glan an long agus a curó fear leo an lá ran gan oipead agus pinginn puad a éabairt leo.

An uair a éuaib an gáir amac go raib long gail mra bhorcaad móir agus fíor airm ar bóro innti agus ná raib fé 'n-a gcumap éior ná cáin a éabairt leo, doob' ait leir an raogal fóbla é. O'fan ran map rin go ceann i bpaó.

Acáir blianta 'n-a éuaib rin táimis long eile map i ar mópáil age bun na oirghe. Do bí beagán de luét tuata innti agus beagán de luét airm. Fuair na h-oileánaig fairnéir go raib a leitéro le teacé agus supb' fearr leigean doib, b'féirí, agus an méro ba agus caoipe do bí ann a tiomáint ríar go dtí an ceann tiar o'ileán.

Sin map bí. Do tiomáin na ríatairí leo iad fíor doob féirí leo iad a éur. Do bí an Sippiam mra luing agus na eora eile do bair leir. Níor cuipead don éaduac oíche acé tusaib fíar a oíche doib éun ríatáir. B'eo leo éun an éuie—báilí agus fáirí le céile. Do éuaib an t-ápro-

maorí comh fada riar leir an Túir san don ní faigáil. Do cuir pé a tuille comh fada riar le leat an oileáin ac tob' é an rceal céatona é. Dá feana-miúil do buail leo ná raib beo tob' ac an dá fáil. Do cuireadh ceirt ar an Sírriam an raib pé cun na miúlaca a tabairt leir. Ní béarfaid. Do bí eagla air "go mbeadh na daoine as magadh fúta," ar feirean. Do gluaireodair abaille inrian imeacht céatona go dtánadair san bó, san capall, san caora.

Oirde fuar geimhrid do buail Tomás Maol eugáinn irteadh—agus ba gnáthac leir rin. Do bí teime maic móna ar dearg-laraí as dul anáirde tríd an ríminé agus mar ná raib an tís ró mór bí bprotall irtis ann d'a fuaireadh a bí pé amuic. Do bí an fear maol tagaite rapa ráinig liom-ra beir glan ó'n tuis. As botánt'ioct a bí na h-óga eile imite. Sean-nór tob' ead é agus tá pé mar nóir ós fóir eugáinn.

"Dá mbeadh ciall asat," arpa mo máthair liom féin ar dtúir, "d'fánpá irtis as baile ó dul i tuisce arasail ná fuil teime ná tear ionnta agus beir cuileadh bheadh i tteannta t'adar agus Tomás Maol asat," ar rípe.

Ní h-í an comairle rin óm' máthair ir mó do maoluis me ac bíor ana-tugta do feanear Tomás agus tógas de roga beir as éirteadh leir.

Sé an céad rceal do cuir an beirt ar bun ná "An Long Dóighe."

"A Tomás," arpa m'adar, "ba mór an lá alluir lá úd an ártais dóighe."

"Ba mór," arpa Tomás, "níor mór ná gur caillead beirt do bí 'ár mbád-na tar éir rtao tob'."

"Ba bun cuirceonna dúinn," arpa m'adar, "ó'n uair ná raib an long as rtao go raib puo éigin 'a cur cun riubail agus nárb' don teime bí racta aici, san reol san gaoth 'a tiomáint agus rinn-ne irna báro 'na diair."

aniam agus ar gcóilán amuic agaimn as pámaideacht
 o'iarraio teacht ruar léi, agus ná féadfaimirt."

"B'in í an céad long saile a saib an treo ro agus
 ceapamaid sup trí teime bí sí agus riú linn ra nár 'n-a
 diair. So lunnne a cuair sí le gráinne buide so tici an
 Ruiréallac," arsa Tomár.

"Bí báir ó Dúndaoin agus ó páróirte an firtéarais ar
 an bparáirte ó tuair leir," arsa m'atair.

"An fada 'n-a diair rin a táinig na buláin reamra?"
 arsa m'atair.

"Bliaim díneac inran earrac a bí cuaimn an treachtain
 noim féile páorais," arsa Tomár.

"Nac éactac ar tugad i tóir aca agus iad foláin
 slan," arsa m'atair.

"N'feadair aenne é," arsa Tomár. "Bí dá foiteac
 oéas ar palann i n-don tís amáin ra b'feapann i b'paróirte
 an firtéarais aca."

"Ir annro ir luca deimead lám orca, ir dóis liom," arsa
 m'atair.

"Ir ead. Bí bun aca leir mar bí an aimpir nío láidir
 agus ní raib pé 'na gcumar dul o'iarraio an tralainn. Ac
 o'á olcar an cóir a bí aca bí feoil bliana as an té ba luca
 aca. Bí sí car bliain agam féin agus ba me an fear ba
 luca ar fad do fábaíl i mar nár páinis an palann agam,"
 ar seirlean. "Déarfaimn so raib cion do cíora asac-ra
 oí, a Domnaill."

"Bí ceitre foiteac lán so bpuac faillte learaite agam
 oí," arsa m'atair.

"Ba móir an bliain prátaí i riú agus éirc, leir," arsa
 m'atair.

"Dein sac fear 'ar mbáir-na deic bpúint ficead,"
 arsa Tomár.

"Ir dóca sup bliain aca ran a táinig 'Nóra Críonna,'
 a Tomáir."

"An bliain 'n-a ndiair. Níor deimead don púnt an

bliain rin mar do bailib na ropairí do bí ra t-rean-áitac
 zac b'reac do bí marbó ran oileán leo agus ní foláir liom nó
 ir mallact duine éigin a tuit ortá agus an tón do tuitim
 ar an luing agus i age faobair-árraig as triall cun
 Daingean Uí Chúire agus i lán de'n iarc."*

"Ó ! do bí mallact zac n'uine do bí ran Oileán ortá,
 ir dóca," arsa m'atair.

"Do bí, a Dómnail, agus mallact Dé 'na teannta
 agus do tuit fé ortá," ar reirean.

"Conur ran?" arsan fear eile. "Dar ndóig níor
 bátao aenne 'ca nuair a tuit an tón ar an rean-áitac ortá
 nó cao a fábáil iao?"

"Cleitiú de báo maic mór a beit ceangailte di agus
 nuair a rop an t-uirce cúa aníor do cuairt zac n'uine aca
 mnti," arsa Tomár.

"Agus cao é an trlí eile gur tuit mallact Dé ortá mar
 rin?" arsa m'atair.

"Tuit, do faib com maic le dactaó fearra 'ca cun an
 oileán reo faro a bí an fóiréigean ar riuéal agus níor
 caillead aenne de'n méro rin age n-a tuis féin, ac aon fear
 aithm a bí annsan amuic i gComineól, ac i dtuis na mboct
 iao uile leir an ngeanntar," arsa Tomár Maol, "agus
 b'm mar ba cóir iao a beit agus baobacáir le Dia iao
 ran a beit ran uair agus rinne beo."

"Ir é Seán hurae an céao fear ceart a táinig as
 bailiú an cíora," arsa m'atair.

"Ir é agus duine ana-díreac doob' eao é," arsa Tomár,

* Sean-báto iarcagis, "nóra éríonna," ó'n nDaingean a tuis báillí
 leo cun earráí do fábáil a lór ríac cíora ran mbliarcas. Rug-
 aodar ar a faib ó'iarc learaite ann. Ar an bparirge abailé dóib
 do cuairt an rean-báto agus a faib ó'iarc innce fé loc. Do deim-
 eadó rann di :

"Tuit an tón ar 'nóra éríonna,
 D'imis na fábáir ar fuair na taoise ;
 nóra ní Raicille 'sol 'r a' caoine,
 Ir Clára hurrey 'cun na tli 'maic.'"—P. O.

“níor baim ré pingín breire o’ don duine ó’n céad lá tu fuair ré an t-erdeal.”

“Tá ran ríor, a tómair, ac ir minic a cuireadh ré annróo maic ar d’aoinne cun rriotháil ar féin. Cainteadh báid dul leir le feamnaigh agus le h-iarcáin cun leapaite agus as bearradh caorac gan pád ná báid ac troc-báid—cannta o’ arán buíde beirbte trí lá le muga de reitodas bainne géir go mbeadh an bairra cúpla lá do. Agus ó mair na d’aoinne ’n-a báid agus nár báid ré iad ríctro go deo leo.”

“Ó ! go raib mallac na gceirte feara rícead air !” arsan fear maol, “ba dóbair go brághadh ré amair an báid go rabar-ra innti agus rínn ó tuair trío a’ dtaoite agus i lán o’ feamnaigh duib as dul go Cuan a’ Cail. Bí an taoite ró árd agus an báid ró domhain ac do cuir beirt o’ fearaib maic bí innti i bparraige cúis nó ré de beartaib di.”

“Tus ré cruú dá báid agamh-ne as bearradh caorac go h-inir Mícheáin*,” arpa m’atair ; “tós ré trí lá uaim iad a bearradh. Do bí raic rábálta as an bpeir a bí i mbun na cloíde. B’éigean dúinn an raic a tabairt roir go béal Dearg.”

Níor braithear an oíde as an mbeirt as cur ’r a’ cúiteam mair reo le céile.

* .i. inir Mícheáin (? Lichú)—ceann o’ iorib na mblaracso.

VII

Deire le scoil agham

an peana-faigsiúirí máisirtir, an císire cúige, mire im
múinteoirí ! agh riadóac arí coimíní.

Lá breag Dornnais do shluair báo irteac ó'n tóir
a ghur daoine rtróinréarta innti. N'féadair aenne cérb
iad féin nó gur rtróiceadair na daoine ar bairra an éalait.

Scríorúac d'fear móir áro lom dob' ead é aghur cuma
úroo-fláinteac air aghur cuma éríona 'n-a teannta ran.
Bí ré pórt aghur a bean 'n-a teannta aghur beirt leanb
aca. Bí trí cora fé'n mnaoi, cor éirte, cor gearra aghur
cor máide. Do leis duine toir aghur duine tiar siota
gáire ar aghur duhairt duine : "D'á amliteac atáro
riad," ar reirean, "nac maic atá na páirtí aca." "Sé
rin toil Dé, a duine," arra duine eile, d'á ffreagairt, so
raib breir d'aiteanta a éireimh aige.

Do baineadar tigh na rcoile amac. Bí deigilt inra tigh
rin cun múinteoirí do lonnú ann. Tug na daoine teine a
nóótain cúca aghur do focruigeadar iad féin ríor ann cun
a ngnóta do cupr ar bun.

Seana-faigsiúirí do fuair cúpla sháinne inran arin dob'
ead é aghur do bí réal ra ló (pinrin) aige. Ní raib fé 'n-a
cumar a bróga do dúnao, ná cromao cúige, de dearcab
an sháinne cuaró 'n-a éliatán. Dob' amlite an beirt
iad, ní 'á carao leo é, ac b'fearr bean na tóirí gcor pic ná

eiréan mar do bheo rí ra baile mór go iúbaic poim don bean dá coire mar túsad rí ana-éurplós go léir leir an maroe.

Bí bliam nac mór dúnta as an rcoil an uair reo agus do veinead i orcailt ar maidin Dé luain. Ní faib aenne i n-earnam ar an rcoil an lá úto. Múinteoir nua, dar ndóig! Ir beas náir éuaró na daoine doirca as féadaint conur mar bead an fear nua as cur de.

Bí oirí rcoile tearc an uair úto agus do éuaró de'n tragaric don duine o'fagáil agus an uair doob' fada leir do bí an rcoil gan aenne do cuir pé é reo ann go ceann tamail. Ní faib pé ar don coláirte niam ná é ró maic ar an mbun-rcoil ac oiread. Pé rcéal é b'eo leir an léigean ar riubal ar maidin Dé luain.

Ir cuinn oíreac do bí an Rí ar a fuidéacán féin poimam. Do iméio pé oim teact i n-aice leir agus do éuar. Tús cogar dom—"Nac pollta atá an choiceann as an rcoil-árhoac," ar reiréan. "Tá pé mion-pollta go maic," arpa mire leir. Bí 'fior asam-ra óm' atairi gur nian na bol-gaige bí ann ac n'féadair an Rí cat é an puo bolgac éuige an t-am fan o'á faogal.

Niur mór an léigean do glac an gramairc a bí ar rcoil an lá úto mar nac as féadaint ar leabair ná páiréar a bíodar ac as tabairt bean na doirí scor pé ndeara a túsad i féin le tearbaint anoir ir arir. Duine fíor-macánta doob' ead an múinteoir agus ní bíod oiread de érit-eagla poimir agus do bead poim fear eile do bead mallaité. Tar éir an traogail do bíod na rcoláirí go maic aige.

Uair ra páite téigead pé go doirí an baile mór agus túsad pé boira mipleán leir agus ubla cun luic na rcoile. Pé lá o'fanad don leand iricis tásad pé as traill air agus uball nó mipleán aige éuige agus ir é gluarigead leir go fonnmar agus cnap ubail aige 'á ppoirail ar nóir capail. Toirc é beic clac ir beas o'fanad iricis don lá uair.

Ir é puo an múinteoir déanac go rabar-ra aige agus an

Rí leir agus a lán oile againn, mar tug pé tamall maith ann. 'Sí an t-*proic-pláinte* do cuip ar inra deire é. Bí pé cun Corcaig a baint amac ac do cailleadó pé fli an duine boct timdeall t*ráig*li. Ir beas a bí aige de'n léigean ná faib piocaithe againn uair rairi imis pé.

Cé gur lom buide an cúntanóir a bí ar an máigirctir ba dóig leat nárb é an fear céatna é an uair a buail cigire an dorar irteac cuise lá. Táinig r*pi*onnao beas ruar 'n-a a*ga*iró pé mar beaó duine beaó beagán éadrom 'n-a céill agus ní deirim ná go faib ran ag baint leir an uair rin, pé ruo eile bí 'n-a teannta air.

Ir mire náir tóg ran air a beic a*ta*raite noimr an mbioránac a táinig, mar táinig c*rit*-eagla ar a faib de g*ra*mairc ar rcoil noimr. An reite reamair buide bí air ba dóig leat gur i b*ra*irt de'n t*Si*n a cuireao 'on éliabán é. Bí gac duine, beas agus móir againn, ar beagán cainnte agus pé gnó bí ioir láma againn 'a déanam go ciúin. Níorb' fada dom gur gair an máigirctir cu*ga*m agus figiúirí ar fliinn aige agus du*ba*irt liom iao a caiteam ruar com luac agus tob féirir liom é. Ba bearna féir liom-ra ran a déanam agus do deimear gan moill. Ir é an cigire a cuip cuise féin iao agus leir an meapacall ní faib pé 'n-a cumar iao a cup le céile.

Toirc ná faib an t-oirde ró pláintiúil tug pé taom b*re*oiteac*ta* ar an g*rit*-eagla do cuip an cigire air, cé go faib an rcoil ar o*rc*aile gac lá. Du*ba*irt an máigirctir go mbeaó pé buideac go deo díom ac rearam 'n-a ionao ra rcoil agus go mbeaó an Rí im' congam. Meaintín tob' eao a bean agus táinig rí go t*ci*m' má*ta*ir agus du*ba*irt rí léi comairle t*ba*ir*ta* dom-ra cun me g*ri*orac cun rcoile faio a beaó an máigirctir b*re*oite. "Agus má t*á* cuile nó don ruo le déanam agat déanfao uuit é," ar ríre.

Do bíor féin agus an Rí 'ar dá máinteoir ar fearó mí

agus, ní 'á b'feic ar ro é, ba b'eit rinn ná raib le molaó, mar pé fuo a bí 'ár gcumar do d'éanam ní leisfead an mí-foirtíán ná na ciora dúinn é d'éanam. Do bí balcairi lárope ar rcoil an b'larcaero an uair úo agus ba mó go mói a bíod clir agus cúirtéiread ar riubal agaim ná d'intiúirí an léiginn. Ac pé rcéal é do b'eadad an mí amad ar an gcuma ro san buairt san b'pón.

Ní fada 'n-a d'iaid rim sup caillead an t-orde agus dúnad an rcoil arís agus do bíor féim agus an Ri arís le céile cun realsairead i ghenoc agus ar a' b'airise. Má bí mianad an peata ag baint liom-ra féim fóir, toirc sup me an duine deirinead de'n ál, do bí an mianad céadna inra Ri toirc sup' é an céad duine de'n ál é. O'fás ran ceao uile ir maiteara agaim nac móir.

Mardean áirite do gluar pé cuam go moc.

"Tug fuo éigin tu com' moc ro," arpa mo mátar leir.

"Ragam a' fíadad," ar reirean. "Tá an lá ana-b'ead. Tabarram reiríro ar ro riar go Ceann Dub agus b'féoir go mbead leat-doradon comín agaimn. Ca'il Tomár? 'N-a cooldad fóir, ir dóca."

"Iread go d'iread," ar rípe.

"Táim annro, a buacail," arpa mire, mar d'aitnigear a gut readar gut aenne eile a bíod ag tead fé'n otis.

"B'ead ro' fuidé agus ragam ag fíadad," ar reirean.

"Ac nil gléar maí fíadais agam," arpa mire.

"Tá, a buacail!" ar reirean, "tabarrad-ra an fíread liom."

"Ac ní leisfear leat i, ir baogal," arpa mire leir.

"Foirfead-ra i óm' atair c'pionad," ar reirean.

Cuir mo mátar mo cur bíod cuam agus ní rabar i b'ead 'á plugad agus an méir ná raib oiríunad le plugad de do bí an muileann go raobairí cun na cooa ran—clatán de cípte d'éanta de min buide gairí, lároir a dócam do capall, gabar buide agus liat-uirde bainne.

B'eo le 'céile an beirt aghainn. Buaileann reirean an fíréad ríor 'n-a bpollac. Bí d'á m'áora maite aghainn agus riaman agham-ra ar mo shuallainn. Cúin chuir linn go fuad-rac. An uair a bíomair i dtreo leir na cominí do buail conaiséar linn. Do tairris an Rí a fíréad amac ar a bpollac, do cuir rreang léi agus do rcaoil irteac i. Do leat lion amran ar sac poll a bí ar an shconaiséar. Níorb' fada gur pop cominí amac ac do shuib an lion é go caparó. Do d'eim ré fuairnin de mar do bí beal-rreang ré. Do dain amac ar an lion é agus do cuir an lion ar cinneall arís mar do bí ceana. Ní raib ac an méirí fin d'éanta aise ran am gur pop ceann eile amac i malairt poill. Níor shuib an fíréad aniar nó gur cuir sí an ceann deiríó cušainn. Capann sí aniar nuair ná buailfíó don ní eile léi.

Do bí react cinn de feibmeada cominí curta agh'e'n b'fíréad cušainn ar an bpoll ran agus iad gabta agh' rna lionta. B'eo linn go dtí lannatán eile do bí tamall uainn. Do rcaoil ré irteac i agus do bí sí tamall irtis rairar shuib don ní amac. Fé deire do fáir cominí mór láirir amac fé'n bpoll. Do shuib an lion é ac do tairris ré an rtaic a bí 'á coimeáto agus doob' 'eo leir le fáiríó ac táirís an d'á m'áora ruar leir.

An uair a bí ré um áir an tráctóna agus an shrian as tuitim riar do labair an Rí : "Ní féadofam na cominí a tabairt abail leir an ocrar," ar reirean.

"N'feaca don fear riam d'fear shuib mar tu ir túirce a tuiteann leir an ocrar i shcomhairde ná tu," arpa mire leir, "agus tabairfad féin iad ar fad abail liom mara mberó a tuille 'šainn."

Do bí doradon go leit marb an uair reo aghainn—beart maite—agus rinn beartaithe ar beir as tabairt ar n-aghair ar a dtis. Bí loma-cáirós agham féin agus póca maite mór uiréi ó'n dcaob irtis agus do bí cannta maite aráin inra póca. Ní mire do cuir ann é ac mo máirar. Dubairt

rí, is dóca, go raib an lá faoi agus go mbíonn na daoine óga gearr-goilead, purt oob' fíor uí.

Do tairrighior amad é, deinear dá leat de agus tugar a leat do'n Rí. Ní raib ríste com deacair a páram an uair úo agus táro anoir. Do phampáil ré riar é go mílir agus deag-blar aise air mar ná raib a dócain aise de. An uair a bí ré meilte riar aise do bpat ré láirí é féin agus do cuir an fíréad i bpoll is i dá bpoll nó go raib uoradon as an nrouine againn as ceacht abaille agus an réiltin anáirde.

VIII

mise i mbun tige

Pórad ašur rcaipead ar ár línige, “na fiasaíte tugad go béal feirte,” Paid Séamair inra Daingean, an ruaim a cuipead ar na cótaí.

Do pór mo òrriúr Cár. I dtig beag ar an mbaile o’fan rí. Sealgaire maít fíh aici. Iy minic a coimeadainn fé uirce é ašur maíde páma ašam šac uair do bíod porcáin uainn cun baigte. Do coimeadar pó fáda lá é. Ní faib ann ac an dé ar teaét ar bairra do ašur dat šorm air, ac níor cuair ar mo compaige ó fín.

Da corúil leir an dtig fág Cár an tig šur cuair rí ann ašur do bíod uibe, leir, ‘n-a òrom. Paid Séamair ainm an fíh mar Séamar Mór dob’ ead ‘atair. Do ceap Paidoul ‘on aram rapar pór fé ac veipead a atair leir—“A pároin, a buacaill ! an t-uatac ra enoc ort,” ‘a cup i n-iúl do go mbead air beagán uatais a breic leir. An uair do bíod na bhuideannta ašur an t-acpam aše rna tuatais ar maršad iy donac do bíod Séamar Mór ro ‘n-a ceann ar buirinn aca mar iy ó pároirte an fírtéarais do fíroic fé go dtí an t-oileán ro. Bíodar go maít cun šnócaí tútaé a déanam ac ní pašadar clirte. Bíod neadaéa na šcearc i n’óion an tige ac níor cuair an ceap amú ar Cár ná go dtéigead rí go minic ar a tucuirce ašur níorb’ fearr léi iad o’fagáil ra éuib. Caitfead iad

o'fásaint annsan anoir as cup 'r as cúiteam le céile nó go ttabharfaid mo rceál cúda arís me.

Do pór mo bpríteáir padoí an bliam i ndiaró Cúit, cailín ó Dúnéadam—ingean rígeadópa. Veipt mac do b'aca an t-am sup cailtead i. Ráite bí an ceann ós asur tob' éigean dom mátair boet gáilil pé é tógaint tar éir a n-dil féim. Bí Máire i Meirice pór, Nóra asur Eiblin aige baile. Ní raib ponn anall ar Máire nó go mbead an veipt rin tall 'n-a diaró, puo a tuit amac. Ir pó gearr 'n-a diaró rin sup cuir rí an coirtar go tci iad. B'eo leo don bliam amám. An uair a fuair rí na rúile opeailte tall aca do bí rí féim as maetnam ar gluairead mar do bí an garrún mic di i bfuir pór asur ceartuis uaithe a ceart a baint amac do asur di féim asur olí a cup ar an úncail do cuir ar feild iad. Do bair rí amac an bliarad i ndeire an fógmair asur gairro do céad púnt 'n-a bótar.

Níorb' fada do bí Máire i bfuir an t-am sup cuir rí an olí ar bun asur pé'n am sup rtao rí de'n úncail—bpríteáir a céile—níorb' mór an luac é. Fuair rí féim faáaltar asur an méir do gearrad do'n mac do cuiread 'on bannic é. Níorb' fada ar fad sup phioc an beac i féim cun pórad at-uair. Balcaire ceann téasarta o'fear ós san faic na nspáir aige ac an t-éadóac asur san ran féim pó maic aige. Do cuireadar fuar tús beas nua dóib' féim asur bíodar as bplead leo ar nór gac nduime. Sealgaire maic tob' ead an balcaire asur uair ndóig do maipfead rí féim mar a maipfead an comin nó don duime a connaic Meirice ná tús don tamall ann. An uair a táinig an mac ran aoir asur é mór do cuair pé féim go tci an Talam úr.

Níorb' fada sup phioc an beac mo bpríteáir padoí asur ná feadar aenne cá raib pé nó go raib pé leat-báig riar go Meirice, an dá gárlac aige m' mátair, m' atair rcoet-éiriona asur san de mare aca mpa deire cun an boctám do comeáu ac an peata—mife. Féac sup gairro do bí an fuais 'a cup ó céile oimn. An rult, an speann, an

caiteamh-aimpíre do bíod ar riubhal agaimn roim bialó, am bíod, tar éir bíod, imite ; agus anois san faic ann ac glór na caillige béal-dorair agus rámpaíneacht Tomáir Maol ; ac “ ba maít iad san féin ann,” mar deirtead an fear le Cuan Cromda.

“ Mhuire, beannaíocht Dé le h-anman do mhair ! ” arsa mo mháistir oróice le Tomár Maol, “ an bfuil don cup ríor agat ar na fiaclaíte ó’n oileán a tugadh go béal feirte ? ”

“ Iy aic a’ fiafraíge é rin féin agus m’atair féin ra treir,” arsa Tomár.

“ Mhuire, beannaíocht Dé leat ! ” ar ríre.

“ B’i, a mic ó ! Tug pé deirte lá déas ó’n tuis go h-anmróad. Bíor beas an uair rin ac iy cuimh liom go maít náir ceapad supb é m’atair riam é nuair a táinig pé tar n-air. Lán báro aca a cuair com fáda riad leir an Mullac Reamhar lá breas gréine i mbáro go raídaróir ag fiaíad ar coiníní. O’fágarad an báro i scuad ann agus cuadar ar dóir na scomíní ra énoc. Ní fáda dóib go breacadar an long an rúnda doctuaró agus cuma uiréi go raib ri ar mí-gléar. Seo leo ’on báro agus cuadar ar a bóro ; agus b’fearra dóib ná raídaróir. Do péir deáramh bí cuir maít de’n bfuirmn i n-earnam ar an scaptaen. Alfraite rógairé tob ead é agus ní raib a malairt de deáramh air. Ní cúirce bíodar ro tagaíte ar an mbáro ar clár na luinge ná tairris pé gunna cuige agus do díris órta é. Cait pé téadán báro an oileán i bfairrge agus rcaoil pé leir an rput i agus ní leirtead pé ’on báro iad cun teadé abaille. Cuir pé iadall órta a raib do feolta aige a cup andírode agus do péro an oróice tar meón. Tug pé com fáda le h-íoctar na h-éiréann de’n rcpib rin iad—com fáda agus bí pé féin ag toul agus dá mbead pé ag toul a fáro eile. Cuir pé go tuis órta annródo iad agus o’fás pé rógna ag bean a’ tige ar a cluair iad san a beir aici do féin ar teadé tar n-air do. O’éaluis fear aca ó’n scuio

eile, a'tair Séamair Mhuair, agus níor éiríodh aenne
 riam tré éiríe ír mó do fuair annróid ná é gan bróid ar a
 coir ná éadac ar a coir ac an t-ocraí agus an fuacht as
 gabáil lairtuar do agus an rannraí 'n-a teannta ran air
 ar eagla go mbeadh beirt air ó am go h-am.

“Nuair a fuair an Captaen réid é féin do cuirfeadh bli
 oirde agus do bíodh doir innte agus ní raib tuircint aca
 inra rceal ná tuircint as aenne ionnta mar ná raib don
 bheirle aca ac focail a bí as a'tair Duinnléi’.

“Do raíodh príorún oirde mara mbeadh duine uairle a
 glac do láim iad. Do cuairde ré an t-allaíar go léir
 agus é as gabáil ar bráíar tige na cúirte agus do cuir
 ré cúirte ar flatair do bí i mbéal a’ doirle cad é fá
 na geonac. O’innir an flatair do mar bí agus cad ar
 iad. Captaen airí do’ ead an duine uairle agus b’é
 Ciarráige a áit dúirle. Do cuairde ré do’n raib rin irtead
 ’na meirle agus b’éiríodh an cúir a tairle anuair airíle agus
 le cabair an duine uairle do noíodh an fírinne i tairle
 rorairle na lunge don bheirle. B’éiríodh do tairle
 púnt a cuir amac ar an mbóirle agus raíodh an báir a cáil ré
 ’n-a teannta, deir bheirle eile.

“B’éiríodh do’n tairle réir é fíodh aníor go léir agus
 ní móir ad’ fíu é nuair a báir ré an t-oileán amac. Duine
 boirle muirleirle do’ ead é agus ó’n uairle gur buairle an
 t-eagla é ní raib leirleirle aige air ac teirleirle nuair a fuair
 ré an lom air. Ír minic a cuairle m’airle a ráid go gurleirle
 raíodh raíodh naine aca inra tairleirle com maíle leirle mara
 mbeadh gur tairleirle comairle má beadh don cad’ bogairle
 ’ca gur le rairleirle rairle é cé go mbeadh an captaen ar a
 toirle raíodh raíodh naine aca cun rairleirle. Síodh ír go
 nairleirle ré le bean a’ tige iad a coirleirle of a tairleirle rin
 tairleirle ré a mairleirle lairtuar doirle léi—má cuirleirle cun
 meirleirle rairleirle leo, mar ní raib ré i mbun raíle eile
 tairleirle leo ac iad a cuir bun of cionn ar don tairleirle tairleirle
 doirle ; agus ní móir ná gur buairle ré an cluirle oirle.”

“Ínhuise faoi faogail cuḡat,” aipra mo máḡair a bí aḡ éirteadḡ leir an rceál comḡ maḡ le tuine.

Ní faibḡ fíor faic aḡainn nó supḡ buail pairoí an doipar irteadḡ cuḡainn anall ó íneirice, aḡur ḡan é ann aḡ bliain aḡur ḡan aip aḡ an t-éadadḡ aḡur ḡan fan féin ró maḡ aip. Ír doḡa supḡ tuine eile do fín a lámḡ leir rín féin cuḡe.

Do ceapamaip ḡo mbeadḡ ré í ríḡ a faogail aipírt 'n-a leandán ríde aḡainn aḡ ní mapḡ a rílteapḡ a bíteapḡ ḡo minic aḡur doḡ' 'in ionḡadḡ aḡe pairoí é. Inran Earraḡ do bí cuḡainn táinḡ ḡairm-rcoile ó'n áit tall aipḡ aip féin aḡur apḡ a beipḡ élainne.

Ó'fíreḡḡair íadḡ ḡo taparó. Do buail cuḡe apḡ a baclainn an ḡearraḡadḡ óḡ ḡan é aḡ aḡ ríubal aḡur do coimeadḡ apḡ a baclainn é nó supḡ bain ré amadḡ an áit tall. Bí an ḡarrún eile cḡuaró. Do cḡom ré apḡ beir aḡ doil apḡ an mbeipḡ aḡur apḡ féin, ḡad lá aḡ obair ḡo cḡuaró aḡur cuḡ veic mbliana apḡ a ḡuma fan. Tapḡ éir an méro rín blian do éadairḡ, aḡur ḡan taom éinn aḡur ḡan teip lae oibre aip, ní faibḡ don púnt amáin féin ríápta aḡe. Fearḡ áro lom doḡ' eadḡ é, dúil fan obair aḡe aḡur do véanpaḡ ré oirpadḡ le beipḡ. Sin é an pát ná faibḡ earraḡm don lae amáin oibre í Meirice aip faoi a bí ré ann. Ní ceal ná ḡo mbíodḡ doaine ḡan obair ḡo minic í ríḡ an téarḡma úo ann aḡ do coimeadḡadḡ an raoirḡe an fearḡ ab' fearḡ apḡ na ríir veipe, aḡur doḡ' fín ionḡadḡ aḡe pairoí é.

Do bí triúr de'n ál aḡainn í bḡur aḡur triúr tall. Do bí an beipḡ doḡta aḡ bḡait apḡ an bḡeata an uair reo aḡur ḡan ra boḡán aḡainn aḡ an triúr. Bíor ḡlan ríce bliain an uair reo aḡur do bíomair aḡ véanraḡ ḡo maḡ apḡ feadḡ tamail. Mípe 'á comáint cún mapḡaró ḡad uair ḡo ríí Dainḡean Uí Cúipe, uairéannta de talamḡ aḡur uairéannta eile tré bḡḡ mór faoa an Dainḡin.

Bíodḡ muca uairéannta aḡainn, íarḡ, caoirḡ aḡur mapḡ

rin d'úinn, b'paeac-uair beiríoc agus olann. Na céad turair
go rabar as dul ann do bíod iongnad ar an gcuid eile an
uair a b'inn as áiríam na dtighe dóib mar b'innreac an
clár amuic dom cé bíod iriú.

Do b'ior lá ann agus do b'í páirt Séamair, fear mo
 b'páiréar Cáit, i n-éimeáct liom agus rinn i dtreo a céile i
 pit an lae. Fear tob' ead é ná beaó glóine de'n uirce
 beaóad i b'páirt roir láma aige, nó piúnt leanna tuiúe. San
 iad a scaoilead riap ac ní fuaip ré don b'iar m'liap m'iam ar
 an gceann a ceannoáad ré féin, agus ba móir an reoó leir
 go b'p'riocad fear eile in'pá cúl é cun ceann leir féin o'ól.

Sé críod agur deirpe na mbeairt é gur gaid an deoc laithuar ar fad an lá ran de. Dein pé poileán ar fad de. Níor fás pé don trahaint céille aige ac oipead leir an céad uair a éom pé ar lámneán tar éir an clabán o'fásamr do. Ó bí pé de'n tubairt oim nár féan é papa raib pé ar a meabair ar fad ní raib don gno agam éirge ar ran am ro agur é leigeanr pé bolg na gcapall.

Uim áro an trádnóna sa tSpartó mheadnac dúinn, rluas
daoine ríor ruar, curó aca as teact fé n-ár mbrágaro
so raib aithe aca opaimn as fáiltiú aniar ó'n Oileán
nomaimn. Ir amlaio ar deipe sup éirig an fear eile
gránna :

“Cao ar an paca diabol rian?” dteineadh ré. “Si an cáinnit an cúir ip fearr díb. Ní deo d a beo le ragan uaid com mair rin. Daoine bocta munnteara ampo rralita ó'n deart!”

San mágao ná bréas do bí an fírinne ag teacht uaid
ac cao é an maic rin, bíonn an fírinne féin reard
uaineanta.

Do bí gnáthmeanna ar mo éiríde ag eirteáct le n-a
cúro allagair san deáirán ac cao a bí agam le déanam
ac iad a bprúgadh ar m'áigne. Uaireannata tagadh beirt
póilíní 'ar dtreo agus tagadh átar oim go mbéarfaidís ar

éluair aip cun é tógaint uaim agus é cur i n-áit a coinn-eoadaí é nó go mbeaí a meabhair go maíe aige ; ac faoi a bhráiteaí ré iad ran timcheall tabarfaí don duine an leabhar sup cléireac pasairt é beaí ré com oiriúnaí ran nó go mbráitfead ré glan ar an áit rin iad. Ní beaí rin an Rí ac glan leo nuair a beaí a hata faoiite inra rpeir aige agus san don fear peoió ar an rparí ac é. Tágaí fear ruar cun clada a tabairt do, mar 'beaí, ac ip amlaí a tugaí rúo póg do.

Sead, do bí ran go maíe agus ní raib go h-olc agus o'á olcar mar bíonn aige duine uaireannta, dar leir, o'féarfaí an rceal a beir níor meara go minic agus o'á aiteaí mar cáitear-ra an lá leir an rógair peo ip fóir do bí na beairta cruada ar faí romam.

Do cuir ré a lám 'n-a póca agus do cairrís ré aníor a píp, ceam cré agus san innte ac an cáile.

"A Muire ! níl don blúire tobac fóir aham," ar reirean. "Téanam irteaí inra tí' muair rin cáil, bíonn tobac maíe ann."

"Óera, beir tobac le pasáil inra riopai atá romainn riar agus ná bac leir a' oí' rin," arpa mire leir.

"Óa mbeinn tíar do beinn aís teaí aniaí go oí an tobac maíe atá ra tí' reo," ar reirean.

Níl don duine ar an ocalam aóearfaí go raib don bpaon oíge 'n-a cóirp faoi a bí allagar an tobac ar riubal aige. Bí 'ríor aham ná tógfaí ré gob ná rciatán oíom agus b'eo linn trearna na rparíoe.

Craob de éualaí rtróinreairta oob ead an tís móir, le muinntir Actinr, go raib gaí fóir 'á oíol ann. Tís breas oínaíoeaí oob ead é. Do bí oeilb mná ar cátaoir roir an oá cúnáirí ann, toirí don mná tuaithe innti agus a h-aíarí ar an nroirar.

Ar oúí ear roir irteaí dom duine do baí de a hata aís beannú do'n mnáoi : "Óia 'r Muire oúit, a máisirreár Arcinr !" ar reirean.

Sin é an caprúal ir mó do bain amac rult i nDainsean Uí Chúire ó bí an t-roc-íosaal ann. Ní raib fear ó don áirte irteig ná sup tuit fuar marb le rnaróimeanna gáiríde do buail gac ntuime aca, fíor oibre an tige agus na h-uachtaráin comh maite, ar cloirint cainnt an fíor báoit dóib. Dá mbeadh deáramh an iomarca tige air cao é an tábaect cao a déanfaid nó cao deárfad a leitéir ; ac ir air ná raib ré.

Do bí an oirde ag tuisim linn agus an méir eile ó'n oileán do bí infa baile móir ag cloirú an bótair abail ac níorb don maite fan do tásairt leir reo. Ir mó do bí ré toilteannac gabáil roir ná gabáil riar ; agus cun na fírinne a ráid ir roir ir mó d'oirfeadh do dul mar ir roir do bí tige na ngealt agus dob' 'in é an áit ir mó do bí ag oirúint do an lá úr.

An uair d'fásamair an tige móir do bí na roille 'a lapa agus níorb' fáda uair do bíomair nuair aubairt ré :

" Ní féidir liom-ra dul a tuille, a tómair," ar reiréan

" Uera, cao tá a' teact anoir leat? " arfa mipe.

" Táim titite leir an oirar agus tá tarat, leir, oim."

" Nár ceapair ná raib an dá galair i n-émeact ar aenne riam."

" Táro ríad oim-ra, ar m'anam, muipe ! "

Tógair liom é agus baimear amac tige an bíd leir. Ceapair ná raib a dóctair bíd irteig, ac do bí. Ní déanfaid ré rriannac ar áit ré de. Do cuair a córla agus n'feadair aenne ciaca beo nó marb é go dtí n-a deic amáireac.

Tar éir trí lá do beic ó'n tige agam de deapair páir Séamair—páir an diabail buide, go maiteir Dia dom a ráid—do bí raic ar riubal go tiug timdeall an Ularcair. Do bí gac róir raice ann, admao agus borcaí móra lán go beal. Ní raib fíor ag aenne cao é an róir ruipe an ruid a bí ir na borcaí an uair a bipeadh iad. Buiríoir na borcaí agus beiríoir leo abail iad tar éir a mbíod ionnta a áiteam uata.

Nuair a éonnaic na h-oileánaigh nárbh aon mairt dóibh an earraó a bhí iní na borcaí rin do bíodair 'á rcaoiléad táirre ra bpaiprige nuair a tárluigead aon puo eile lea. Níor éus ac poimnt beas daoine aon borca lán abail leir.

Cótaí tuda a bíod ar mhá an uair úo—plainín. Cuipioir dat air—bód. Bíod ruaim poimír an noub air agus cao deir le bean tige aca go raib dá cóta le ruamad aice ná gur beartuig rí ar an rtair, a bhí ra borca éus a fear leir, cun iad a ruamad. Bhí pé tugta pé noepra aici go ttagad dat ar an rtair nuair a rluótaí é. Má deim rí an beartú ran do cuair rí cun cinn leir agus níorbh aon gnó breallac a deim rí de mar níor cuiread ruam ruaim ar cóta do bhí com tulta ríor leir.

Do tearbáin an bean ro a raotair do bean eile agus do bean eile agus níorb náiread oi é mar do ruc a gnó go feille-binn léi.

“Nac móir an diaabal rir náir éus aon gráinne cun an tige oi éusam-ra,” arpa báiléar mhá do éonnaic na cótaí ruamta, “agus dá cóta iruig le ráite agus agus a gcuid data gan aon ruaim ; agus ní beir pé a o'ionntaoib leir ac a bpaad-ra cun mo láime é,” ar ríre.

“I gcúntar an traogail,” arpan bean eile léi, “leis do réim,” ar ríre.

Níorb' fáda do bhí an báiléar mhá ro age baile ran am gur táinig an fear o'n gcnoc agus paca móir móna aige.

“An diaabal, a Síobán, go bfuil rnaicíní an troma tairpichte aige aram,” ar reirean. Do ceap pé go noeanrad rí truaí do, dar nois ; ac ní h-amlaid do bhí aige ac a malaric.

“Mo lá go dealb, náir cuir pé cnám do láirce ar ionad !” ar ríre, “mar ir fáda buide go ttabairfá cun na cirtéan paca ba luacmaire ná é ;” agus bhí comneal 'n-a raodair 'á ráo.

“Deira, n'feadar catain o'fágar amuic aon paca supb' fiú é tabairt abail,” ar reirean.

“Dèra, ’dìabail, nàp fàgair pteir na mborcaí ro’ dìarò, a dèanfaò mo còtaí a ruamaò dom atà irtig le nàite as brat leir,” ar pìre.

“Tà paiseòh ort, a bean beas,” ar pìrean.

“Nì h-iongantar dom ran asur trì borca móra lán inra tig seo tìar dì asur san pìnr asam-ra a càitèinn leir an seiric dì,” arpan bean.

“Ih cuma duit-re caò tà asat nà uait mar taòl ar do céill glan,” arpan fear léi.

“Ó! beagán pat ort, ruò atà ort nó ar aenne atà ro’ tìreo!” ar pìre, “asur an éluar a baint dìom-ra so mberò banna na mborcaí úò as an bfeap a tìg leir iad; asur nà pailb òroò-eapraò ruam i mborca com h-òrnáideas leir—borca a bì riúnoálta ó’n tìaoòh irtig asur é com seal le pèillm’, le luad ’n-a tìmdeall.”

Fear bheas ro-panna tob’ ead fear an tìge ac an uair a cuir pì an t-òle so léir air do éuarò ré cun cinn leir an mbáilear.

Là de’n tìeactain a bì cùgaimn tìg an bean ro turur eile ar bean na scòtaí; asur do bìodair aici san càm; ac do bì pèal nua eile aici dì i tìaoòh na pteir asur o’innir dì an tairbhe eile do bì aici ’a baint air—so pailb tìd futa muice aici asur so pabòar as fàgail bair leir an nìorpa ac ó cìom pì ar beic as beirbìù na pteir tìoib asur doinn mine do càiteam uirèi so pabòar amuic inra buaile asur a mbolg anáirde, “asur ih seairpìro so mberò pìao pèamap glan,” ar pìre.

“Muir, millead ’r meac ar a’ bfeap nàp tìg spáinne cun an tìge dì,” arpan báilear mìná, “asur tìd pèularpac muice ar an tìemteán asam asur iad i pèactaib na leanò a tìite leir an ocpap, san ionnta ac na enáma asur an cìoiteann asur iad nac móp bliam o’aoir.”

“Dèra,” arpan bean eile, “ó tà an pèal mite anoir nà leig ort supb ot leat é.”

An uair a baint an pòpàir mìná ro an tìg amac tob’ fàda

léi gur táinig a fear cun é troio. Níor fás sí tíor ná tuar air é.

“Óera,” ar peirean, “nác mó duine nác mire do áit uairt í.”

“Ná an diabhal duine ac mara paid ‘madán eile mar tu péin,” ar ríre.

Do cuir sí cun peirge é inra deire gur éigean do’r scómarraim teacht pé déin a scórannta pé deire.

Lar na máireac do phioc fear an tige ruar é péin. Leis pé air gur as rolátar mine cun na muc a bí pé as tuit go Daingean Uí Chúire. Tug pé ball éadais ó duine agus ball ó duine eile agus níor rtao gur bain amac an baile móir. Tug daoine muinnteartha éigin corctar an bótair do agus níor éar miam ó fín.

Té ab ead bí ‘rna borcaí úr. Dob’ é an céad té a táinig ‘on Oileán é. O’aitneodaimir go maic anoir é.

IX

AN RÓN

AS bailiú feamnaíge, an rón ra éiríodh, an t-íor, marbú an rón
an cor gonta, polátaí an leigir.

Ir cummín liom mardean a túsar aghairó cún na trága.
Aimpir leapaite doob ead í. Do bíor go lán-moó aghur
píce bpeas nua agham cún má buailpead don doornán feam-
naíge liom í bailiú leir. An uair a rroicear barr an
éiríodh do buailear mo bpolátaí ar maoléiríde beas do bí
ann ac ní raib sealar a dóctam ann cún don ruo t'péirceit
ó barrra, aghur ó'n uair ná raib túsar an dá fáil le fánaíó
nó gur rroicear an grean. Do bí beagán feamnaíge
cirm ar fuaio an barrraíde go léir aghur do éiríear
ar a céile lem' píce bpeas nua í. Do bí rórt mórtair
annran orm an méio rin de shó fúnta do beir déanta agham
aghur daime eile 'na scotla ac cpeiríim ná ríteann an rórt
ran mórtair i bpead le daime aghur doob' in ionbad agham-ra,
leir, é.

Níor ró fáda gur éuala an trpánn shánnha agham m' cúl,
rpánn díamair a tús ó calam na héiríeann me, san aenne
im' tpeo, san aenne aghur teact orm aghur fór san an maídean
ana-polarímar. Do deimear maictamí guríó oic an fear me
aghur an lá aghur teact orm ná raíad ra tpeo gur deimead
an trpánn aghur arim maíó im' láim agham. Ní raib an focal
ar mo beal an uair a éuala rpánn aghur rpánn eile.

Do éadar de éairigean ra tpeo sup éuala iad agus cad a éirinn ná an rón mór spiorde breac agus a ceann anáirde aise agus an cúro eile de'n scorp rinte inra gannim. Do tóg mo éirde geit ac ní le h-eagla poimír an rón é mar nár baogal duic go deo é ac fanúint uair agus leigean do féin. Ac ir é eagla bi orm-ra ná tuitfead ré liom agus supb' fearr le daoine an uair úo ceann aca ná don muc, u'a fearr mar beaó rí. Do rin rí riar cun cotlata arir.

Do breitnigear an uair reo sup rón baineann i agus éainis breir mիրnig orm mar éuala supb' fura readt cinn aca ro do marbú ná don tarb amáin. Do bi rí ar an mbarra-taoirde agus an tráig 'na las trága.

Do braitgear mo píce an fáir a bi rí 'n-a ruan. Do coimeádar an t-iarann im' láim agus an tráméac porham amac agus do éromar ar beir ag tpuiridim léi cun rtráméad a tabairt di ; ac fé mar geobaó rí mo bolat do tóg a ceann agus do leis rriann láirid fiam agus do érom ar beir ag mիրcailt agus ag fágáil na nide bi déanta inra spian aici.

Le linn caraó ríor di cun na fairrige tugar rtráméad di agus fé cinn i nriar a céile agus ba mar a céile léi gac buille de'n tráméag a beir 'a bualaó uiréi nó an peann ro im' doirn ; agus iarraót dár tugar fúite deinear dá leat de'n tráméag. Tugar buille leir an rmut de do bi im' láim trearna an coimeinn di ac do gáib rí 'n-a beal é agus do éogain agus do deim min-ran de. Ní raib raic annran agam ac feam trága agus do bíor ag carrac uiréi com tiug agus dob' féirid liom ac ní h-don barcaó a bi agam 'a déanam di ac go rabar ag coimeáó moille uiréi ó'n uirce agus ní raib ran i bpaó uairte inran am ro.

Inra deire agus me tnáitte agus ire com tnáitte liom ráinis liom i bualaó i gcoró an éinn le bollán trága agus tug an buille rin a bolg anáirde ac níorb' fáda go bfuair rí a meabair arir.

Fé deire nuain do éadar i beir marb agus feam agam

agus san don rtaonaó oim ac as tarrac uirici cad deire
liom ná sup cuairt nó gairt do agus do eus roga ar gheim do
baint aram ; agus do baint go cruinn, mairt giorde ar
colpa mo coire, an méir go bfuair a ceitire cláir-riacal
torais gheim air agus eus léi glan an gheim rin amac ar
mo coir. Níor géillear do cé go raib fuil as teact 'n-a
fíada ar com mór ir bí ar an rón.

Seo, do bí an rón tuicite liom inra deire agus níor
mór ná go raib réin, leir, tuicite agus ba dóbair go mbeaó
deire mo raogail iricis an uair o'rádar go cruinn ar mo
coir agus connac an cannta bí airici agus an tobair pola do
bí 'á fágaime.

Ní mór ná go raib fuil mo éoride rille agam, tob
éigean dom an bert beas do bí oim do baint díom agus i
crao timceall na coire agus an córua do bí tarra aniar
'á comeaó. Do bí an t-uirce as teact agus an tráig as
lionad agus san an rón nó fáda o'n uirce agus bí eadla
oim go rcaabao an fáirge uaim airi i tar éir mo duair
agus fóir san aenne as teact im' giorde ná im' saor agus
eadaíta bó an uair rin ann, agus tré gac maetnam breac-
fuil agam 'á tabairt ar an geoir agus ppoctán pola aici 'á
féirdeao.

Fé deire, agus me ar beas-bri inran am ran, do connac
feair ar bairra anáirde agus do táimis oim anuar go
taparó. Úncail dom tob ead é go dtugaimir Diaimair
na mbeaó air. Do bí iongnad air agus duhairt ré ná
feacair ré, marb, rón com mór léi rian.

“ Tá an rón agam, Úncail,” arra mire, “ ac táim réin
san cor.”

Ní mór ná sup tuic ré nuair a connac ré an gheim
gránna bí airici. Níorb' fáda sup táimis feair agus feair
eile oim agus do cuireamair ruar tar barratadoirde i
agus tánamair abailte.

Do caill mo mátair a meabair agus m' átair, leir, nuair
a connacadar an cannta bí amac ar mo coir agus níor mór

an rólár do cúir an rón mór orda toirce náir eus an té mairb é na cora plán leir.

Do cuair a lán as noctad an róm ir b'é Diarmaid na mBeac an maor a bí orda. Níor cuair m'áir, cuige, ann. Ní raib ré irtig leir féin i rdaob mo coire-re ac do rcaoil ré an t-aral le Diarmaid cun é ábairt ábail agur dubairt ré leir rtiail a ábairt dor gac duine do beac 'd noctad.

Do bí reana-mhá irteac agur amac ar cuairir mo coire. A n-ordear féin as gac nrouine aca. Táinig an treana-bean beal-dorair, leir, go luac agur an uair a connaic rí an cor :

“Óra, ní fiú biotán a bfuil ar an scoir rin,” ar ríre.

Nuair a dubairt rí é rin ar m'fallaig nárb' don mí-burdeacár a bí agam-ra uirtí mar tob' fearr liom go mór mar focail é ná an cainnt doirdeac a tuille aca, ré rin go mbeinn ar leat-coir. Connaic rí rin greim ba dá mó ná é bainte as rón ar coir rir i n-lir Míleáin, adubairt rí ; agur ná raib moill reactaine as cneapú air. Seán Múirir Liam a mairb an rón gur bain rí an greim ar a coir. Do mairb a áir rón eile, eus leir air úr de, do cúir leir an gneir i, do cúir rtráice éadais 'd fárcad agur o'fan mra bfuirm rin reat lá. An uair a rcaoiléad i bí an poll lán amac de'n bfeoil nádúrta, adubairt an treana-caillead.

“Agur an rda 'n-a díad rin gur táinig rí cun croicinn ? ” arra mo máair.

“An lá bainead t' an rtráice o'imis ré as riubal na cloide agur gan don reat ar an scoir ac i le grein i rit an lae agur do bí an croiceann trádnóna an lae rin uirtí,” ar ríre.

Súil o'ár eus mo máair amac connaic rí Tomár Maol as reat agur píora mór de rón ar a thom. Do bí baíra an píora as dul go rti n-a cúl agur an ceann eile de ríor go n-iorcaod air.

“ Tá Tomár cúgac, a Eiblin,” arsa mo mhátair leis an gcailliḡ.

“ Do pḡeab rí de ḡeit ’n-a ruíde agus do buail amac agus an uair a connaic rí an t-ualac breasḡ a bí aḡe n-a fear cúici do leis rcearta móir ḡáire. Le ruim mhóir noime rir ní raib aici ac ḡráinne de falann ḡarḡ mar annlan.

Annran táinigis Diarmaid agus an t-aral ḡo dtí an doras agus n’fearaíḡ aenne riam aral ba mó ḡo raib ualac air ná é. Ní raib le feircint de ac a dá cluair agus a eirball le rón ’n-a píoraí troma agus an ḡiolla féin croma ḡo talam fé n-a ualac féin de.

“ Do bí a lán allasair ar riuḡal annran agus inra éainnt doib :

“ Beir an buacail reo ḡan cor, ir baosḡalac,” arsa mo mhátair, “ do dearcuib an rón céadna.”

“ Ní beir, im’ baírte ! ” arsa Diarmaid, “ ó’n uair ḡur rít leis an rón do marḡú ; mara mbeaḡ ran do beaḡ oíoc-fearr aḡe.”

Annran o’innir mo mhátair do mar ḡeall ar rceál Eiblin.

“ Do bí a leitíro i ḡceirt mhíre, ar m’anam,” ar feirean. “ Smut do rón eile a cuireaḡ mar ar baineaḡ an bealós airí ; agus m’anam-ra ó’n noiaḡal ! fé’n otacaíḡ reo ’máireac ḡo mbeir aip do málairt rón le cnám do lursan-ra, ’óḡánaḡ,” arsa Diarmaid na mbeac.

“ O’fás “ An Collac Dub ” calac an b’arfcaero marḡean lár-na-máireac. Oḡtar fear inntí, ceitḡe maíre rúma, dá feol, dá cḡann, dá cleit. ḡála cruair láirir anoir otuair. Dáḡ breasḡ móir nua doḡ eaḡ i agus an fuireann oile ḡo maíḡ ar a nḡnó.

Buaileaḡ uirí an dá feol agus rcaoileaḡ noimir an nḡála í. Do lean fear an cnoc amac i agus an píḡ dearsḡ ’n-a beal agus do bí an báḡ i nḡnir m’icileáin rara raib an píḡ múcta, ’n-a beal.

“Do ceap fear na cloíche * sup báid saice i tar éir long a dul ríor nó supb amháid a bí leat ar bain leir marb agus bí ré amac go dtí n-a báirta as an gcualat nómpa mar do bí tarraic móir ann. “Do cuir ré an ceirt láitheada cao a tugas idir a leitéir de lá.”

“A leitéir seo a tugas rinn,” arsa Diarmaid as inniint do, “agus níl fásaint na cloíche san ríort éigin beo nó marb.”

“Ar m’anam, muire!” arsa fear na cloíche, “go d’fuit do d’órtain le déanamh asat tar ar cuirir miam díot.”

Do bí an lá as dul ar bun agus as réitead agus do bíor féin irtead agus amac mar ná saibh pian ná tinnear inra coir asam. Do bí mo mátair ríor ruar, leir, as éirtead leir an ngála móir, fé mar bea ceap go mbea uó aici, agus duabairt rí i gcionn tamail: “Tá eagla orm go mbea an lá ceannaithe as luét na sairpise mar gheall ar do coir,” ar ríre.

Ré eagla bí orm féin i dtad na coire, agus go mb’éirir sup cor mara bea fúm, do bí tinnear an Cullaig Duib agus a saibh inni ré’n am san orm.

Tug fear na cloíche muinntir an báid go dtí n-a tíg agus tugas baid d’óid. An uair a bí san caite do glaoir ré ar cuir aca i n-éinead leir as cuapad an ríon. Tar éir a saibh de puill san inir a cuapad do ceir oir aon ceann d’fásáil. D’éigean d’óid carad ar an dtí.

Do bí liútar éatar as Diarmaid annsan go mbea fear na coire tar éir báir. Duabairt fear na cloíche go saibh aon poll amáin eile ann agus nár móir píce feara téir cun dul ann, agus “Tá téad annsa asam-ra cun caoirig tabairt ar d’airpeanna,” ar reirean.

“Ca’il a’ téad?” arsa Diarmaid.

Do buail ré an téad cuise ar a dhrom agus b’éo amac é agus an cuir eile i n-éinead leir. Do rcaolea ríor inra téir é, mara aise pén’ arcail cun an ríon do marb,

* Duine bí na ceannaithe san inir.

rcian 'n-a béal aige, agus do rcaoileadh leir nó go raib ré aige béal an puill. Do rcaoileadh fear na cloíde ríor 'n-a díaró.

Da maic an beirt dom-ra iad rúo. Do bíor burdeac díob go dtí an lá a caillead iad. Sur i bflaitear na Naom díob.

Éugadair an rón leo agus an uair a bí ré aca dubhairt na fearaib ná ražad don báo béal-orcailte abailé anoir mra rorib a bí ann. Dubhairt Diarmaro dá gcuirfidir i bfeapair ré rna reolta do féim i go ražad rí roir fé mar táinig rí anoir ! Amac ar an móir-muir leo agus tóg Diarmaro Ceann Sléibe de'n céad bóro léi agus a calat féim de'n dara bóro agus níor rtao sur cuir aile de'n rón fuinte irteac im' coir féim agus i gcionn feactame bíor com maic agus bíor riam.

X

AN SAOŠAL AS SLUAISEACT

inġean na mná béal-uopair, um inro, pcealta cleannair agur pórtal, dómato paice, an máigirtir pinnce, an ouine uapal ġimn, Ó Dumnfléirbe pile.

Lá Dornnais táinig báu irthead ó Dúndaoin. B'i bean aapal innti. N'feadair denne oiarb i péin nó ġur táimis ri amearc na ġoor aca. Cia beaó ann ná inġean na mná béal-uopair.

Nlor pthead ve opocao lám léi nó ġur uóig leat ġur ceart uóib a beic pcarta ó'n ngualainn. B'i nata opndroead uirtí agur cúpla cleite cocálta anáirbe ap. Slaópa buide óir po-peicpionea ó'n ucaob amuic o'd curu éatdaig. Scát ġpéine 'n-a lámh. Tuin ap a ceangain, pé aca 'n-a ġaoluinn nó 'n-a Ueapla an eainne.

Do b'i cúpla compa mór lán ve ġac pórt aloi, agur ġuro uob' pcarri ná iao ġo léir, pparán o'dr na Scát aici agur i ġo peana-epionna eun a bailice.

Nlorb' pior oiarb é pcarpac na ueag-lápac, uap nuóig. Ar pon na baleairí ueag-mairead uo beic uirtí ní paib irtiġ ionnta ad an uerb. Nlor mór an eppuc piam i agur eap éir uí poadt mbliana a eadairt i uctir an allair ba mli-epocula ná pan i. Do lean a lám ġo uci an peanncán tiġe uo b'i aca i. Do b'i buroeat o'uirtce beata aloi agur, map ba peana-mhá ir mó uo lean i, ní pó paoa ġo paib pean-ampan na Murhan ap piubal agur molar ap an ué táimis agur ġuro aloi oúda. Do caiceadap an lá ġan uiaó ná

beata mar do bíos blaire na beoraí aige bean an ámháin le faigáil gac uair.

Do bí an rceál mar rin nó gur táinig an lúth agus ní raib puinn di caithe an t-am go raib ór ar. Yank 'á cur ar fógaire. Toire na caillige 'á luatháctaint liom féin agus rinn beag do buailead im' aigne go mb'féidir go gcuirfead ri an rceál céadna ar bun ariort agus gan iongna 'n-a taob uirte anoir. Dob' aic rin—bean óir dar ndóig, mná do bí teare go maite inran am úo.

Níor ró fáda gur tug an bean liat de mátair di cogar dom mátair féin 'á cur i dtuirgint di an méir óir do bí aige Máire, gur amac ar an dtír móir i bpairte talman dob' fearr léi féin dul, "agus dob' fearr liom-ra im' comgar i agus le n-a h-atair," ar ríre, "agus má'r maite lib-re é níl aenne 'á coimeád uaid," ar ríre ariort.

"Óera, ir amlaíó mar tá ran," arra mo mátair léi, "tá an té atá agaimn-ne ós agus ir dóca nac don maite rceál mar rin a tarrac cuige, agus ruó eile," ar ríre, "ir é mo tuairim ná fuil don éirim ar an aic reo aige, mar b'féidir ná beaó de'n ál annro ac é féin 'r a'óiríur. Ir dóca mara mbeaó ar maite linn-ne ná beaó ré ann ceana," ar ríre.

"Ar m'anam muipe," arpan bean liat, "go bfuil dearmad air, go mb'féidir go mbeaó ré tamall tal rarra mbuailfead cailín com maite léi ríúo leir."

Go luat inran lúth do cuir Tomás Maol de amac agus do faotruig lannan ná raib ar rónam. Féar cúpla bó i nrocc-aic gan fuicín, gan farcaó ná cuirfead puinn tearpaig ar aenne. Deagán airgíó a tug ré uaid mar ir deagán a deimead a loig air.

An uair a bí gac ní méir aige Tomás do tug aghaid ar an otig agus do tug cuirfead cun an póirta do gac tig do bí inra baile. Níor deim an bean liat dearmad ar tig beal a' toirair agus cuar ann maidir le gac duine. Bíos fleat agus féarta ar gac pórt do an uair úo. Do bí gac pórt a

báin le biað agus annlan ann agus pluas móir cun a cáitce. Do bí hoct mbarrpaille leannda tuibe ann agus ní raib deor ar còin don cinn aca ar maidin. An uair a bí deire le gac ní do tug gac ntuine aghar ar an mbaile.

Ar ceacht go bpuac an calait i nDúncaoin dúinn ní fásfao na faoilinn i. Do bí tarrpac as dul anáirde ar an bfeap glar ir gac cuar agus cumar agus b'éigean dúinn fanúint amuic an lá ran, agus lár-na-máireac agus lár-na-mánatar agus lár-na-máinirir, agus lá agus ríce tabairt amuic má'r é do toil é agus gan an lá ran féin le molað. Ir dóca nár tug cur aca don deas-ghuide do'n bpóraf—do bíodar com clipite rin.

Do máir pí tamall ann. Ceatar clainne bí aici nuair a caillead i.

Ar ceacht abail dúinn do bí an t-oileán lán de raic. Do bí an tpráig bán lán de biomaí, déil dearg agus déil bán, clápača bána, rmut de'n luing raice, caeoir, ríol, ubla agus gac ní. Do bí dá ceann deas de biomaí as an mbá do raib m'atar innti. Do bí níor mó agus níor luca as n-a tuille aca.

An bá do rabar-ra as ceacht ó'n tóir innti do buail bioma breas linn trearna an bdealaig. Téadán do bí inra treol dob éigean dúinn do cur 'á tarrpac mar ná raib don téad inra bá. Tar éir dúinn é cur ar an tpráig do tugamair ar n-aghair cun na fairrge arir. Do buail dá bioma go n-obann linn i n-aice le 'céile. Do bí ceirpe rícto trois i gceann aca agus timceall d'á réir. Dubairt na daoine sup' é an bioma ba breasda do táinig ar an tpráig le cumne don tuine bí ruar é.

Do biomar gan don biað fóir ó iteamair cúpla rcailiún práta i nDúncaoin an máidean ran nó sup táinig dub na h-oróce agus do bí hoct gcinn de biomaí rábálta againn ran am ran. D'ia ran an raotar neam-tairbeac. A deic-rícead a bí de barr an cinn móir againn. Ríce púnt a pasad an bioma ran aimpir an Cogaró móir.

Táinig ndáigirteir pinnce tamall ar cuairt éúgáinn agus do cuir ré rcoil ar bun ar feadh mí. Céirne poillinge an uime an cáille. Sé áit sup focruis ré ann ná i reana-mairteir an tSúir, páirt uí go mbíod rcoil ar riubál innti ra treana-íaozal. Bí úrlár cláirca ann agus fuaim agus potrom, leir, ann. Dob é rin an cúro ba mó de'n obair do bí ar riubál, i ttorac ainripe, pé réál é.

Níor móir a cuir a n-ainm ríor an céad lá ná do bí i mbun díol leir. Níorb' fáda, áfac, go raib breac-uime as teac ar an rcoil. Uime ríor-mait dob' ead an t-oire agus níor mait leir caocho ar odirpe a déanam o'enne.

Do bí mo céirne poillinge ríor 'n-a póca aige agus má bí níorb' fáda go raib a luac asam, maidir le pinnce do, mar ra tís go mbíod ré ar dírtín díod ré i n-actúmaipe dom agus do díod ré am múinead sac uair a tásáinn 'n-a tpeo. Níor ró fáda go raib im pinnceoir iongántac, ac ar nór sac dí eile agus indiu féin níorb' fáda sup gluar an tpeam a cuir ríor leir aenne eile a múinead agus do bpipead ar an rcoil pinnce ran Oileán.

Táinig uime uaral ar tuiur 'on Oileán tamall tar éir an rcoil pinnce a rcaipead agus ir mó ríor grinn a cuir ré ar bun. An dírieadac dob' ainm do. Do bí sac ríor bíod agus díge aige, fuar, ce agus beirbíte. Tús ré noct mbuidéil biotáile leir agus sac ríor eile díge maidir leir.

Níorb' ríor cé déarfad an céad amhán do mar go raib ndípe oíca nó go breaoadair gloine breas biotáile ullam aige le tabairt do'n uime torais adéarfad do é. Ní raib móráin taitaint 'a déanam ar aenne ríu amhán an té ná tuidairt le reade mbliana poime rin don ceann ná iad ábalta air. An réál céadna as an pinnce é agus do díod a gloine as an bporcáipe com mait leo.

Díod na mná oíona agus na fearaib doíra as pinnce. Do bínn féin leat ar meirce mar do díod na mná oíona

ASUR NA MNÁ ÓSA AM' ÉADAIPE AMAÍ MAP DO BÍ PINNCE MAÍE
 GO LEÓR AGAM PAN AM PAN. DO BÍ PINNCE AGE M'ÁDAIR ASUR
 BÍOÍ RÉ 'Á MÚINEADÓ DOM POIMIR AN MÁISIRCEIR PINNCE.
 BÍOÍ NA MNÁ CRIONA, GO MÓR MÓR, AM' BPEIT AR AN ÚPLÁR
 LEO ASUR O'Á DEARCAIB RIN DO BINN AR BOG-MEIRCE GAC OÍÓCE
 AR FEAD NA REACTAINE AS TEACT ÁBAILE DOM. RÉ DUINE
 FUAIR DON TRUAMEAR ANN NÍ MIRE É MAP BA COM-LUAC AS
 PINNCE ASUR AS AMHÁN ASUR AS PORCAIRPEACT ME, MAP DO BÍOR
 IM' FEAR OLIRTE IMRAN AM ÚO !

DO BÍ FUIPEANN OÁ BÁRO Ó UIÓ RÁTAC AS IARAC GLIOMAC
 AN BLIAM CÉADONA ASUR IAO 'N-A GCOMNARÓE I MBEIGINIR
 ASUR PEANNTÁN TALL ACA ANN ASUR FEAR Ó SARANA I N-ÉMEACT
 LEO. CÉ GO MBÍOÍ NA FÍR BOCTA CORCTA TAP ÉIR REILG AN
 LAE DO BAINTOÍR AMAÍ TIG NA PCOILE GAC OÍÓCE ASUR DO BÍ
 AN PINNCEOIR OIRTA DOB' FEARR A FEARAIM AR CLÁR RIAM. IR
 MÓ GLÓINE DO FUAIR RÉ. DO BÍ AN PORCAIRE AR NA FÍR
 CÉADONA ASUR NÍOIB' FEARR LEAT DON GLÉAR EILE CEOIL NÁ É.

NÍOR FEARAIM AN DEOC I RIT NA REACTAINE FÉIM MAP FÍL
 RÉ. DO CUIR RÉ BÁO ASUR FÍR GO DTÍ AN ÁIT BA GIORRA DO
 ASUR TUG LEIR OIRPEAD EILE. DO BÍ CUIMNE AIGE AR AN
 REACTAIN AN FARO A MAIR RÉ, NÍ POLÁIR, ASUR AGE GAC NOUINE
 EILE BÍ PÁIRTEAC RA RCLÉIP.

DO CUIR RÉ MÓRÁN DÉIRCE GO DTÍ AN BLARCAOÓ TAP ÉIR
 TUL ÁBAILE DO ASUR DO CUIR RÉ PÚNT TOBAC GO DTÍ AN FÍLE
 DUMNPLÉIBE. NÍOR LEIG AN FÍLE RIAR AIR FÉIM É MAP
 DEIM RÉ AMHÁN MOLTA DO 'N-A DÍARÓ RIN.

TAP ÉIR AN DUINE UARAL, AN BDIRÉADAC, O'FÁGAMT AN
 OILEÁIN, AN INIO DO BÍ CUGAIMN TÁINIS PCÉALA CLEANMAIR
 CUN AN RÍ Ó DÚNCADOM. NÍ PAIB TERDEAL AN RÍ AN UAIR RIN
 AIGE AC MAP RIN FÉIM NÍ PABADAR GO H-OLC AR. IR DEÁRTAC
 SUR MÓ PCÉALA EILE TÁINIS CUIGE MAP BA BPEÁG AN FEAR É
 FÉIM PAN AM ÚO.

DO BÍ FLEAD ASUR FEARTA AR AN BPÓRAD, DAP NDOIG, ASUR A
 PAIB ANN GO MAÍE CUN É CAITEAMH, IOIR BÍAD ASUR OIG. AR
 BEIT AS TUL ÁBAILE DOIB O'ÍOMPUIG AN BÁO OIRTA AS AN

gealaíť ra Ůlarcaíť. Ůí beirt aca fáite iríis. Nuair a d'einead íad t'fuarcaílt ní faib ionnta ac an t'é. Mhá leanb do bí as crúť a gcuro bainne cíc' asur 'á cúp le rpiónóis oríť ; ac tar éir uair a cluis do bíodair as carad ar feabair.

Do bí ceitíre pórad eile i nDúncaoin an oiríce bí ré i tís an Rí ra Ůlarcaíť asur ír beas náir máirb an paróirte a céile. Níorb iongnad ran asur an beoir go léir ann asur an méro arhácan do bí eataríť le fáda 'Ůlianta poime rin ba anoir an t-am cun íad a cúp i Ůfeiróm. Tar éir acrainn na h-oiríce b'éigean reirair aca a cúp go tít an t-Ůirpreál asur ní ró éarcarť a tánadar ar. Fear a buailead le buiréal, fear eile le cloic. Fuair duine aca buille mar fuair Eogán Ruad le tli na teine ó beantíge aca. Caillead Eogán ac máir ro.

Le linn míre beir im' fear ós íread bí an file Duinn-pléibe as déanaí a cúro amháin ra Ůlarcaíť. Áit beas íread an t-Oileán, dar nódís, asur bíod coróream tliť gac don lá ra mbliain asainn go léir ar a céile, iní na tísíťe nó ra énoc nó ar an Ůfairíge.

Teartuis uaim dul as baint doirn móna, lá, mar do bí an lá ana-Ůread asur gan móráin de'n treama-móin ar ár láim inían am céadna. Do preabair liom an doirar amac asur maínan néata asam i Ůfeairar asur i Ůraobair ; asur, cé ná faibair i bpearrain corúil le h-aenne t'fiannaib éiréann féin, ní faibair le cámead im' cáilioct féinís. Bíor meair, tapad, beis-eolair.

Do cúirair cun bóair i gcóinnib an énuic gan luar anáile, gan crampa i scoir, gan freangad i láim, gan cinneair i scóirde nó gur fíroidear lanncán, dar liom, go faib míanať maíť ann asur oíread im' tímceall t'asur a déanfad mo gñó. Do bí raobair cun gñóťa orri asur cun raotair a déanaí.

Toirť ná faib don gatoráir a bearrad mo óinnéair

éúgam inna tís ašam ac an beirt aorfa do buairear féin éúgam cannta maite aráin ar maidin, arán cruaidé buide go maite de min gairb, ac go raib fé geal larmuic le plúr ar nór mar a beaó aol fé tís ; buideál pínt bainne ó coir na bó ašur tuairim gearra-ppáta maite o'ailp ime ; ašur cé ná fuil na neite reo le molaó anoir aca cun bíd, ba fárfá do bíor-fa leo an uair úo, mar do bí muileann béil cun a meilte ašam.

Ac dob' fáda ó'n bfuadar cun obair a cupi cun cinn an lá ran mé. Ní ró fáda bíor i toirac mo gneire ašur faodar cun gnóta oim an t-am sup buail an file Seán Ó Duinn-pleide éúgam ašur pamán fé n-a arcail aige cun cor móna do baint é féin ašur curo maite eile do gluaip mar é cun porraig, mar do bí an lá go h-aoibinn ašur gan mórlán de'n treana-móim ann an uair rin aca gan a beite dóighe.

Ní dóig liom go raib file riam le molaó cun don obair faotaraó eile a cupi cun cinn ac an filioct amáin ašur dob' in ionbaó aše Seán é. Tá rórt deimniú ašam ar an méro rin mar gac uair o'á otugaim féin fé panna a cupi le céile, ó'r minic déanta ašam é, níor maite ar buirinn ná ar maóaire me an fáro a beoip roip láma ašam.

"Sead," arpan file liom, 'á caiteam féin ar an túrtóig, "nac móir an obair duit a beite aš baint móna a leitéro do lá com te leip. Suro tamall," ar reirean, "tá an lá ro fáda ašur beio pionn-fuar' trátnóna ann."

Ní raðar ró buideac o'á cómpaó ac sup buail náire me gan ruidé 'n-a teannta. Ruo eile, tuigear, mara mbeaó an file buideac díom, go ndéanfaó fé aor oim ná beaó ar fónam ašur me i mbéal mo tugta amac ran am ran. Do furdear 'na teannta.

"Sead," arpan file, "an céao amrán a deinear riam b'féoir ná fuil fé ašac. 'Sí 'An Caora Oðar' an céao ceann a ceapar riam ašur fáit maite ašam le n-a déanam, maroir le h-olc."

Cao deire leip ná sup toiruis le gac focal do ráó oí

agus é rinte riar ar flait a dhroma. Túrptós de mhí-
fhios é tior fé agus tear agus bhoctall ó lonnrao na gréime
as teacht anuas ó'n rpeir fíor-ghorm glan do bí ór ar
gcionn an uair rin as tabairt tearaídeacta do'n taoib a
bí or a cionn de'n bfile.

Do molar an t-amhrán go crannaib na gréime cé go raib
fé am' shingad go nimneac ar plí eile, am' coimead ó'n
ngraó tábaacta a cuirtear romam ar marom a beic déanta
agam. Do bí corp curta age rámpaireact an file leir.

"Beró an t-amhrán ar lár," ar reirean, "mara
bhriocair ruar é. An bfuil don ruo id' póca asat go
reiríobrá ríor é?"

An té ná bíonn an t-áb 'n-a bótar ar marom, agus Dia
leir, níl fé i gcumar an peacaig boict féim mórán do
déanam. Tá ualac rean-arail de móim níor tuit le Tomár
boict an lá ran go raib an raotar mór beartaite aige le
déanam; agus do bí an lá úd ar na céad laeteanta riam
sur braittear an raogal as teacht im' comnib, mar 'reao
bí lá liom agus cúig lá im' comnib ar ran amac.

Níorb' ar maite leir an bfile fuairtear mo peamluaríde
agus páiréar éigin a bí im' póca ac ar eagla go dtadarrad
fé asaró a shuib-béil oim féimis agus do éiomar ar
bpeacao ríor mar leigeao reirean ar a béal. Ní inra
teangam reo do bíor as reiríob' mar ná rabar oile uiréi
inran am ran.

Ní raib puim ruilc as baint liom le n-a linn rin. Níorb
iongantar ran—feair go raib gno fuameantúil ar ruibál
ar marom aige agus anoir é curta i leat-taoib age gno
gan díro. Ar oirait a béil do'n file do bí pleabac ar a
béal as leigean na goa amac. Do bpeacar ríor mar
féadar ar plí a tuis rput-meabair dom ar an amhrán agus
ruo eile má raao pócal ar iarraró féim uaim ní raib an
ceam ródaríde ró fáda uaim agus eirean go n-éarcaró cun
rput u'a raogal a caiteam 'a cur i dtuirceint dom, tá
mbeao an treirpeac ra bpoó aige féim.

San am go raib an beirt agaimn pérò le ééile do bí an
 spian ag maolú tar enoc agus ba díceall do Tomás don
 rplann céille do beir aige inran am ran. Tar éir an píle
 do rcaúint uaim ré an céad puo a deinear dul go dtí an
 túitóis go raib mo dinnéar le h-air léi ac dob é an dinnéar
 san áirí é. An cannta d'arán buide do bí ann ní déanfaó
 capall é meilt, agus mo cúro bainne 'n-a cloic ra buidéal!

XI

mé im' fear

An cor mór éirí, an bean béal-uoisire caillte, an reirear ógán.

Ór puo é gur cuir an file riad ó lá an traochair mhóir me san oiread agus poirtac móna do bainc, do ceapad lá eile cun a déanta. Níor tugad liom don dinnéar an lá ro, mar duhdairt mo máchair liom go gcuirfead rí siarad as triall orm le beagán de baid te.

Sin mar bí. Do pheadar liom an cnoc amac, agus do tána ruar le beirt eile go raib an fuadair céadna fúta. Ar an rí dúinn cun an trléibe, capad rúl dár tug duine aca, cad do círeac ré ná rác éirí fé ar mbun ríor i n-aice na cloice. “An diadal,” ar reirean, “féadair an t-iarc go léir a ráitíocht!” D’eo linn abaille, agus riudal fúinn. Do cuiread bá ar rnam, agus buailead irceac na líonta mnte; agus níor rtaomair nó gur baineamair amac an áit go raib an rác. Bí rí ar barra fóir com maic agus do bí rnam. Do caiteamair amac an líon agus do tánamair timceall uirí. Do tógamair lán ar mbáir féin, agus do bí lán báir eile infa líon fóir.

D’éigean fear do cur amac ar an gcloic cun báir eile do ceac ó’n gcalac, cun é tabairt cun cinn. Ir orm féin do meicad beartú cun dul abaille, agus luic an báir eile do foláir, agus, ní ar fon mé féin ‘á rác é, níorb’ fupairte duit mo leicéir féin eile do fágáil do bainfead barra an

énuic amaís díom. Ar fhoicéirint an tige dam, níor mhór na fearaib do bí le fásáil, mar do bí gac noume aca 'n-a fhorc féin. Ní. raib fa bharcaíocht an bliain seo a' don báí amáin raíone, a' báíó beagá. I' ceann aca ran do b'éigean dam a cúir i bfeapap; agus beirt eile, rean-
daoine, im' ceannra féin an cúir do bí innti. Seo, do d'eimeamair an beapap, mar do bí an lá ana-bheag. Nuair do fhoiceamair báí an traíone do líonad irteac 'on báí beag an méiríob' féiríor léi do tabairt léi; a' fóp do bí an rceal com bheallac agus do bí riam, mar ná raib an raíone folam fóp. Do bí lán báí eile d'iarc ann. Bí an rceal ro doct go maí, toirp fearaib do beir gann cun báí eile do cúir le céile.

'Sé reipt do veimeadh ná an báid beag do bí lán do comáint abaille, agus an t-iarc do cupa air, agus í teacht air. Sin mar bí. Do buaileadh ceitriche maidhe uirthi, agus fear o'á rtiúrad. Ní raib rí i bparan am go raib rí ear n-air air. Do buaileadh irthead fén paróne í, agus do bí a lán go rmeis ann. B'eo leir an dá báid i n-éimeadh abaille, agus iad ríor go sunail. Mairechéil Bealtaine do b'ead iad go raib fair do láime ir gac ceann aca. Dubairt na fir doirca ná fearadair riamh don cladaic éiric ba breagha 'ná é i n-don traidíne amáin. Do lean bráca maid 'n-a d'iaró rin é: é nige agus palann do cupa air, mar ná raib ceannairdeacht úr air inran am úo. A h-oct míle mairechéal do bí inra clair, mar do bí an t-iarc garb.

Τησίττε ζο μαίτ το βίωμαϊν ταν έίρ ιαρκαίς αν λαε,
αζυρ το έοϋλαμαϊν αν οϊόε ζο μαίτ, νά βίοθ εαγλα ορτ.

So moé ar maidin do buailteó buille ar an nDoorar. Bí iongnadó ar mo mátaí, mar ír í oireail é. Cé béadó ann ná mac na caillige, agus é ag solátaí doaine cún an trasaíre do tabaíre cún a mátaí do bí an-olc ó meadóon oíche aréir. Do glaoir mo mátaí oim féin agus me im' éom-íuan ran am ran. Do ppeabar im' fuirde. Ní raib

gnó agam-ra tairp im' cuir féin de'n rceál san i ffríotáilte i rtaob an trasaírt. 'D'fáircear ruar me féin, agus do bí párran bainne te age m' mátaí an fáir do bíor 'á d'éanam. Do fhoigear riar é agus cannta aráin, agus amac an doirar liom.

Do páimis liom a beir ar na céad fíir do ffríot an calat, ac bí fear ar fear ag teact nó go rabamair le céile. Bí an máirdean breas bog, ac go raib ri dorca. B'eo linn nó gur ffríotamair Dúndaoim; agus cuair mac na mná breóite pé d'éin an trasaírt go páiróirte an fíirtéaraig, agus dailtín eile i n-éimeact leir.

Do bí an lá 'á meilt, agus ní raib cú ná teactaire ag teact; ac pé deire, agus an lá maol, táimis an ragaírt agus san don ploc de tuairirc na beirte eile aige, ó glaoir go luat inra lá air. Cuireamair an báir go dtí an t-uirce, tógamair an ragaírt, agus ar go brát linn cún na rairrge go dtí an blarcao. Níorb' fáda ó talam do bíomair pan am gur tuit rcairp céoir ná feirceá méar do cur ro' rúil, ac do bíomair ag páirdeact ar fear i bpa. ac ní raib padair ar talam ná ar tíg agaimn. Do bíomair com fáda pan ag obair gur buail tuirre rinn agus do bí fíor agaimn go rabamair amú agus nárb' don maírt thinn a beir ag obair agus do rtaomair ruar ar fá. Anpan d'fíarruig an ragaírt dinn an raib an rceál tabairta ruar agaimn. Dúiramair leir go raib, go mbead an talam agaimn fáda mara mbead rinn a beir amú. Do múrcail an ragaírt a leabair agus inpan am pan, rúil d'ár tug fear éigim, do donnaic pé cloc nó rtaocán, agus do b'eo linn pé n-a d'éin, ac, mo leir, do bíomair trí míle ar rcaírán.

Sead, do tug pé róir breacaí air féin nó gur bameamair an calat amac, agus do bí an tráctóna ann an uair reo. Níorb' mór an moill do d'éin an ragaírt pan am go raib pé oraimn aríir, agus do b'eo linn inra triubal aríir. Do bí an donnráct ann pan am go rabamair amuiré. Súil d'ár tug

feap éigin, cao do éipeasó ré ná an t-á dailtín i n-imeall an éiladais, agus fuil 'n-a plaoda oirca, ó beir as tuitim agus as éirge le bairi tige ; ac cao é an tábacht duine aca ac an fear go raib a mádair le béal báir, mac na caillige ? Do éaramair ar an t-éirge, agus ní raib an lá 'n-a faoirde agaimn, ac oirca le lá an éirge móir.

Seo mar bíonn faogal an duine 'á meilt, agus meiltear a lán de ar beas cairbe. Bí mo feachtain caitte agam gan móin, an fuo do cuirfead fómam 'n-a torac—ac go raib doirn maic éirge agam.

Cúpla lá do máir an bean liac 'n-a díadó rin. B'in obair eile arís : dul go dtí an baile móir agus neite oiriúnaca do tabairt ar cun an tóiraim. Ir gnaic as gur b'iad an muinntir a tugann an fagar cun cinn, a tugann an tóiraim leo. Leir rin, níor imis an cúirra i gan fíor domra, darndóis ; mar táinig an mac go béal an doirair. Ní h-é an t-eiteac tugar uaim, darndóis. B'eo linn ra triubal, báid móir an t-áirne agaimn, hoctar fear agaimn, ceirre maide ráma, beirt ar gac maide de trí cinn aca, fear donair ar an maide eile, agus fear 'á rciúrad. Do fíoriceamair tóircaoin, do fíoláir ré capall ann, agus do b'eo leo cun bóirair, triúr fear ra áirair, beirt ó'n oileán agus fear an éapail, agus bean 'n-a t-éannta. Sean-nór ipeasó bean do beir i t-éirge gac tóiraim.

T'fanar i n-tóircaoin. Ar a fion ná raib as cainnt, do éapair ná beas an capall as baile go h-obann. Ac do bí.

Bí tóiraim maic ar an gcaillig com maic leo. Bí piúnt leanna duibe, leir, le fagail ann, agus gloine 'biodáile.

Bí an lá gur tógasó amac i ana-breag ac go raib a h-áit tóirair aca maic ó baile, i t-éampall fionntága. Bí tige tábairne inra fíoráirte rin, agus ba gnaic-beas as luic fíoráirte báir óil do t-éannta ann. Do éair ar b'fíoráirte-na, leir, an lá fo ann. An fear náir éair, do bí ré as baint an tige amac, agus é t-éannta go leir pan am go raib ré bainte amac agaimn. T'fan an éirge eile inra

paróirte go dtí lár n-a máireac, agus timcheall meán lae do fhoiceadair an baile. Do b'é seo an críoch deirdeannac ar an mnaoi léit béal-dorair, agus seallaim-re duit, marap ráinig liom-ra do beit paróir féin le linn imeact di, nárb' ipe ba cionntac leir, ná raib faic agam le cur 'n-a leit.

Sead, do bí an méir rin déanta, ac ní cothuigeann an marb an beo ; agus do bí gac nouine agaimn as beartú ar an ngnó ba méara san déanamh. Ó'n uair surb' é am na móna do bí ann, ir fé'n gcnoc do bí gac nouine as tabairt, agus an fear mar bíod ullam ir ann a tugad pé agair. Do bí mo raíhan féin inra porrac i gcóinnuidé, agus sur cuma liom dá mbéad an móin bainte agam para mbéad an triomac tagaité. Níor rtadar de'n raib rin nó sur rugar ar fear na raíne im' dóio.

Bíor as déanamh go h-áluinn ar fear porráir an lae, agus raotar maít déanta agam, ran am sur gluar cúgam pé brágaio ba do tiomáint abailé gac a raib de mná óga inran oileán. Do b'eo cúgam na mná óga úo, uine aca as rtatad mo cluarpe, uine eile aca as baint na raíne ar mo lámh, beirt eile as raípe orm cun me cur ar flait mo dhoma 'on porrac, cun go mbead reod aca orm. An cleap ná béad maictnaite age uine aca do bíod pé go luat age uine eile.

Ir maít do bí fíor agam go raib mo cúro móna bainte inra lá ran an t-am go bfeaca mapa an céad cinn aca as ceact im' folur. Mar an méir o'óg-mná do bí ann an uair rin, ba seall le pat-fiam do bíodar ; agus, cé go rabar bog-córta go maít rómpa, go fíor ir iad ro do cuir críochnú ar mo brácad. Níorb' iongnad ran : reiréar o'óg-mná do bí i mbéal a dtugta amac, lán de tearbac, pé fórt bíd nó díge do bí aca. Ir fuirirte fuinead i tdeannta na mine, agus dob' in ionbad aca ro é ; panta-lóga tútac' láirir' do bí com follám leir an mbreac ra míur, sur cuma dóib ead do bead ar an mbóro aca, agus ba cuma leo é.

T'á déine do cuardar orm, níor cuireadur cun feirge ná cun uile me, dar ndóig. Do b'ait an puo dom do gcuirfidir. Iré mire na h-óige do bí ag cur ortá ; agus, darndó, nárb' é mo ceart-ra an rpreac céatona do beit ag baint liom féin ; mar ba mhó fear óg mar me supb' fearr leir iad ro do beit ag imirt air ná a faib de mhóin ar na pléibte.

Ceann der na laeteannta 'n-a diarb reo, pé rin, an lá go raabar cun deirre do beit agam leir an móin go dtí an aic-bliain, pé mairpead, cad do buailpead agam ná an garrá céatona ban óg. Ag tiomáint ba abail do bíoir, agus ciora ag baint leo 'n-a teannta ran. Do fuaireadur amac me gan amhar. U'eo agam láirpeac iad, ag caiteamh urcar agus ag déanamh gac cior. Toirc supb' é an clourúr agam féin ar baint na móna é, duabar liom féin go scaitfinn an cuo eile den trádnóna ag rúgraó leo. Ní faib don duine den feirear go rmeoirinn uirtí ná go raabó liom go toilteanać cun buan-céangal do beit eadpáinn ; ac pé duine go faib mo fúil-re uirtí ran am ran, níorb air denne de'n feirear é. Ba cuma ran—níorb don urcar millte liom tamall grinn do beit agam ortá ; puo ir go faib, go dípeac. Pé cuirre do bí orm o'imiş pé díom, mar do tugab an feirear féin pé céile go minic, agus ba com-luat 'n-a rearam iad nó leagaithe ag n-a céile agus mire aca.

Ir fada do bí cuimne ar an trádnóna úo agam, agus tá fóf. Dubairt an t-údar : “ Ir aicme iad na mná ná fearro de duine bíonn leo ” ; agus do b'in ionabó agam-ra é, mar do cuireadur ar reacrán óm' gno ar ran amac me.

Pé mar tá luabóte agam i teabó na n-óg-ban ro gur baogalac ná raabó mo gnoćai cun cinn go ceann acair maic o'á ndearcaib, bíor fíor ; mar, an uair do connac de muin maic a céile an trádnóna úo iad reabó do buailpead im' aigne ná beab don gno ba cairbige dom ná ceann o'á fóf do ffoicértint mar mnaoi dom féin agus an t-am agam an uair rin.

XII

LÁ NA RÓINTE

Cloacán na móna, an gáthar i bpoll, poll na rón, beirte ar téir, fear gan gnáth, oét róinte marb, an tarrac ra poll, m'úncail o'd báthad.

Do bí an móim bainte agam anoir agus me rcot-fáirta ac go raib a lán fóir le déanam léi an uair a beaó sí tighin ; agus do bí torac an tiormaid 'á tearbáint féin ceana. Sé puo a cuipear ar bun annran ná dul lá eile agus cloacán breas o'feirtiu cun ná beaó agam ac an móim a caiteam irteac ann nuair a beaó sí tighin, mar ba moill lá eile é.

Do bí an lá beartuigear cuise rcuabad garb tighin agus é oiriúnac go maic cun an gnóta a cuipear potham agus b'eo liom an cnoc amac. Nuair a fpoicear cun cinn do caitear díom anuair go dtí an léine mar do bí pothain maic mpa lonntán go raib an gnó agam le déanamh.

Do cuap ceangailte irteac i múcán nár bogad le tacad nó tpi píotó bliain poimif rin agus éiomar ar beic 'á píotóteac ; agus as ceapad an cloacán nua an uair a bí tréimhe maic ar raotar agam ann. Do bí coileán maora i n-éineact liom agus níor bpaitear faic nó go raib pé gabta roir mo dá coir agus é píette riap pé cab lice go raib cada mór amac uirici agus i polam fúite riap. Do cuair mo coileán com faua riap pé'n lic ná raib blúipe agam le feircint de.

Seadh, bí mo choileán deap riartha liom agus ba choileán deap féin é. Ainm deas-cáiliúil air agus rinn dultha go dtí fianna Éireann cun i foláthar do. Orcar a tugaimir air. Do bí ríochas an lae i leat-taoibh ag an scoileán orm agus do baim féin óm' tneodir agus ó'n bfuadair a bí fúm san pó moill. Do éromar ar iarlú ríor agus ar glúicair-eacht ircead féin ab na lice agus timcheall órlac de bairra 'eirbail do bí le feircint agam. Do éromar ar glaothac air ac níor mór an maic dom agus do cuigear gur i ngraim a bí fé. Bí an ríeal go h-aic annsan agam. Ní raib an clochán nua deanta agam. Do bí mo choileán ar iarraró uaim agus do bí eagla poime m'atair agam, mar gurá é a tug ó Óaingean Uí Chúire é agus é ar a dhom i gcléib hoóc mile rí. Do bí dubán mór iarcas im' póca, agus córta maic, agus do ceanglar o'feac na raimne é agus cuigear riar 'on poll é com' ríoch agus o'feadar. Ráinig leir an noubán dul i ngraim ra choileán i n-áir a tóna. Cairrígíor eugam é agus do gluar liom go réir agus reibinead de coinín 'n-a béal aige. Do bí an coinín mará agus an lámhóir toirí itte aige agus an uair a bainear ar a béal é do tug don léim amháin agus do cuair 'on poll céadna agus ar féadaint 'n-a diaró dom ní raib blúipe le feircint de. Ní raib ar iríis liom féin. Do cuair díom é baint arí ar an bpoll agus i ndeire an tráchna tair b'éigean dom gluaríeact abail go mí-céadpac.

Ar ríoirínt an tige dom ní raib pó ríochas agus do cuigear tair an coinín ar eodad. Do bí an biad ullam san uacht agus do cuar go dtí an bóir. "Ír dóca," ar ra mo máthair, "gurá é an choileán a rug ar an scoilín uic."

"Ír é," ar ra mire, "agus tá fé féin i ngeall leir."

"Conur ran?" ar ríre. "An b'amháir a cuair fé le ríall?"

O'innreap dí mar bí ó toirac deire, conur mar eugar liom leir an dubán é agus mar do ríor fé riar fé'n bpoll

arísrt é féin gan mhoill, “ i n-áit go bpanpaib ré go deo,”
 arpa mire léi.

“ Ná bac fan do,” ar ríre.

Ní raib rímis ar béal m’átar ar feadh an méirí rín cainnte
 agus do ceapay sup as bailiú lóin dom do bí ré agus nár
 beas dom a luaithe a cloirfínn as cainnt é ; mar do
 ceapay go dtuigfeadh ré sup lem’ fuaireadact féin o’imis
 an coileán uaim.

Ir minic nac mar tuigeannt dume do cad do bíonn ré ;
 agus doob’ in ionbath asam-ra lem’ átar é, mar an uair a
 labhair ré do bí fuaimiant le n-a cainnt.

“ Ir dóca,” ar reirean, “ ná pasadh Orcair riar on
 poll tar n-air mara mbeadh sup brait ré comín eile ann,
 agus b’féidir dá ceann, agus trí cinn.”

Níl don abairt as clainn le clor ir compórdaige dóib
 ná átar agus mátarí máit agus doob’ in ionbath asam-ra é
 mar o’á méirí dul trí céile bí orm-ra as pásgaint an énuic
 dom ir poimir an mbeirt do bí an cuir ba mó de orm ; ac
 ir amháid a éreadar díom a raib orm de agus o’fan an
 féal mar rín go dtí amáiread.

Ré mairean do glac ruan me níorb i an mairean amáiread
 i toirc macnám an coileán a beir im’ ceann. Dá
 dearcab rín do bíor im’ fuide ar breacadh an lae. O’itear
 cúpla spem agus cúpla cnasaire bainne. Do brait
 mo mátarí me agus do cuir ceirt orm cá pasay as dul com
 moe ; sup cóir go raib an lá fada asam, “ agus a’ bfeicann
 tú t’átarí timcheall ? ” ar ríre.

“ Ní fíicim,” arpa mire.

“ Tá tamall ó pás ré an leabair agus ir dóca sup cún
 an énuic a tug ré aghaidh,” ar ríre.

Do éreidear an féal go maí agus an uair a bíor ullam
 do cuirear díom in-a díar. Níor fadar de’n raib rín
 nó sup baineat amac an lonntán go raib an obair ar fuibál
 asam. Sé an céad puo a connac as teact féin’ déim ná
 Orcair agus níorb’ fada sup bain amac me agus ba dóig

leat go faib leat-blíain ó connaic pé me. 'Do bí m'atair a5 an tic a5ur é tar éir Orcair o'fuarcailt a5ur cúis cinn de coiníní móra 5poirde aise—iad bainte ar an bpoll aise i n-éineadót leir an 5coileán.

Da 5lioca m'atair ná mire go móir mar do thein pé fábaire a5e bun na cloíde mar ar dóis leir tón an poll do beir a5ur an uair a cuir pé irtead a lám do buail coinín leir a5ur dá ceann nó go faib na cúis cinn aise ba b'rea5ta baineat ar don poll riam. 'Do buail ar a órom cuise iad a5ur o'imis leir cun an taise. 'Do theinear-ra an clocán nua.

'Do ceapair go mbéat ránaí a5am nuair do bí an móin bainte, a5ur an clocán féir cun i caiteam irtead ann, nuair do béat pí trim, ac ní h-amlaí do bí, a mic ó. Fear ana-maít do b'eat m'atair riam, ar 'óise a5ur eile ; a5ur ir minic a5eireat pé ná faib don érioc riam ar an té do béat ar flait a óroma ra leabair a5ur an 5rian go poillreac ar an rpeir, a5ur fóí 5ur óroic-ní do'n tirláinte é.

Seat, pé fuo a5ubairt pé riam, do cuirear pómam an mároean ro rraíce 'á breir do baint amaí, nó go mbéat 5nó eile ar orcailt a5am. Níorb' fáda 5ur b'raítear 5áir. Labair an fear ar an oteinteán, a5ur o'fiarpuis an faib Tomár 'n-a dúireadót. Dubairt mo mátair leir ná faib.

"Canataob? " ar ríre.

"Tá an bá a5 dul a5 triall ar póinte," ar reirean.

Úncail dam do b'eat an té labair, o'reatáir dom' mátair. 'Do ceapair 5ur b'é m'atair ar otúir do labair, ac níorb' é, mar ir riar cun na trá5a do bí pé.

'Do p'reabar im' fuirde a5ur nuair do bí 5neim caíte a5am, do buaítear 5neim eile im' póca a5ur do tu5ar m'5aí do ar an mbá. 'Do bí 5ac fear eile ullam pómam a5ur fearairtí oiriúnac aca cun na nóinte do baint

o'á t'p'ed'ir : téada cun iad do tarrac amac ar an bpoll nuair do b'ed'ir marb, maide mór láirid' go mb'io' ceann fearmar amuic air agus níor mór ran cun iad-rúo do t'p'earcairt. Inna triubal linn an calaí amac.

Bí báo eile imite ó móc-óirge na maidine, ac sup fé rna blarcaero beaga do t'g'ad'ar-ran a n-agaí. Inir m'ic'leáin do b'aineadar amac, áit nó'álta cun rómte do b'eit i bpuill ann, mar tá na puill innti go r'úir'ead. Aimir óiúin náir mór tuit, agus t'ráis b'ead' r'adarta. Sead, do f'ineamair amac na c'eit'pe maide " r'ighe b'inne buana bána b'air-leatna," go'a do b'io' ar c'ur'acáin na f'inne go minic ra t'rean-aimir, agus níor r'eadamair de'n r'uat'ar r'eat'ar ran nó sup r'p'oid'amair b'eal an puill go r'air' b'ear'uite agáinn air.

I' inna c'eann t'iar de'n oileán mór do bí an poll ran. Poll c'unt'ú'ead do b'ead é, tarrac do f'ior 'n-a t'imeall, tamall maide de r'nám ann agus an r'nám le d'eanaí ar do c'liatán, mar níl inna r'eoit puill acá ann ac r'li an r'oin go b'eac. Nuair do r'ead an báo age b'eal an puill, do bí r'úgnac mór tarrac ann. Go minic, do lion'ad b'eal an puill ar r'ad inna t'rlí go r'cur'ead do r'úil go b'ad de'n t'ime do b'ead ar an t'ead' ir'is de, agus o'f'as ran ar b'eadán c'ainnte a r'air inna báo agáinn. Ní r'air o'óis-f'ir innti ac m'ire agus buacáill eile, mar ní r'air ar leit'eroi oite a n'óit'ir ar an r'ort ro r'nó'a, ac r'ear'air r'arta, r'eot-dorta.

Do labair captaen an báo, agus t'ubairt : " Cad do t'g' ann'io r'inn, nó an b'puil aenne toilt'eannac le tabairt fé'n bpoll ? "

I'ré m'úncail o'f'neagair é. " Ra'ad-ra ir'ead," ar r'eir'ean, " má b'ionn r'ear eile i n-éineac' liom."

O'f'neagair r'ear eile do bí inna báo é. " B'ead-ra i n-éineac' leat," ar r'eir'ean. R'ear do b'ead é r'eo go r'air r'ad maide le r'mut de r'ón aige, mar do b'é an t'ur'ineac' do b'io' an c'ur ba mó o'á r'ad'gal aige.

Muirdear mór ari, agus san aenne aise as déanaí cabairtá do ac é féin.

Do fuair an beirt féir iad féin. Do bí tpoiceao ar béal an puill agus an t-uirce or a éionn agus fé n-a bun. Do bí ar beirt dul ar an tpoiceao, cun na beirte eile do leigint irteac. Bí rnáth maic aze fear acu, ac ní aze m'uncail é. B'eo irteac an rnáthairde cun torais, ceann na téirde 'n-a béal aise, an maide marbairte fén' arcaill aise, coinneal agus laráin 'na cáipín aise agus an cáipín ar a ceann. Níorb' don maic dul 'on poll san rolar mar vo bí fé as dul ró fáda irteac fé talam. B'eo irteac m'uncail 'n-a óiaró, téao eile ar a corp féin agus lám leir i ngraim inra téirde a bí irtis as an rnáthairde agus a ceann san i ngraim irtis agus an ceann eile ói i ngraim inra tpoiceao amuic cun i beir oiriúnac i gcomhairde.

Me féin agus an fear ós eile a bí inra báo do bí ar an tpoiceao amuic cun na róinte a tarrao amac ó'n mbeirt irtis. Do lar an beirt irtis rolar agus ar dul go tóin an puill dóib do bí claoac róinte ann, beas agus mór, fipeann agus baineann. Damirpeac an amm a bíonn ar an gceann baineann agus taró a tugtar ar an gceann fipeann. Bíonn cur aca nac féirir a marbú, bán ná dears.

Do ppopáil an beirt irtis iad féin cun an gním éactais a bí rómpa amac. Smaóin maide aze zac nouine aca agus iad as amriú ar plaoic zac róin aca. Coinneal ar laro ar bollán cloice aca. Léine plainín ar corp zac fir agus i tar éir gabáil éirí an ráile, dar noois.

Nuair a bí an t-éirpeac déanta aca, agus a raib ann marb, do bí calóir eile rómpa mar vo bí cur mór de rna róinte ana-érom agus an poll ana-ácpannac, bolláin móra cloc roir iad agus an t-uirce agus an paráirte ró fáda. Nil don teora leir an acmáinn a bíonn inra ouine an uair ir gáó do é agus an gníom a dein an beirt rin ar an gclaoac san irtis fé talam, le corpaib marbú na rón, dob' obair capail é. Do cuireadar zac ceann de noic

cinn go dtí an t-uirce agus ran am go raib ran déanta aca do réab an poll le tarrac agus b'éigean do beirt agaimn-ne do bí ar an tpoicead sreamú anáirde ar taobh an falla.

An uair a bí an pouit rin glan leir táinig rána ar agus cuir an fear iriis glan ar an téad a tarrac amaó. Do ceapamaí sup tuine aca féin do bí inra téro ac níorb ead. Ceitpe cinn de róinte móra do bí ceangailte innti. B'éigean dúinn ceann na téro a cup 'on báo agus, nuair a bí na róinte tógaithe ar bóro aca, i cup 'on poll arís. I r amlaí do rnaíomead an téad de'n dtéro do bí i gcom-nairde rinte inra poll agus do labair an fear a bí im' teannta-ra inra tpoicead de gut áro 'á ráó leo i tarrac irteac arís agus deimeadar é go mear taparó. Ní raib ró-moill ann sup rcairt an fear iriis i tarrac amaó arís. Do bí an tarrac as tul le buile inran am ran.

Ar tarrac na téro dúinn i r amlaí a bí ceitpe cinn eile de róinte ceangailte di nuair a ceapamaí sup tuine aca féin do bead innti. Do bí opaimn déanam map deimeamaí ceana agus an téad a rcaíleat irteac arís. Do bíod opaimn an tpoicead t'rágaint go mion minic inran am ro le borraó a deimead beal an poill a líonad.

Sé an rnaímaíde a cuair 'on téro ar dtúir cun teact amaó agus leigean do'n bfeair eile dul ra téro do bí de gnát ra poll. Tug an rnaímaíde acap rada inra rcaílt agus nár féad pé an tpoicead do baint amaó le méro an tarrac. Do rroic pé inra deire agus an léine plamin a bí ar 'n-a m-m-pan. Do gluaí m'úncail, a bí, map adubairt ceana, san don trnám aise, ar an dtéro deire. Le borraó agus le tuitim agus le rúgáó an tarrac inra poll do bí pé as tul dian opaimn é tarrac cun an tpoicéro. I lár an rceíl iriis do bair an téad agus do rcaab an tonn léi irteac 'on poll arís é. D'éirig mo époíde oim nuair a éonnac as tul ríor é. Meapar go raib pé caillte. Do pneabar de'n tpoicead irteac pén bpoll. Ráinig ceann na téro bairte lem coir pé uirce. Tugar, de deom

Dé, m'úncail maít faoi ac fuairéamair call-aot agus spreadó. Do bí gnám asam an uair úd.

Do bí an báo móir a bí asainn ríor go sunail, ceitíre bainirpeaca, dá tairb agus dá at-rón* a bí innte—ceann i dtómar sac nduine asainn a bí inra báo. Do bí roiteac lán ase sac fear. Do bí ré déanta amac inran am ran go raib sac roiteac rón com maít le roiteac muice. Do cuair na croicinn hoct bpúint.

Ir aít mar bíonn atairú as teact ar an raogal. Ní cuirpead aenne anoir don blúipe de rón 'n-a béal. Demio ríad é leasáó cun poluir, mar bíonn ile an domain ann. Rud eile, dá mbionnra an croiceann ar duine uapal ba díceall do é bpeit uait. Ir fada gur cuir aenne don feirte ar ceann aca ac é caiteam cun na maoraí. Da congnaí maít cun maípeactaint inra traogal úd iad roir croiceann agus iarc agus do bí paca mine le fagáil ar rón ran am úd. Níl don aít go dtabairra ríora rón leat ná go bfaíra a méadócaint de ríora muicfeola dá mbead inra tíg. Níl 'ríor as aenne cao ir maít dóib le n-ite mar na daoine bí as caiteam na neite reo bíodair dá uair níor fearr ná na daoine tá anoir ann. Deirpead daoine bocta fé'n dtuait gur dóig leo go mbead raogal an ríolair aca dá mbead bíad daoine aca a bíod i nDaingean Uí Chúire. Ac ir amlaíó mar atá an rceal go bfuil luét an bíó maít inran uais fadó agus luét na gorta 'n-a rceille-beatáó rór.

XIII

bean 'Á luath liom

Muinnitir na h-Inire, lá na muc ra Daingean, “ 1r lá o’ár raoḡal é ! ” aníuáin aḡur raḡairne, an fear mór, an teact abaille, go h-Inir Mhicileáin aḡ ríadac ar éoiníní.

Bliain maít prátaí aḡur éirc aḡur teime an bliain (tuairim) 1878 aḡur doob’ fuirirt do d’aoime bocta tamall de’n traoḡal a cupr díob an uair a ráineoḡad an róirt ran raoḡail aca. 1r ḡnátac bliain o’á róirt riam go ndéintí móráin cleamhnairtí a cupr tré ’céite. Timceall na Noctlas ra mbliain rin do bí caora reamhar ar croḡad 1r ḡac tig inran Oileán ro aḡur do díob comíní go flúirread ann aḡur feoil ó’n mbaile móir.

Ní dóig liom go mbíod oipead feola i n-aon baile eile tuata ar an ḡceanntar aḡur do díob inran Oileán ran am úd. Díob buroéil uirce beataḡ leir ann, curd aca fácta i dtabairtar aḡur curd eile ceannaíte. 1r cumhin liom ḡan a beir ran Oileán ac aon oigean amáin aḡur do díob an ceann ran ar fead react lá na reactame ḡan an teime o’fáḡaint.

I n-Inir Mhicileáin an uair úd do bí doḡairne de muinnitir Oálais aḡur do bí raoḡal maít aige inntí, ré rin nuair o’fár a clann féin ruar. Támis ana-ḡlaodac ar an róirt éirc go doḡtar ḡleamaig orḡa aḡur do bí clann an doḡairne ruar le n-a linn aḡur báḡ aca féin.

San am ran do bínn féin go mion, minic oirḡce inntí riap

mar bímíir as loisc éirí riar i gcomhairde agus mara mbuailead an t-iarc linn cun teacht abaille leir do buailimíir irtead an báio ; mar doob' 'in é an rósra a bí fácta againn ó beirt doirta an tige.

Deiread na daime guró' iad ro an beirt ab' fearr do fearaim riam inra cloic.* Do bí cúigeair mac aca agus cúigeair iníean, an clann ba breaísta le n-a céile do bí as don beirt amáim le rinnfearaíct.

Ní raib don fear ós as leanúint an báio ac mire agus toirc ran a beir i gceirt do bíod camntíní agham-ra agus as an bream ós le céile agus níorb' fáda go raib ceann de rna h-iníeanada agus me féin as rúisra le céile. Caitín deair breaí. An t-amhánaíde ba breaísta do bí ar riubal le n-a linn. Do bí a lán turur tabarísta againn an raorúr ran innti agus raogal maí leir againn. Do bí an bliain go breaí againn go Novalais.

Do bí dá muic breaísta aige fear na cloicé agus toirc iad a beir com maí uíinn i gcomhairde do gheallamaíir dóib go raíamíir as triall ar na muca inra treaíctam a bí cuíagainn.

Lá breaí inra treaíctam 'n-a dáio rín do buail mo fearn-úncail irtead cuíam ar maíoin—an t-úncail úo gur cuar 'on cúntúirt móir 'á raorad i bpoll na ríointe an uair a bhrí an téad.

“ Cao é an fuadair ro moiu cúit (rút) ? ” arpa mire leir.

“ Tá, a buacail ! Beir lá maí moiu againn agus raíam as triall ar na muca, agus ir dóca naí don leirce beir oit-ra as dul ann, pé tuine eile go mbeir pé air,” arpan t-úncail.

“ Déra, canadaob é reo ? ” arpa mo mátaíir.

“ De, léan air uait ! má'r mar rín atá an ríéal aghat,” ar reirean, “ ná fuil a bfuil o'ós-mná ra cloic as caillúint a meabrac 'n-a dá' ro agus táio innti go h-álainn. Náí cóir go bfuil tuine aca as teartaobáil go maí uait-re. Bí amuic do dá léim,” ar reirean liom-ra.

* inir mhicileáin.

‘Do éuamaíir ‘on éloicé. Le linn rínn a beicé as bogadó ó’n oticé go otí an calat leir na mucá tús bean an tige buicéal biotáile ‘n-a dóim o’feap an tige le riapad opáinn. B’i reo bean ba mó go raib cáil ar feabar uiréi do bí ruar le n-a linn, cé ná tabáppáinn-re don blúipe móla ói éairir an bfeap ar fead mo éoróim féin opta.

Níor rtaad leir na mucá sup buailead irtead ra báo iad. Tá muic breaéta bliain o’aoir, bean an tige asur ingean léi, an ingean go mbíod m’úncail Diarmait ‘á luathac-taint liom-ra i gcomhairde. Amad fé’n móir-muir linn. Anáirde na reolta. Cóir flactmair linn nó sup ríroiceamair calat ra bharcaod móir. Cuiread i otír ann iad ra lá ran nó go mbead mucá an oileáin móir amad i n-éineadé leo amáiréad.

Amáiréad tap éir bíd do bí gac ntuine go raib muc nó tá muic aige as mogalú cun tabairt fé’n otír. ‘Do bí muc breaé asam féin asur ceann eile i otánairte ói aige m’úncail Diarmait. Buailead irtead ‘on báo iad aiaon asur muc eile le fear de’n baile, tá muic na h-luire, bean na h-luire asur a h-ingean. Báo móir tob’ ead i asur bí rí bog-lán as an méir acá áirite asam. Cuiread i otír i nDúnéadain iad asur táinig an báo abáile áirte. ‘Do bí cúpla báo eile, leir, amuic le mucá asur éuadap ran, leir, abáile. B’eo linn féin asur na mucá fé’n mbótar as riubal. Tuairim leat-rlí tús muc Diarmait ruar. ‘Do bí an bótar as goillúint uiréi—muc ró érom asur oíoc-éora aicé.

Ac bí Diarmait i otreo a éapad féin an uair reo. “Ran i mbun na muc,” ar reirean liom-ra, “asur m’anam-ra ó’n noiaabal nac rtao go mbeid fearap asam-ra a éogfáir ó éalam na héireann i !”

B’éigean dom-ra ruo a déanam air cé go raéad mo muc féin go Tráiglé de riubal. O’panap féin asur mná na h-luire asur na mucá i oteannta ééile sup fill Diarmait, capall gíoré i n-éineadé leir asur páil ar an gcairt

Úncail do D'iarmaio dob' ead fear an éapail agus úncail dom má'tair com' maít.

Buailead' irtead muc D'iarmaio agus dob' é rin an sheim oibre ir mó do b'raitear ar a raib' caítte dem' íaoḡal noimír rin—fear an éapail agus m'úncail agus a lámha rnaðm'ta o'á céile aca fé torad na muice agus do bí oim-ra a veipe tóḡaint agus bí mo d'á d'óctain o'ualac oim ac sur' tús bean na h-luire lámhuidéact liom. Do b'raitheam' eamair annran cad iad na muca ba tuisirige agus cuirreamair mo muc-ra agus ceann de muca na h-luire ra cairt. Ní raib' rí do'n sceaíró ceann agus do bailigeamair linn annran. Nuair ba máll linn a beit as fanúint leir an muic a bí as riuḃal o'imis fear an éapail agus m'úncail leo cun fillad' arís agus an ceaíró muc a b'rait leo ac ar m'fallainḡ so raḃamair-ne Dun Calait roir as an nDainḡean rapar buail mo beirt cuḡainn. Níorb' fiú i cur 'on cairt annran agus bíomair as b'roíró na muice linn roir de coir. Age ceann an cé tús D'iarmaio ríall de flait a bí 'n-a lámh oi. Do ḡom fé i. Do car rí agus ar so b'rác léi ríor fé'n ḡcé. Táinis fear an éapail noimír agus buail rí riar roir a d'á coir, o'árouis léi é nó sur buail ar flait a d'roma amuic i b'rairige an éuin é agus í féin 'n-a teannta.

Do cuir D'iarmaio crúca i b'ear an éapail a bí i n-imeall an uirce agus do tairris aníor é agus san puinn tóirteire air rin. Tús an muc a h-aḡaró cun na rairige.

“A Muipe! tá an muc báitte ar an mnaoi,” arpa D'iarmaio liom-ra, “agus nac boct a' rceal é bean com' maít léi.”

Do bí 'fíor asam sur as baint r'púncáin cuḡam féin a bí fé i rtaob na muice agus ná r' maít leir a ráó d'áiríuib liom dul 'on trnám 'n-a diaíó. Ní raib' báó ná maíoe ráma mra éuan ná so raib' cun treab'ta aca féin agus dob' oí liom an muc ar lár.

Do ríobar an trlat ar lámh m'úncail agus do buailear

an cé amad. 'Do baineas díom anuas mo cúro éadaiḡ agus túsar fé fínám larmuic de ceann an cé. Labhair Diarmaid or mo éionn anáirde.

“Ná bíod fé do'n diadal ort dul ceangailte sa mhuc nó fásraibí rí amuic tu,” ar seirdean. B'in puo náir ḡad do a fad l'iom-ra ac do bí an t-áir-eagla air im' t'ad.

Níor ró fada go dtána ruar léi agus do c'apar irteac i. Níor mór dom an t'lat a bí im' béal a tógaint im' l'áim agus a úráir r'apar féadar i cúir i dtír. Nuair a táinig rí ar an r'lip r'us fear an c'apail ar éluair uiréi. Níor deacair do i coimead r'an am ro m-ionann r'an* 'r an t-am a tús rí a t'riopall anáirde agus i ḡ imead. 'Do c'apar-ra do fínám ar mo cúro éadaiḡ t'ar n-air.

'Do cuirtead irteac na muc i dtíḡ. Fuair fear an c'apail deoc agus dá deoc agus do t'iomáin leir abailé.

“Téanam, a úncail,” arpa m'iré, “go mbeid ḡreim éigin bíd ḡainn.”

Cuamair go dtí tíḡ an bíd agus do c'ait beirt ḡainn ar leabhair-dóctam. Cuamair annr'an ḡ t'riall ar ar ḡc'apair go mbainead ḡac aenne ó'n oileán amad a tíḡ sa Dainḡean. C'iom fé rin ar beir ḡ ceannac na muc uainn. 'Do bíodar feicite aige ceana féin. Ráinig leir féin agus le Diarmaid marḡad a déanam go t'apair agus annr'an dob' eo c'ugam-ra iad. Cúis púint deir a tús fé ar mhuc Diarmada. Níor ró fada go f'ad mo muc-ra leir aige ar fé púint. Ní f'ad ac r'an déanta nuair a buail beirt ban na h-Iníre an t'opar irteac c'ugainn.

'Do c'apar féin ar fear an t'riopa agus dubair leir pé deoc dob' annra leo a t'adairt dóib ac dubairt an bean doirca go t'apair ḡur c'irte dóib féin é t'adairt dom mar go mbeidíḡ ḡan muc mara mbead me.

“D'ar m'uiré!” arpa Diarmaid, “r'caoil leir. Tá baḡal mór air deoc a t'adairt dúinn agus fé púint ḡlan f'adta ar a mhuc aige.”

“Cé ceannuig iad?”

*.i. ní h-ionann r'an.

“Fear a’ tise reo, agus mo ceann-ra, leir,” arsa Diarmuid.

Sé ruo a dheinear ná leat-phiúnt a tabairt do Diarmuid. “Seo, tós é rin leat irteac ’on treomra ran. Beao-ra cuḡaib láirteac.”

“Ac ca’ileann tú dul?” arsa Diarmuid.

“Cúram beas. Ní beir d’a nóimeat moille orm,” arsa mire.

“Oc, dar Mhuire! ní beir don maít mar rin ionnainn.”

Do bí cúir maít aḡam-ra imeact. Guailleán a bí uaim mar so raib mo bpiúte aḡ ionntaib le córta do bí carm aniar. Na reana-guailleán do bí aḡam bíodar ’n-a nḡránlae tar éir fuirre na muc ó’n ḡceao lá cuamair an inir so rí an lá ro.

O’fásar anirán iao agus o’imigear liom agus cuar irteac i riopa éadais.

“Deira, Dé do beata-ra ’niar,” arsa bean an triopa.

“So maipir-re ceao, a bean maít,” mo fneasra-ra air rin. Ní le n-a feabar a tugar “bean maít” uirí—mar do bí ’fíor aḡam so minic roime rin ná raib rí le molaò—ac gur bain ré le béara. Bí rí aḡ cur ceirteanna orm conur a bí ro agus rúo agus breac-fúil i ḡcomnairde aici caḡam a loirḡeo’inn an ruo a tḡs me. Do binn aḡ cur lámh im’ róca agus na rúile aḡ bliorcarraig ’na ceann; breac-fúil aici ar an riopa agus orm-ra.

“Sin amac feirde guailleán cuḡam,” arsa mire ra oirre léi. O’fásfainn tamall eile i bpionór i ḡan mo curo airḡio a tabairt di mara mbeaḡ ḡreann Diarmuid an leat-pínt do beir aḡ imeact uaim, ruo do bí ’fíor aḡam do beaḡ i ḡceirt mar ir cuige rin o’fásar ar a lámh é le linn oom rcarúint leir.

Cuir bean an triopa beart guailleán amac ḡan moill.

“Scillin’ a feirde iao ro,” ar ríre. “Guailleán rtróinrearta iao.”

Rugas ím' láim ar feithre aca agus braithear nárb' fóna iad.

"Cuir cuḡam an cúro ir fearr má táio ríad aḡat," arsa mife. "Má'r ruadái rtróinréarta iad ro coimeádo iad nó go dtiocfaid rtróinréirí 'á loig oit."

Do leis bean eile bí irtis rcearta ḡáire nuair a connaic rí a deiliúraige bíor le bean an triopa agus íre irtis larta ruar. Do cuir rí amac an reana-róit. Do bainear feithre arta, rínear rcillig cúici agus buailear amac.

Ar rroicértint Diarmaid na ḡréine dom—agus dob' é rin féin é inran am ro—do bí a raib i Sráio na nḡabar bailite timceall air. Iad ar rtúil, cúro aca 'n-a fearam, an tig lán, an cúro eile ó'n oileán go raib muca aca caḡaite inran am ro agus deoc go tiug ar ruibal. Do bí bean dopta na h-Inire agus amhrán ar ruibal aici—"Ar éirinn ní 'nneorainn cia h-í," agus ní raḡpá go dtí don biaḡ aḡ éirteaḡ léi. Agus an oig-bean o'ingim oi ba breaḡta ná ran í. "Tá an ceol riḡe ar ruibal," arsa fear do labair liom.

O'fanamair riar irteaḡ ran oitḡe mar rin. Na mná aḡ amhrán agus na rir aḡ ól agus a ḡcainnt aḡ leaḡad oitḡa agus an ciall imite ar reaḡrán uaḡa.

Do tḡs ḡac nḡuine a lóirtín an oitḡe rin ra baile móir. Maroin lár-na-máireac do bí muca go flúirreaḡ, agus daoine. Lá óil agus cuileacḡan dob' eaḡ an uair rin é inra Dain sean. Bíod ḡac rream aḡ piocad a ḡcuileacḡan, tigḡe muinntearḡa aḡe ḡac rreib agus ḡur maic leo an rcillig o'ráḡaint aḡ an duine rin. An té do ceannuig na muca ir ann do cuamair agus do ruidreamair. Do bí beirt na h-Inire 'ár rteannta. Do bí a cuille ó'n rḡuaic aḡ cruinneáilc orainn, daoine ḡaolmar agus daoine ḡan don ḡaol.

Do brait a lán Diarmaid na hÁiréire agus do bí 'fior aca go mbeaḡ ḡreann aca air agus do bí, leir. U'eo ar

deoc ar riubal. Bean doirta na h-Inire a tug an céad leat-piúnt léi agus leat-ghalún leanna-tuibe mar bí muinntir an báio a tug na muca aniar láithead. Ba maít léi a n-óclain a tabairt dóib mar bean mór-éirítheas doob' ead í.

Do bain Diarmaid an treoir crotaó ar a lámh agus tuisdeann liom-ra agus baineann crotaó eile ar lámh liom-ra.

“ Séio ruar amháin a tógfaid mo éirí na reáctame,” ar reirean.

Ní raib don ghnó agham an t-eitead a tabairt do mar do déanfaid ré reod díom. Sé “ Réir-énoc Mná Tuibe ” an t-amháin duubairt agus ní mór do labair go raib ré ráirte agham. Má bí beirt doob fearr ná me do bí triúr ba meara ná me. An bean doirta duubairt an tarra ceann agus ba breas go léir cuise í. Sé an “ Clár Bog Déil ” duubairt an óisbean o'ingín dī agus duubairt é gan cáim. Do bí an deoc 'a ól go tiug agus 'a tarrac go raib a éirce caitte aghad noume. Do bí an tig lán agus larmuic de'n tig.

Níor ró fada go breaca fear gnoide as brúgaó aníor tré rna daoine agus do labair.

“ Gaibim pároun aghaib, 'feara,” ar reirean, agus níor rtao gur bain amad me agus do bain reáct gcrótaó ar mo lámh. “ An diaabal, gur gairio do cuar do beir bogaithe liom abailte agus gan don amháin cloirte agham uait ! ” ar reirean as bualaó an búirio agus “ leat-piúnt biotáile annro ! ” ar reirean.

“ Déra muipe ! rcaoil orainn a' guct, má 'r é do toil é,” ar reirean.

Do bí aicne maít aige orm agus agham air, mar ba minic roimhir rin doob' éigean dom amháin do ráó do. Fear mór óil doob ead é, leir, agus doob' é rin an t-ól macánta.

Cáinig an leat-piúnt gan moill agus b'éigean dom gloine a rcaoiléad riar gan don diúltam. Annran doob' eo

an ceol ar riubál. Is maith is cuimhin liom amháin an lae rin. “Ar éirinn ní ‘mneoráinn cía h-í” an ceann duibhart do mar bí ‘fíor agham go maith supb’ é b’annra leir an bfeair ghoirde, mar ba mhíoc poimhir rin do féithear ruar do é. Tar éir do beit críochnaite do rcaoil an fear mór an deoó ra timceall.

“N’fearaí,” ar reirean liom-ra, “a’ bfuil don duine eile annraí adéarfaó don amháin?”

“Tá, a mhic ó!” arpa mire leir agus do beartuigear ar beirt ban na h-Iníre do.

Níor tug mná na h-Iníre an t-eitead do agus cao a deimeadair ná an beirt aca do dul i n-éimead agh rúó an amháin toirc sup mátaíir is ingean iad. Ní raib ar t-iongantair mór go léir toirc duine aca a tead ar bpuinneada an duine eile. Ní dóig liom ná sup buail an galair a buail me féin fupmór a raib ra cuileadain, fé rin go mba bearna féir liom dá lá agus dá oirde do tabairt gan biaó ná deoó agh éirtead le sup na beirte úo.

An uair do bí an t-amháin críochnaite do bain an fear mór crotad ar láim na beirte aca, ó ghoirde, agus deimeann an puo céadna liom féin toirc sup me a rtiúruig ar an gceol ríde é; agus do buail an bóro aríir agus o’orruig leat-piúnt eile do tead. Scilling an leat-piúnt dob’ ead an uair rin é. Tá naoi reillinge moiu air agus me ‘a bpeadaó ro. Irtead im’ doirn do cuir fé an t-áruir cún é maraó. Duine do blair é agus beirt náir tós deoir uaim. Do connac Diarmair na gpréme agh píopairead go tiug agus a coirce go maith caitte aige agus duibart im’ aigne féin go mbeaó oirde eile inra baile mór agham.

Ní ró fada sup éar an fear mór orm agus crotann mo lámh. “Ba maith liom amháin eile uait rapa mbeimírt agh baint an tige amaó,” ar reirean. “B’féirir go mbeaó tamall eile ann rapa mbuailfimmírt le céile.”

Ní raib eitead agham do, dar ndóig. Duibart amháin agus dá amháin, agus mná na h-Iníre trí cinn, céirre cinn agus

an uair a ceaparr-ra ná faib ré i bparó ó amprir a beir as
toul abaille ní hé rin a ceap an ouileácta.

Inra deire nuair a bí an lá mall agus é i marpaó na
h-olla—rin é an marpaó ip déanaige a bíonn ar riubal—
agus é i n-am a beir as cioppú cun a' tige, bí Diarmair an
uair rin as toul ra gréin agus san don maectnam ar an
mboctán aige ná ní beaó go noctais an páir ip beaó beoir
ar riubal.

Do labpar go feargac leir agus toubart sup cóir go faib
ré i n-am dúinn a beir as tarrac ar an mboctán tar éir
dúinn a beir dá lá agus dá oirde ar. Ip amharó a rit ré
cuam as baint plarbaó póige díom. Do labpar le bean
na h-Inire agus do cuirear an puo céatona i n-iúl di.

“Óera múire!” ar riré liom, “lá d’ár paogal ireaó
é agus ní i gcomnuide a beimíó i tpreo le n-a leicéir de
lá.”

Do tuigfinn go maic do rna freagairí rin anoir nuair
atáim dopta, ip docta, ac bíor aróimíil, ós an uair rin. Mire
as tadairt m’úncail abaille agus lán an tige de páirtí ‘n-a
diaró agus san bolg cuir dea pó lán nó go
tadairpaó airgeaó na muice puo éisim cúca. Bean na
h-Inire nárfás ‘n-a diaró i n-oileán mara ac dá cloic mine
burde, agus don pioc de tinnear an tige ná an baile ní
faib uirtí féin ná ar Diarmair. An uair a beinear
maectnam mar peo do caitear anáirde liom féin an rceal
agus toubart im’ aigne go mbeaó deire óroaite asam le
cur oirca ac do péir mar deaparróir féin do beir leo;
agus ip rin mar do bí.

Do bí a lán bailite amac ar tige an óil ran am po ac ní
faib an fear mór. Do bí bean na h-Inire as cainnt leir
agus ra cainnt doib toubairt pí go mbeaó uirtí capall ó’n
mbaile mór do breit léi go Dúndaoin amáirdeac a bí cúicí,
“agus,” ar riré, “dá bfairfinn capall na tuaithe ó
maidean do beaó mo cuir ualaige tiar anocht.”

“A’ bfuil ualac asat-ra?” ar ran fear mór liom-ra.

“Leat-paca mine a beiré agam,” arsa mairé.

“Beiré puir éigin aghé Diarmaid, leir, ir dóca,” ar reirean.

“Beiré gan amhar,” arsa mairé. “Do bí Diarmaid gan ciall an uair seo.

“Mo lámh agus m’focal daoibh go mbeadh annso ar a hoct a cloig ar maidin amáiread má mairim,” ar reirean.

“Do gair pé a capall agus do tiomáin leir trío an rráio móir ríor agus ir dóca ná raib pé i bfuad ag baint a tige féin amad. “Do casar irtead mar a raib an péic Diarmaid. Ní raib a fearaí aise ad go h-olc. “Do lean bean na h-Inire me.

“Téanam,” arsa mairé leir, “go raigam abaille nó an bfuil don lúb irteig inran alpacán mná d’fágaíir ió’ diad agat?”

“Ní bean ró breag í,” ar reirean. “Ní baogal di.”

Do rtracamaíir linn amad é agus do baineamaíir tíg an bír amad. Do cuireadh biad maíir cuíaminn ad ir beag a caiteamaíir de. Do bainear féin an leabair amad agus do tuit mo cóolad go luad oim. Siar i bfuad inran oirde ‘reath táimis an rean-úncail oim agus do tuit d’a cóolad go capair agus d’fan mar rin ar nóir an duine maíir. Do bainear féin rráice eile ar agus an t-am gur braithear, tar n-air, do bí an maírean ag breacad agus an lá ag ceact. D’fanar im’ d’uireact annran mar duhairt liom féin go mbeadh fear an capall cuíam rapa fada, pé rin má b’fear ar a focal é. Níor casar go mbeadh pé cuíam com luad agus do casar pé ad bí dócar agam go dtiocfadh pé am éigin inra lá, mar nárb’ fear gan fuaimiant é.

Ní ró fada bíor ag maíctnam mar rin an t-am gur braithear glór na truceille, ad níorb’ é an fear móir a rit im’ aise a beir ann com moí ran. Ad do bí dearmad oim mar gur’ é bí ann go cruinn. Do cuir pé a capall mar ar gnat leir é cur agus táimis go dtí rinn. D’fanamaíir go

raib an bpríofearc ullam agus annran bíomair as bailiú
 gac ní irthead ra trucaill mar bíodai deanta ruar agaimn
 ó'n lá roimhir rin. Ní móir an t-anam a bí i n'Óiarmaio na
 mbeac fóir ; ac pé aca ran é ar go brát linn ar an mbaile
 móir tar éir trí lá agus trí oirde beir caite agaimn ann.

Tugamair ar n-ágaio ar Óúncasoin agus bíomair ann go
 luat. Do bí báo tagaite amac pé brágaio bean na h-Inire.
 D'fás fear an capail plán agus beannaót agaimn agus tug
 ágaio ar Óaile an fírtéarais, a baile tóttair.

Buaileamair ríor go dtí an báo láithead agus feolamair
 go dtí an Diarcaio Mór. Níor cuiread lón na h-Inire
 ar an mbá, do dein Óiarmaio plean bualaó riar go dtí an
 clóir ran 'n-a tteannta agus fanúint cúpla lá tair, gléar
 fiaóais do bpeit linn agus go mbead beart breag comini
 as fillaó agaimn.

Ní raib dul ar agam-ra cé ná raib móir-foinn oim toirc
 me beir ruairde tar éir an Daingin ; ac bpríúr do bean
 na h-Inire do bí pórtas aze Óiarmaio agus bpríúr do
 Óiarmaio dob' ead mo máttair agus 'na teannta ran do
 bí an óisbean ra rcéal. Do binn féin agus i féin as
 rpoctairead ar a céile i gcomharde.

Tógamair anáirde ar reolta aríur agus ar go brát linn
 gur fíroiceamair Inir Míiciledin. Tugamair dá lá agus
 dá oirde mra clóir rin, birt comini as tead gac trát-
 nóna agaimn, amháin go flúirthead i ruit na hoirde nó go
 mbíod pé a h-don a clóir, ir dóca, agus coolaó go h-eadarra
 annran. Ní rtaóad an sean-úncail annran ac am' luadact-
 aint féin agus na mná óise le 'céile gac oirde agus gac uair
 agus do bíod fórt rógaireadta as baint leir san amhar,
 mar gac ruo ruaitthead d'a mbíod le fagail tugaó rí rin
 aipe go mbead ar gcuid de aze beirt agaimn i bpríur agus i
 san fíor ar fead na h-amrpe !

Mairdean an tríú lae ní raib pé ró breag ar fad agus do
 deimeamair beartú ar beir as baint an tise amac. Do
 bí ar lán-uallac ar gac duine agaimn as tead go dtí an

báid agus do lean a paid fa cloic go dtí an t-uirce rinn. agus ní paid fear ná glaoth arda toisc rinn do beit 'a b'ásgaint. Níl gnó agam-ra 'a paid ná gur cáillear féin mo cúro puilt, pé duine eile do cáill i, agus ní h-iongnad ran agus me as rcairúint leir an tcamall spinn ip mó do buail riamh liom agus 'n-a t'annra ran me as tabairt mo cúil leir an ógmhaoi ba taitneamhaige liom ar an tcalam naomha inran am ran.

Sead do bogamaip linn aniaip agus do bí formas mair linn as an muinntip do bí i b'ur. Bí ar n-uallac de coimíní paille agam agus san as an scuid i b'ur de reamnad, ip móim, ip doilead.

XIV

LÓN NOOLAS

Tomár Maol caillte, dul 'on 'Dainsean 'o'iarraib'ó lón i scomhair na nOolas, mná an éir, caoirce Tomáir, reacrán ar éirí an báir, oiríche réirdeáin, “mairg a báirídar,” “rube de éilín na cán a ruz oir.”

Ar teac't go 'otí an tigh dom do bí Tomár Maol i nveir na feirde i ngrá an tragarir. Ar veir na h-oiríche do buairead an doir ar gur do glairí mo máirí oim ar gur tubair go raib páirín ag glairí oim cun dul ag triall ar an ragarir cun 'atir, ná raib ann ac an put.

Ni raib gnó agam ceilírad anoir ó'n uair go raibar 'á tabairir cun a máirí. Rud eile tuigear go bpuil daoine ann ar gur ná glanann don glairí táirí ná cuireann rí tuad éirín oirí. Do bí daoine ba glairí do Tomár ná mire gur páirí gan mairíait ar a ruan iad.

Do caitear beagán ar b'eo amac an doir me. Ni raib páirín ró fáda ag breir an tragarir go 'Dúncáim ar gur do bí gac turur tabairí go luat. Do bí Tomár tar éir báir lár-na-máirí. Do bí turur eile cun an tóiríait ar turur eile 'á cun. Sin é mar caitear-ra mo mí ó'n céad lá tugamair na mucá ó'n mair go 'otí gur cuireamair Tomár Maol i oteampall Fionntáirí.

Do bí páirín ag raire ar airíirí go 'otí tigh beag eile do bí anáiríe ar gur do veir, leir. Foiríac do bí i mbéal an doir ar agairí-ne annan. Do bí páirín póirí um an oiríacó rín.

“Do bí corac mí na Noctas annran ann, gac reilg rēoraitē ašur ir leaṛú talman do érom na h-oileánaig ar a déanam. Moc, déanać do bimir ašur pacai ašainn aš gabáil dī ; ašur dob’ ’in é an t-oipeaćtar do bíod ašainn gac bliam go lá ’le bṛigoe.

Inran am ran ba gṇátać leir na h-oileánaig dul go luat ’on baile móir timćeall na Saoire. Do bí clair máit feamnaigē cupṛa ar banna inra tráig ašam, ašur reóp orm cun beit ’a tarrpac le h-arai máit do bí ašam mar do bí an lá garb tirm. Súil dár tušar do connac platairē garrúin aš teacć fém’ déin. Tuigear go tapaid sup gṇó éigim do bí aige díom.

“Caó a tuš timćeall tu, a garrúin ? ” arpa mire.

“Do mátair do cuir me aš tríall ort féacaint a’ rašṛá ’on Daingean,” ar reirean, “mar tá muinntir an baile go léir aš dul ann.”

Do gabar buiṛeaćar leir ašur dubart leir go rašainn, ašur do b’eo ’a baint ar na cora abaille aṛirt é, “ašur abair lem’ mátair mo cuir éadaig a beit pocair aici potham, ašur beirō milreáin ašam-ra cušat.”

Do bošar an bótar annran ’n-a díarō gan mōir-reinnirō mar do bí an cōmair ašur an conntráil aš teacć trearna orm, do bí mo cuir leaṛaitē gan tarrpac ar an nšort ac ó bí a raib inran oileán aš dul aš poláćar cun na Saoire dubart liom féin sup ’n-a tṛneo dob’ fura dōm mo tušur a taṛairt ašur go mbeinn aš dul im’ donar ann ar ball.

Ar fṛoicērtine an tiše dōm táinig reóp an dōmáin orm mar do connac an t-arai gabṛa aš an bṛear aorṛa. “Ca’íl an feamnać tíar ? ” ar reirean.

“An clair mōir,” arpa mire leir.

An uair a fuairēar píerō me féin do buailear amad ašur bí a raib t’fearraib ran oileán ar banna an calait. A mbalcairí nua ortā ar fao, eúpla caora aše fear, cúpla oliaṛ éirc aše fear, paca ollā aše tuine eile ašur gac

tuine a5 tarrac 50 dtí an bá0 a5ur na bá0 cun 5abáil tré b5s an Daingín roir a5ur dul leir an 5cé ann.

Do bí an triúr úncailí dom a5 dul 'on bá0 50 Daingean, a5ur fear mo bhrifear Cáit, pá0 Séamair. Cé 5uró' iad ran mo blút-ápaio féin ní rabar ró fáirta a5ur beir 'n-a dtreo. Fuair ear mo dóctam ceana do pá0 Séamair an lá a bíor 'n-a dtreo a5ur, dar ndóig, óm' úncail Diarmaid lá na muc a5ur 5an mórán ácair roimhir rin ann.

Ar fearaí ar bárra an álaic dom do 5aib Diarmaid aníor tar éir cliaib éirce a cup 50 dtí an t-uirce do.

"A' bfuileann tú a' dul 'on Daingean?" ar reirean liom-ra.

"Bíor meáirte air," arfa mife.

"Cao tá mar rin ort ná fa5fá ullam tu féin?" ar reirean. "A' bfuil iarc ná faic a5at le bpeit leat?"

"Bí leat-céad pullós a5am le bpeit liom ac níl a5a a5am iad a cup le céile anoir, ná fuil 5ac nduine a5aib-pe ullam anoir," arfa mife.

"5read leat 50 diair a5ur faig ullam iad a5ur fanfa0 an bá0 leat," ar pé.

Fé mar toubart ceana dob' fearr Diarmaid ná an cúro eile 50 léir. Níor cuir an cúro eile cu5am ná uaim cé 50 paib an méro a bí a5 dul innte 5aolmhar dom.

Do ppreabar 5an móill. Fuair ear ullam mo cúro éirc. Óa téadán do bí a5am. Tug buácaill eile ceann de rna birt cu5am a5ur do bí an raotar 50 léir déanta i leat-uair a5am. Do bí an bá0 ar rnaíam a5ur i ullam pié0 romam. "Dar Muire!" arfa Diarmaid, "ní rabair-pe i bpa0." Tó5a0 irteac na birt a5ur ar 50 brát linn 50 Daingean Uí Cáire.

Do bíod mná an uair peo de ríor a5 an 5cé 5uró' ainm dóib hocrtaeirí. A5 díol ir a5 ceannac éirc an céap0 a bí áca a5ur iad a5 maireadtaim ar an 5céir0 rin. An uair a bí 5ac ní amaic ar an mbá0 a5ur an bá0 cupéa ruar do ppreab na mná cu5am a5ur níor ró fá0a 50 paib an

t-iarc ceannaithe aca uaim ar a deic ir daicad an leat-
céad pullós.

“Dap Muire!” arsa Diarmuid, “tá fiaca na tige
asat-ra go luath ó rna mná.”

“Tá, a buacail,” arsa bean mhíniúil a bi ar an gcumann,
“asur do-geobair-re, leir, deoc. Téanam leat.”

Mar ba móir é a dúil ann do gluaisir fé i n-éimeáct liom-ra
asur do cuamair i n-aon tig amáin. Do dúil na mná amac
sac pingsinn liom asur nuair a fuair ear an t-airgead do
cuir ear ceirt “cad a beadh aca?”

“Á, beid deoc asair-re uaimn-ne ar dtúir,” arsan
bean ro airt.

Do glaoir sí ar deoc asur do dúil airte go tapair.
Ir orm-ra do cuair an tapna deoc san amhar—fear an
airgead a téanam, asur do cuair an triú deoc ar Diarmuid,
mar ceannuigeadar an t-iarc uair rin leir.

Do bi trí deoc olta asam féin asur age Diarmuid annsan
asur mar bi an t-imeáct cpaiceálta i gcomhairde fé rin
ba dúig leat air go raib fé as ol le raite. Do buaileamair
ríor cun na rlipe annsin mar a raib an báo san feirtú
fór.

Ní rabamair ac ann nuair a glaoir m'uncail, Tomás,
orm féin teáct i n-éimeáct leir go fóil mar go raib an dá
caora san dúil aise.

“Rasao,” arsa mire.

“Dap Muire!” arsa Diarmuid, “tá com maic asair
an báo a cup ar rabáilt. Tá an lá mall asur beid fear
asair roir riap go lá airt asur b'féirir gur b'é an
t-uirce bearrad leir i.”

“T'anam do'n b'fear mór!” arsa Tomás, “nac
b'ead náir fanair féin timceall a' báo nó go raib do gno
téanta asat; asur coimeádo anoir i nó leis uair i, a
teallaire!”

Dubart ceana inra ropibinn reo go raib riolla beas
de'n nglaoir as teáct im' coinne ó'n lá do cuir an file asur a

éuro amháin riar óm ' éuro móna do baint me agus go h-obann 'n-a díaró rin nuair a dtíuig na mná óga oim.

An uair a tug úncail dom " teallaire " ar an úncail eile dom b'fuiript aicint ná beaó an lá ran 'n-a faoise ná ar mo ffaec agam, go mór mór ó bí an deoir leanna caite ag an bpean aca ná faib mór-fóo ó cúir air. B'fíor dom mar gan nó moill do bí Tomár buailte i bpoll na cluaise aige le doim pallra.

Do tóg an buille rin an laoc Tomár ó n-a bonnaib agus do cuir de dhruim na scaora ar flait a dhroma é ac nuair a faib pé a buinn air do deim pé pé Diarmair agus mara mbeaó mná an éirc do beit timceall ran am ran do beaó Diarmair ar an raogal eile aige agus mire 'na díaró mar gan daót do tuitpinn le Diarmair a faoraó pé mar tuitear noimur rin leir i bpoll a' róm—ac a ráó gur mairear.

An uair a rtop an cat pé an céaó pur a demear ná na mná do glaoaó liom agus bpaon beag eile do tabairt dóib. Bí Diarmair ríte i dtig éigin roir an uair reo agus níor mór liom ran do. Do rcpac na mná mo éuro éadais cun go mbeaó deoc agam uata ac ba lag liom é tógaint uata tar n-air inra lá céaona. Bun eile do bí agam leir—bí 'fíor agam ná beaó mo faolta nó mór irtig le céile ar a' bpuadar a bí fúta agus ná beaó gnó agaim ar fao beit 'ar ngiolcáin, go mór mór an aimir beannaite gur tugamair ar dturur mar onóir di.

Ar rcpáint leir a' dtig rin dom, leir an mcinn rin, ar amarc dár tugar inra rrpáro go rabar cao a éipinn ná Tomár agus dá rangartaó búirtéara o'iarparó na scaora a baint de ar an méio ba maic leo féin a tabairt do.

Do géarui gear go mear 'n-a dtreo agus ar teact ruar leir an úncail dom do bí gac don daó ra rpeir air. Do goin an obair do bí ar riubal go mór me agus ní faib don aicne ag an dá rógaine oim, ní faib 'fíor aca ná guró ó'n beaite me. Do bí téaóán nua ar na caoise age Tomár

agus do bí lám leir gearrta as an t-éadán an uair reo aise d'iarraidh gan na caoiré reaoilead leir an mbeirt.

Ní raib an mí-ádh riamh ar na búirtéirí go dtí mire teadht ar an bfuad mar do ceapadair gur dailtín ó'n dtuait do rit irthead me agus gur 'na bhabar féin do beinn.

"Doğ a' téadán deo' lám agus tabair dom-ra é," arsa mire leir. Do dein ré amháid go tapaid. "Corain-re mire agus na caoiré anoir agus ní foláir má tá mianac do réir cumair ionnat nac móir an nat asat an dá fliobire diail rin." Ir dóig liom gur b' é reo am ba mó go raib fearg orm ó cána ar an raogal ná ó rin anuar.

Dob' i an cor do cuir Tomár as obair ar dtúir agus do léim an platairé búirtéara i leat-taoid. Do buail an cic ceann deir na caoiré agus do dein rtiúda mar b' di ! Do bí an rceal 'na túrlamáboc annran asainn. Teic na búirtéirí. Do bí rcián im' póca agus do bpreabar agus do tarrigear a cuir folá. Anoir nó riamh ní raib an t-úncail rártá. Caora leir gan díol, caora leir mar b' agus, ruo eile, ba mó aise reilling ná as an mbeirt eile úncail púnt. Do bí a éiride céarta ac fuair ádair na mbúirtéirí óga amac cao a beineadair agus tuis ré oiréad ar an scaora máir b' leir an scaora deo.

D'fásar annran fear na scaora ac agus do buailear roir fén rráid agus do buail fear agus beirt liom as déanamh a ngnóta agus ran 'a déanamh aca go tuis tapaid mar do bí deabhad ortá cun dul ábailé arir toirc an lae a beir bpeas.

Do bí Liam gan feircint fof uaim agus raio Séamair, fear mo bhrifear Cáit. Do buail Liam liom i dtig leanna, tig mhuirirín báin. Capa fíor-šaeóealac dúinn dob' ead é. Tá paca oíla do bí asé Liam, iad díolta aise agus a leór-dóctáin díla aise.

"Díto irthead agus bíodh bnaon de'n rtiuir reo 'asat,'

ar reirean liom-ra. Linn túb do bí aige féin 'a plugaó ar nór bó ag ól uisce.

“Cuir gloine biotáile cúige reo,” ar reirean. “I r dóig liom nac maic leir an puo túb ro.”

Do dein an fear iriúis ran. Bí cúigeap eile fear timceall liam an uair reo agus iad ag cainnt le 'céile 'r ag ól. Do cuala bpeir cainnte larmuic agus do bfuireap cun a' doraip féacaint cao a bí ann. Cao a bí le feircint agam ná beirt póilíní agus fear ag tui go dtí an ppiorún aca; agus ar féacaint gear dom cé beaó ann ná raio Séamair.

Do carap irteac agus d'innreap mo rcéal d'fear an triopa. “Níl fagáil amac air, pé rcéal é, go dtí n-a deic a clog anocht,” ar reirean. San mhasaó ná bpeas bíor leat-craiceálta ar cloirint an rcéil rin dom—criú an báio agaim-ne imite san éric ran am ran—fuireann an báio eile ullam cun teacó abaille agus tráchnóna doibinn aca cúige.

Beirim buideacaf mór le Dia indiu agus an lá ran nár deineap an puo a bí beartaite agam a déanam an uair rin, ré rin fuide ríor agus mo dóctain d'ól. Do cúigeap d' mbeaó ran déanta agam nac foláir nó go dtiocfaó an raogal com bog orm leir an muinntir a bí amhlao. Do bí cúir agam beic cráioite: an báio a bí i n-éineacó linn imite abaille agus criú mo báio-re agus leagáó duib na h-abann orca, triúr oirteap dea craorálta le uis, fear aca i bpiorún, beirt eile bí innti ná feaca i rit an lae ná fóir—duine go dtugaimir “Kerry” air—agus rlataipe ós go raib gaol aige leir.

Tugar m'asao ar cé an cuain agus díneac feaó bí an báio eile carca amac ó'n rlip. D'fagáodar plán agam-ra agus do leigear mo beannaic leo. Do bí an tráchnóna go h-doiibinn an uair reo cé ná raib deag-cuma ar an rpeir.

Ar carao ó'n gcé dom cé beaó im' coinne anoir ná

“ Kerry ” agus ualach o’olainn cápróilte tiam ar a dhrom aige.

“ Cao ar sup tugair an olainn ran ? ” arra mire.

“ Anoir ó Mhuileann an Tuairgín, ” ar reirean.

“ Innreap do go raib an báo eile imite abailte.

“ Tá, an ead ? ” ar reirean. “ Má tá, ’muire, ní bainfidh pí an tigh amac. Is dóca go bfuil do cúro nite ar fad curta le céile agat-ra.”

“ Níl ná luac péil ceannaithe agam.”

“ Is maith an t-am fóir é ; is fada ar ro go dtí n-a deic a cloig.”

“ O’péir deáramh níl don náire baint leat-ra ac oipead leir a’ gcúro eile aca, ” arra mire leir. “ An báo eile tuita abailte agus rinn-ne annro agus b’féidir reachtam ó moiu papa mbeadh pé ’ar gcumar é fágaint.”

“ Beam-na age baile com luat leo ran, ” ar reirean.

“ Gluair annro irtead go mberó bpaon agaimn agus beam ag cur sac ní le n-a céile annran agus beir ríad ullamh agaimn cun reolaó riar tar éir an céad difpinn amáiread.”

Ar élor na cainte rin dom táinig atarú mór ar m’aigne. Fát agam leir—an cáinnt reo o’fuaimeant do élor ó’n bfeap ro agus teirt an rtráille san éiread ag an gcúro eile de ériú an báro air, agus iad féin ar gealtaiqe inran am ran. Do cuamaip irtead. Demeamaip iudai a ceannac ann, triúr agaimn, agus nuair a bíomaip péiró tug fear an tigh dooc uaró féin dúinn. Dualeamaip roip annran agus cé beadh ar scoinne anoir ná fear an ppiórúin, páro Séamaip.

“ Dia ’r Muire díb, ” ar reirean.

O’fpeagair Kerry an beannacáó. Bí a cáinnt ag leatáó fóir ar páro. Muiripín Bán o’fuarcail é.

Do bí na trí péici san feireint fóir uaim. O’fágar annran an triúr eile agus níor rtaóar nó sup bainear amac tigh ar gcarao, pé rin Muiripín Bán, mar ar gnát leo beir. Do bí an triúr ann agus do rcoiltfeadh sac riolla do

leisroir ar a mbéal ceann práir. “Do bí oiread ran de donac tige oirta gurá’ oile a d’eineadar me aicint nó gur labhar.”

“Nac tu ran,” arsa Diarmuid cráiceáilte.

“Táim ann,” arsa mire leir. “A’ bfuil don órác fóir oir ac mar fágar ceana tu?”

“Tá, a buacáil! Nac maic a’ órác an bols a beit lán,” ar seiréan. “A’ bfeacaí Kerry agus an platair eile ó mároean?”

“Do donnac agus ní deáitac leat-ra é,” arsa mire.

“Óé, dar ’anam ’on diadal, níor deáitac liom-ra riam an rradalac!”

“A’ bfuil criú an báro eile ullam fóir?” arsa Tomár.

“Ir giorra do leat-rli cun a’ tige anoir iad,” arsa mire leir.

Ar éoirint na cainte rin do Diarmuid cuireann ré a ceann ’on dorar, féadann ré anáirde ar an rpeiragus ar na réitíní ar fead tamail agus carann irteac. “Dar Muire, ’mhuire! ’óisfir,” ar seiréan, “ir báro í rin ná bairé a calat féin amac ar a’ rli go bfuil a’ rpeir ag dul trí ’céile anáirde.”

Ar éoirint an réil rin dom ó tá údar fairrige, dar liom, o’fágar an tíg go rabadar amac agus do éromar ar beit ag riubal na ticté liom gur maic liom coróin agus leat-coróin o’fágaint ionnta mar bíonn rúil na riopadóirí anáirde timceall na raoire i gcomhairde cun reillinge o’fágaint aca. Níor rtaodar go bfuairéar me féin ullam ionnta.

Go maicéir Dia dom é, ir cuige tugar an rual rin—mar mbead an mároean a bí cúgáinn go bfeas—go ngeobáinn riap de bótar agus go bfeáiréann annan i rteannta céile lué na tige mar do bí ’fior agus nac go bog a cuiréir le ’céile fair a bead don rual ra póca.

Do bíor san greim ó fágar mo tíg féin an mároean ran agus gac duine eile aca mar me. Do báinear tíg bró amac.

Do cáitear béile ann. Nuair a buailear amac arís do bí na roille ar lapaó agus cuar ar cuairc mo cáirde. Bíodas go léir bailite i dtéannta 'céile ra tís céadna— an triúr úncailí, Raib Séamair, Kerry agus an plataire. Do bí máilin bán ar orcailt agus saó nuaime aca agus fear an triopa rtrupálta agus tómar té, riúicre, agus saó ní eile bí agus tearpáil uata. Do líonadur na málaí. Cloc plúir, cloc go leit agus dá cloic aige fear. Lón beas a bíod agus teact an uair úo agus tógadur po saó a raib uata ra tís rin. Annpán do buaileamair amac go tís an órta.

Fear aca do cáit speim agus beirt nár deim. Sé Kerry agus an plataire do bí ar don leabair liom-ra agus ní raðamair ac rínte an t-am gur féid an oirde clagarnaó agus saó.

“A' gcloiréann tú air seo, a buacail?” arsa Kerry;
 “an dóig leat an fada riar an báo ran am po?”

“Timceall Cuan Fionntága,” arsa mire.

“Má tá ran bainte amac aca ní ceart dóib gearán.”

I bpar 'r i ngeire do bí an oirde agus dul agus cé nár leigear oim leo-ran é do bí pcannas i tsaob an báio a bí imite oim. Níorb' iongantur ran dom mar do bí a tuille dem' saolta innti; agus puo eile, mara mbeo don saol liom innti ir minic a saoilfeao comarrain maite ar duine. Níor pó fada go raib an tís 'a fuatao inra trli nár tuic néal ar an triúr agaimn gur saol ré anoir ar maidin agus ar a beir cun eolair, le gileact, do'n lá táinig rána ar agus do cuair an saó cun na talman inra poimnte vípeac de'n compár go mbeo cóir reoil agaimn ó cé an Daingin go calat an blarcaio. Do cáitear amac ar an leabair me féim agus cuar de'n raib rin amac ar an rráio. O'féadar inr na ceirre h-árhoib. Bí an rpéir 'n-a porc tar éir an tórmair rin a cur di ar nóir vípeac na nórúncairí a bí iriis i tóis an órta nár brait pion na h-oirde ná pór an lá agus teact.

Do ppeabar irteac arís agus do cuar mar a raib mo

leabairt mar bí leat mo cúro éadaiḡ fós ann agus fiú amáin gan me dulca ar mo glúine ag tabairt buirdeáir le 'Dia do cuip ríon na h-oróde tairm agus a tús polur an lae beannaite go breag dúinn.

“ Tá an lá go breag,” arsa mire le Kerry.

Do bí muinntir an tíḡe ag múrcailt láitreac, cúro aca le beit ag an céad aipreann. Is é Kerry agus an ríatairne an céad beirt a buail anuas cugam agus dubairt ré liomra an cúro eile a múrcailt. Dubairt leir pé 'dume a raḡad 'á múrcailt nac me féin é, nár be' liom a breaca moé díob agus gan a beit ag caiteam an lae moiu ar an gcuma gcéadna. Ar an gcainnt do beirt agaim le céile cé geobad an rtaighe anuas ac páro Séamair.

“ Dia díob, a buacailí,” ar reirean.

Feair an tíḡe o'fneagair é.

“ Connur tá an lá? ” arsa páro.

“ Cóir abaille, 'buacailí! ” arsa fear an tíḡe.

Do car páro anáirde arís ag glaoḡac ar an gcúro eile agus ní ró fáda go raḡamair le n-a céile. Tús Diarmair oíró do bean an tíḡe ḡac don ruo a beit ullam aici ar an mbóro le linn teact ó'n aipreann dúinn, go mbead na reolta 'á áróú fé'n “ ḡCollac Dub ” com luat agus bead an biaḡ caite.

Do bí ḡac aenne ag bailiú cun an aiprinn agus an uair a bí ré párote do caiteamair ar gcúro bíḡ agus do buaileamair amac. Cugamair ḡac ní riap cun an calait, buailead ríor an báḡ agus buailead ḡac ní ar bóro. Cugad a veire do tír agus a torac do muir, buailead anáirde na reolta agus cóir go plaectmar riap linn.

Níor bain ré a lán aimpíre den “ Collac Dub ” Cuan fionntḡaḡa do baint amac. Ar ḡabáil tpearna an cuain rin rúil o'ár tús fear roir rínn 'r an talam—“ Tá báḡ eile cugaimm amac,” ar reirean.

Tugair féin ḡear-amairc uirḡi agus o'áienigear na reolta

go taparó. "Sin í an bárd ó'rád an Damhgean arís, " arís mairé.

Do crotadó ruar cun na gaoite an "Collac Dub" nó gur táinig sí ar com-uirce linn agus doob' í bí ann go díreac. D'innreadar dúinn mar tuit amac doib' agus nárb' fíú coróim a raib' ó'earraí inné mar gur gaid an fairrige móir lartuar doib' agus mara mbead go raib' an cuan rroicte aca nomir an rcorib ná feicfí don duine aca go deo arís.

Do rcaileamair an dá bárd le 'céile pé na ceitpe cinn de feolta agus cóir glan agaimn gur rroicdeamair calat an bharcaero. Do bí gac bean, leand agus páirte annan romainn. Tógad abailte na maingiríní ar fad agus do bí rceal an baile móir annan ar riubal agaimn ar fead cúpla lá.

Do bí cúig buidéal biotáile agam, ceann ó'n bfeap ro, ceann ó'n bfeap úd, ceann a deimear a ceannac. Níor deacair dom ran an uair úd. Leat-coróim an buidéal a bí air. Bí píriní, coinnle agus a lán milreán piocaithe age muinntir an dá bárd ó'n nDamhgean leo. Do bí teme mait an bliain céadna ann agus prátáí, leir, agus a n-annlan éir.

Do deimear tagairt ceana do'n cuimne bí agam ar an am ná raib' ac don oigean amáin ran oileán ro. Do bí trí nó ceatair de ceannaid an bliain reo atáim a rád ann agus má bí ní rabadar díomáom.

Lár-na-máiréac do bí oigean age m' mátar aca agus i as obair go tiug mar ná raib' ac reactain idir rinn agus Oidce Noctas agus bí ceitpe bullóga le deánam aic i dtómar an tige. Ní raib' ac na bullóga deanta agaimn an t-am gur buail an t-áncail irteac, pé rin Diarmaid. Turur a bí tabartha 'on ttráig aige. "M'anam ó'n diaabal, go bfuil mo balcairí as tuitim díom san speim ná bolgam a dul im' corp ó rágar an Damhgean," ar reiréan.

Táinig truaig agam do agus do cuar go dtí boirea do bí

AGAM AGUR CUGAR BUIOÉAL LIOM AGUR CUPA AGUR DO FÍNEAR CUIGE. DO FLUIIS RIAR É SAN A ANÁL A TARRAC.

“ Muire go gcuiribh Dia ruo éigin cugam go n-éanrao é cúiteamh leat,” arfa Diarmair.

“ Croc bhaon uirce,” arfa mire lem’ mátair, “ agur dein bhaon té do agur tabair cannta do’n bullóis do. Do dein ré poilleán do féin le uis ra baile mór.”

“ Ó, i gcúntair Dé leigibh dom féin,” arfa Diarmair “ táim ar muih na muice aige ’n gcupa ran.”

Cé gur minic roime rin do bhí spreann ar bhaon uige agur ar an muinntir d’ólaó é dob’ é reo an bhaon ba mhó de baim rult riamh aram-ra ná ó rin anuar.

Do gairb an bhaon tréir gac féit leir de gheit mar do bhí an creatlac cuirp do bhí aige mran am ro com reang le h-earcú a beaó i bpota ó luan go luan. Ní beinn-re ró buioeac dem’ mar gao dábair i dtúir lae a tabairpaimh an cupa do mar go mbeaó gno an lae rin ó déanamh agam san amhar agur ní orm-ra amáin ac ar gac nrouine a beaó i gcumar é élor ná a feircint. Ní raib raic ra rceal ac ná duabairt aenne go raib ré i ngao é ceangal.

Ar cup mo éinn tar dorar dom féin cao a beaó larmuic do ná garrún le Diarmair agur é ag puraoil gail.

“ Cao tá ort, a Seánín?” arfa mire leir.

“ Mo daid atá buam,” arfa Seánín.

“ Ó! tair irteac, a buacail. Tá ré annro irteig agur é Máirta a trí agur é ag raibe ar póraó airte. Ir amlaio atá ré ag raibe ar imeact óo’ mátair ar po. Ir doóca go bfuil rí do’ cup-ra ’n-a daio.”

Ir cuige duabairt an méio rin leir an ngarrún cun go mbairpinn an gnuaim de, mar dob’ é an té go bpeaca air riamh i ba mhó ba truaig liom. Cugar an garrún or a coinne amac ar láim liom.

“ An leat an garrún ro?” arfa mire leir an réic.

D’féac ré air.

“ Ir liom agur ní liom,” ar reirean.

“Táimís com dail agus bíomair riamh,” arsa mire arís leir.

“Ósra, a úine, ná piceann tú nac liom-ra éuaíó ré. Ní h-í an treite reamhar buíde rin a beaó air dábur liom-ra a raşaó ré i n-ionao dul leir an amalóis buíde do mátair do.”

“Ír dóis liom,” arsa mo mátair leir, “nár éuaíó don uine ‘ca leat féin ac leir an mátair iao uile.”

“Ná an diaðac uine dábur liom a bpuil ar an mbaile aca!” arsa Diarmaid an treóir.

Þreabar im’ fuíde agus tugar ríall de buillóis do’n nşarrún agus dubart leir dul ábaile, şo bfanşao a átair annro tamall eile de’n oróce. Ní raib ac an şarrún curta şam uaim şan am şur buail bean an doşar irteaó agus cé beaó ann ac mo bpríúir Cáit. Do bain şan anaşeit ar mo mátair mar do ceap rí şur şuo éigin a bí ar uine de şna páirtí mar nár şnaót léi şeo teaót ac şo şánaó.

“Do şeol şuo éigin şura éuşainn com véanaó ro,” arsa mire léi.

“Şaio Séamaíř ná bpaiteann şó maít. Ó o’şas ré an Daingean fóř tá ré şan don şreim a dul ar a éroíde, agus lán na rpríonóis do biotáile şug me,” ar ríře.

“Nár şug ré féin don veóir leir ‘n-a bócar?” arsa mo mátair.

“Níor şug ná řaic eile ‘muir,” ar ríře.

“Caó a tabarşao ré rin leir?” arsa Diarmaid ‘craic,’ “uine bí şan don taimilt i nDaingean Uí Cúire ó řas ré an tiş şur bain ré amaó arís é.”

“Ír dóis le řear na buile şurb’ é féin řear na céille,” arsa mire.

Do bí veaóao ar Cáit. Éuar şo oti an buíóéal. Ní raib aici rin ac tuairim plaóirş uib o’árur ar eagla şo şcuir-řeao rí mire ó’n otiş le n-a n-iomarşa iarraró. řuarřear buíóéal cnaşairş agus do líonar é. Do buail rí uaim an

doir ar amac go buirdeac beannaictac. Do carar air ar
Diarmaid leir an mburdeal leat-folam.

“Ó, rcoltao an burdán go ndéinro ré orim má blairim
é!” ar reirean; “fuairear mo dótam do i n-éineact.”

Do cuirear gloine i lám m'atar agus dubart leir i
coimeado dom. Timceall leat-gloine do leis ré innti.
Do blair mo mátair é agus ir rin a raib ann. Do líonar an
gloine cuşam féin—an céad blairead ó fágar an Daingean.
Do líonar tar n-air an gloine agus rínear cun fear an
treoir i.

“Ó!” ar reirean, “tar éir na móirde.”

“Óera, dar ndóig níl don bun leir a' mburdeán ran,
'amadán,” arpa mire, “ac nae atá i mbéal na ndaoime.”

“Muir, dar Muir! ir dóca é,” ar reirean, agus do
rcaoil riar i.

O'fan ré agamh nó go raib ré i n-aimpír coollata go
n-ápo. Ní raib 'fior age m' mátair sur cuar-ra ra
cúntúirt leir i bpoli an róin go rti an gloine déanac ro
agus ir é an céad ruo a déin rí dul ar a glúine agus
buidéacar a breit le Dia a cus raor an breit agamh.
Níor cuir m'atar an trum rin ar fao ra rceal.

An uair a bí an biaó caitte agamh do buairear féin amac
agus do cuar ar cuairirc páro Séamair. Dubart liom féin
go mbead par beas eile grinn agam air rin leir. Ní raib
ré i bpaó ó'n deime agus carós caitte aniar ar a rlinneáin,
a píp 'n-a béal aige agus san innti ac an lusc. Cuirear
ceirt air an raib ré ag dul i bfeadar.

“Táim, agus ní bead don maic go deo orim mara mbead
an braon úo.”

“Da dóig liom ná fuil faic ra píp agat.”

“Níl ná é agam le cur innti, 'muir, a comair
Criméam, a buacaili,” arpa páro. “Tá ana-milleán
agam ar 'dóc-gloine biotáile d'ólar an lá cuamair 'on
Daingean.”

“Ir dóca go raib a cuille tiar 'n-a teannta 'gat.”

“Ó ! bí cúig glóime ólta agam an uair a cuirfeadh iriteadh ‘on pñíorún me,” arsa Páto.

“D’fásar annran páto an díailbhuíde (ní fearra dom ainnm a tabairfadh aird) ; tar éir teacht abhaile do ó Dáingean Uí Chúire gan faic cun a páirtí ag teacht abhaile do ac an déire, agus reáchrán ar a pláinte ‘n-a teannta ran agus gan é de cuma aird go mbeadh ré ‘n-a fear mait amáiread ná umanachar. Ar teacht go dtí m’ tuis féin dom do bí mo pñíobaire fóir nomam, gan rtaonadh ar a shuí, gan ciad cainte aird, gan tuirre riubail aird, gan teip teangan ná ceal goile an uair reo, ir dóig liom. Do bí mo máthair pñíor ruar an t-úrlár ag feirtiú an teinteáin le h-aghaidh dul a córladh ar uair rin.

“Dár Muire !” arsa Diarmuid léi, “ba cípte duit reibinneadh mná díge do tabairt cun do mhic ná beir pñíor ruar go deo mar rin tu féin.”

“Ní mire atá ‘á gcomhad uaidh,” ar ríre. “D’fearra liom go mbeadh pí ar maidin aige. Ac ir dóca nac comh bog ran iad d’fásáil,” ar ríre aird.

“Déra t’anam ó’n ndiabal, ná fuil cúigear ban tíar ran lhir ag caiteam na rrup ‘n-a díad reo nac pñíor dóibh ciaca ‘ca go rinéorfar uirtí cun gluaireacht !” agus tar éir na pñíopaireacht go léir feadh na h-oidce do bí a shuí an uair reo comh beo-glán, comh h-aibí le fear ar ártán suib’ é an céad abairt aige é.

Do bí ampar caite agam féin ar an réic, nuair a connac cúgam go luath infra tráchnóna é, ná fásadh ré an tuis go gcuirfeadh ré ar bun an fórt ro mar do bí luatharáil ar fuair an baile i ruit na bliana poime rin cé fórfadh agus cé ná fórfadh. Rud eile, do bí fásar feara agam ó amríp na muc poime rin go raib ré féin agus bean doirta na h-lhire ag cur an traosail tré n-a céile mar seall ar an rceal agus gan ampar do seall ré di go gcuirfeadh ré féin an rceal ar bun.

Ir mire ná raib mi-buirdéad d’á cur allasair ran am ro,

go móir móir d'ábur d'óig liom go raḡaḡ an reḡal cun cinn ;
mar, cun na pírinne 'ráḡ, ír ann a bí mo ḡrann féin le n-a
linn rin.

"Ac," arḡa mo máḡair aḡ d'éanam aḡnuacḡaint ar an
scainnt, "cá ré reo óḡ go leḡr fḡr aḡur fḡr eile."

"A' bfuil ré a lán aoire anoir?" arḡan réic.

"Óa bliam ír píce trí lá roim Noḡlaig reo d'éanar
orainn," ar píre.

"Deḡa, 'bean beaḡ, caḡ a bíor-ra ac píce bliam lom,
an uair a fḡoidear an ḡeiptlín buirḡ rin coir aḡam aḡur
nior máit a' r'nuacar í," ar reirean.

"Ír d'óca," arḡa mire 'a fḡeasairḡ, "ḡurḡ' fḡarr í ná
tu féin. Ír tura an fḡar fuar ar beir ar baile duit aḡur
ír faḡa ḡur tḡair don ní cóir aḡaile cun na mná boirḡe
aḡur tu féin 'a caiteam go n-ainoir."

"Deḡa mo truaḡ tu, 'amadain! Ní bím-re com
caitḡeac aḡur bím baḡarḡac," arḡa Diarmarḡ craiceáḡta.

"Buail buam amac í n-ainm Dé aḡur na Maigḡine
Muire!" arḡa mire leir. "nó a' bfuil don éileam ar do
boḡán féin aḡat ná ar d'ul a coḡlaḡ duit nó a' bfuil don
eagla ort go mbeirḡ an ḡeiptlín buirḡ imite uair?"

Do cuir ré orannaḡ ḡáire ar. "Ó!" ar reirean, "ír
beaḡ a' baḡḡal!"

Pḡeabaim amac le borca go raib d'orn pḡáḡai ann cun an
arail. Caitear punann, leir, cun na bó aḡur ḡamain a bí
ann. Dubairḡ m'ḡair liom ran do d'éanam. ḡnó
m'ḡar féin na neirḡ rin ac ḡur cuir píorairḡacḡ an fḡir
irḡig riar ó n-a d'éanam an oirḡe rin é.

Ar ḡaraḡ irḡeac dom do bí ré fḡr 'n-a fḡearam í lár an
tḡe aḡur é aḡ deimniú do'n beirḡ aorḡa go raḡaḡ cabair
na mná óigḡ go maic d'óib aḡur com faḡa aḡur a tuis ré
féin ná raib don d'roḡ-mianac í n-ingean ro na h-luire.
Cé go raib ḡoḡa rimplirḡe air aḡ cur na cainnte ar do bí
curo de ḡac comairle le beirḡ 'n-a faḡar féin. Do beaḡ
an tḡig go léir aḡe, dar noḡig. D'í a d'uiríur féin bean

doirte an t-ighe agus i reo anois go mbeadh sé féin tair éir i
 foláir ní 'n-a coinne beadh sí, ní foláir. Is minic pomair
 rin, agus fóir, a cuir tuine gotha rimplíde air féin ar
 maite leis féin agus ba mhór é m'amhar go raib cur de
 rógaireacht beas mar rin as baint le Diarmait pan am pan.

B'éigean dom bpreit ar gualainn air agus é feola an
 doirte amac. Do éir sé irteadh air agus dubairt sé :
 " Tá moltacán mór le marbú agam Oíche Noíde agus
 do geobair-re leat buam " ; agus do buail sé an doirte
 amac agus do bí sé i n-am coilata go maite an uair rin.

XV

NOOLAI5 SRINN

“Sin rópóla a5at, a 5ean 5eas,” Oiróce noolai5, bñan an tpeoiró a5ur na h-ainpáin, an báire comórtai5, Diairmaid 5eairtá, an tana báire, Tomár leointe, ceol 5o h-éirí5e lae.

Mairdean Oiróce noolai5. “Ir tóca,” aipra mire lem’ máitai5, “5ur fearra dom tui a5 triall ar éaopa, beas mór a bfuil ann aca.”

“Ná téiri,” ar rípe, “leis do Diairmaid na 5aoite. Beiró ’fíor a5ainn an mbeiró ré do réir a éuro píopaimeacta. Má marbui5eann ré an éaopa mór úo beiró tóctain an tó tige innti ac tá eadla oim ná beiró ré do réir a 5otái.”

Ba lu5a an múin5in a bí aici ar ná bí a5am-ra 5o mór. Do bí tóca5 a5am-ra, tó n5eapao ré an éaopa mór a tpeapcaipt, 5o n5eapao ré maít t’á focal. Búirtéir tóanta tób’ ead é mar do bío5 ana-ti5 a5e rna tpi5eápa5a ro nuair a bío5ar i n-aon ti5 amáin. A5ur ba mínic a fáiró an t-áilteoir reo rcian i 5ceann maít t’á 5curo caopa5 a5ur 5an aenne ’á fáiró leir.

Tupur tóar tugar amac tóana5 tpiátnóna réacaint an bpeicpinn na ba a5 5abáil anuar cao a éipinn ná an réic a5 teact ré’n tti5 a5ur leat na caopa5 móipe tiar air. Do rcoilt Diairmaid an éaopa mór com lom tpi5eac rin 5o fairó leat a’ éinn ceangailte de leat an éuip aige. An uair a éuairó irteac do rcaoil uairó an t-uailac.

“Sin ppóla aḡat, a bean beaḡ, i gcómair an lae beannaite,” ar reirean.

“ḡo mbeirí’ bliain ó moiu pé maire aḡur pé átar ort, aḡur oḡainn ḡo léir,” ar ríre.

Le n-a linn rin feaḡ buailear irteaḡ. Ṳḡar rúil ar an otabairtar.

“Óera, mo ḡraíðin do ḡéaḡa, a fean-úncail!” arra mire

“Ír aḡat atá an focail pé duine eile ḡo bfuil pé aḡe.”

“Ná duḡairt lib ḡo noéanḡainn a’ méio rin. Dar noíḡ maḡa mbeaḡ tuḡa aḡur conḡnaíḡ De ní beinn im’ beaḡaíḡ cun i maḡbú. Ír maḡ onóir do Óia do maḡbuiḡear i aḡur cun i poimnt leat-ra. Ní rcaḡpaíḡ cuimne poll a’ róin rin liom ḡo deo,” ar reirean.

Do áarar uaíḡ aḡur do-áur ḡo otí m’ boḡca, tóḡar amaḡ buiréaḡ de’n ceitḡe cinn a bí fóp ann aḡur tána ’n-a látair. “Seaḡ, tá bḡaon do ro tuillte aḡat moiu nó maíḡ, a Óiarmaíḡ.”

“A múire, ’mátair! cá bḡuaipir é ar faḡ?” ar reirean.

“Náir buail aon buiréaḡ ó rna daoine muinnteaḡta tu féin?”

“An diaḡaḡ é aḡ aon ceann amáin ó Múiripín Óán, an ceana-áaḡa,” ar reirean.

Seaḡ, do líonar ḡlome ḡo leit áuḡe maḡ dob’ é rin an cómaḡ a bí inḡan áur a bí im’ lámh. “A Rí na n-Áinḡeal! ná fuil ’fíor aḡat ná fuil mo feana-áreaḡalaḡ i ḡcumaḡ an méio rin o’ól do ḡeit tar éir fuipre an lae.”

“Bḡaon beaḡ na noḡlaḡ an bḡaon ro.”

Beir pé ar an nḡlome aḡur ní ró faḡa ḡo maíḡ a maíḡ innti i n-áit a cómeaḡ é; aḡur duḡairt láitḡeaḡ, “Tá rúil le Dia aḡainn ḡo mberó noḡlaḡ maíḡ aḡainn aḡur inro ’na diaíḡ,” ar reirean, aḡ pḡeaḡaḡ ’n-a feaḡam aḡur aḡ bualaḡ an doḡar amaḡ. Do pḡeaḡar féin ’n-a diaíḡ aḡur do áarar irteaḡ é.

“Óera! naḡ ort atá an deaḡaḡ,” arra mire.

“Ó!” ar reircean, “ní mar a céile an oirde anocht agus don oirde eile agus níl ré ceart agus faillige a tabairt im’ sramairc beas féin Oirde Deannaite Dé.”

Do ceapair riam ná raið ré com’ deagmórdéac agus bí ré ran am ran mar sárú-glórac ba gnátae leir beir i scom-naiðe agus ana-mhinc gur ríor ba gnát leir dul as lorg cadairta don uair a tagaó paiseón air. Do méaduig na eainnteanna ran mo sradam do fara mar bí. I gcionn tamaill d’imis ré.

An uair a bí am na roille lapaó “Oirde Deannaite Dé,” dá ragrá toir ceap ar an mbaille, mar ip ann atá aghaó gac doirair agus fuinneóige, agus gac rórt poluir larta an oirde rin, ba dóig leat gur reiatán d’áit éigin naomta é agus an lannatán go bfuil ré i lár na fairrige móire. Do éloirpá fuaim inr gac tig an oirde reo mar, beas mór é an bpaon a tagann, coimeáotar i dtómar na h-oirde rin é. D’féirir go mbeaó amrán age rean-duine nár murcail a gac le bliam poime rin. I dtaob’ reana-mhá do, bío rin go minic as duanairead.

Níor’ fearr liom-ra féin an oirde go léir do caiteam age baile ná buataó amac tamall. Ip é áit go rabar cun m’aghaó a tabairt ná go dtí pait Séamair tamall mar ní raið ré ró-flámtiúil fóir. Do bí fíor agus ná raið don deoir aige agus do buailear cuşam leat-piúnt. Do bí fáilte agus fíde noham. Fearr go mbainpá ana-caiteam amirre ar dob ead é ac dob’ é ná raið fáirta toirce ná raið don bpaon i scomair na noilag aige. An méro a tug ré ó’n nDaingean leir bí ré diúgaite aige toirce é dul cur reacrám na pláinte de bpuim ragairne.

Sínear an leat-piúnt cuige. “Diús é rin,” arpa mire leir, “mar caiteir amrán a ráo.”

“Beir gan amrán,” arpa Cáit, “má téigean an leat-piúnt riad aige.”

“Déarpat amrán, leir,” arpa Tomár. Cnagairne d’ól ré agus ní amrán aubairt ré ac reacr gcinn.

Lá Noctlas agus aimir na Noctlas, bíod comórtaí báire ar riubal agus an baile go léir ceangailte irthead inra cluiche báire rin. Bíod beirt beartaite. fear ó'n tsaol 'na dá maor. Bíod gac 'na fear aca ran 'á glaothac nó go mbíod a mbíod ar an ttráigí poimnte aca le céile. Camáin agus liathróid do bíod agaimn. Ar an ttráigí b'áin a bíod an báire gan rtocha, ná brós amac go muneál don uair a téigeadh an liathróid 'on fáirige. Ar feadh dá lá déas na Noctlas ní bíod ré i gcumar don fíir ran Oileán an bó a b'agairt cun chuib le tinnear dhroma agus tinnear cnám, cor duibh aige beirt, fear eile ar leat-coir go ceann mí.

An Lá Noctlas úd do bí Diarmaid agus Tomás, mo dá úncail, i gcóinne a céile. Ir ar taobh Diarmaid do bíor féin agus ir ann do b' feara liom a beir mar dá ráineodh liom beir 'n-a cóinne ní féadfaínn mo leat-óiceall a déanamh, dá mbeinn i ngoirdeacht do.

Do cuirfeamaíir trí báire oirca i ndiaid a céile agus do bí an dá taobh ar buile—iad ran o'iarraid go mbeadh báire éigin aca féin 'e bairi an lae agus an taobh eile ag maor-deamh. Ag déanamh ar an rli dúinn cun teacht abailte—

“ Mo náire é ! ” arfa Diarmaid, “ níor leigeamaíir don báire ó mairdeán lib ! ”

Ar éalteaí na cainnte reo do Diarmaid do bí a dhriteáir Tomás poimíir ruar inra trli. Do éar ré anuas agus do tós an veáirna agus do buail i bpoll na cluairé é agus do cuir ríor ar an ttráigí in' fuaircthín marb é, nac móir.

“ Dar ndóig, a diabailín, ní tura deim an raotair ran, ” arfa Tomás.

Ní raib an tuicim áro ac bí an áit anacair. Do rtop a cainnte air mar baineadh de ar fad i agus do bí uair a cluigí ann rara raib don rmitigí aige agus a raib ar an ttráigí timcheall air, ac an té do buail é. Do bí ran imite abailte. Ní fada go raib an fiteán glóir ag neartú aige

agus nuair a bhí ní faib rí ar fónam mar gurb é an céad ruo aoudairt ré :

“ Mo corp agus m’anam, gur mire an ragar uóacta a beir air ríú ! ”

Do cuirtear ar a bonnaib é agus ba gairro go faib ré as teact cuige féin. Ní faib air ac cúpla reraoat ar a málaimn. Do buaileamair abaille agus ‘dob’ ar éigean a biomair abalta ar é déanam tar éir tuirre an lae.

Níor mór é ar ngnó tar éir báire mór lae noolaas ac gac ntuine bí ann rcoit-bacaas go maic. Tinnear na gcor agus na gcnám oita ; ac do bí reactain ruainir agaimn go Lá Caille. An tuine go faib a camán bairte air bí ré as polácar a málairt.

Ní mór na camán a bhí ar an ttráig ná gur ó pparóirte fionntarága a táinig ré, comán aitimn go mbíor cor cam ionnta agus liairóro déanta de fnaicín rtoaca agus í ruagte le fnaicín cnáibe. Ir minic a buailear rí m’ na rúitíní plataire fir agus bíor a cor ó úráro an lá ran aige. Ré maic a bhí ionnam-ra ní faib mo comán ar tucatal. Ráinig dom beir ar leat-imeall ra cluice Lá Caille, tairrisíor lem’ acmáinn ar an liairóro agus cé rámeoat ré n-a brágaro ac m’úncail Tomár, agus cá mbuailtear an liairóro é ná i bplaitín na glún agus do cuir an plaitín ar ionat.

“ Mo gparóin do gága,” arar Diarmaro, an céad gúe do cuata. Do ceap Diarmaro ná faib an ttráir com h-ainoir ac nuair a connaic ré go faib do laguis ar a gneann agus ar a píopaireact. D’éigean m’úncail boct a tairt abaille le teannta daoine agus ní i gan fíor do Diarmaro a cuat ré abaille.

As déanam ar an ttráig dom féin, cé beaó m’ óiaró m’pá carán ná Diarmaro agus ní tairpá óa pingsinn air tar éir fuirre an lae. Do ratar gur táinig ré ruar liom.

“ Tá beagán gnótha agam go fóill díot,” arsa míre leir. Ba cuma leir cao é an gnó, do gluair pé i n-éinead liom.

Chuiris mo mátair cor tómair cuise; nár mór an buille fuair sí agus go mbeadh pé san don tairbhe infa mbliain reo; gur oróc-áit plaitín na glún, agus gur mó ceann aca ná téigeanann na cearta go deo.

“ Déanfaid ré bacac maic!” arsa Diarmaid.

“ An b’ é rin do truaigh do?” ar míre.

“ Níl ac reáctain ó rcaoil pé féin mo cúro folara ar beagán cúire,” arsa Diarmaid. “ Tagadh pé cuise féin—ac go bfuil truaigh agam do rna páirtí,” ar mírean.

Nuair a bhí an méir rin páirtí aca do cuar go dtí an borce agus tugar liom píopaire buidéal a bhí san orcailt fóir. Ceap Diarmaid nuair a connaic pé é gur b’ ó fíaitir Dé anuair a tuit pé. Tugar glóime do agus níor tug oruim láime léi, mar ná raib leat-rcéal aige cuise, agus an uair a bhí sí tiar aige inran áit go raib gáí léi, tudaire pé: “ M’anam ó’n rial! go mbeinn le cur inoiu mara mbeadh pé ruo a bhíoc tu agus oireadh a tabairt leat do, ó’r dóca gur b’ é Dia é.”

“ Ac ir n-a bhonnannar a fuair ear an cúro ba mó do, a Diarmaid.”

“ Ac, dar t’anam ’on diabhal! ná raibara ag tabairt earraí uata rana ruadh tu agus nac beag a fineadar cuagam,” ar mírean.

“ Ir dóca gur b’ amlaid a bhaitir ríad ag dul cun deirid tu agus nárb’ don maic doib a beic do bheabhad cun don n’ o’fagáil doo’ barr!”

“ Nár tuga’ Dia don ní doib ríad, an rcaata rógaí!” ar mírean.

Nuair a bhí m’úncail ar mo coil agam—agus do bhí ríad agus an fiteán glóir maircaite ag an mbraon ann—tudaire go tudaireann turur ar fáir Séamair. Cé ná raib pé péir fóir leir an ngalan a fuair pé ra taingean do bhí pé,

“DIOMÁINT AN BÁIRE GAÉ LÁ ; AGUR NÍOR MAIT ANN É AN FLOLAIS RIN—PUO NÁ FAIB LE RÁD GO DTÍ RAN LEIR. DO DINEAR MACHTANÁ NÁRB’ FADA LE TUL CNAGAIRE AGUR GO MBEAD A LUAC DE FEÓD AGAM AR PAIO. DO BUAILEAR CÚSAM É AGUR DO BAINEAR AMAC AN TIG. DOB’ ANNRA LIOM POINTT LE PAIO, MAR DÁ MBEAD RÉ AIGE DO BEAD MO CÚRO AGAM-RA DE SAN AMHAR.”

“DO BÍOR TAMALL IPTIG AGUR DUBART RA DEIRE ; “NIL RCEÁL NÁ DUAIN INRAN TIG REO ANOCT AGUR NÁR CEART PUO ÉIGIN A BEIT AR RIUBAL OIROCE ÉINN BLIANA ? ”

“NIL FEAR A’ TIGE NÓ MÍRNIÚIL FÓR,” ARRA CÁIT.

“IR DÓCA GO BFRIL CEAL A COTA RÉM AIR,” ARRA MIRE. “DÁ MBEAD PUO ÉIGIN A BOSPAD A CROIDE AIGE B’FÉTORI GO MBEAD PACAIREACT ÉIGIN AR RIUBAL.”

“AN DIAHAL AN MAGAD RAN, A COMÁIR CRIOMHTAIN,” ARRA PAIO, “RÉ FREANGAÍ EILE ADÁ ’AR GCHÁMA.”

TUGAR REAP RÉ’N SCUPA DO BÍ AR CROCAD AR AN DHERREN AGUR TUGAR LIOM É. CUIPEAR LÁN BÉIL ANN AGUR TUGAR DO. NÍOR GÁD BEIT ’A TATANT AIR AGUR NÍOR MÓR AN AGA GO FAIB “DAD NA SCRAOB” AR RIUBAL AIGE AGUR NÍOR RTAD RÉ Ó CEANN GO CEANN EILE.

NÍOR NÓ FADA SUP CUALA GLÓR NA MBRÓS AS TEACT AGUR CEAPAR SUPB’ É M’ATAIR É AS GLAODÁC CUN BÍD OIRM, AC AN UAIR A CUIR RÉ A CEANN IRTEAC CÉ BEAD ANN NÁ DIARMAIO.

“TÁ DO CÚRO BÍD ULLAM,” AR REIREAN LIOM-RA. BÍ GARRÚN LEIR RÉM I N-ÉINEACT LEIR A TÁINIS AS GLAODÁC AIR AC NÍ FAIB NÓ-FONN ADAILE AR DIARMAIO AC IR AMLAÍD A FUIR RÉ RÍOR AR RTÓL DO BÍ ANN NÁ FAIB RÉ AC TPI CORA.

“MUIRE IR DÓCA,” AR REIREAN LE PAIO, “NÁ BEAD DON RANN DEN ‘SUIRIN DÁN’ AGAT ? IR PAT’ Ó CUALA É.”

“ÓERA, LÉAN AR DO LÁN !” ARRA MIRE LEIR, “NÍ FOLÁIR NAC LEIR AN AMHÁN RAN FANPAIR-RE AGUR GARRÚN AS GLAODÁC CUN PRÁTAÍ OPT UAIR A CLUIG Ó RIN.”

“TÁRA ’GE DIA, MÁ DEIR RÉ É GO BFRANPAT AGUR LE CEANN EILE ’N-A DIAID, AGUR GO NGEALPATÓ RÉ ANOIR AMÁIREAC ! ”

arísan craiceálaióe. “Ír cuma duit-se ac téiri’ féin cun do cúro bíó.”

Ó’n uair náir óein ran iuto orm-ra do óeinear-ra iuto air rin agus buailear amac agus o’fásar annsan iad agus san cíor, cár ná catú ar aenne de beirt aca. Ar dul abailé dom bí na prátai las-íuar go maíe iomam.

“Ír maíe duit náir fan tamall eile ann,” arsa mo máctair, “nó ar glaoíó an réic ort?”

“Do óein ac ír túirce an cú ná an teactaire,” arsa mire. “Tá ré féin fóir ann.”

“A múire, nac é an fear íuar é!” ar ríre.

Nuair a bí mo cúro itte agam do óiom an beac ar beir am’ ppiocat arís cun tís a’ treoió a baint amac. Do óeinear maectnam ná tiocfat an oróce rin go ceann bliana arís.

Ar an maectnam ran o’innreap dom’ máctair é—go íabar as dul go oí tís íaro íeamaí arís agus má beinn óéanaí as teact san don trum a cúir ann.

“N’feadair,” arsa mire leir an mbeirt aorta, “a’ otabaríaminn liom bpaon go tí’ Cáit?” ‘Á mbraíe a bíor féacaint cat a ceapíaróir de’n íeéal. Máctair ba íeapa liom a labairt mar ní beac ran as canníán go oeo ac le duine do beac i íeap ar an ílí.

“Ír minic do h-ólaíó cúro maíe amearc na íamáo agus, íar íoóíe, ní íaon íamáo duit tís do íríféar; agus má tá t’úncail leir ann nac ííó féin ííó féin.”

Buailear an íorap amac. Ní beinn íárta mo íoróe féin a beir leir san toil na beirte aorta. Do bí cíor ar íear an treoió agam i íeap o’n oíe.

“Múire, Dé do beata-ra, pé íeéal é!” ar íeíean.

“Náir cúair abailé fóir?” arsa mire.

“Ná an ííabal é!” ar íeíean. “Tá na íaoine muínteapíe ílíííreac, íolaí le íia, ar ííaro an íaile. Óeiminn mo tís féin do h-a íán aca. Tá mo cúro bíó íaíte anníro agam, a buacail, agus mo cúro ííe í’-a íeanníe.”

“ Ráib don amháin ó shin aghaidh ? ”

“ Bí cúis cinn ; agus beir a tuille ó'n uair gur carad tura arírt cuðainn. Oirde d'ár raogal ipead i. Ní fíor cé mairfid ar a teacht arírt.”

Scaoilear ríobar amac eúca. Rug Diarmuid ar an áruir agus do cuir gotha ceoil air féin agus do sháib :

“ Nac ró-breag an t-oidear dochtúra
 An rtaif reo 'r a' lionn do beir raor,
 Mar tógann ré tuirre 'sur bñón dinn
 Ir dmeann ré rúgac a' raogal ;
 An caillead a bionn bliain inra cúinne
 Ir i caitte ra trúra le péin :
 Nuair olann rí lán a' leat-piúint di
 Go raideann rí 'n rúra ran aer.”

Níor éiríod lán go dtí é agh n-a raib irctis—agus reacht éiríod nuair a bí an bhearra críochnaite aise.

“ Abair-re amháin, a páir,” arfa mife leir an bhearra eile. Dubairt ré “ Éamonn Mágáine ” agus do taitin ré go móir liom mar go raib gur maic aise, ré rin nuair a glanfaí a ríochnac leir an puo cóir. “ Cora burde áiríod deirgá,” adubairt an réic. Do phead ré 'n-a fíearam agus ar reirean : “ Múire, beannaict Dé le h-anaman do marb agus abair ‘ An Cuilc ’ dom. Níor euala riam ar a céile i ó leis an fíle Ó Duinnléide ar a déal i.”

Ní móir an tatant d'iarrair cé gur fuair “ An Cuilc ” go maic me. hOcht ranna déag : rin a noubairt.

“ A Rí na Glóire, mola go deo leir ! conur a cuir ré le céile i ? ” arfa Diarmuid.

Mar rin dúinn nó gur geal an lá anoir oim. Do bí an lá ag breacad an uair a ríaraim le céile.

“ Iarraim ar Dia agus nár buairt mairle ná mácair ríó go ceann bliana,” arfa Diarmuid, ag tabairt aghar ar a tús féin roir; mife ríar. Do éuar a coola agus do bí amfir dinnéir ann le linn me múrcailt.

Táinig an tráchtóna ran glar lároir agus duhairt m'áair liom féin : " Is fearra duit bualaíodh fuar i gcoinne na mba ó'n uair ná fuil don ealaíodh eile agat," ar reiréan.

Do buailear mo éaróg trearna ar mo gualainn agus do buailear an cnoc amac. Ar ppoicéitint an lannáin dom go raib na ba ann do bí doaine romam ann agus amearc na ndoaine do bí an file agus maide 'n-a láim aige, mar do bí bó an uair seo aige ná raib a leicéir ar donac, bó éioiríodh flactmar do líonac trí pirciní gac bliain go mbíodh rí ar a ceart. Colann breag 'na teannta aige.

" Sead," arsa mire liom féin, " ní cuipríd an file gnó an lae indiu amú oim pé mar do cuir an lá ceana do buail pé liom, an lá do cuir pé ar baint na móna me." Níor buaileamar le céile ra cnoc ó rin go dtí ro.

" A' bfuil do' ploc d'ámpán an árail agat?" ar reiréan liom-ra.

" Tá curd agam di agus curd buam," arsa mire.

" A' bfuil don páiréar ro' póca? Má tá, cuirpís eugat é agus do peann. Gac ar dmeiar d'ámpán béarpat 'on uais 120 mara bphiocfai-re fuar 120," ar reiréan.

Níor éitín a glór pó maic liom mar nár maic liom ruid le h-air túrtóige tráchtóna fuar glar : ac níor pó fáda an moill ar an bfile pann a déanam dom féin ná raíodh pó maic dom. Do éit a raib ann dinn coir maol-élaide rinn féin agus do érom mo buacail ar an ámpán a mupcailt.

Seallaim-re duit, a cara na n-ápann, ran am go raib doídon pann breac ríor agam-ra tráchtóna millte fuar supb' fearp liom ná bead an file ar an raogal ro fóir mar pé duine sup táinig gnótaí an file bog air nár mire é agus ríra raib an breacarnac déanta ar an bpáiréar go raib dúb na hoirde ann.

B'eo leir gac nduine againn ag baint na dtighe amac. Do bí na ba age baile romáinn.

“Dèra !” arsa mo màthair, “càit a coimeádo dom fada rib i n-oidiadh na mba a leicéir do’oidéce fuair láidir ?”

D’innreap an fírinne òí.

“Mhuire, ní mór don bpile féin a bfuil de céill aige agus deit i mullaó cnuic go dtí anoir,” ar ríre. “Tá do cuio bíó fuair anoir ort.”

Do élabar riar doraon práta do bí laḡ-fuair go maít ac go raib bpaon de bainne óe agus iarc te aḡam leo agus annran do buailear amac dom féin arís. Do bí tig áiríte ar an mbaile go mbíod na h-óga go léir bailíte ann, ior buacáillí ior cáilíní, go meán oidéce. Cúin róp tuairpice tadbairt ar a’ dtig rin dom agus ar na h-ógaió a bíod i dtreo a céile ann, ior laócar liom le ráó náir tuit aon ruo riam mí-éapc amac eataréa le reáct mbliana agus trí fíóir dom.

Do cáiteamair an oidéce aḡ rangcár le céile go raib ré riar ran oidéce go maít. Tánga abailé agus do cuar a córlaó.

XVI

AN INIÚ, 1878

Cleamhnairtí aḡar pórtatí aḡur cóirirí, i ḡcár toir tóá cómhairle, cleamhnair, mé pórtat, an cúram, an obair, an élaonn aḡur an mí-áó.

Iníú ḡearra do bí an bliam rin ann (1878) aḡur níor mhór cupr éun ḡnóctat cleamhnair níor túirce inr na h-oileánat ná ar an mín-tír, dar n-óis. Leir rin do feol lánamhá amac ar ḡo luat. Ir tóctat ná raib an rppé aḡ cupr mórán moille oirta mar ná raib a leictéir eatarctat.

An uair a cuairt an tream ro com fáda le tís an tpaḡairt, aḡur an t-am éun a bpórtat ann, ní raib an cailín le faḡáil, beo ná marb, cé ḡur mó duine do bí 'á loirḡ. Fear ó tóndaoim a ḡaib ó cuairt aḡ dul ar pórtat eile, t'innir tóib ḡo raib rí 'n-a comne riap. Do cuireat capall aḡur marcat inra triubal éun teact ruar léi ac ar teact éun tóndaoim do, bí rí feolta ḡo tóí an blapcat i mbát a bí aḡ dul aḡ iapcat.

Níorb' fáda do bí rí aḡe baile ran am ḡur feol rí amac apir le fear dob' annra léi ná an céat fear. Níor mhór ar fat a lean iat toirce ḡo raib beaḡán airtir inra cúrrat aca. Níor lean aenne an cailín.

Cé ḡur beirt fear iat ná raib poḡa ná tóis oirta tar n-a céile féat ḡur deim an cailín poḡa mór do duine aca. An buacail ḡur tús rí a cúl do níor leis ré a mairí ar lár. ḡo baile mór tpaḡli a cuairt ré aḡ rolatar mná—ingean damtḡe ó tóndaoim a bí i n-aimpir ann.

An baile céadna i nUiníachain go mbíod riarthóir ar an mbuacail rin ir ann a bíod ré orim-ra mar do bí duine muinnteartha liom ann agus beirt. Ir amháid a rug an amhrir amuic oraimn an baidta ran tar éir pórad an treotó reo tuar ; mar bíor-ra air, agus me gairio i nGael leir an gcailin, leir, agus ir agam ná raib an milleán uiréi i ttaob an ruoda a deim ri ; mar beata duine a toil, agus ir rmut de é.

Sara páinís linn-ne dul adhaile do bí maighe Tráigle i nUiníachain. Ar maidin amáiread do buail an t-óighear sur imis an bean uair an doirar go raibar.

“ Ir dóda,” ar reirean, “ go mbead leirce ort dul ar an mbuailtín i n-éinead liom.” Annrúo a bí an ragar.

“ Cao é an fáil go bfuil dabad agat ann ? ” arsa mire.

“ Ó tu beir céana ann go gairio ; agus ruo eile, ó'n uair nár fhoicear féin agus do bean muinnteartha a céile,” ar reirean.

“ Nac cuma duit má fhoiceann an tarina bean cuíat,” arsa mire.

“ Am bairte, múire, b'féidir go bfuil an ceart agat ! agus níl ri agam fóir,” ar reirean.

Ar fhoicirtint an Buailtín dúinn do bí a lán daoine bailite ann, fear an tartha, fear na gclear, fear an ginn. An t-am go raib beirt an Ularcaio le pórad do lean a noiream féin iad. Sin é an uair a fuair ear aithe ar an óg-mháoi agus, geallaim-re duit, dábair ó príom-catair éireann i nár náiread do'n gcaitir í. Tar éir an tréipéil tís an tábairne an tís eile a bainead amad, ait go raib cnasarnad óil agus rinne, amháin agus gac clea eile do bain le caiteam amhrir. An uair a bí ré ag déanam ar a deic do bí na daoine ag rcaipead. Céad fear roir beirt fear ag imead agus an bean a bain leir 'n-a diad aniar agus gan i rin 'n-a toir.

Don lá amáin iread táinís an dá cóirir irtead. Do bí dóeam an Oileáin de gac ní ada ; agus do bí rangear

agus greamm agus caiteam aimpire inna dá tíg aige muinntir an baile go léir. N'feadair an noubairtar oiread amhrán gaeódealaic ar don dá pórad riam leir an dá pórad ro. Níor rtao gút go h-eadartha lár-na-máiread inna dá tíg ac go noubairt cailín tráigle ceann nó dó ar Déarla. Do bí aair a céile ag rinne ar bóro agus dob' éigean gallúnac a cup pé'n mbóro do mar do bí curó maic ag rinne noimír air. Rinneoir iongantaic dob' ead é ; ac do bí bpaon caite aige agus níor mór an géditreadil a bí déanta aige an t-am gur bainead dá donnaib é ac má 'reao do gaib pé a buinn ar an úrlár agus do ériochnuig an rter com deap agus do connac riam é.

Ir nór inna blarcao riam agus fór é pé ruo a cuireann curó aca ar bun go mbionn an curó eile go léir d'iarraid an ruo céadna do déanam. Bliam do pórrad a mbeao ann agus reaoit mbliana 'n-a diair rin ná pórrad aenne ann.

Ag tagairt do'n bliam reo ar riubal agam acaim—mar nár fan cailín ná buacail san pórad ann para raió an inro amuic.

Tar éir mo turuir dom péin ceann de rna h-oidceannta, agus imut maic de'n oidce caite, cé bpaicrimn irtig riam ná Diarmair na gaoite agus do bí ruaim aige 'n-a gút má bí riam agus é ag déanam leibéil do'n mbeirt aorta cad é an ciotaige déanrad pé dóib a beit bliam eile san cabair ná congnam, " agus b'féidir dá bliam," ar reirean. " Agus tá tuairpe agam-ra cuib ó'n gcailín ir fearr do bpir an t-apán riam, agus ir fearr agus ir breagta ar gac cuma."

Níor leigeadair an rceal ar lár tar éir mire do tuit irteac agus do comeadóat ar riubal i bpad é nó go raió gac ruine do bí irtig páirta slan, aócarpá ; cé go raió rcpúdu eile le beit fór ar an rceal, mar ná raió an comairle go léir láitread. Pé aca ran é do buail Diar-

maíto amac agus ní b'ripréad fé uó fíatú fé n-a óra. Dar leir go raib an péala ar an ngó.

Mo b'riofúr Máire do bí i Meirice agus tagaite abailte agus pórtá tar n-air, do éualaró rí go raib D'iammar, réic, 'ar t'ig-ne agus cleammar ar bun aige ann agus do gluaip rí féacaint aró' fíor é. Do n-innreád oí mar bí, ac ba beas uirtí an rcéal agus do b'reac rí amac do'n mbeirt aorta cao é an oibhlogáto a leanrao an té ná pórraó duine beal-dorair ac a ceanglocaó le t'ream eile bí i b'rao ó baile agus ná beaó cabair ná congnaí le fagáil uaca lá an gáótar.

Do bí cailín maíó veig-eolair beartaite aici féin go raib a muinntir ar an mbaile cun cabair a tabairt dúinn an uair ba gáó é agus do érom rí ar beir ag léiríú mar reo dúinn, fé mar beaó bean ag léigear na liodán, nó supóem rí com min le cat rinn, tré n-a céile.

An céao fear do bí pórtá aici féin do bí leanúnacá mór ar an t'reib rín aici do fíor agus ingean b'riteár do tob' eao an cailín reo bí beartaite aici dúinn-ne go raib an molaó go léir aici uirtí agus níor molaó fallra aici é. B'riofúr do'n Rí, atá ar an m'blarcao anoir, i ac ná raib an teideal rí aige an uair rín ná i b'rao 'n-a óiaró. Tá mo b'riofúr Máire, a vein an cleammar, curta ó mí na Noílas 1923 agus i i n-aoir a ceirpe fíóto an uair rín. Sup i b'flaitir Dé o'd h-anam.

Seactain ó'n lá ran do bí beirt agáinn pórtá—Tomár Ó C'riom'tain agus Máire Ní Catáin—ra t'reactain veirinn-eac o'Inro, 1878. Níor lá go t'í é ar an m'buaitín. Bí ceirpe t'is ann agus bí tamall inr gac t'is aca go raib an lá mall go maíó. Do bí an t'rráto-baile lán de óaoine mar do bí a lán de pórtáí eile ann. Do bí cúig beir-leaóóirí ann, fear inr gac t'is ag meallao t'reama cúise féin agus bí fear eile aca ná raib i n-aon t'is ac i gcorp

na rradroé agus níorb' é an fear ba meara aca bí díolta é mar ba larmuic do bí an pluag.

B'éigean dúinn rcarúint leir an mBuailtín sa deire inran am ba mó go raib gheann ann ; ac ó ba fuo go raib an fairrige mór romáinn-ne agus cuir maic againn le tabairt irteac b'éigean dúinn gluaireac.

Do lean móran ó'n áit amuic rinn irteac—daoine muinnteara. Do bí amráin flúirreac, agus rinne ar riubal agus sac uile gheann, fuigleac díge agus bío go h-eatara amáireac. Do bailib muinntir na tíora leo.

Dubairt daoine go raib cúis bliana déas poime rin ó fóir oiread don bliain amáin. Do bí obair agus gnó ar riubal an cuir eile de'n mbliain. Bliain mór éir doob' ead i. Ní raib maicpéil ná gleamaig ar riubal ac iarc do bí 'á marbú inra lá le báio móra agus raighe inr sac báio aca agus feirmeoirí na tuaithe 'á gceannac uata.

Do binn-re ag cleacac na rcoile sac tráic go mbíod a leicéir le ragáil againn nó go rabar oet mbliana déas. Ní raib mór-gnó sa baile díom ar fear an ádair rin mar do bí díteair liom sa tíg agus é pórt. Caillead a bean ran agus o'fan beirt garrán 'n-a diaid. Do gaib mo mátair leo nó go rabadar cun reata. Do cuair an díteair go Meirice.

B'éigean dom-ra, annran, an rcoil a tréigean mar ní raib aenne eile inra tíg ac m'atair. Trí bliana mar rin do díor ó rcoil an uair a pórar. Bliain ir fice o'aoir do díor. Ní mór de cúram an traogail do bí oim go dtí ran ac fuig ré oim ó'n lá ran amac. Táinig atarú an uair rin ar sac ní a bain liom. Ir mór an fuo pórad i raogal duine. Atfuigean a meon agus a cuircint i tead a lán fuadai agus tar sac ní eile cuireann ré raodar cun an traogail air. A noubairt riú, do ceapainn-re gur é Neam do bíod an beata ag teac cúgam poime rin.

Do luigear irteac go dian cun gnóta. B'eo go dtí an tráig me cun learaite a déanam cun breir prátaí a cuir

do mhaca. B'íod cúpla bó a'gáinn. Ar ghealach an lae—
caiteamh díom anuas, gan luidh ac t'ráir, raca cun feam-
naisge bailiú a'gam, me amac go muneál ra b'fairsge ; i
cun ar b'arra na h-aillle annan, i t'arrac, i leatad ; gan
té ná riucire ac bainne, arán ip iarc. Ba com-luat inra
tráig me nó inra cnoc, real eile cun fairsge, real a'g
marbú róinte, real i mbád mór raigne. A am féin ar
gac gno aca ro. Do bí na róinte cúntúrtac go maic.
B'íod na daoine a'g ríe le n-a céile go dtí iad am áiríte
de'n bliain ; lá an t'arrac móir i b'poll na b'aire ; gan
ra poll ran ac ríi tuine ar faobair o'iarrair r'náir do
b'eanamh ann ; i rcoilteán mara o'iarrair róinte móra do
marbú ipcig a'gur iad a t'abairt amac t'píe an rcoilt rin.
Ba d'obair, lá, gurá ann do beaó veire mo r'ao'gail, fé mar
innreap céana, nuair a bí m'úncail 'á bád' a'gur an téad
b'irte air.

O pórap do b'inn ar mo díceall mar rin o'iarrair
rolácar cun an tige a'gur o'iarrair mo curo de gac ní
b'íod a'g imeact a beic a'gam. Bí m'atair i b'rad 'n-a
congnaí maic dom amuic ip ipcig.

Do r'oluigeaó veicniúr clainne dúinn ac níor lean an
rae iad ran, go b'róiríe Dia opainn ! An céad tuine riamh
a bairteaó dom bí ré a r'eaet nó a hoet de blianaib nuair
a tuit ré le faille a'gur marbui'geaó é. Ar ran amac níor
tápúla tuine opainn ná oinn. O'imig beirt leir an
mbuicínig a'gur ní raib galar o'á o'cagaó ná beiread tuine
éigin uaim. Bád Domnall o'iarrair an bean-uapal a
t'abairt r'lán leir ar an o'craig b'áin. Do bí buacail b'ea'g
eile a'gam, a'g t'arrac cúgam. Ní ró fáda bí an t-am gur
t'ogaó uaim é.

Do góill buairt na neite rin go léir ar an m'atair boiet
a'gur t'ogaó uaim i. Ní raabair dall ar fáo go dtí ran.
Náir dallaró Dia rin. Bí naoríneán bea'g 'n-a o'iaró—ac
go raib cailín bea'g fártá ruar a t'ug aipe oí—ní raib rí
ac fártá ruar ran am gur g'laodaó uiréi com maic leo.

An cailín a tóg í rin do pór rí ra Dún Mór. Caillead í rin, leir, agus o'fás reirear leantó 'n-a diaró. Buacail amháin atá fanta faram annro ra baile. Buacail eile i Meirice. Sin é críó o'imis ar mo clainn-re. Beannad Dé leo—a bfuil ran uaisí aca—agus leir an mnáoi boict gur bhrí a mífneac o'a ndearcaib.

XVII

AN OBAIR AGUS AN SEACRÁN

Saighneóireacht, " corraí na Sceals," báir agus naomóga agus ártaiḡe umair, tuar ag díol éirce go Caḡair Saibín, " Come along, Blashket man ! " tuar eile go Dairḡhe o'iairriú báir.

Inran am ro do bí reacht mbáir raiḡne i nDúncáoin agus dá báir breagḡa móra inra ḡlarcaos agus cé go raib an treib amuic agus an tream irḡis lán-ḡairro o'á céile i nḡaol agus i ḡcleamnar do bíoir i n-eairriao le n-a céile de fíor timcheall an éirce.

Do bí na báir go léir, irḡis agus amuic, i n-Inir Tuairceart, lá. Do bí iarc ag ráitíocht go flúirreac ann. Sé an dlí bí roir luēt na mbáir : cor ar cor do beir aḡe ḡac dá báir i ḡcomnairde ar a ḡceart. Do caitead dá báir i ḡcomnairde a beir ceangailte ar an raiḡne ḡac uair a cuirfi amac é, báir 'á cur agus báir eile 'á coimead ar an nḡaimnréar. Má bíod iarc ra líon bíod ré mall 'á cur 'on báir agus tuḡad an t-iarc agus an caoirde an raiḡne ar an ḡcloic.

Do cuireamair an cor ar an iarc agus cé go raib an caoirde ag dul le buile do ḡein an dá báir ḡaimn beartaireacht corḡ tapair rin go raib an líon ó baogal rair raib don teacht aḡe ar an ḡcloic agus oiréao éirce ann agus a líon ceann de rna báir. Níor fás ran rmius aḡe tream Dúncáoin agus do baḡair an captaen a bí ar ar mbáir-ne orḡa a ḡcor a cur nó go ḡcuirreao ré féin ḡan moill é an

uair do bheo an raiſne méir. Níor táirce ná bheo an tarna cor aſe báo an Oileáin do cuir báo ó Únécáoin a raiſne féin amac aſur ní ró fáda do bí fé amuic an t-am ſo raió rruic na taoirde 'á ſcur ar an ſcloic ; ſéaráin aſur rtoacán fé n-a mbíáſaio aſur taoirde láirir rabadra ann.

Ní ró fáda ſur rcaoil an báo a bí ceangailte airte uairte í aſur ar ſo brát léi féin aſur an raiſne trío an mbealach ó tuair. Níor lean don báo eile de báio Únécáoin í mar ní leirſeáó eagla dóib é, mar nárb don dóicín an bealach céadna inran am ran.

“ Mo corp aſur m'anam ! ” arfa carraen ár mbáio-ne, “ ſo bfuil báo a' Cóma cailite, aſur cuiríó na maidí i bfeairar,” ar reiréan, le báo an Oileáin, “ ſo raſam aſ dóiricint uiréi.”

Do dmeadar ran ſo tapair aſur b'eo leir an dá báo aſainn trío an mbealach ó tuair aſur é aſ réabao inra rpréir le tarrac. Ní raió an dá báo aſainn dá nóimic aſ ſabáil trío aſur ar dúl i rabadra an báio eile dúinn ní raió rí báirte—acrim a raió ann. Do bí rí lán de'n bfeairſe aſur iao t'iarrairó i raorao ó rúncáil 'á taircaó.

Do bí an raiſne inra bfeairſe fóir mar ná h-iomécroáo an báo é. Dubairt ár ſcarraen-ne linn-ne an raiſne a tabairt irteac 'nár mbáó féin nó ſo mbeao an báo eile taircairte aſur í cur innti annran. Sin mar bí. Cuiréao innti é an uair a bí rí tirm.

Do bí lán báio t'iarc inra dá báo aſainn-ne. Dob' éiréant dúinn-ne téao a cur ar báo Únécáoin aſur an dá báo aſainn 'á tarrac trío an mbealach ó dear mar ar ſaib rí ó tuair. Do tiomain aſur do tiomáin ár ſcarraen-ne muinntir Únécáoin i tcaob an báio a leiréant uata aſur tug fé an tiomáint céadna do'n báo a raor fé do cuir raiſne amac.

Ré lá riamh do ruit don traoctar mór oibre liom do d'éanam níor mór sur ruit ré riamh liom as baint móna, go mór mór an fáir do mair an file asur é ábalta ar dul cun cnuic. Do bí ré ruarac criona go leor asur é as dothaireadct na bó tuihe ann.

Asur me i dtorac mo shreire, lá, ar an ttaob tear de'n Oileán, shian asur tear asur doibhear ann, tamall bainte asam—asur níor mór é—an t-am sur cuala an suí ar an ttaob tuar díom. I r mairt d'aithneigear i asur go mairtíó Dia dom é ! ní raib mór-lois asam ar an té do bí ann ; asur níor le sháin air é ac mar cuiread ré díomáoin gac lá me.

“Óera, rtao tamall, tá an lá fáda,” arsan file asur é an uair ro ó'n ttaob dothaidíó de'n shnoc an uair do brait ré mire.

“A' b'piceann tú na cloca úo tear?” ar reirean. “Sin iad na ‘Sceallaga.’ Tug m'atair-re lá cata ionnta ran.”

“Conur a tuit ran amac?” arsa mire ; ac má bíor ain-eolaraí le linn na ceirte do cup dom ní raðar mar rin 'n-a d'aidíó rin, mar náir mór an t-inníom a bí ar an b'file san ran d'innrint dom asur a bolg anáirde le shéim aige.

“Corraí i r ainm do r na gearraicis a bíonn as rna gannéio asur an uair a bío ríao aibíó i r ríall iao go léir asur i r ar an gcloic i r luíga aca ran a beireann na gannéio ar fáo asur níl don raðarc ac a mbíonn de rna h-éin óga ann. Bíó bád asur dáréas fear innte as fáire na cloice, i amuic ó'n maigirctir talman asur iao díolta go mairt.

“Inran am ran do feol bád mór ó Dúncáoin inran oirde asur hoctar fear a bí innti asur m'atair-re oirca, asur níor rtaoðar nó sur baineaðar amac an cloic ar géalao an lae. Do p'reaðar anáirde asur do éromaðar ar beir as bailiú go dtí an bád go ciug ; asur níor beacair dóib a n-ualaí a bailiú mar do bí gac éan ós aca ran com t'rom le gé reamhar.

“ Annran do cúip an captaen rtop leo agus duabairt go raib an báro lán a dóctam agus teact irteac ‘on báro go mberoir ag ciorrú na rli abailte. Do dmeadarí ran gan moill agus dob’ eo leo ag págáilt na cloicé agus a mbáro móir lán de faill aca agus rcóp ortá cun bócairí abailte.

“ Agus iad ag carat de dhruim pointe de’n cloic cun rcaoilteac amac fé’n mbás, cat a beac ‘n-a scomne ná an fairteacán báro agus n’feacadar féin a céile go dtí ran.

“ Ropann an fairteacán irteac ‘n-a scliatán láitireac agus deirto leo iad-ran do caiteam irteac ‘n-a mbáro féin gan moill agus ná raorfaó ran iad mar go sclaiftoir féin agus a mbáro dul leo, tógta ; agus mara raíad an riollán fé n-a muineál náir ceart dóib gearán.

“ Ac ní raib fearaib Dúncáoin ag caiteam na n-éan irteac cúca agus ó’n uair ná rabadar do piteab fear ó’n dhairteacán irteac ar bóro innti agus do ceangail ré téac ‘na torac agus do éromadar ar beir ‘á tarrac go tuig agus go láirir roir báro, fearaib agus éanlaite cun iad a tabairt i dtír.

“ Timceall ceatramá míle bí an gníom ran ar bun ran am gur piteab fear i mbáro na n-éan ‘n-a fearam agus tug an tuag do’n dtéir do bí ar fhuimne a báro féin cun toraig agus do cúip ran an fairteacán cun buile peirge. Do caradar tar n-aif ar báro na n-éan agus dob’ eo innti irteac curo aca agus b’eo ag tuaraint a céile iad le maróí agus tuagte agus sac gléireanna eile do bí le págáil ra báro nó gur baimeadar fuil mairt ar a céile.

“ Do bpir báro na n-éan an cat ortá, cé gur dáréas i n-ágaró hoctairí a bí ann. Do cúip an t-octar ó Dúncáoin an cpiú eile gan a beir ábalta ar géas ná ar cor leo a corpiúge. Do piteadar innti irteac agus do lionadar na poill irna h-ábair agus do cairrigeadar tamall amac inra bás iad cun iad a rcaoilteac leir an muir, roir corp agus báro, cun go mbeac deire leo.

“ Do bí mac baimeirge inra báro fairte náir tós cor ná

Láir leir cun a dtroir. 'Sé an náire díb mire do rcaoilteáó cun báir náir cuir don cur 'rteac oirib,' ar reiréan.

"Dubairt captaen an báir eile leir: 'Óa gcuirfai an reol fé'n mbáó duic an dóig leat a' mbainfá do talam féin amac fé'n reol?' Dubairt ré go mbainfeáó. 'Do cuairé beirt irteac innití ašur do cuireadur an reol i bpeapar do ašur do tús ašair ar a talam féin léi. 'Do baim báó Dúncáoin a calac féin amac goirctite, gearrta, laicite ašur an báó lán do corraí rille aca, ašur san iad irtig leo féin.

"Ašur," arpa mire leir an bfile, "a' bfuil don cúntar ašat ar báó Uib Rácaig?"

"Tá, an fear gur cuireáó an reol anáirde do do baim ré an talam amac. 'Bí beirt marb ašur cuireáó an cúir eile 'on óirpóéal. 'Do cuairé an treilg cun fuairé ó řin ašur ní raib fairé ar an gcloic ó řin ná nil don duine 'a n-ite řúó, cuige, inra lá atá inoiu ann," arpan file.

Iř breag bog do cuir ré an méir řin cainte de san duáó, san deabáó. Annpán aubairt, "B'féirir go mb'fearra dúinn porac beag eile do baint; iř gearr go mberó ré i n-aimřir óinnéir," ašur ppeab 'n-a fearam ašur buail uaim ruar.

Ar ppeabáó im' fearam dom féin 'n-a díair, nuair a connac mar a raib an řrian do bíor mí-éadófac go maic— an cúir doob' fearr de'n lá meilte ašur fór san trí ualac an arail de móin bainte ašam. Ca'il an raócar mór do bí ašam le déanam ašur me aš gluaireáóó ó'n dtig ar maroin? Maótnam eile do řit im' aigne: an amlaró a bíor féin ceapaité aš an bfile cun mo cúir aimřire a cur amú ořm reácar don duine eile do bí řan oileán; mar ná řeicinn aš déanam mór-řnát ar denne eile é ac ořm féin amáin. 'Ó'atřuiř na řmaointe ana-mór me inra trli gur ceapar dom féin, an éáó uair eile a tíocfaó ré trearna ořm ná labarřainn řocal leir ašur annpan go

gcaitpheadó pé imeadó uaim. Ac maótnam tob' ead é náir deimear a cóimlíonadó agus ir maic liom ran.

San am ran de'n t-raoşal ní raib don naomós annro, ná don fearar a bí as oiriúint di, ac báro móra go mbíod hoctar fear 'á leanúint do fíor. Saighe móir troom inr gac báro aca, cloca ceangailte o'á bonn do déanfaó é fúncáil agus cuirce ar an otéio uáctairi cun an t-uáctar a coimeadó ar barra. Bíod báro beaga leir ann a bíod age daoine críona agus age ríatairi óga as iarcad toparite, agus bíodir lán de'n t-raşar rin éirc go minic.

Dubairt duine lá éigin go raib beirt ó'n oileán a cuair ar an donac 'on Daingean agus ar beir ar meirce dóib gur ceannuigeadar naomós ó duine éigin. Ní fada go bfeacaíar as teadó i agus do deimead ionşantar an domáin di. Do érom na mná, guró' iad a bfearaib a bí innti, ar ologón go fada, bog, binn an uair a connacadar an éleiteós báro go rabadar innti. Ac do gair beirt de buacailli óga cúca agus ar ríad leo—"Déra, ná cailliró bur gciall; ná déanfaí beirt agáinn-ne an şnó com maic dóib má báitíar péin iad!"

Níor mallaíctai go uti mar fuair an beirt buacailli ó'n mbeirt ban oclánac, mar do ceapadar gur le neam-éruas dóib do bíodar. Níorb' fada ó'n mbeirt ban do bíor péin ran am gceatna agus ir maic an gáire do deimear pé cómpadó na mbuacailli. Nac ullam a bíodar láitpeac cun gabáil leir an mbeirt ban dubríonac com luac agus a bead an beirt a bí aca rcarca leo!

Cúpla lá n-a díad rin tugar turur cun cnuic as crial ar ualac móna agus cad a cípinn ná an naomós péin' bun ríor agus i lán de ruadai éigin irtiş innti agus é 'á caiteam i bfairrge, dar liom. Ac do comáinear liom agus tugar an t-ualac móna liom. Níorb' i naomós na beirte bí ann mar bí pí rin ar calac an oileáin.

O'fan an rceal mar rin go tráctóna nó gur buail an

naomhós an Job anvear, ceathrar fear inni, agus do bualadh ar fuar ar éalac an Oileáin i agus éomadh ar beir as lops lóirtín. Do bí beagán bí agus annlain aca i mála bán. Fuair eadh ar tís lóirtín. Ó Daingean Uí Cúire doob ead iad agus aithe maic oirca, dar nóbis.

Ir i tís Páir Séamair do rathadh agus do bí a gcuid bí féin aca agus gan le tabairt aca ac reachtain gac tuir mar do bíod oirca dul abail leir an reilg. Potai cun beirte ar gleamais na neite úo a connac-ra 'a caiteam 'on fairge. Do bí muinntir an bharcaero ran am ran com dail ar an rathar ran fearair iarcas le cléirig bainne. Níor pó fada de'n mbliain go raib ceitre naomhós o'n nDaingean as iarcac gliomac ra bharcaero ar an róir ro rli.

Tug muinntir an Daingin luac na gcéadta púnt de gleamais ó cóirca an Oileáin tiar rara raib don cup amac agaimn féin ar don reilling a baint arca. Do bíod púnt an doradon oirca agus, ruo eile doob' fearr ná ran, níor deacair an doradon o'fagáil.

Sa am gur cuair na daoine amac oirca do cup an beir reo go raib an naomhós ceannaithe aca potai inni. Tógadh irteac rlataire eile. Tugadh ran bliain as iarcac gan don ceann eile o'n áit reo ac i, agus deimeadh púnt. Sa mbliain a bí cuagaimn doob' eo le gac criú le céile as poláir naomhós agus níor bí fuirir iad o'fagáil mar ná raib 'a n'éanam ac beagán. Do bí ó n-a hoct go deic de púntaib ar gac ceann nua aca.

Doob' eo liom féin as poláir com maic le duine eile agus Páir Séamair i n-éineact liom. Tugamair fear maic eile linn. Do buail an naomhós liom-ra go ronaordead, déanta nua, age fear muinntearóa dom agus tugamair linn i ar hoct púnt. D'éigean dúinn imeact arir as poláir rlat cun na bpotai a déanam agus do lean fuirre maic rinn an t-am go rabadh as iarcac agaimn. Do bheacamair an raorúir leo agus an aimpir bheag, agus do bí deic bpúnt

aas an bpeap aasainn tap éir díol ar an naomhóis. Daoine inra Daingean a bíod 'á gceannac an uair rin asur a tuille aasainn a cuipead amac 'ár dtómar féin iad. Seilg deap dob' ead iad mar do bí an meat dulta ar an iarcac raigne ran am ran.

San am go raib doapao de naomhóga as iarcac gliomac ran oileán ro ba clor do bream i Saranna é asur do cuir cualaect aca báo umair as ppiotáilt ar an áic—rin báo nó ártac go mbionn rli as an bfairrge beic irteac asur amac i gcuro d'á cabail cun na gleamaig a coimead 'n-a mbeatairó ann.

Do bíor féin asur paio Séamair tugta go maic dóm mod, déanac. Do bíod beic reillinge an doapao 'á tabairt oirta tamall maic de'n bliam asur nuair a téigtoir cun ticeaect do bíod reilling an ceann aca 'á tabairt oirta. Do lean mar rin cúpla bliam nó trí asur do feol cualaect eile i Saranna báo eile go dtí an Ularcaoth asur reilling bpeire inra doapao le fagáil uata. Dob' é an fear nua an fear, dar ndóig, mór mór nuair a tug ré an bpeir leir. Do cuair leat na naomhós go dtí sac treib aca d'fonn iad a coimead as gluaireact.

Do bí gleamaig le fagáil go flúirpeac ran am úo. Níor mór na blianta bí caitte ran am sur glaoiró báo ó'n bframne asur reilling ar sac bpeac i rit na bliana le tabairt uata aca. Sin mar bíodap as gluaireact nó go raib an cúigiú cualaect as réitead na h-adairce ar córta an Ularcaeth as polátar gliomac.

Caiteamair beagán blianta mar rin asur san don ceal reillinge ar na h-iarcairi asur an báo as teact go bun an tige cuasainn asur an t-ór buirde ar bóro cun díol ar an reilg, d'á tpoime mar bead ré.

Le linn na gcúmplaect ran do beic as cup na mbáo úo cuasainn iread bí tophú ar an scamnt ar fuair na héipeann ar Rialtar Dúteair d'fagáil, nó lóm Rúil mar tugtar air i oteangain éigin eile. Ir minic adubairt féin leir na

h-iarcairí go raibh lóm Rúil tagaíte i san fíor do níuinnitir na héireann agus sup ra b'larcao a bí toirnaíte aici com fada agus bí ór buíde Sáranna agus na f'raimne as teacht as ceannaic ár gcuid éiric go bun an tige cuíaimn agus rínn beas beann ar aenne.

Níl don fíor cao t'fás na longa úto t'ór agus t'airgeat ar córta Ciarráige inran am úto agus ceannaicóirí eile inra cuio eile de'n bliain as ceannaic maipicéal agus longa gail aca 'a tiomáint úr inr gac áit. Do buail cúis nó pé de céadtaib maipicéal bealtaine liom péim oiróce inra Máirta agus tugamaip go tóti cé an 'Daingín iad. Fuair eamair ceitíre púint an céad oiré.

An fáto a bí na longa ran as teacht ar an gcóirta ní raib ceal púint ar don duine boct ann. Do bí na gleamaig gac raorúr le fagáil. Do bíto iarc méirneála le fagáil inran oiróce tamall de gac bliain agus do deimimír ana-lám oiré mar do bí na báto móra agus na fearairti i b'rao agaimn tar éir na raigní do teip.

Do bí bliain aca ran sup deimeamair ana-lám ar iarcac na h-oiróce agus an uair do bí pé learaíte agaimn—cnocáin maíte de—ní raib don glaodac i n'Daingean Uí Cúire air. Do gail tuairic trío an tóir go raib ana-ceannairdeact ar iarc i gCatair Uib Rátaig mar go raib iarc teapc ann. Annran bí criú an báto agaimn-ne as r'porairdeact ar a céile supb' oic an t'ream rínn ná líonfao irteac ar mbao de, na reolta tabairt di agus i r'caoileat t'earna ó deap trí 'Dag an 'Daingín agus supb ann ba giorra do deimír as díol ar gcuid éiric.

Ar maidin Dé Luain do bí cuíaimn do líonamair irteac an "Collac Dub" de maipicéil buíde, iarc ná raib móir ná garb. Do bí cóir ó deap agaimn, lán na reolta de gaoit adtuair, nó sup r'poiceamair tig an t'roluir atá i mbéal cuam 'Dairíre agus ar ran nó sup r'poiceamair ruar Catair Saróbin.

An fhoicéirínt cé na Catraic dúinn do bí a lán as teacht ré ar n-óin. Do thairtuig uainn tuairisc do cuir an raib don ceannatóirí éiric inran áit agus do bí freagra le fásáil go raib ; agus do bí cur aca ar an bfuot. Do éom fear aca ar beir as ceannaic an éiric ac ba beas é a tairiscint de bheir ar mar ceapamair. Do fáb fear eile an tirlip anuar agus do cuir mile fáilte romáinn, goa agus imeact an duine uapail air. Tus ré amac ar an mbáto rinn agus tus deoc dúinn agus do ceannuig a raib o'iarc ra báto ar coróin an céad, agus tus leir cun lóirtín go tig a atar rinn i gceart-lár na Catraic. Do caiteamair biad ann agus annran do cuireamair ar lámh an t-iarc go dtí an bfeair a ceannuig é agus an uair a bíomaíre réir le céile agus rinn díolta aige, tus ré deoc agus deoc eile dúinn agus ní tógfaid ré faic uainn.

Do baineamaíre tig an órta amac ariort agus do cuireamaíre i gcead fíor an tige an mbead aca agáinn gead a tabairt fé'n rráto. Dubairt ré go raib bheir agus uair a' éluig agus suib' 'in é ar n-ótam. U'eo le triúr agáinn i n-émeact, mar do bí an cur eile 'gáinn do bí ra báto reot-dorta agus níor thairtuig tuirpóireact uata. Do cuamaíre irteac i riopa breas olacáin agus o'féacamaíre timceall ann. I gceann tamail do buaileamaíre amac agus do bíomaíre as riubal na rrátoe ríor, ruar dúinn féin. An uair ba mictio do fad n-óime beir as dul mar ar ceart dóib é do capamaíre ar tig an lóirtín agus timceall leatrlí go dtí é ar cúinne rrátoe do buail triúr ban linn, an triúr ban dob' acmánnige, ba breire agus ba breasáca veitb agus déanam o'á breacaid triúr agáinn riam.

Do bí duine agáinn go raib a ceann liat, agus níor le n-oir e, agus do labair na mná leir. Béarla cruaid do cuireadar air ar dtúir agus do bí beasán de Béarla bhirte as an bfeair liat ac ní tuigfead ar fónam don cur de. An fear eile bí oráinn ní tuigfead ran Béarla, bhirte ná rlan. Do bí an bean fionna-ruad, do bí as cainnt

glan ré troigste, rcot ghuaise uircti agus i go pábaí. Bean éirí doob' ead i agus tús rí tuairim aicne gur de'n céirto céadna rinn-ne agus bí rí as brúgao muinntearbair oraimn. Ní ró fáda gur euala :

“ Come along, Blashket man, won't 'ou have a dhrink ?”
as an mnaoi 'á páo leir an bfeair liat.

“ I dóint nait, Meám,” arsan fear liat boct, mar nár tús an rcéal ra lán-éruinn, agus de geit do car pé cún teicte agus le linn caraó do cuir rí crúca i ndrom a berr agus tús léi ó mullaí talamh an píora ran. Do lean an bean ruad go béal doirair tige an lóirtín rinn cún orom a beirte tabairt do'n bfeair liat, agus bí luar anáile ar beirte asainn-ne o'iarraio coimead ruar leir an rciúirto riubail a bí pé ar nouine as imeact uaithe.

Do dooluigeamair go maít an oirde rin agus an uair a bí folur an lae asainn, agus ar gcuro bíó caicte, do buaileamair amac. Do bí an fear liat san don berr agus do ceannuis pé berr nua agus do ceannuis orom nua do'n gceann rtracaithe. Do bí gac nouine as ceannac ruadai ruaitinreaca ar ruar na Catrac inra trli nár tús don ouine de criú an báro leat-pingne go oti an Olarcao o'fíaca na maipceíéal mbeas. An uair a bí ar nsiúir-leirí go léir bailite le céile b'eo linn as baint an baile amac.

Nuair a buaileamair an baile b'éigean doinn cur ríor ar gac don rcéal doib ; agus, mar ir gnat riam, do bí fear toirmirc 'nár mearc agus níor mói do rcéal na beirte carpac anuar. Do cuir pé croiceann ar an rcéal doib agus ní mói ná gur cairris pé ruat roir an bfeair liat agus a bean, agus ní rlan a cuaró an cuir eile asainn ac oircao. Pé ruo a beao ar earraí i nUib Rátac ar ruo amac ní raib mói-ponn ar rhd an oileáin go ceann i b'ao na fearaib a leigeant as oíol don ní ann. Ir mói an toirmearc a bemeann cainnt oíomaoín uaireannta.

Tamall fada 'n-a díaró rin ipiadh tugamaí an céad turpur eile go h-Uib Rátao. Oíche roirime táinig agus maidéan lár-na-máiread do bí ceann de rna báro móra fuadaíte cun riubail. B'í báro a bí imíte ná ar mbáro-ne. B'eo liútar-éatar ar fuaro an baile. Ba mór an díobáil dúinn é mar ba báro breag nua fóir í ; agus am de gac bliain go mbíod reilg maic agaimn 'a déanam léi. Bí pí imíte san tuairire uainn.

Lá de rna laete do bí mo turpur féin ar Daingean Uí Cúire. Lá Satairn doob' ead é. An uair rin bíod báro rtróimréarta tar lear ag lons maireceal bealtaine ar fuaro an córta ro agus bíod ar fad rtaoite inrna cuanta ó Satairn go luan. Do bíodar i gcuan an Daingin an lá ran.

Ar dul ipiadh i dtig dom readh cuala buadail ar ceann aca 'a fadó le fear an tige go bfuair báro aca, ar maidin an lae rin, báro breag raice timdeall na Scealg agus san maire ná mádail uiréi agus gur cuireadh ipiadh ar cé na Coire í i nDairbhre, fé cúram an trasaire a bí ran oileán, cun í cúir i dtreo an treama gur leo í.

"B'féidir," arfa fear an triopa liom-ra, "gurá' í rin búir mbáro-ne."

"B'féidir é," arfa mire leir. Tugamaí comarctai do'n bfeair ós agus tug pé rin comarctai dúinn ar an mbáro, agus deimeamar amad gurá' i an "Collac Dub" a bí ann.

Dubairt le fear an tige an deod doob' feara a bí ipiag a cúir amad go dtí an rtróimréir rin a tug an rceal maic cuam. Ir anlaio a cúir an rtróimréir rcearta gáire ar. "Ní poláir nac é an fear go bfuil a bároin imíte leir an muir a tabairadh deod dúinn-ne go bfuil ar mbáro agaimn, agus ruo tuillte agaimn tar éir na reactaine. Téigeadh an deod ro oim-ra," ar reirean ; agus ní beadh pé páirta le n-a malairt.

Huair a buairear amad do buail fear ó Dúndaoim liom agus a capall gabta aige cun dul abailte agus fuairfear

marcaíodéad tó Dúncáoin uairé, me féin agus na siúiléirí do bí bailíte agam sa baile móir. Ba maíe uairé rin agus ba móir é mo bairéadair air. D'fhanar an oirde rin 'n-a teannta i nDúncáoin agus ar maroin an Domhnaig bí báro an oileáin amuic cun aipinn. Mo doig ! nuair a éaladar go raib an báro eile rábáilte ar an ngóilin eall i nDairibhe do bí átar agus iongantair orca.

Ar maroin Dé luam do gluaireamair leir an mbáro eile ó dear noctar agaimn innti cun go mbead ceatpar inr gac báro ag teadct. Ar ffoicérimt na h-áite tear dúinn do baineamair amac cé na Coire atá i nOileán Dairibhe agus do bí an báro ann go plán romainn. Táinig fear leir an Rí eugaimn, duine de luét fairé an eam, agus do cuir ceirt oraimn ar linn-ne i. Dubhamair leir sup linn agus d'faiarpuigeamair de an raib pí péro agaimn cun bheic linn ; má bí go mbuailpimír eugaimn i ó bí an tráctóna bhead agaimn cun gabáil ó eairé ; go raib an eabair lag agaimn cun an dá báro móra a bheic linn dá mbead don gairbdean ar an bfairrige 'ár gcomne. Dubairt pé linn naé aige féin a bí don terdeal ar an mbáro ac go raib 'á haodaireadct ; sup é ragarit paróirte an oileáin sup caitead ruar air i, agus go gcaitpimír é rin 'feircint.

Ní raib an Sagarit Paróirte sa baile euge agus toiré sup mar rin do bí an rcéal b'éigean dúinn lóirctín a cógaint i gCatair Sairóbin an oirde rin. An tig céatona go rabamair poimír rin ann do baineamair amac. Do cuir beirt aorta an tige fáilte romainn. Barra na cluairé baint diom, ó laraó poillre, náir móir an trpároedíreadct a deineamair inra Catair an oirde rin.

An uair fáirceamair ruar rinn féin ar maroin ir é an deoc an céad ruo a eairé ar ár gcoirde ; an bairé 'n-a bairé agus rinn ag cógaint gac ní com bhead, com bog agus sup ag calac an bharcaero a beimír.

"Buir n-anam agus buir gcorp !" arann captaen.

“ A’ bfuil don imníom oíais ac mar rin? Catáin a beir
 dá rúmpa báro ar éalac an Oileáin ašais? ”

Feap an toirniro do fneasair é san amhar asur dubairt :
 “ Lá o’ár raogal iread é asur ár lá veirneannac mra
 Catáin reo b’féroir,” ar reirnean.

Do bí an fírinne aige mar nár éuair denne o’á raib
 ann an lá ran ’on Catáin riam ó fin.

Nuair a éanamair go Dairbre ir amlaib a bí an ragar
 as feiteam linn-ne i n-ionad rinn-ne beir as feiteam leir
 an ragar. Do veannuigeamair o’á céile asur ceirtis pé i
 otaob an báro rinn asur annran eug dúinn i le breir abail.

Ní beimir rára gluairead annran san tis na tige
 baint amac go n-ólramir deoc an dorair, ac b’fiú é an
 deoc rada leatánac. Feap na scior pé ndeara ar
 otair é ac tairris feap eile deoc ’n-a diaib, asur feap
 eile asur feap eile, asur pé a fáid ar a giorrad é sur
 fanamair ann go h-oróce.

Do bí Dás an Daingín oíainn a cur dinn asur rinn ró
 las do’n dá báro móra pé dun córac do beir ašainn asur ni
 raib rí rin ann. Feap a bí abalta ar a gnó a déanam
 asur beir ná raib. Fé veir do toirigeamair fuiread go
 mardean asur torac an lae a beir ašainn, pé rcéal é.
 Eug feap an tige rli dúinn asur ba maib linn rinn. Do bí
 Saoire le beir lár-na-máiread ann. Timceall a veir a
 élog do beir an t-Airneann ann asur do beir lá rada
 ašainn ar ran amac.

Ar maidin an uair do éaireamair biaib do buaileamair
 riar pé’n oileán mar ir i lár Oileáin Dairbre atá an
 réiréal. Do bíomair ann roim an asur rinn as breitniú
 ar sac ní mar éarlaib dúinn. Talam mór aze cur de rna
 daome ann—ra cur ir feapir de’n Oileán, dar noóis.
 Scóirpéirí dob’ ead iad ran ; cur eile ada ar beagán,
 asur é rin ra oíoc-aic.

Do fhoiceamair an réiréal ar an scuma ro asur rinn as
 ceirtíú buacail ó’n gcé do bí i n-éiread linn. Seana-

féiréal do bí ann, céitíre binn air agus gan é aró ná móir. **Dá tís tábairne or a coinne amac.**

An uair a bí an pobal cruinníte bíodair go néata ann agus cé gur oileán é ba dóig gur i gceart-lár na tíre a tógadh iad. Maidir le h-éadac, go glan rlaécthar, do bí ré orda. Ar dul irteac 'on tréiréal dúinn do bí a lár folamh go dtí rna rraadaa agus locta ar an gcuro eile de i gcoinne gac binne ó'n ttaobh irtis. Pé beag, móir de páirneadaa d'ubair níor coimeádo ré me gan mo rúil do beit agam ar an bpoal agus ní raib cpoiceann buide ná ceann duib agam le feircint inra poal irtis ná amuic.

Níor bacamair le tísce an tábairne an uair a bí an tairpeann ráirde ac cur óinn aniar trearna an oileáin ; mar do bí rúil agaimn le teact adaille cé go raib an lá rtracaité láirir go maít inran am ran. Cuamaí irteac i dtis feirmeópa agus ruairpeamaí bainne le n-ól ann. Dubhramaí le n-a céile annran go mb'fearra dúinn dul go raóarc na fairrge ó tuair agus rúil-réadaint a tábairt uirtí réadaint cao é an cló bí uirtí nó an raib rí ró maít dúinn cun rit trearna.

Nuair a cuamaí go barr maol-énuic a bí ann tángamaí go dtí an coiréal móir rlinne atá ar taobh an énuic ann. Raóarc móir dúinn-ne doob' ead é rin. Gluairpeamaí linn anuar ó'n gcoiréal agus bí raóarc gneanta le feircint annran agaimn ar áit an duine uarail, an Ríoir Ciarraigeac. Ríoir Gleanna Laoim a bíod go minic mar ainm air mar ir inra Gleann Laoim reo do bí a cúirt agus a deag-baile. Ní raib taitige agaimn-ne ar áiteanna o'á raagar a o'feircint agus cárb' iongnad dúinn iongantair a déanam de.

Do bí i gcuan Óairíre inran am ran de ló an raóarc ar ériannuib ir mó do connacamaí riam. Ir ar bádaib móra agus ar longuib beaga do bí na crainn reo go léir mar doob' fada agus ba gearra a bí báro iarcais tagaité annróo an bliain rin ag marbá mairciséal. Do bí airgead

go leóp 'á déanamh ann agus ní faib an duine boct féin san púnt.

Sé críod agus deire an rcéil é go faib an lá naó mór meilte againn as féadaint ar ro rúo ran am sup daineamair amac cé na Coire. Ní h-aon dochar a dein ran dúinn, árac, mar do bí an lá as teact anuar. Cé go faib ré lán-rceadac ar maidin ní faib put ar an rpéir ran am ro ann.

Do pheadamair go dtí rna báro de'n iarraect ran agus do cuireamair ar rnamh iad agus do bailigeamair na gniúrléoi a bain leo irteac ionnta. Sin é an uair a labair fear na gchor, a bíod 'n-ár dtreo do ríor, agus dubairt náir mór do 'daoine bocta san don tairt a deit orta as tabairt fé'n mbás ó tuair.

Do pheadair fear eile agus adubairt go mb'féidir ná faib puinn rna pócaí age rna fearfaib.

"Ní foláir nó ir olc an póca ná beaó faic ann," arfa fear ro an toirmirc. "Tabairfad féin deoó díb," ar reirfan.

Ní faib don ní eile le déanamh ac dul leir. Cuatar. Glaoir ré ar galún de'n lionn dub. Ar amarc timceall o'fear na tige do tarrac do bí fear de'n hoctar ná faib irtiis agus do cuir fear amac féadaint cá faib ré. I gceann de rna báro le h-air an cé bí ré. Toirc ná faib don rcilling aige féin bí rcáinteact air teact ra cúrdeactain agus cuair ré dian a dóctain ar an dteactaire é tabairt leir. Sa deire ní faib don tairt ar aenne agus do gluaireamair cun an báro. O'fágamair rlan agus beannaect age cé na Coire an tráctnóna doibinn caireac Saoire rin. Cugamair deire na mbáro do tír agus a dtorac do muir, fé mar deinead na laoca gpoide rad' ó, agus buaileamair an góilín amac. Do bí an folur larta i dtiis an troluir agus rinn as fágaint an cuain. O'eo leir an dá báro againn le céile nó sup daineamair calac an Oileáin Tiar amac. Toirc go faib an oirde gearra agus i bheadh agus san deahad ná deitnear orainn do bí an lá ann ran am go faib na tigte rroicte againn.

XVIII

DEIRE LE BÁIR AGUS LE NAĆ-MÁISISTRÍ

na báir sa Daingean agaimn, gabáil déanta oiréa i ngeall ar éior, iad do loibé i ngeabainn gan fuarcailt, púnt an bó mar éior fearra, an páirc gairb, m'áir agur mo máir cailte.

Timceall trí bliana tar éir na mbáir a tabairt ó Dairbre tugamaí linn go Daingean Uí Chúire iad araon lán de gac róir do bí agaimn cun an púnt a déanam—olann, muca, caoirig, iarc, tirl. Do bí a lán bailite irteac ionnta, ré feara déag 'á leanúint, cóir binn agaimn trío an mbáir roir nó gur fhoiceamaí cé agur calat an Daingin. Do cuiread na báir ar fáil agur do díolad gac ní do bí aca agur do bí an oiré le caiteam inra baile móir agaimn.

Má bí oiré fúgac agaimn an oiré rin do bí eadaréa brónac láir-na-máireac agaimn ; mar, ar dul go dtí rna báir dúinn, do bí fearaib ó'ár malairt ceangailte arta ná leigead dúinn baint leo—póilíní do fuair teirdeal gan na báir a leigeannt linn. Óróú ó'n luét cíora dob' ead é agur ó'n uair ná raib an éior agaimn ó'á díol ar don cuma eile gur beag an baogal ná go mbead ré díolta ar an láir, dar ndóig, toiré ar mbáir ir ar mbótar do beir rtopaite oirainn, agur ar rli beadad.

Ní raib don treod inra Daingean ac muinntir an Ularcaero a beir teanntaite inra baile móir. Táinig móir-cúro ó'n dtuait ré déin an iongantair agur breac-cara agur beagán airgíó 'n-a póca aige cun lámhardeact do tabairt le h-iaó ó'fuarcailt.

Do bí cíor an oileáin go léir le díol ar na báir pápa mbeadh don dul ar iad o'fuarcailt, riuó ir go raió curo mait ran Oileán ná raió don baint leir na báir aca. Táinig beirt ó'n tuait cúgam féin as tarrac airgíó dom cun mo éion de rna báir o'fuarcailt ac do gabar buirdeacar leo agus níor glacar é mar nár braithear don intinn aca ar iad o'fuarcailt fóir, pé réal é.

Do bíomair ríor, ruar inr na rraídeanna agus breac-fioradóir mait as tarrac airgíó dúinn má bíomair cun díol arta ; ac níor glac don duine asainn é. Dubhamair dá mbeadh an fuarcailt ar riuóal go dtiocfaimid pé n-a noéin aríir ; agus do bí oirde eile i nDainsean Uí Chúire asainn.

Ar maroin lár-na-máireac do bí rí go duadh brónac asainn san bogadh ná rádh ar ár gcearnaí ac oireadh leir an lá poimír rin. Do cáiteamair go meán lae ann. Anrhan do bí deire na foirne cáitte agus do gluar an pé feara déas asainn amac ar an mbaile móir le corp feirge as fógaire a raió de rna h-ac-máigirceir agus de tigearnaí inr na diablaíó duha. Do fhoiceamair Dúncáoin, curo asainn a fuair marcairdeac agus an curo ba mó 'á riuóal. Do bí orainn capall o'fagáil cun pé earráí bí ceannaite asainn a cádaire aníor. Do bí beagán airgíó cáitte leir an dturur asainn ac b'éigean dúinn leór do gabáil leir agus beir as leanúint o'ár dtreoir nó gur báineamair amac an tír fágamair.

Do bíomair san don báir móir anrhan ; ná ó rin, go dtí an lá atá inoiu ann, ac naomhóga amáin.

Do éuaró luét an cíora le buile mar, tar éir na mbáir do re: c dóib, ní raió fear a gceannaite le fagáil a cádarpaó púnt orda aiaon agus dob' éigean dóib iad a cúir irteac i ngorc nó gur it na míola cióna iad, san réal ná pinginn ó rin o á mbarir.

Do bair ran mairneac na mbáilí agus na mbailiteoirí n am ó rin i ttaobh an Oileáin. De baircaib nár fhoic don

ní ar na báird an uair rin iad do cuairt an reál i bfead rarra faib don cíor 'á éileam cuige orainn ; gur é críoch agus deire na mbeart é gur 'fuirir é cóimreadh gac ar díolamair de cíor riam ó rin.

'Dob' éigean dúinn cur ar na naomhóga annsan agus gac a faib 'ar gcumar de feilg fairrge do baint arda de ló agus o'oróce, gleamais ra ló ó dealtaine go lughara, agus maicpéil ran oróce—gac oróce do bea bheadh agus an t-iarc ann.

Cáiteamair beagán blianta mar rin agus rtróinréir ra mbreir as teact as loig an éir gac bliain nó go faib cúig cúmplaict inra deire as loig, agus glaothac ar na maicpéil com maic ; agus má bíodh brácaó agus mór-obair féin cun teact ruar leir an róir ro feilge ní faib ganntar ná gorta as baint leir an méir do bí ceangailte inra céir. Dá mbeimí com ceanúil ar an bpúnt an uair úo agus cáimio le blianta anuair ní bea an dealbar beirte com luac ran orainn im' tuairim.

Níorb' fada 'n-a díar rin gur áruis an raogal agus níorb' ar don cuma amáin é. 'Dob' éigean do'n at-máisirir an talam a tabairt ruar agus tamall 'n-a díar rin do gluar fear go dtí an bharcaoth agus fear ó'n laila féin dob' ead é.

Do bí dá púnt ar an mboin ran am úo, fé rin ceitre ríco púnt, ar an oileán ar fad, cíora agus do cruinnis an fear ro na h-oileánaig le céile cun a tuircint eatarra féin cao ba dóig leo bea 'n-a gcumar a díol ar agus gur 'é rin bun a gnotha féin go dtí iad.

Tar éir tamall maic a tabairt as maicnam dóib do labair réic aca inra deire agus duairt : " M'anam ó'n nriadal má b'fiú liom riaman do cur i dtalam ann maran mbea púnt a' do 'á leanúint ! " Maran faib gáirí ar riudal fé glór na réice ní lá rór é, fiú amáin an duine uaral féin.

Do cuigeaíod do'n péic boct go mbeaíod pé i bflaitir 'Dá dá mbeaíod a curo talman ar an bpúnt aige agus go raibíod éúis púint an bó aige n-'atáir noimír 'á díol ; agus gur minic supb' éigean dóibí curo ba mó ná na éúis púint a díol, mar tugad na cuirbéisí gac lá an ríoc leo ó pé tuine go mbeaíod pé le fásáil aige toirc go mbíodí ríú beag beann ar an n-olí féin, an uair úd, agus daoine bocta d'alla as pléirí leo.

Pé fuíod do lean an talamh 'n-a díaró ríú bí compórtó éigin sa rceál. Do bí deirí le báilí agus le hain-olí ar an amac. Gac uair do beaíod do díor díolta ní beaíod don oileam tar n-aír aír nó go mbeaíod an t-am ceart aír ann.

Do cáiteamair fealaíocht maí ag cur dinn mar rin agus na h-oileánaig lán trárta leir an dí do bí ar ríúal, cé go raibí bpeac-píac 'á tabairt pé'n péic a ceap an púnt an bó aír, mar d'ar leo go mbeaíod pé le fásáil ar deic reillinge com maí. Pé rceál é níor bpaítead ar cad a bí ar don fuíod an am an de'n traoíal an fáir ír do bí deic reillinge ar doraon gliomac agus púnt ar céad maíreíal ; iad an le fásáil go h-iomadúil agus glaoíac maí oíra. Ír cumhín liom báir umaí ó Sáranna a teací turpur agus trí céad púnt d'ór buirí ar bóirí aige agus tug reillings ar gac bpeac an lá an agus níor fearaí na trí céad cun díol ar an íar.

Deirí na daoine go mbíonn an ríoc ag capad do ríor agus ír ríor an ríoc é mar ír mó capad d'éanta aici, mra páirí reo de'n traoíal, go bfuilim-re gabta tríú ; agus má bí crotad beag ar an ríoc timcheall na mbíarcaoí an tamall úd, agus gur tug Dia an ríoc an maímaí d'úinn, ír dóig liom náir féadamaí go ceart cuise mar gac ní a fproicímíod bog ír go bog a leigímíod uainn é.

Ar maíctamh dom sa mbliain áiríre reo, 1888, do bí páirí beag de talamh gairí ar uactar na talman agam agus

“Do d’einear beartú ar í b’rireasó amac mar do bí sí nó-
feannsa agus í neamh-tairbheac mar bí sí agus ar an b’ruadar
a bí fúm do cuirear potham a leat a b’rireasó inra mbliain
rin agus an leat eile an bliain do bí cuşam.”

Ir minic do d’eineasó maectnam ná raib ar fónam do d’uine,
cé go mbíonn, uairfeannta eile, nac mar rin a bíonn. Ní
raib an maectnam ro do d’einear-ra le molaó mar ba móir
an b’rácaó do lean me agus ba beas é toraó mo fáochar.
“Dob’ éigean dom m’ágaró a tabairt fé’n t’ráis cun learú
a tabairt liom, rean-aral duib agus agus sac ualaó ar an
b’ear boct mile go leit de fli agus sac coirceim do fíor
i scoinnib an énuic.”

Sead, ir minic a tairris d’uine shó air féin agus nárb’
fada do beaó fé ior láma aise ran am go mbeaó fé
oótanac de agus go fíor do b’ ionbaó agus-ra é. Níor
nó fada go raib corpa dem’ shó ; go móir móir, mar go
raib an rean-aral duib as teip oim.

Fé d’eir do cuirear leat an gairt bis fé p’rátaí. Agus
i n-am a gairta bí m’atair go feirmeálta agus é i n-aoir
a d’eic mbliana agus trí fícto ac go raib fé beasán cromta.
Pé p’éal é cuasó fé cupur go t’í an gort ro sac lá, cé
gur as dul cun meactaó agus cun moille bí fé sac lá.

Ní nó fada go raib fé as tabairt ruar san dul ’on gort
cuise cé go raib fonn móir ar t’úir air. Ceann de rna
laeteannta, an uair do ceapar gur ra gort do bí fé, ar
cup mo éinn amac dom ní raib p’ioc de le feirceint innti
agus do b’ aic liom ran. “Do cuirear ceirt ar garrún do
gaib tar b’rágaró ’n-a taob agus duibairt feirean liom go
raib fé i t’is Cáit, do b’ ’in ingean do ; agus ir ann do
bí fé go cruinn potham-ra.”

“A atair,” arsa mire leir, “nár ceapar gur ra páirce
bis do bír ó cáitir biaó ar maoin.”

“Níl don fonn oim ann,” ar feirean.

“Ac do bí fonn móir ar t’úir oir.”

“Do bí ac níl anoir. Ní feicfeadh-ra don pháirta páirta mra pháirta rin.”

Ir mó ruo ná cuireann duine ruim ann nó go mbíonn pé véanaó ; agus tar éir dom atair a beit curta i dtalamh ireadh do bí an léan orainn nári cuir ceirt air, an b’amlaíó a connaic pé nó a cuataíó pé don ruo timceall uircti ar a turur do inncti. San tabat do tuit ní éigin aca amac air trát ir gur cuir pé dát a faogail leir féin.

Do bí m’atair ran uais papa raió na páirtaí ar banna. O’fás ran a tuille de dhácaó an traoḡail ar Comár boct agus níorb’ é deire an dhácta asam é ac oirhead.

Timceall na Dealtaine do bí maicpéil le faḡail ra mbliam rin agus veineadh pingní maite díob. Do bí cúis púint ppáirta asam tar éir don treamaí amáin. O’fás m’atair annran agus b’éigean dom bpeit ar mo cúis púint ppáirta agus comra do cup air leir. Ní raió comra com daor an uair úd agus tá rí pé látair. Timceall deic púint dob’ eadh an tórram ar fao an uair úd. Deic púint ficeadh go minic ó rin.

Tar éir an méir rin do beit tarim dob’ éigean dom bpeir oibre baint ar na cnáma agus tar éir m’annróió ar faotar na páirta bise ní raió lán d’a paca ar fao inncti ac gur baineat trí banna coirce d’i agus dob’ é an banna véanaó an ceann dob’ fearaí aca.

Tugat pé’n ttaob eile de’n bpáirta b’is an at-bliam agus ba mó go móir an toiraó do bí asam ar an ttaob ran ná ar an óeas leat a veineat a bpeiréó d’i, mar do bí bpeir cup amac asam ar cad é an fórt mianais a d’i inncti agus do veineat riarrú ar an learrú do’n réir rin.

Do bí deic paca mra leat ro agus coirce ar feadh trí mbliam, mar o’fácar cuise bpeir de d’earcaíó mo fúile do beit orcaite ó’n ttaob eile. Ruó eile do bí mra rceál, ir mó duine comarpan a tug a veannaó dom mar do rininn mo lám go minic cúca i n-earnamh ríl.

Acas gearra n-a díaró rin do érom mo mátair ar beit as

ceiliúradh cun an t-*traoḡail* reo d'fhágaínt agus i n-*ran* am *ran* a d'óg agus *ceitire* *fidio* de *blianta*. Ní raib *crampa* i *scoir* ná i *lám* léi *ran* *aoir* *rim* agus i com' *deas*-*feardaim* agus *bíod* *rí* i *laeteann*taib a h-*óige*. Ní raib *rí* i *b'rao* ar *reacrán* ar a *beit* *b'edite* d'i agus *níorb'* *feardra* d'i ar *uóman* é, *ir* *dóca* ; agus ní raib com' *tríom* *agam-ra* ar *aire* *taḡairt* d'i an *uair* *úo* le *gneitlean* an *traoḡail*. Ceann de *rna* h-*oirdeann*ta *bí* *rí* an-*olc*, agus me cun *fanúint* *ruar* *léi*, cé *buailead* *cuḡam* *irteac* ná m' *úncail* *Diarmaid*o agus *duḡairt* *láitireac* le *ḡac* *nóuine* *dul* a *coola* agus *ḡurb'* é *féin* an *feard* a *taḡairt*o *aire* *do'n* *mnaoi* *b'edite* *go* *maidean*.

Sara raib *b'eadad* an *lae* ann *do* *bí* *ḡlaorúte* *aige* " *go* *raib* *rí* *reo* ar a' *otaob* *tail*." *Do* *deinear-ra* me *féin* a *ḡléar*o agus m' *aḡair*o a *taḡairt* ar *Uainḡean* *Uí* *Cúire* *d'iarraio* *ḡléar* *tórraim*. *D'fan* an *aimpír* *go* *b'eadḡ* *nó* *ḡur* *íroic* *mo* *mátdair* a *teampall* *uútdair* i *b'fionntaig*—*bótar* *rao*a *ó'n* *mblarcas*o *mór*, *ioir* *fairrige* agus *talam*, agus cé *go* *raib* *rocpair*o *maic* ann, *capta*ca agus *capail* *curo* *maic*, *ir* ar *ḡuaille* *raoine* a *cuair*o *rí* *go* *otí* an *roilig*.

Sin *crioc* *leir* an *mbeirt* *do* *cuir* *riola*o na *teang*an *ro* *im'* *cluara* an *céao* *lá*. *Deanna*c*t* *Dé* le *n-a* *n-anam*.

XIX

AN NAOMHÓS BEAS

mo òrúteáir éar n-aip ó mbeirce, iarsac glíomac, iong na n-uairle, an buiréal láiríir, gleamais ipioróce, "an tSeamhós," na póinte ra éloic, na cláiraca raice.

Tamall 'n-a díaró rin do gluar mo òrúteáir paití anall ó mbeirce cuşam. Do bí iongantap móp oim é teacé anall an tapna h-uair, mar do bí an beirt mac do bí aige móp spoirde an uair rin ; agus dar liom go rabhadar ar muin na muice agus a beic éall ann. Ar feircint mo òrúteáir dom tap éir teacé do ní raib don imeacé fé, pé duine éitfead tuairim leir, ná sup 'rha coillte éit fé a éuro blianta éall. Ní raib éadac aip, ní raib cló ar a pearraim féin, ní raib pinginn rua 'n-a póca, agus ip beirt opeiréar do do bí éall do éur anall é ar a scoirtap féin.

Cé nár tug fé don lá amáin díomáoin de rna blianta fada do éit fé leir an mbeirt mac sac pinginn o'á éaille ; agus ní leirfead fé as obair iad ; agus don péal a bíod rparéa tap éir an córtair a leanaó an triúr aca a glanaó, bí nóp aige dul go tig an tábairne agus an éuro rin o'ól ; agus ip dóca supb' é an éad-éuro do bíod aige le n-ól.

Nílím-re cun dul cun fap rli le n-a otuairce ra repíóinn reo ac gnó glan a déanadh bíod, agus conup mar éaplaró dóib, agus conup mar a demeadar do'n ádair do éuit leir na blianta fada leo as rilead alluir i Stáit mbeirce

‘iarrfaid fearaib a ‘déanam díob, agus sur ‘dein. Sé críod agus deire na mbeart é náir cuip aenne de’n mbeirt a tuairpce riann ó rin.

‘Do bí aithe maite ar meon agus ar fli mo ‘dritéar agham-ra noim ré ad má bí féin cao a bí agham le ‘déanam? Ní h-amlaib a cuipinn amac an t-aon ‘dritéar do bí agham tar éir teact ó mheirice do. Ba ‘díceall do a beir ciallmair a ‘dóctam; agus mara mbead ran do beir ag baint leir ní ‘bead ré i lúib aenne mar ‘dob’ é an fear oibre é ‘dob’ fearr a bí le fagáil i n-aon áit sur gáib ré. Ad cá bfuil an raol gan a loct féin?

Sead, le linn na h-aimpire rin do bí realgaireact ‘dear le fagáil timceall na mBlarcao ar maipceil agus gleamais agus bí áro-‘glaobac opta agus an uair do connac féin go raib paroi cun luige liom do ceapag surb’ fearr reirt éigin a cup ar bun go noéanfad ré cairbe éigin.

Sé puo a cuipear ar bun cuige rin ná, reana-naomós do bí agham, teact agus rmut a baint ‘oi agus i ‘déanam éarcar do beirt le cup ríor, ruar, mar do bíod fupmóir na naomós ar beirt ran am ran ag iarcaó gliomac i rit an tpaorúir. ‘Do bíod fice pota aghainn ra naomóis big agus ba ‘dear leo’ ‘cporbe beir ag féacaint opainn ag comrac na mara léi agus mire ‘á ráb leat go raib reilg aghainn ‘á ‘déanam, cé ná rabamair ag dul i bpad ó’n ‘oig. Timceall ‘beirimir do bíod gnát aghainn ‘á ‘déanam, agus ar an fli rin ‘deinimír fpeartal ag an ‘oig ar ‘tí bílí an lae. ‘Do bíod naomóga eile agus airtear fada opta ag dul com fada ó baile leir an ‘oitiaract, Inir Tuairceart, Inir na ‘bró agus Inir ‘micileáin—na Blarcaoio beaga.

An ‘dread a téigead i n-airtear mar rin do bíod opta lón do bheir leo gac lá agus fanúint amuic ó ‘dub, ‘dub agus ruaróte go leór do bíoir i n-deire an lae. ‘Do bí iomadóilact ar na gleamais inr na h-oileáin rin ná raib ra comgar, gan amhar, cé go ‘oagad fear an comgar ruar leo, mar go mbíod bheir cor bainte ar na potai aige.

Ir mó luad púint a díolamaíir leir na h-áirteáige do gáibeadó ó tuairé agus do tuairé trí béalac an bharcaero mhóir. Do bíod a reolta bogródeaíca báin-éneapáca anáiríoe aca agus uairíeannata ní bíod put gaoite ar an rpeír ann. Ir minic a cáiteamaíir ar n-oinnéar ionnta agus do bponnamíir porcáin agus éiríeanna eile orca. Do bíod tobac agus neite eile, leir, gáinn uata, agus gloine uirce beataó gáam-ra. Ní bláiríeod páiríí don oedíir ó fáig ré Meirice mar do bí ciall éannaíis fácta aige.

Lá breag de rna laeteannata ran do buail éugáinn an bealac anóear long gáil ná raib nó móir agus long eile aicí 'á tarrac 'n-a díaró agus gan uiríí rin ac reolta amáin agus gac dat fé'n rpeír uiríí. Do bí cíir óub le doime ar luings na reolta agus gac uile dúine aca ag fácaínt níor uairle 'ná 'céile, maíoir le h-éadac agus bannóai do. Ní raib móráin ríubáil fé'n dá luings o'fonn raóapc focaíir a glacaó ar na bharcaeroaib reo.

Do ráiníis liom-ra beic ag tarrac pota i n-átéumaíre doib inran am gceáona agus cao a beaó ann ac gliomac sórm agus ríaróós, díreac agus an dá luings ag gááil tarráinn ó tuairé.

Do cógar anáiríoe an ríaróós i lámh liom agus ar gliomac ra lámh eile agus ní túirce bí ran déanta ná bí gac lámh a bí ir na longáib anáiríoe, íoir fear agus mnaoi, ag rmeíreao amac oráinn agus do rtoradóar ruar ar uactar na mara nó gur ríroíeamaíir íao.

Ní fáilcí go oíí mar bí ríomíir an dá feana-íarcaríe. Do bí doíraon gliomac gáinn agus dá doíraon porcáin agus trí doíraein o'íarcaíib eile agus ba cúma leir na h-uairíib cao é an crot do bí oráinn féin ná ar ár naomóíisín ac an breac úr o'fagáil uáinn.

Do rcaoil fear aca bocaoó anuaf cún na ngliomac do cógáint anáiríoe agus ar amárc an bocáero rin dom éapaf ná cuiríeao ré don gliomac írteac ann ar cúis

páint, do bí an t-áruir comh sriannta ran. Do rcaoil ré an t-áruir anuas arís cun na bporcán do bheit leir, agus arís eile cun an éirc eile.

Nuair a bí a raið ra naomhóigín bailíte anáirde aige ní raið mórlán moille inran am sur rcaoil ré anuas an bocaos céadna arís agus ar mo leabhar sur ceapap sur rmut aráin do bí i ndeire na naomhóige a bí uaird an uair reo. Ní mar ceapap a bí ; mar, an uair a rugap im' láim ari agus o'féadap ann, ir aigeas do bí le feircint aham. Do labhair an fear a rcaoil anuas é liom i mbéarla agus dubhairt go raið reilling ra bocaos ar gac breac a cuireap anáirde cuige.

Do tairris mo duine uapal an bocaos anáirde arís agus níor mhór an aha go breaca cuham anuas arís é, maol agus cruac ari, agus an bean doob' uairle bí ar bóro 'á leigeannt anuas an uair reo, adéarfaimn, agus ba breagha méinn agus rcéim o'á breaca-ra riamh. Do bí an bocaos lán de gac fórt bró agus annlain agus ná féadfaimn-re ainm a cur ar a leat. Nuair a bí ré folam aham i ndeire an báro, do bainear mo bairréas dom' ceann agus o'umluigear do'n mhaoi uapal, as gabáil buirdeapir léi.

Níorb' fada sur táinig fear go dtí bára na luinge agus adubhairt an buiréal folam a bí inra naomhóis do fineas anáirde cuige. Do bainear ran agus i gcionn tamaill táinig ré agus é lán o'fíor-uirce aige agus o'fiarfuig arís a' raið buiréal eile ra báro ahamn. Ní raið. O'imis uaim arís agus nuair a táinig bí buiréal ruaitinreac aige go raasao tuairim ré gloine ann. Do rin anuas é agus dubhairt mórlán de'n uirce o'úrdo le beasán oá raið ra buiréal eile.

O'fágamaip rlan agus beannaact aige n-a céile annran. Do bíomaip míle go leit ó talam pé'n am ro. Níorb' fada an t-acap é rin mar do bí an lá rabrac. Ní ró fada bíomaip carra ó céile nuair a phioc an mí-foirtuín me féin go breacfaimn cas a bí ra buiréal úo. Dubhairt an

feap eile go mb'feapir dom ciall a beic agam agus
 ophuidiúint leir an tatalam ar dtúir papa mblairpinn é,
 agus go raib am mo dóctam agam éise.

Níorb' don maic beic liom. Dúhapt leir ná déanpaimn
 ac é blairead péacaint cat é an rórt é. Do ceapay
 mapay ním ar leiclig é go mbeinn ar an tcaob pábáilte de ;
 ac ar nór sac uile puo eile ní pétoir leir an bpeacac
 déanam map ir maic do. Sé an cupán beag admaio
 do bí ag taorcad na naomóige an t-áruy do bí agam agus
 lán ppionóige meapay a pcaoilay ar an mbuidéal. Nuair
 a connaic pado a laigead a leigear amac ar reirlean—
 " Ó taoi ag cup éise cat é an maic duit pan san maic ? "

" Dpait an ada papa dtéigir 'na cuilite, " appa mire go
 páigiuil ; agus dob' é rin an focal deirimneac a fuair pé
 uaim go ceann dá uair a cluig 'n-a diard rin. Do bí
 tuairim míle de'n tpti cioppaite agaim an uair rin agus
 leat míle eile le dul agus, map bapp ar an ndonar, pailp
 saoithe pétoite map a beac paoctú cun bpoctail seail gléigial ;
 agus do bí pan feicite agam papay ólar an puo a bí ra
 cupán agam.

Siap leir. Nómneat, adubairt padoi liom 'n-a diard rin,
 do deimear peapam tap éir i ól an t-am sup éuitear ar
 tóin na naomóige. Do ceap an fear boct sup mapá a
 bfoy agus do cluig sup ním a bí mpa buidéal agus pan
 miite map deapmad ar na h-uairle. Do cluig mo dume
 boct ptuif agus pmioy na genám d'iappard na talman a
 baint amac.

Dipeac agus an talam bainte amac aige agus san ann
 ac deipe na déite, é ar linn cuapa go raib potaim ann i
 mbeigimip, rin é an t-am sup ppeabap-ra ar mo fuan san
 maile, san mácaill.

" U'pétoir go mb'feappa duit bpaon beag eile tógaint
 do ! " appa padoi liom.

Éigear sup le peana-ólar adubairt pé an méio rin agus
 ní duhapt don ní. Go deimhin do bí náire mo dóctam oim

nuaip a connac an péirdeán a bí amuic agus a tuigear an cruatan a ius air rin d'iarrairí an cuara baint amac leir an naomhóis agus mire im' ualach 'n-a cóin tíor.

Do bí an gála fóir ann gan don bogadh ; ac mar rin féin do bí potain na talman againn anoir agus, dar n-dóig ! níor báir gan biaí rinn ran am ran. Cé gur timceall b'eiginir a biomair, agus gan ran i b'fao ó'n t-úig, níor b'eineamair don maectnam ar an gcuar a bí againn d'fágaint.

I gcionn tamail eus ré fóir bogadh air féin inra trlí go ndubairt d'airí : " B'féidir go mbeadh ré ar ár gcumar na potaí tarrac. Tá rannar ó'n n-gaoit coir na gclóir ro." Ní raibí fóir orm féin cun ran a b'eanam ac fear d'ob' ead é gur maí leir toradh d'fágáil ar a glóir agus nuaip a tiocfa t'earna air do b'ead ré trlí lá 'n-a d'iarí rin gan don maí.

Do cuireamair cun an gnotha gur b'earcuig ré air. Air féin ba mó do bí an b'aca mar d'ob' é bí ag rannar b'ead agus mire ag tarrac na b'potáí. Ní raibí na potaí ac tarracite againn gur péir ré maol, gléigear ar fad. Do baineamair an cuar airí amac. Do bí d'oraon gliomac againn ar na potaí.

Do bí ré 'n-a meán-oiríde nuaip a baineamair amac an t-oileán an oiríde rin agus bí ár muinntir rannar go maí 'n-a n-aighe agus iad ag bailiú cabrac cun dul ar ár lorg mar ba b'eimín leo gur báitte biomair.

Ana-bliam reilge d'ob' ead i rin. Níl don d'or do baint ar na potaí ná go mbeadh d'oraon gliomac agat agus d'ob' rin d'oraon reilling ; leat-paca plúir ar an nd'oraon reilling rin ; leat-paca mine ar hoct reillinge agus gac uile ní d'á réir. Níor b'eacair do'n ndume boct maireactaint an uair úd.

Tar éir r'earuint na lorg úd uaim táinig mí ana-b'reag ar fad ná raibí luarcad ar don linn agus d'ob' é rin an r'agair amirpe d'ob' annra cun an fóir éir a bí ar r'ubal a

íroicéirint ; agus fuo do b' fearr ná ran, reobad ar an mbreac do beaó agat. Do b'ior féin agus paito ag déanamh go maic leir an naomhóis b'is mar do b' liomacáirte ar ndóctain agaimn agus san aenne cuigaimn ná uaimn ann.

Ir leir an gconntarát déanaó ir fearr a téigio gleamais inr na potaí. Trádnóna, biomair ana-déanaó agus bíodair ag dul ionnta go tiug.

“Nac móir an náire o' aenne beic ag dul abailé oiróce ciúin, cáima, ná fuil fada ná fuar !” arpa paito liom-ra, “agus ór le fagáil i bpotáí. Dá mbeaó na daoine atá inran áit reo tamall mar a rabar-ra do beaó eolar a tuille aca.”

“Sara mbeam ra baile anoir beic an lá ann,” ar reirean. “Tugaimir moill do rna potaí tamall agus beic oiréad céadna arir ionnta agus atá bainte agaimn arta, agus má bionn nac móir an rerpupall beic 'á b'fagaint annran.”

Mar gur dúine é, mara rtabarfa céad a ríón do ná beaó ré it' fochair cuige amáireac agus call maic do beic agat leir, bíod náir cáitín an rceal liom féin ró maic, b'éigean dom cur fuar leir nó an naomhóisín beag a beic o'ionntaoib liom féin amáireac.

“Téanam,” ar reirean, “tá agat a ndóctain fadta aca. Deimio 'á mbrait.”

Sin mar b'i. Ar tarrac an céad pota ní cleataraíl go rti mar b'i irtiis ann.

“Ir dóca gurib earcú atá ann,” arpa paito, a b'i ar na maioí ráma i rtorac na naomhóise.

“Ní dóis liom gurib ead.”

Do cuirear mo lámh rior 'on pota agus tugar rúmpa gleamais anoir agus ceann eile 'n-a diaib.

“Á' b'fuil dá gliomac ann ?” arpan fear torais.

“Tá, agus dá ceann breagta féin,” arpa mire leir.

“Sin dá reillín'. A Rí na b'fearr ! ir mó deoir alluir

nár mór doim-rá fíleáð i Meirice ar dá rcillín' rochar an pota ro a tabairt 'on báð dá fíleáð uirce."

San am go raib deire na bpoatá tarrpaithe agaimn do bí doiraon de gleamais bheagtha ionnta.

"A Múire, nac mó rcillín' bog ra bfarraige!" ar reirean, "rochar áiteanna eile go bfuil allur pota o'iarraib na rcillíne a fhoicéirtint. Mo corp agus m'anam go bfuil daoine i Meirice, do gheobáð airgead com bog ro, ná déanfað cotla ná ruan ac 'a fíor-tarrpac ro aníor."

Do éiredear go feille-mait an méirínn uair cé go mbíod a lán rcaothairead ag baint leir agus sup mall a éireoinn go minic é. Ní raibar féin com dall ran ná go dtuigfinn cad a bain le tíortha teo tar lear, obair érom agus raoirce ag faire, nó beirt go minic.

Timcheall uair a cluig moille bí déanta agaimn ran am sup braithear ag cur na maí amac arís é. "Ní foláir nac cun ruain ar fad a rašam. Ó tá an oirde agaimn 'a caiteam bíod ruo éigin o'a bair agaimn," ar reirean ag caiteam téad pota, do bí ceangailte cun torais, ag coimeáð na naomóige fair a bíomair 'ar rtao, amac i bfairrge uair.

Fé mar duibair ceana do bí orm a beir im' buacail aige i n-ionad a beir im' máigirtir nó ní beaó cric orainn. Do cuamair i doiraon ar ngnóca arís agus inran am go raib deire na bpoatá agaimn do bí doiraon eile agaimn. Do cuamair ar leabair anncaire arís.

"Ir beag an t-iongnad boctáin a beir ar córta na héireann," arsa raio, "agus tá leir, agus go raib a tuille 'ca ann! mar ir mait an rcéal iad, aon oiahal oreann fear atá a' rranntarrais inran am ro o'oirde bheag cáma agus ór agus airgead le rašáil ar beagán tuar agur allur."

Ba dóig le tuine go raib rmut de'n gceart aige ac ir oíca leir ná fátofað an peacac rearam de ló agus

o'oróce. Do rtabamaíir tamall. N'féadar ná sur tuic
tionnpuar coúlata oim féin. Dubairt reiréan sur tuic
asur sur báinear snear maic ar.

"I' dóig liom go bfuil pionnós a' lae a' teacht asur go
mb'féarra dúinn tarrac eile baint ar na potaí asur
beam age baile, asur ní beir 'fior as aenne conur mar
caiteamaíir an oiróce," arra paití as caiteam na téroe
uair asur as cur a maróí amac.

Seallaim-ra daoib ná pabap-ra ró éarcaró ran am ro—
gliocú na marome ruar, bols pollam, cnáma túirreacá,
rúile tróma asur mairbhicige mo dóctain am' leanúint, pé
cuma go paití an fear torais. Ac do érotar ruar me
féin ó'r ruo é go paití oim é déanam asur ran am go paití
na potaí tairpichte asam do bíor im dúirreacht go maic
asur do bí doraeon eile gliomac asur dá ceann asainn.

Ar tabairt ar n-asaró cun an tige dúinn, cao a beaó ná
áptac ar móraíl asur dob' pollur dúinn sur rtrómpéir
áptais i. Do bí rí romáinn ar an riúnda asur níorb
airtear linn dul cun cainte léi. Ar dul le n-a cliatán
dúinn connacamaíir "An tSeampós" mar ainm uiréi.
Do bí umar i gcomáir gliomac innti asur ip 'á loig ran a bí
rí. Do ceirtigeaó rínn an móir na gleamaig a bí asainn
asur an móir a beaó uainn oirca. D'innreamaíir do ná paití
puinn ar bóiró asainn ac go paití oiréaó eile i bpota rtróir
do bí annpan tall asainn. Ruo eile ná beaó níor mó le
n'éileam asainn air rin ac oiréaó le n-aon áptac eile.
"Glan leat asur tabair leat a bfuil inra pota," ar
reiréan.

D'eo linn asur ní paití an pota ró fáda uainn asur do
caramaíir tar n-air asur pé doraein do bí asainn as teacht
go rti i. Do cóimpuim ceann ar ceann iao asur do rin
cuasainn trí pobairín óir. Seilg lae asur oiróce dob' eao
é. D'innreap ran do'n gcaptaen asur go paití an oiróce
'nár ruiré asainn asur go pabamaíir ruaitte go maic ac

ma bíomair féin go raib pág na h-oirde againn. Tug ré orpú dúinn láirthead teacht ar bóro. Bíomair as pasáil pártúin leir—nárb fáda uainn a bí an baile anoir. Ní beaó ré pártá leir rin asur b'éigean dúinn toul ar bóro.

“Tá biaó annro ullam asur caiciró bui nódáin,” ar reirean.

B'éigean dúinn toul i n-éineacht leir. Do cáiteamair ar nódáin. Bí rórt náire orm-ra a beir palac brocac i n-a leitéro o'áit ac níor cuir an fear eile don truin ann ac a bolg a líonad. An méro náire asur rcáinteacht' a bí as baint leir i tóuir a páogail o'pág ré 'n-a díaró inna cíoréa iapácta iad asur duháirt ré liom-ra, leir, dá mbeaó tamall asam féin ar baile, sur cuma liom cá mbuailfead biaó liom cun é cáiteam.

Ar teacht ar uachtar na luinge dom do bí an captaen as rtdar do féin asur do éiom ré ar beir ar gceirtú i tdaob na nglíomac, an raib a tuille timdeall na h-áite aca. O'innreamair do fé mar bí. I gcionn tamall do bogamair uair asur o'págamair plán aise. Ar fpoicéirtint dúinn ar an scalac 'r eaó bí curó eile aca as págaint an calait asur a tuille aca 'n-a gcólaó fóp.

An uair a bí an naomós tirm ar an uirce againn féin duháirt pártí :

“Ir fearra dúinn buroéal bainne asur doraon ub a bpeit amac go tóí an t-ártac. Ní beam i bpaó.”

Da maíe liom an cáinnt fearúil rin a teacht uair cé sur minic a táinig cáinnt uair náí cáitín liom asur do buailear an éloc amac asur o'fan ran mar a raib aise nó sur ápar áar n-air asur dá doraon ub asam asur buroéal bainne. B'eo linn amac arir nó sur fpoicéamair an long beag. Sínear anáirde an buroéal asur borca go raib na h-uibe ann. Rug fear aca oirta go tapair asur tug leir anáirde iad, mar ní bíonn toul ar uibe ná ar bainne aca an uair a bío ríad as treabáó na mara. An uair a táinig an borca áar n-air bí ré lán go beal aise—briorcaí, tobac, cannta

feola agus mar bharri ar na neite go léir, ar éarthaóac an bopca dom 'n-a díaró rin, cao a beaó ann ná leat-phiúnt biotáile. Do buaileamair irteac agus do baineamair an tigh amaó, agus ir a coola a cuamair go h-aimpíir dinnéir—b'in nóir nua agaimn.

Tar éir dinnéir dúinn do buaileamair amaó agus do éromamair ar na potaí do éarthaó agus do cup i bfeairar i gcomhair an éonntíac' mar ir rin é an uair ir mó go mbíonn na gleamais ag dul inr na potaí. Ní maít leo bolg an lae mar bíonn ré ró geal. 'S an ghrian ag dul i bfeairrge 'reac éromamair ar iao a éarthaó aríir agus do bí ruo maít ionnta. Do caiteamair an oiróce go maídean amuic agus do bí doirn breas gliomaó ar maíoin agaimn. Annpán do daineamair amaó sur ran oiróce do bí marbú orca. Don oiróce do bíóó breas ar ran amaó do caitimíir amuic é inra trlí go raib ana-feilg ag cuirim linn i san 'fíor.

Irteac inra bpoímar, oiróce ana-breas agus rinn ceangailte ar céio pota, do cualamair an t-amíán o'á ráó go fada bog binn i meán na h-oiróce ríar, éarainn ó tuaró ar cloca eile do bí tuairim ir leat míle uainn.

Do geit mo éroirde féin agus éuar trí n-a céile go móir.

"A' gclóireann tú?" arpa míre leir an bfeair eile.

"Clóirim go maít," ar reirean.

"Téanam abailé," arpa míre leir.

"Óera, mo éruas tu, nac róinte iao ran!" ar reirean.

"Ní poláir nac róinte go bfuil glóir na ndaoine aca!"

"Ireac go díreac, míre, agus ir fuirirt aítint nár cualaír ríam poime seo don éeann aca. Deirto ríao ran goa an duine cup orca féin an uair a bíonn breir aca tírim i dteannta céile agus tá rcaata 'ca tírim ar na cloca éiar anoir."

Túsar róirt géilleac do agus bí 'fíor agam, na daoine téigeann inr na tíorca éar lear, ná cuirto ruim i n-don

puo beo nó marb. Leir an maectnamh ran tob' éigean dom é caiteamh anáirde liom féinís.

Níorb' fada suph éuala go fada bog binn ariort agus dar liom suph' é "Éamonn Másgáine" é díreac mar o'fásgaó ré béal an duine ; ac ní raib agusam-ra ac é bhrúgaó ar m'áigne. I dtuobh an fíri eile ir amhlaid do féio ré féinís amhrán ruar. Iad ran tiar agus eirean toir. As cur mairnís orm a bí ré, ir dóca.

Sead, do baineamair cor ar na potaí agus do bí doradh breas gliomac ionnta.

"A' bfuil doradh asat?" ar reirean.

"Tá san ceann fé ná cairir."

"An diabhal suph mairnís duic nár éualó abailé ó éróndán na róinte. Do beaó ruar asat-ra dá mbeiréa inr na tíorta larmuic," ar reirean.

San amhar do bí an ceart inra méio rin aige cé go mbíod ré uaireannta eile lán mí-ceart. Níor rtao nó suph éualó ré cun anncaire ar an dtéio céatona ariort agus, mar bair ar an rceal, inran áit ba foiléire do bí timceall cun iad a élor.

Le linn cur fúinn dúinn ní raib fead ná glaoó ar don puo ; ac níorb' fada do bí ran i sceirt ran am suph éuireadar a nglam ruar i n-éineact suph com-élor' sac áit inra timceall iad.

"N'feadar cad a éuireann le buile mar seo iad anoir agus ariort," arpa mire leir an bfeair eile, "agus iad 'n-a ránar tamall eile?"

"Sac uair a tagann ceann ó'n bparraige orca fead bío ríad mar rin. Tá ceann eile tírm anoir ar na cloca agus do bíodar 'n-a scoolaó go dtí ran."

An uair rin níor éualó aenne riamh ar margaó ná ar donac oiread amhrán i n-éineact agus ruaim a lán amhrán as teact trí n-a céile. Do beinear talamh rlan de n-a raib aige 'a ráó i dtuobh na róinte, mar ba móir an cur amac a

bí aige ar an raogal 'e bfeir oim-ra náir fás cúinne na luaithe riamh.

"Fan go mbeiré solur a' lae ann agus ir dóca naó fada uainn anoir é, go bfeicfir-re naðarc ar póinte tirim ar na cloca ran tíar," ar seiréan.

"Ac ir minic a connac ceann donair tirim ar cloicé," arpa mire leir.

"Ní h-i tsaobh leir rim a beiré dábair shát-béar leat beiré amuic inran oirde. Ní cuirfir don trum an céad oirde eile ionnta nuair a cloirfir iad, a buacail."

Do cuar amac go maic air an uair a éiríonn rí an abairt déanaí ran : mar 'dear ná beiré don teip oim-ra san a beiré go fonnmar as teacé an céad oirde eile ! Ní ró fada go ndubairt rí go raib brescapnaí an lae as teacé toir agus náir éir a beiré as bogad na bpoití arir.

"Fan go ngealparó an lá níor fearr agus ir luga a beam 'a loig ó poll go poll," arpa mire leir.

Dob' é críoc agus deir na mbeiré é go raib rí geal a dóctair ran am gur bogamair agus dob' 'in é an uair díreac a táinig an conac ar luic na n-amráin ; sac a raib ar an raogal aca as réirdear ruar i n-éimeacé.

"Ní ró fada go mbeiré na leirdeanna tíar as fásamc na cloicé," arpa paróí.

Níorb' fada go raib an lá geal go maic agus go raib póinte le seiréant go tiug i ndrom na cloicé, cuir aca agus a sceann anáirde aca, ceann eile aca agus é as tabairt rnap tál 'r i bfuir oirde, ceann móir shoirde tamall maic or a scionn anáirde agus san cor fór ar. Dubairt an fear eile liom gur 'n-a doblaí do bí ran fór agus an uair a dúireadair ran gur' ead beiré an dul trí 'céile ar an scloicé. Ba dóig leat air gur 'n-a tseannca riamh do bí rí féin, do bí oirdear ran cur amac aige oirde reacar mire.

D'fanamair ceangailte de poitá nó go raib sac ceann aca beagnac tíor inra poll i ndiair a céile agus do cuir-

eadar an méiríon de ghnó na maidíne amú oíann. Inna
deire do mórcaíl an ceann móir ar a fuad agus an uair a
tós pé anáirde a ceann ba com-éol ar fuad na h-áite go
léir an ríreath mílte do leis pé ar. 'Dob' é seo an maor
a bí ortá beas agus móir. Níor nó fáda gur tug pé aghairt
le fánaíocht.

Tarbh dob' ead é com mór le h-aon tarbh riam do bí ar an
talam tirm. An rón ba giorra do do buail a ríon pé
agus do tós anáirde é doirde crainn báir agus níor ríad
pé de'n iarracht ran nó gur buailead amuic ar an bfairrige
é. U'in é an uair do bí an cogad ar an donac nuair a
connaic an cuir eile an ríad ar ran ! Bí gac ceann aca
as baint an uirce amac ar a gceirde dícill agus an ceann
aca do bíod mall an uair a tásad ro air do buailead a
comncinn pé agus do tósad anáirde inna ríer é riam agus
coirde gur cuir pé amac ar an bfairrige gac ceann o'd
ruid tirm agus ba móir é.

O'fan an fear móir ro tamall 'n-a n-áir do ar an gceirde
as tarrac 'anáile agus as féadaint an ríad ar ran le
n-a céile aise. Annran tug pé féin pé'n bfairrige ríor
agus an tonn o'érig mar ar tuit pé tuidairt an beir
asainn le n-a céile go mbáirad pé beas-long. An fáir a
bí an tuit trí 'céile seo ar ríad aca ní ruid fear ná glao
aca, ceirde me leis.

Do bead ar bpoir go rábac roair ruid asainn an fáir
a bí an t-oiréad ar ro ar ríad agus do ceirde ná ríad-
fad an fear eile com fáir, ac do deir. Ir dóig liom gur
cuir na clir a bí ar ríad an uair seo aca gceirdeiréad
air com maí liom-ra. Ní ríadair i bpoir as tarrac na
bpoir 'n-a áiríon rin mar do bíod ar ríleir le ríer
agus gan puinn uirce ortá. Do bí ríer maí asainn ar
maíon—glan trí doirde go h-áir. Deirim-pe leat má
bí an naomóg beas féin asainn go ruid an ríer móir.

Do áiréair an ríer mar seo gac oirde do bí
bpoir. Ní móir a téigean inna poir de ló ná o'oirde

ma bionn an fáirre ruaitte. Is maith leis an nglíomac an t-uirce do beith rocair ciúim le linn glúmála do féin.

Maidin áirithe aca do bíomair ullam cun teacht a bhaile agus do bí miobháinín de gaoit aniar ann agus ar bogadh amach dúinn ipeadh do bí rcuilib raice a gáinn le feircint. Do phiocamair ruar iad. I n-áit eile do bí a tuille le fásáil di. Lán na naomhóige do bí a gáinn láitpeadh agus a tuille as gluaireadh leis an t-taoide.

B'éigean dúinn caradh ar bheiginir agus an naomhóg o'fóimh agus ráit amach arís. Do bí an raic as gluaireadh go tiúg de úrúim poinnite go raib an taoide as teacht o'á úrúim. Do bí clápača bána, nua glan, as gluaireadh. B'éigean dúinn téad a baint de pota agus doradh clár a cur innti agus iad a tairiac ar ndiaidh 7 caradh irteadh mar a raib an cúro eile a gáinn agus iad a fásáil. Do bí pé cinn déas inra tróis reo a gáinn agus amhar ar a tuille fáro a beadh an taoide ar riuibál.

Ní raib don ruo as teacht liom anoir ac an t-ocpar. Obair érom tar éir na h-oirde, agus ruadh maith do b' eadh na clápača do cur le céile ac do cuireamair romáinn an beart a déanam com fáda agus do beadh an ailp as gluaireadh. Maidin leis an bprúncán ní biodh ocpar ná tarb ná cothladh go deo air.

Do cuirear i n-iúl do go raib ocpar as teacht oráinn agus é i n-am a gáinn. Féadaint cad déarfadh pé readh bíor, agus 'á brait, mar 'beadh.

"Deia, 'duine! ná fuil a' rean-focal ió' ceann a gáit ní foláir, 'mairbh a' t-iarc an uair a geobair é.' An b' amháid a ceapann tú go mbeid raic le fásáil gac am is maith leat?" arsa páirí.

Do bí amhar a gáinn gur b' 'eo mar geobáinn an freagra agus 'fíor a gáinn féin leis go raib an ceart ann mar nac i gcomhairde bíonn ruadai mar reo as gluaireadh. Níor déineamair rtaonadh an fáro do fearaínn an taoide do bí

'á mbailiú éugainn. Do bí an t-ocsiar as imeacht d'inn an uair a cuairt pé tar am asainn an biaó o'fáil. I r as toul cun laige a bíonn duine ar ran amac asur i r rin mar a bí asainn-ne.

I rcead ra lá do connacamaí bád asur bád eile tál asur i b'ur as bailiú na raice ar ár gcuma féin. Inran am ran do bí tuairim trí fiéir clár bán fáilte i mBeig-mir leir an naomhós b'is as beirt asainn. Do deim an r'acaire boct púncáin áro-obair an lá úr. I r minic a bíor bealaic maic ior rin asur an talam ran am go mbíor ooraon clár curta asam-ra 'on téir asur ba minic gur' é féin a tusaó i t'ir iad san don congnam uaim-ra.

Do bí an rceal go maic asainn-ne ac cao mar geall ar an muinntir a bí as baile gur baineamaí leo—rin fáilte an t'is tar éir dinnéir an lá roimir rin asur aimir dinnéir láir-na-máireac ann asur san rin t'asailte—cao a bí le fáil ac náir máireamaí?

Pé naomhós a bí timceall na t'igite inran am ro, ó b'é an éol-cuir aca a bí, mar do bíodar inra h-oileáin beas leir na potaí asur an méir aca ná raib, bíodar as lorig raice inran am ro. Leir rin ní raib maíre fáil na naomhós ar an scailt cun toul ar ár t'uarir.

An uair a bíomaí féin t'áite, corra asur an t'oirde t'raite asur an t-ámar as toul cun gannacáire t'gamaí ar n-asair ar an t'is asur mire 'á fáil leat, a léigiteoir, dá mbeaó don put gaoite ar scoinne ná r'oiéimí é.

Ní raib don cáinnt ac an méir ámar a bí bailite i mBeigmir as naomhós beas na beirt asur i r mó lá 'n-a bíor rin a fáireamaí clár, asur rmut, asur aipeanna ámar. Do bíolamaí timceall 'r a leat i mBeigmir asur tob' éigean d'inn an leat eile t'airt ábail linn ar mar náir fáil don rmut riam do beaó ar fáilte ann san goir.

XX

BRÁCAÓ AN TSAOĞAIL

Uár na leanú, inísean inná na h-iníse caillte, an t-ís nua, na bolltaí ppáir, báó mo mhic agus eibliníne mocaill, mac le Diarmair caillte.

An bliain tar éir na raice fádbáil—agus ip tódca gur úeineamaip dooraon púnt dí, san tpiáct tar aon gliomac—bíomair as déanamh go maic i dooraó na bliana ac ní bíonn púit maic as an ead i gcomhairde.

Aimpip na ngearpeac óga beic ann, agus iad ruar le beic aibíó, ba gñáct le garrún a beic ap a tódip. An garrún ba fine do bí asan agus mac an Rí do úeineadar comairle dul i tpeo éigin go mbead paoileán ós aca ; mar ba mnic do maicpead ceann aca i tóis ameape na gceape go ceann bliana agus níopa fia.

Do éuair an beip i n-éineact i tpeo na neadaó eun cúpla ceann aca po do éabairt abaile leo. Ip i nrope-áit a bíodar agus le linn dom' garrún-ra bpeic ap an bpaolinn óis do léim pí agus do tuit pé píor amac ap an bpaipge, plán beo mar n-innrtear é ! O'pan pé i bpaó ap uáctar agus bí pé ann nó gur gail naomós potaí timceall agus a tós é.

Do bí a átaip opiona, átaip a máctar, inpa naomóis a tós é. Do bí aon tpaíamh aihám opaimn—ná paib maipre ná mácail ap aon píoc o'á éabail cé go paib tuitim na paille apó. U'éigean dúinn cup ruar leip agus a beic pápta.

Ba mór an ní liom é beir le cup 'on talamh agus san a beir
as féadaint i n-oidiú na fairrige. B'in é an céad tornú,
agus níor maic é, go b'fóire Dia orainn !

Tuairim 1890 do tuit san amac agus d'íreac an garrún
cun coinnliócta, é as tornú ar phortaíreac a d'éanam dom.
Sead, ní coitigeann an té imigeann an té fanann agus
dob' éigean dúinn-ne, leir, ar maidi a cup amac arís agus
beir as treabhad linn.

Níor éir an bliain seo com maic leir an mbliain roimh
ná níor tuit oiread de rna gleamaisí oróce linn, leir, o'a
dearcaib rin, mar ná raib an aimpir fearaead agus do
bíod tarpac de fíor coir na gcló, ruo nac maic leir an
rórc ro reilge. Do rúimis an bliain seo. ápac, gur tuit
iarc glar leir an dtalamh agus do bí an fairrige lán díob.
Pollósá dob' ead iad, iarc mór garb go mbead do dótam
cúram opt cuir aca do tabairt irtead ear gumail na
naomóige ; agus doiraite an gléar marbairte a bíod opta,
rlair de maiciréal agus dubán mór.

Do cuamair 'n-a dtreo lá agus an rórc san fearair le
'céile againn agus nac mór an conac a bí cun beirte opta
gurb' éigean dúinn an banne o'rágaint go luac mar do bí
an naomóigin lán againn agus an fairrige ruaitte gliobac ;
agus le linn teac ar an gcalac dúinn ip mó duine deim
iongantac de n-ar tug an naomós beag cúgaimn.

Do caiteamair tamall de'n bliain ceangailte inran
iarc glar nó go raib gac roitead a bí inra tig lán againn
aca agus do bí trí céad pollós rábáilta againn. Timceall
na Noctas do fíor do bíod áro-glaobac opta san ó luac
tuaitte cun na Saoire.

Tugac cúis púint déas ó Dáingean Uí Cúire liom ar mo
cuir pollós i tceannta gur mó duine muinnteara do fuair
feirde aca agus iad go flúirreac inra tig again féin.

Tamall ear éir na h-aimpire rin táimis ingean an
Dálaig Móir, doiraire inir mícileáin, abairte ó m'eirice.

Sí rin an cailín a bíos an péic Diarmaid, m'uncail, 'd luactaint liom-ra i dtúir ár n-óige. Tug sí beagán blianta tál ac do teip an tgláinte uiréi ar nór céad duine nac i. Ní i bpeabair a cuair sí tar éir teacht anall ac as dul cun deire, 'r a fion i teacht go dtí an t-oileán ba gláintiúla do bí i nÉirinn.

Fuair sí bár, pé deire, tiar inra cloic agus do bí raorúr na bliana ann le n-a linn rin. Do bí iarcairí ó Uib Rátae 'n-a tteannta inra cloic an uair céadna agus, ar clor i beit cailte, do bí don duine o'féad é o'iarraio na cloice baint amac cun a beit ar an tórramh.

Dob' iad ro tream dob' fearr do fearaim i n-don cloic riam o'd fórt agus ba gláintiúla, agus o'd bearcail rin do bí gac nduine o'iarraio iad a fproicertint inra cruaid-éar agus do bí daoine bailite ann, cur mait, an oirde rin. Do bí naomós a fproicertint an oileán go dtí n-a deic a clog inran oirde. Do bí mór-curo eile as cur na báige riar díob ar maroin mar do bí an lá ana-duibinn agus an fairsge breag ciúin.

Dob' é an lá rocpairde ba breagta a connac riam é, agus ba teo. Ir go naomóis Uib Rátais a cuair an comra agus do bí triúr o'fearail maitte innti. An uair a bíodar ullam tugadar a gcúl do'n cloic agus bíodar as ciorrú na báige aniar. Ar fproicertint calat an oileán do'n rocpairde do bí a tuille naomós annran romainn. Do bí orainn fórt dul tri míle o'fairsge, nó breir. Súil-féadaint dár tugar n'féaca oipead naomós riam i tteannta 'céile, dar liom. Noct cinn déas aca do bí ann. N'féaca-ra riam oipead ran báo i rocpairde ar an fairsge, ná go dtí an lá inoiu. Sé cinn déas agus ceitre cinn déas ir mó a connac ó rin.

Go roirbí' Dia o'd n-anam ro go léir gur éigean dom iad a mórcaile; agus nár tuga' Sé don tproc-aic o'denne aca!

Cé go raib lán tige de clainn as fear na h-Inire an uair

úó trídís aca aca annro timceall orim anoir. 1 Meirice do cúro aca, ran uais o'd tuille agus roir riar ar nór a lán nac iad.

Do bí an raogal 'á caiteam ó bliam go bliam ar an gcuma ro agus do bíor inra treana-múcán tige fóir. Táinig maótnam ionnam é fágaint agus crut éigin a cup ar bpráca beas éigin nua agus san na ceapca beir as glágar-nais or mo éionn andíroie níora ría. Cé gur minic a fuarctar cnarós uó andíroie ann lá an gáótar, mar rin féin do bíó an bpráon anuar ann 'n-a nbiaó go minic.

Do bí fóir tigte 'á cup ar bun an uair rin gur ceann aómaro do bíó 'á cup orca ; feilt agus carpa amuic fé rna billeóga. Bíor com pleamain le buiréal agus an uair doob' annra leir an gciric tul andíroie mar ba gnat léi cun uó a bpeit ann tuitead rí anuar 'on buaile agus ní bacad rí arir é.

An ruo a riteann i n-aighe duine uair ir dóis liom gur as tul i gceangal ann a bíonn fé agus doob' 'in ionbad agham-ra é i ocaó an tige. Do bí 'fior agham ná faghann puinn congnaim cuise ac go raib fagar comérom agham cuise, toirc go raib an reana-tis agham, cun mo dótam aimpire cógaint leir. Ní mó ná leitead ríroie o'airtriu deinear mar do bí na cloca im' timceall agus tuigear guró' fuirirte fuinnead i oteannta na mine agus gur móir an ní dom an ruir a beir im' timceall.

Do ppeabar cun an tige a carpac amac agus an uair a bí a fair agus a leitead agham do tuigead dom go mbead cúirt agham nuair a bead fé ruar agus é díonmar le h-aómar, feilt agus carpa. Do bíor as cup píora ann i gcomharóie nuair a bíó an cao' agham air, agus ó rmut go rmut do bí airtint an tige as tead go luac air ; agus níor móir an agha go raib fé i n-aóiróie cablac agus ná raib orim ac an oá binn a cup le céile, agus do bíodar ran a caolú i nbiaó gac péirre.

Seadh, ní raib don díomhaointear agam ar feadh ráite agus do bí an cloch pheadáin agam air san am san, ré rin an cloch déanaí a cuirtear ar bairra na binne. Do bí an gníomh san déanta agam san cloch ná maireál a fíneadh eugam.

Ir i noubliúcháir na bliana do cairrigíor eugam an gnó ro an tige ; mar ní beadh don dul agam ar é déanamh aimpirí gnótha agus reilge san am go raib an cloch pheadáin agam air, mar aoubart céana. Do bí sacl obair as orcailt timcheall lár an Máirta, talamh 'a deargadh, leathú le báir agus i scladaige agus ba gnáthas le daoine riubal ar pollaib na móinte.

Mairdean aca ro do bí breag, bog, doibinn do cnagadh an doras roim lá agus mar ná raib tróm-fuan oim do pheabhar de gheit agus do deinear é orcailt, cé beadh amuic ná Diarmaid. “ Fáirc ruar tu féin,” ar seiréan. “ Tá an lá go calma. Buailream riap cun na n-oileán. Ca bfuor cad a beadh caithe i bpoll móim nó i scuap. A' bfuil don gheim aráim beirbíte agat ? ”

“ Tá mo dóctam aráim agam,” arpa mire leir, “ ac ní don fonn riap oim ipna h-oileáin. Ir dóca gur turur i n-airtear turur comh luath ro mra mbliain.”

“ Déra, beir puo éigim agaimn—rtropa cominí nó puo ab' fearr ná iad, b'féidir. Ca bfuor duit ná gur gillín móim a buailream linn,” arpan réic. “ Níl don píora aráim beirbíte agam-ra. Tabair leat cannta mar a déanfaid pinn ardon.”

“ Déra, nac ráim an dúinneodh mhná atá agat,” arpa mire leir. “ Ir dóca gur as ipráil na mine a bíonn pí.”

“ Ná an diabol é ! ac an iomarca do'n ráim a beir uiréi agus gur cuma léi cé hé go mbeir ocpair air. Deán breag, péir íread i,” ar seiréan, “ ná raib cuircionnac riamh.”

Do buairear eugam triantán mar a aráim agus do buail-

eamaí an dóig ar amac agus le céile nómáinn. Do bí an cúro eile de'n éirí tagaite. Do cuirteamaí ar an uirce i agus dob' eo cun riubail rínn. Níor ríadamaí de'n rírib rín nó gur báineamaí amac iní na b'ró mar a ríab poll nóáalta rínn. U'annam ríam ná go mbeaó rínn le ríagáil ann. Dubrúamaí rínn le 'céile go mb'féarra uínn é cuarúac.

San rí-móill do bí ceatúar rírtí ann agus ríóóp oráinn an báó u'rágaint. Uíomaí as uíuóim ríar rí'n b'óill agus do érom ríar ar beít as glíúcarúeac ríor i lúis móir a bí ann. "N'féadúar caó é an ríórt ríuáí íad rínn ríor ar éóim na lúise ríeo," ar ríreann. U'féac ríar agus ríar eile agus éonnacamaí go ríab an cúmar lán aca.

Do bí ríar ra báó go ríab ana-rínnáí aise agus éáinnis ríe agus u'féac ríor. "Uera, a uíabla!" ar ríreann, "bólltaí copáir agus ríráir íad rínn. Ná ríul 'ríor a ríab gur b'ríreac éobalac lúinge annrann tamall ó rínn do bí lán de'n ríórt rínn bólltaí."

Ní túirce bí uéirle lér an méro rínn cáinníe aise ná cáit ríe de anuar a ríab u'éacac 'en rírogal aír agus túg a éeann ríe uirce ríor. Ní móir ríara aóiríe rínn u'uirce do bí inra cúmar agus níorb' fáda do bí ríe éíor nuair a éáinnis ríe ar bárra agus bóllta copáir aise do bí éeíre ríroigte ar ríar. "Dap búr n-anam gléigeal!" ar ríreann, "an as b'rat líom-ra acáinn ríó cun a b'ríul annrúo a tabairt aníor? Cuirtear téac ar uíne eile agus ar beírt agus ní cáir uéabac maít do uéanam an ríar a beíó an ríroíe san ríeac mar ír uéacáir íad u'féirínn an ríar a beac an ríuacac inra poll."

Do cáitíar rínn a uéanam ac cá ríab an beírt a ríagac ríor? Dob' 'ín i an éeírt. Do bí cúro aca náir cuaró 'on ríáile ríam agus cúro eile agáinn go ríab rínnáí maít agáinn ac náir gíac-uéar agáinn uul ríe lóe.

Tús Uíarúaro ríap ríearra an élaráig as ríall orínn rínn agus uubairt, "Nac éacacac an rínnáíre ríra uair

eile agus go minic gan puinn d'á bairra agat. Dhuir annro i leit éugam agus cuir ort lúb de'n dtéir reo agus tabair éugaim aníor cuir doer na camáin óir rin agus ná bítar ag bpat ar aenne amáin ná ar beirt, leir."

Sead, maraí taitin an rceal féin liom ní raib gnó agam an fear gan éall ro do cup im' mullaic agus, leir rin, do veinear puo air. Do caitear mo balcairí díom agus b'eo ríor ar tóin an cúmair me. Ní raib an réic iriis leir féin an uair a connaic pé nár cúipear an téad orm féin mar tudairet pé. Do tuis pé gur rórt paiseóin a glacar ; ac níorb' ead, mar ná raib call le h-aon téir ac ropad liom aníor an uair ba maic liom é, mar do bí rnam maic agam.

Le linn dul ríor dom do buail bolta lem' coir agus do bíor ag cuapad réadaint an mbuailpead ceann eile liom cun go mbead iongnad ar an réic nuair a éipead pé an dá ceann ag tead agam, mar ná bíod ag an bfeair eile ag tead ac ceann ra turur agus laócar air d'á bair ran féin do beic aige.

Sead, do bíor ag loris go tuis agus níor ró fáda gur bpaitear an tarra ceann agus do bogar é go h-éarcaró. Do bí ceann rém' arcail agus ceann i láim liom agus an lám eile ag tabairt cabartha liom. Do cúipear mo dá coir i bpeac agus éar ar bairra go h-éarcaró ac má éar do bí meadóaint na mbolltaí am' bpeit ríor arir mar ir i lár an cúmair a páinis liom tead ar bairra. Ac ba maic an maire rin do'n réic. Do bí an téad caite aige agus i gabta ra lám díomaoim agam-ra. An uair a connaic Diarmaid, réic, an dá bolta ag tead agam iread érom pé ar porcairead ; agus ní raib aon trua ag aige dom, ó'n uair gur mairear agus puo agam, mar duine dian cun feilge doob' ead é. " Mo spairdín go deo tu ! má'r mall ir érom ualaig," ar feiréan liom. " Bí éir arir."

Do bí fear eile 'n-a fearam ar bpuac an poill. Muirir bán a bíod mar ainm air. Fear leatan láoir doob' ead

é, ac níor tug ré buille gnátha riamh. 'Dob' aic leir rinn-ne beic ag dul 'on cúmar agus é féin ag féadaint orainn. Dubhairt ré le Diarmaid: "Cuir ceann na téide ar mo corp go raibid ríor agus go dtabairfidh bacla aca ro aníor liom ó táid ríad comh flúirfead."

"Óra, dar do éiríde do'n dialburde!" arsa Diarmaid, "ní foláir nó ir ag cailliúint do céille taoi-re. Nac mar a céile tura leigeannt ríor nó máilín falainn! Luict an tgnátha ná bíonn ionnta ac an dé fan am go dtasaid aníor!"

D'iompuig Muirir ar fear eile cun na téide do cup air nuair a donnaic ré an riamh a cup Diarmaid air féin cuige; agus 'dob' é fear é ná driteáir do Diarmaid gurá ainm do Liam, fear ná cuirfead puinn ruime Muirir a tabairt aníor mará ar an gcúmar comh maic le h-é beic beo.

Do cup Liam an téad ar Muirir agus b'eo le fánaid é agus inran am gur buail ré tíor níor dein faic ac tarraic anáirde ar an dtéid aic nó gur éadid ar barra, san é ag brait ar Liam cun é tarraic. Da maic mar dein mar tabairfidh Liam a dóctain aimpire do cun é 'a báid tíor.

Saraí tórnúig an t-uirce ar líonad ra cúmar do hí bolta agus fíde ag an mbeirt againn, cnocán breag ior copar agus púair agus ir fada go mbead Diarmaid corra 'a dtarraic go dtí an báid.

San am go raibid gac ní focaí againn do éromamaí ar ár ngríam aráin a méilt agus do flogad ríar—agus san puinn cainnte nó go raibid fan déanta, san annlan san faic ar an raogal leir ac anoir agus aic go gcuirfead fear a lámh amac agus tugad leir lán a baire de'n tráile agus do leigead ríar é cun an góilín a glanad.

Le linn na gíotála ro do beic ar ríubal, agus rínn cun tabairt ré abailte, ríil-féadaint dar tug Liam do donnaic ré tráileir ag déanam ar inir mícileam.

“Tá fuad éigin ’á ttabhairt go dtí an áit inniu,” arsa Diarmaid.

Nuair a táinig sí go dtí trídís na h-Iníre do cuir síor anncairpe cún rtaidéir a déanamh ann.

“Seadh,” arsa Diarmaid, “cuiridh amac búr maidir agus bíodh síor agusinn cad a tugh i agus annsan beam as dul abaille i n-ainm Dé.”

Do buaileasmaid tréarna anonn mar nac fada ó céile an dá cloic agus ní fada go rabhadair ’n-a tceannta. Do bí sí lán de dhaoine. Cúin lá shinn a beir iní na cloca an gnó ir mó a tugh iad.

Do bí foladadh ar na boltaí iníra bárd agusinn-ne san don feircint as aenne orda ad iníra deire dubhadair féin le céile sup maid an fuad ceann a tairbeaint dóib féacaint cad déarfaidir leir. Ar feircint an rpara práir do duine uasal a bí ar bórd táinig ana-iongnadh air cad é an áit sup fhoiceasmaid é agus do cuir ceirt go tapaid an móir a beadh uaimh air. Ir fada éireann go bfuair pé don fpeasra mar ná raib síor ceart as aenne iníra bárd móirán mar seall air. Pé deire do labair captaen an ártais agus ttabhairt : “Ir fear é seo a bíonn as ceannad an pórt ro agus ba maid leir rib ’á díol leir.” Annsan do daineasmaid amac go sceannoadh pé sad a raib agusinn aca. Sa deire cún rceal gearra a déanamh de do díoladh leir iad ar fad ar pé púint déas.

D’éigean dúinn dul ar bóird an tráléara agus biaid agus deod a caiteamh innti, agus é le fasáil go flúirpéad ; agus, dar ndóig, cad é an áit eile go mbíonn an fasairre ar riubal ad mar a mbíonn na h-uairle. Pé deire d’fagamasmaid plán aca. Agus rinn as déanamh ar an gcloic eile, pé rin iní na bórd, do bí cominí le feircint as damar ar sad ribe féir innti. Do bí bprotall, shian agus doibneap aca innti cúige rin fan am fan.

Go h-obann agus rinn as bun na cloice rin do labair Diarmaid. Nob’ é an captaen a bí orainn é. Do ppeab

fé 'n-a fearaí an uair seo agus dubairt : “ Trádnóna min álainn ipead é agus níl faic le déanamh againn ac tuit ábail. Tá dá maotha maite inna báta agus cúpla samhan maic. Tugaimir suas fé'n gcloic agus beir leat-doraon coiníní ag an bfeair againn,” ar reirean.

Fear gur cáitín a glór leir agus beirt náir cáitín agus mar rin féin ba com-maic do gac nduine an treilg. Do rtao an báta ag an gcalat agus b'eo amac rinn, beirt roir agus beirt riar. Do bí an trádnóna déanaí go maic inran am gur buaileamair le céile arís ar bhuac an calat.

Níorb' é an péic, Diarmair, ba luza fé'n treilg. Do bí oipead aige le beirt eile ac go raib maotha maic aige ba leir féin ; agus, iuto eile, ní raib don oroc-féic ann réin ná inna maotha.

Tar éir teact go dtí an báta do gac nduine, agus cuipeamair an treilg ar fad i dtéannta céile, do bí oet ndoraein coiníní againn, doraon an fear. Dubairt na fearaib ba fine do bí inna báta gurb' i reilg i ba mó ba cuimín leo a deinead riam in na h-oileáin ar a giorraet amripe. Do bí bolat na gaoite ann agus i 'na cóir ábail againn.

Mar ná bíonn pún age móran daoine do rceiró fé ó duine éigin againn-ne, leir, cár cáiteamair an lá agus cao a buail linn agus na daoine uairle a céannuis an prár ; agus de dearcuib gan an pún a coimead do bí ar gcuid feicite againn de rna mianais. Sapa rabamair le n-a céile lár-na-máipeac do bí báta an baile imite. Ac níor móir na púint eile do baineat ar riam ó rin.

Síao an dá púint do bí 'a bairra agam-ra an céad dá púint a díolar ar ceann an tige nua.

Do bí earraí raor an uair úd agus ní móir ar fad do coram na neite tearhuis uaim i gcomair an tige nua. Do bí móran d'oir do agam féin agus tís beag tob' ead é

oé, an uair a bíor 'd tarrac amac, gur éadap gur éairt é ; agus ba gheall leir reácar an múcán a bí agam.

Do bí don maít amám ar an múcán gur tug pé mo dóctaim aimpire dom cun an tige nua a cup cun cinn san don ploc eile dem' cúnam o'págaínt riar agus ruo eile do bí inpa rceal—san don máille ann a bí le cup inpa tige nua. Do bíor ó lá go lá agus ó uair go h-uair nó gur éríocnuigear é slan amac. Le linn san a beit déanta cé geobad timcheall ac Diarmaid. Do rtao pé ag péacaint tamall agus pé deire do labair.

“A mhuir, 'mátaí ! conur a cuirir le céile com tapaid é, san cábaí ó aenne beo ? mhuir mo grád do géaga ! Go raib m'anam-ra ó'n ndiabal ná bearrad an éairc 'na dhom nó má téigean rí anáirde gur le faille a raíad rí !” ar reirean.

O'fan an tige mar rin déanta ruar tamall rapar cuamaínn. Níor mór na tigte feilte do bí inpa oileán san am san ac níl don tige amám ann le rda ná gur feilt an dhion atá oíra ac an méio go dhruil rlinn oíra. Do cuamaínn cun lonnaíte 'on tige nua tuairim ip an bliain 1893, i rtorac an Earraig. An réarún ba mó a bí agáinn dul com luat ann mar do bí learú ana-gann an bliain céadna agus do bí oíread learaíte ar an reana-tige agus a déanrad leat a raib de prátaí inpa Oileán. Ní raib don raic ann ac rúit agus learú. Ruo eile, do dhíod Diarmaid ag bagairt gac lá oim. Ní raib éríoc ná díro ar an méio a bí cupra aige péin, mar fear boct donair dob' ead é agus do dhíod a cupur inr gac áit agus págann an cupuróíreadt breall go minic ar ghnótaí eile ; agus, go minic, san móráin de rarr a lán aca. Dhíod rruag agam do mar do caillead an céad bean do bí aige, agus i go maít aige, agus an bean do buail tar n-air leir san i éríocnúil ná garta. Leagad eile bí agam leir—ní céilread pé rmiop na gcnám oíamir uair a bead a cábaí ag tearráil.

Com luat agus connaic Diarmaid an teine agus an gal

ra eíς nua b'eo cúgam irceac é agus do édirim an rait go caparó.

“ I gcúntar géal Dé ná leis buam le h-áenne eile é,” ar reirean.

Do bí pé go dian-mait cun dul i gcomair a cota ac níorb' fearr cúige rin é ná cun a tabairta uairó dá mbeaó aige.

“ Ní leisreao do curo le h-áenne do ná bíod eagal ort,” arfa mire leir. “ An bfuil don gno móir intiu agat ? ”

“ Dar Muire, 'muire ! ” ar reirean agus é 'na fearam ioir dá lise an doirair, “ níl don ócáir móir ort. Cana-taob ran ? Anb' don gno atá agat-ra díom ? ”

“ Ir eao, tar anáirde i mullaó an treana-tíge agus bí ag réirceac an learaite duic féin.”

Agus ir é p'reab go fonnhar.

Do bíomar camall inra eíς nua agus rinn ag déanam go mait agus pártacó orainn ann. An eíς deap glan, san deatac, san gal.

Ní ró fáda bíomar lonnaithe ann ran am sup gairb an galair triuc timceall agus an bhuicíneac 'n-a teannta. Trí mí tugar im' fuirde leir an gcuro ba méara de rna páirtí, san faic de bairr m'aimirne agam ac an beirt tob' fearr aca do b'reit cun riubail.

Tob' 'in b'uireao eile ar ár mirneac, go b'róiró Dia orainn, agus tob' fáda éireann do bí an cúrra ran ag teacó linn, dar ndóig. Ir dóig liom, pé rceal agam-ra é, ná raib an dubróh ag rcarúint leir an mácair, olc ná mait ; agus ó'n am ran amac go raib rí féin ag ceiliúrad, mar ná raib rí buan agus nár mair rí le beit criona.

Seao, tar éir an anróiró dom-ra do bíor o'iarrairó me féin a c'rocaó ruar. Do buaileao im' aigne ná raib don leigear ar na bearta ran ac an méirí poróne do cairpí leo ; agus do bíor o'iarrairó camall eile de'n craogal a

baint amac—bliain maith ag teacht agus dá bliain ná bíodh ar fónamh.

Níorb' fada na blianta 'n-a dhiaidh sin gur gluaigh óighean uasal ó príomh-cathair Éireann go dtí an t-oileán ro ar a laeteannata raoipe. Eiblin Nic Niocail Tob' i i; agus níorb' fada do bhí sí ann an uair a glac sí páirtíde cailín agus tob' iníean dom do tós sí de roga. Do bhí an beirt aca le 'céile, annran, tamall gac lá. Do bíodh lá impraenoc aca agus lá eile timcheall na trága agus na fairrse agus an uair a bíodh an amhras bog broctallaí eugaitoir pé dul ag rnamh.

Lá dá rabhadar mar seo do bhí tairde ró-láirí rabarta ann agus an uair tob' am dóib' dhuirim leir an dtalamh ir ag imeacht uair a bíodh nó go rabhadar tnaíte. Do ráinig mac liom ag baint na bprátaí impra garraide i n-aice an tige—i dtorac an foghaigh tob' ead é—mac go raib ceol ann agus rnamh t'á péir. Noct mbliana déas t'aoir a bhí pé agus do connaic pé an beirt ban impra tnamh agus t'aitin láitreadh gurh' iad a bhí ann agus go raigad dóib' teacht.

Do dháit pé uair an raman agus do gaird gac comhar tri faill ir cladaí nó gur cuair ar an dtraig. Níor dhain pé don luid de, brós ná raic, mar ná rabhadar ró fada amac agus le linn dul go dtí an t-uirce do connaic pé an bean uasal ag dul ríor.

B'eo amac é agus do labair leir an dhríor. Dubairt léi beir 'á comead féin ar bharr go fóil go raib an bean uasal 'á bá ag go raigad pé ag fóirint uirí ar dtuir. Ac má cuair do tuit pé féin agus an bean uasal le 'céile. Fear eile a tug irtead an dhríor agus gan innti ac an put. Tós na báir an beirt eile le linn dom-ra agus raibí teacht, mar ba gnaíac linn, ó beir ag iarac. Sro é an raíac do bhí romainn.

Sead, b'éigean dom raram leir an gcuadócár ro leir agus gabáil tnaí.

"Dob' i an trocraio ba mhó i d'á paid i nDúncaoin riamh. Iad ar don trocraio amháin nó sup deigleadar ó céile as tarrnac, gac nrouine aca, ar a dteampall dútcair. Do dmeadar muinntir na h-ógrná go maic dom-ra ar fead blianta 'n-a diaro rim. Tánadar araon cuşam, an t-áair asur an mátcair, i nDúncaoin asur b'éigean me tearbaint doib. Tá rúil asam ná ceapadar go radar-ra i n-eapraio leo toirc sup le n-a n-ingin féin a tuit an mac. Ac ní radar-ra riamh com neam-tuircionnac ran. Má ba léi, féin, ní paid leigear air. B'é toil Dé é.

Ir dóig liom mara mbead an t-úncail Diarmaio ná tiocrainn cuşam féin cuise inra repib reo, i dteannta cadair Dé, mar do bí an ingean a bí inra bfairrige san mór-rúil léi féin go ndéanrad rí don téarnam, ac oiread, mar ná paid innti ac an put fór. Dá mbead deimniú go scarrad rí rin féin tuigead dom ná radad an peal com h-ole dom.

Tasad Diarmaio gac lá cuşam asur oirde as déanam rpior-rpear de'n nglór gránna a cloiread ré asamn-ne ; as tarrnac puadai cušainn ba feadt meara ná an cár do bí opainn féin—an long ar muir go mbíod na céadta innti, an bann cloc in na mianais a tuitim ar na daoine go léir—cun mionis a cup opainn.

Ni ró fada a rit leir an rouine boct féin. Do bí balcairi maite garrún an uair reo aise asur ba lán-gairio go mbead ré ar a toil féin dá ritfead leo asur ná bead don cúram air ac as cup órdaite opta.

Deagán ácair tar éir mo tubairt-re do buail ré cuşam irtead asur san fíor faic asam.

"Do feol pu éigin anoir tu," arra mire leir.

"Do feol an ainuire," ar reirean.

"Cao ran?" arra mire leir, mar b'fada liom sup labair ré.

"Tá," ar reirean, "tá dóna araer go déanac do bí

an fear 'dob' fearr a bhí agam as rít i n-oidiú caorac agus do baineadh inna triubhal é agus do leagadh, leir, agus do buail ríocán cloíche le n' éadóan agus do fíl fuil mairt. Ní h-é méir an gearrta ar fad é ac tá poll móir irteac ann agus ir dóca gurh' amlaíó atá rmut de'n ghenáir irteis bhríte."

"Agus cad tá le déanamh anoir agat?" arsa mire leir.

"Tá an ragar 'r a' doctúir buam," ar reirean. "Ó tá an lá breag faig tu féin ullamh."

"Beao-ra ort gan móill agus roldáir an cúro eile de'n scriú," arsa mire leir.

Ar d'ul go Dúncáoin dúinn 'dob' éigean beirt a d'ul fé bhrágar an trasairt agus do bog beirt eile an bótar go Dainsean Uí Chúire. Diarmaid féin agus a bhríteair Liam a cuair annsan. Mire agus Páio Séamair a cuair as triall ar an ragar. Do bhí bótar deic míle rómpa ran agus, geallaim duit, d'ul agus teact de cóir, gan capall ná fearrac.

Ar fhoicéirint tige na ragar dúinn do bíodair ar baile agus 'dob' éigean dúinn ar ruaineas a tógaint nó go tóánadair; agus tógamair i b'ad de'n lá ann. O'fíarruig an ragar paróirte dúinn an faib an rceál dainnréarac agus duhramair leir go faib. Do rochrúigead go tóicfad an fear ós linn. Do bogamair an bótar roimhir agus do baineamair ar na cora a faib ionnta mar do bhí fíor agaim go mbeadh an ragar roimhinn, o'á reabair ar noicéall, cé go faib comgar agaim-ne.

Ar fhoicéirint calac Dúncáoin dúinn ní faib an doctúir rór tagaite. Do bhí an lá meilte an uair seo. Ní móir an móill a bhí ar an ragar, árac. Do cuireamair an báo ar rnam agus bíomair as bogadh linn nuair a táinig an beirt ar bairra na h-aillle agus an doctúir aca. Caramair agus tógamair ar bóro iad. Do bhí an oirde duh inran an gur baineamair amac an t-Oileán. Dar noóig, 'dob' éigean dúinn d'ul amac tar n-air arir agus teact irteac.

Do bhráiteadair dainnréaraó an buacaili agus tuda:rt an doctúir má bí don bláire de'n gcnám bhríte iriis go mbeaó ran as teact leir do fíor, "ac," ar reirean, "ní beiró faic air mara bfuil ran i sceirt."

Ní raib an lá ró díomáoin againn-ne, agus ir rin mar bíonn as oileán d'a fíor go deo—annróó do fíor ann am an gáótaí.

Níor deir an buacaili lá maoin ná maiteara ar ran amac nó gur cuairt 'on cill.

XXI

an mhin buirde

Captaen rmais an Daingin, an mhin ar bóro, an gárda córta, teacht 'on Oileán ar éigean, ceannac na mbanb.

Bliam gorta inran Oileán, agus inra lán áiteanna nac é, tob ead an bliam rin agus do gluair duine uasal ó príom-éadair Éireann as cup tuairisc cá paid an ganntar, agus do bair amac an Uapcaod. Tus ré oróú cun mine agus plúir go dtí an Daingean. Cuamaip-ne ann 'a íolácar.

Do bí reana-éiráléir inra éuan agus níor deim rí rait le rium móir ampire. Do bí paró duine o'feamnaig as páir uiréi, miongáin, báirniú agus iarcáin. An reana-éaptaen go paid maíiréiríocht aise uiréi do bí ré féin corúil le deit i nDeallraí na luinge. An rube réaróige o'páir tríto amac agus é ós, do bí an rube rin ó rin i leit, gan don éor a cup de, ríor ar a brollac; agus níor dóig leat air sup buail don deoir uirce leir féin ó bliam an troc-paozáil. Ní paid don lá as teartáil de ceitpe ríeto bliam uair. Do labair fear maí éigin i nDaingean Uí Éirce do cun na bpingní a tabairt le tuileam do féin agus o'á reana-éuracáin náir bogad ar rlab an éuan le cúig bliana noimír rin í.

Sinead ruar leir an gcé í. Ní ró fáda go paid deirpe innti. Annran do gaid gáróóir córta an cé amac agus éuair cun camnte leir an reana-éaptaen. O'fíarruiú

“De cá paid an cúro eile o’fhuirinn na luinge. Dúbaire an reana-buacaill gur ruarac an criú ba gáó do—é féin agus beiret.

Fear fuinniúil láidir doob’ ead fear an Rí agus táinig róir feirge air cuige.

“Ní tura ir cóir a cáinead ac na daoine bac taprta tu, tu féin agus do reana-énobalac diabail ártai; agus ná tabarfaim leat-cóirín ar a reanr dul coróce ‘on Oileán,” ar reirean. “Díod criú pacta agat le linn me carad tar n-air nó mara mbeid tógraó airte a bfuil innti agus cuirfead i n-ártac eile é.”

Sé an pát go paid fear an Rí ag labhairt com mí-céadpac mar do bí beartaíte air féin cun a beir i n-éimead leir.

Ir beag nár féir an fear liat fuil ríón. Táinig dat gorm air i n-ionad a beir liat. Tug pé reáp reata an cé amac i ndiaid an duine eile ac do cuir muinntir an Oileáin corc leir. An uair a cuirfead rtor leir do labhair pé go n-áromar tarb buile. “Teir’ i n-aimm puillíní an diabail ! maran agat atá an teirdeal cun mo báir-re ; nó cé tug duit é ? ” ar reirean leir an bfeair córta.

“A’ bfuil don fear agaid-re annan o’n Oileán a cuirfead na reolta go barra an éramn dom agus a pasad lem’ cóir ? ” ar reirean, agus rcéan buile ‘n-a dá fúil.

Cé go paid an mín agus an plúr ag tearcáil go géar ó rna h-oileánaig ní ró éarcar a deineadar é freagairt. Dúbaire duine aca ná paid eolar ar an ngnó ran aca. Ní paid ac an méir rin páirte nuair a gaid fear an Rí anuar an cé agus rtruir riuail fé, agus beart ‘n-a láim aige pé mar beid beata an lae déanta ruar aige do féin. Ní paid don amarc ag an bfeair liat air nó gur buail pé irteac ar bóro na luinge cuige.

“Bfuil don cábair polárta ó rin agat ? ” ar reirean.

“Ir cuma duit-ra inra diabal agam nó buam iad,” ar ran máirnéalac dopta.

Ar an am ran do bí beiret póilíní ‘n-a rearam ar an gcé.

AN T-OILEÁ

Do fuair an beirt orpú ó'n ngárúóir córta an reana-buácaill liat a tógaint leo, go raib deire na n-
mboct ro imite gan maic aige mar go raib an t-uirce as
teacht irteac ceana go dtí an mhin agus gan aenne i mbun na
reana-luinge a púmpáil ná a triomú. Rug an beirt speim
ar an reantúine.

Do cuir fear an Rí ceirt ar an Rí reo 'gaimn-ne an
mbeac uirce air dul 'on treana-ymaic le n-a cóir agus
fear maic eile i n-éimeact leir. Do gaid an Rí leir an
rcéal, mar ba dual do an uair a beac gnó do—é 'n-a ní
agus 'n-a máirnéalac an uair ba gá é, agus é com h-oilte
céadna ar pprátaí do cuir agus cun doiligh a tarrac orpa.
Ir minic do gaid ré an rean-apal liat-glár gearr-eirballac
a bí aige agus gac a mbíod timcheall na cúirte 'n-a scuolaó.
Fuair ré fear eile le dul 'n-a teannta.

Táinig an Rí cuşam réin rapan cúireadap cun fairrige,
do tearbáin borca dom agus do cuir mar cúram orin é.
Do cuadap ar bóro agus tug an fear irtig cúram dóib go
tapaib agus ba ró gearr go raib an reana-pota oirpúnac
le bogad ó'n gcé. Annapan do cuir fear an Rí gut go dtí
rha póilíní an raib an reana-cáptáen toilteannac cun
teact i n-éimeact leo anoir ac ná fagad ré don máisirtirioct
ar an luing.

Cé ná raib an fear liat buirdeac bí fíor aige, mara
mbeac ré ar an luing ná fagad ré don pág. Leir rin do
cuaid ré innti. Glaoib fear an Rí ar plataipe eile ó'n
n'Daingean do beac i n-éimeact leir abaille. Annapan
b'eo leo ra triubal.

B'eo leir an gcuid eile agaimn annpan as treabac cun
an bótaip. Do bí a lán mion-pudáí agaimn agus ní raib ré
'n-ar gcumar iad a tadbairt ar ar n-orpom. Leir rin níor
mór capall a beir agaimn. Fuair eamair an capall ar a
react reillinge. Cuir eamair ar gcuid eamraí ra triucaill
agus cúirear-ra go cúrnac ann borca an Rí agus níor

baineas mo fúil de nó sup baineamair Dúncáoin amac. Dúróil a bí ann agus níorb' ionntaoid aenne 'n-a gcomhgarí. Do bí borca an Rí Ceann Sléibe riad agus gan é féin ac i mbéal Cuain an Daingim, mar a raib madarc aghainn oísta.

Ní raib puinn gaoite cun don luinge do bogad u'a feabhar a beaó rí ac ní madamair ac ar bpuac calait Dúncáoin nuair a bí bpiota maic ann oi. Do bpiortuigeamair ar eagla go mbeaó an reana-captaen ran Oileán nomáinn, ó táinig an gaoit air, ac níor gáó dúinn an deabao. Nuair a tánamair 'on Oileán ní raib don madarc ar an ártac aghainn. As bpiortuim leir an oíste cuairt daoine cun an énuic féadaint an raib rí le feircint inra bág agus do bí alpacán mar i or coinne béal Cuain Fionntiága, anonn 'r anall oi féin.

O'fan duine ar gac tig inra baile 'n-a puid go mardean. Nuair a táinig rolar na maroine do bí an reana-énobalac luinge le feircint aze Ceann Sléibe gan luid anairte anáirte uirtí ac tuairim leiteao redil mná ar gac crann léi.

Seao, ba cuma cao é an goa do bí uirtí ó'n uair sup máireaoar—leigean oi féin beic aze treabao léi. Do cuairt duine aze caiteam a cuir bíd, duine tal aze duine i bfuir nó go ppióceao rí an calat.

Ac do péir mar bí an máirean aze imeaó ní raib rí aze teaó don ploc níor giorra dúinn. Ní ró fáda sup gáib cuir oer na rearaib anuar go bpuac an calait agus do cuireaoar ar bun dul aze triall uirtí le cúpla báo. Cuireao naomós agus báo beag ar rnam de'n iarrac ran mar ní raib don báo móra ann an uair rin ná le fáda nomir.

Nuair a ppióceamair an t-ártac ní raib aenne ar bóro go raib a cló féin air cap éir na h-oíste oábur b'é an Rí féin é. Ir amlaio a bí an oíste tugta aca aze púmpail uirce ar an reana-tpáléir, agus i fóir 'n-a gáó. B'éigean an reol móir a baint oi ar eagla go reoitreaó an reana-

báid ar a céile agus go raibí sí féidir oíche. Obair
 éiríodh i rith beirte ag púmpáil luinge.

Do ceanglaíodh dá téir airtí agus mar do bí an t-aoirce
 linn ní pó fáda gur cuiseamaid ar an leabair anncaire í.

Do bí hoct tunna idir mion agus plúr inntí, fóirínt
 mair do n m'blarcaoí ran am úr. An uair a éiríomair
 ar é tarrac abairte ba dóig leat gur pruaid riongan an
 calaí, gac nuine ír a mála féin tair air.

An uair o'ráig beirte an Oileáin an reana-pota luinge
 ní raibí de éirí annran innte ac tniúr; tugad an t-anncaire
 ar bóirí dóir.

Níorb' é dearmad an Rí gan tuairpe a bóirí a cup oim-
 ra nuair a cuar ar bóirí an ártáig cuise; agus nuair
 o'innreap do go raibí fé rlan pollám ra baile poimí, do bí
 fé ana-ráirte agus o'imig cuimne annróirí na hoirce de.

Sead, má bí tigte an blarcaoí ar beagán lóin poimí
 reo inra mbliain, ní raibí ran le ráir an lá ran aca ó'n
 uair gur rí leir an bpota ártáig í tairte cun cinn.
 Sean-focal i rith é gur giorra cabair Dé ná an doirí.
 Ní bréag ran, leir.

Do bí an méir rí raibíre tagairte, gan puinn coimne
 agann leir, agus dob' é an céir mairtí eile a deimeair
 ná go mbead ruar-blair tagairte ar an eairí papá mbead
 a leat úrairte agus go mb'feair reir a cup ar bun cun
 tairte do bairt airtí an fáir do bead rí pollám agus
 dob' é reir é ná dul agus bairí a ceannac, agus, an uair a
 bead deir na mair caitte, beirte ag cáirí air.

Uair a éirí níorb' tóg an olí rí nuair a bí gac fear
 beiríre agus balairí glana ráiríre ruar air agus a raibí
 de naomóga ran oileán ar ríam agus a n-áirí ar tuncáim.
 Ar ríreirte an calaí tóim amair bí a raibí inra páiríre
 poimí ann mar ceapadair gur ríreir a bí ag teac agus
 gur áit leo náir cuairíre aenne beirte marb. Óiríre nuine

muinnteartha tseartha an cladais anall nó sup táinig ré ruar liom féin.

“Dera, 'éiríde !” ar seiréan, “do tug cúnam tliom éigin amac rib agus na naomhóga go léir a beir i n-éineacht ?”

“Nac mór an t-iongantar nár rit leat an ceirt rin a cup ar aenne go dtáinig cuşam-ra.” arsa mire.

“Dera, 'éiríde ! tá cur aca-ran mion-bhéasac agus fórt rógaireacht as baint leo agus ip oic a éiretinn cat déartha a lán aca.”

“Táimís ag dul as ceannac band,” arsa mire.

“A míuire ! nár ceapad go raib fupmór na h-áite rin agus san spreim aca le cup 'n-a mbéal féin ; agus nac mór an obair má'r as ceannac aóbar muc atáir ríad, ná aipead aca cuise,” ar seiréan.

Do rpion a cur cainte me mar rtrútaí goirta doob ead é nár táitín a plí liom.

“Má'r rceál é rin a deimíre a clor ní maic an té do cualaíó é, cé sup mór deo' gaoitá ann ; agus do réir deáram níor góilleadar ana-mór opt, ar clor an rceíl tuit agus spreim agus ríde asat féin agus nár cuair ar a dtuairisc agus ceann de rna spreamannaib a tabairt go dtí iad.”

“Tá fórt feirge opt agus b'annam leat é,” ar seiréan, agus o'imis uaim.

Tar éir na naomhóga a cup ruar do baineamair an Daingean amac de fiubal cor, deic míle. Do bí iongantar an domam ar luét na tuaité nuair a connacadar feiríre agus tpi cinn de banbaí age sac nouine agaimn 'á ceannac.

“Dera, 'éiríde !” arsa reana-bean sup ceannuigeat banbaí uaité. “Dar nrois ip fada ó rna ppátaí nua fóir rib cun a beir as ceannac band agus nac éacac a bfuil do banbaí ceannaité inoiu aca ; agus cuala,” ar ríre, “ná fuil don spreim le n-íte age cur do muinntir an Oileáin féin nó cat ar go dtáinig an fóiríntint oppaib ?”

“Oé ! nac dall an bean ar an raogal tura ! Ná fuil

“fíor aḡat an Té a cúipeann ar an sḡaol-cúro tamall rínn
súrb é a tḡann an maḡairre tamall eile dúinn.”

“Do h-innreadó dí conur mar a tuit amac.

“Ó mhuire ! ír fada go bfaḡad daoine eile an fódritint
rim,” ar ríre.

“Ac ná faib ré faḡta aḡat ríra bfuairreamair-ne é?”
aríra fear aḡainn.

“Conur ran?” ar ríre.

“Mar tḡs Dia búr ndótain o’búr sḡuro féin díb-re
aḡur cúir Sé rínn-ne ar an sḡaol-cúro;” aḡur o’fás ré
an rcéal mar rínn aḡe bean na tuaithe.

Táinig dá banb aḡur daḡad ‘on b’larcaod de’n ríríub
rínn. Dá ceann a bí aḡam-ra aḡur sḡeallaim-re duit go faib
mo ndótain ionnta aḡur an té go faib na trí cinn aḡe go
mb’feairr leir go mbead an tríú ceann báirdte i ndeire
na dála; mar, ó lá na mbanb a ceannac, do teir an déire.
Do bí ré fáirdte sḡur t-roḡ-tuairíre a cúaird amac oráinn.
Ré rcéal é do rít lem’ dá banb féin go h-álainn aḡur ní
raḡadad ríó fada ar mo láinn ran am go bfuairpear naoi
bpúint oríta.

Níl don uair do bíod muca aḡainn cun marḡaird ná go
mbíod oráinn dá lá aḡur trí lá do tadbairt i nDainḡean Uí
Cúire leo, aḡur, go minic, reáḡtain ímra dubluáḡair. Do
bíor féin aḡur mo dá muic trí lá, an babta ran, ímra
Dainḡean aḡur trí oróḡe, go faib leat-fíada ceann de rína
muca caítte aḡam, ír rínn é an fáḡ sḡur cáiteamair uáinn ar
fad iad, le b’reir aḡur ríde bliain.

XXII

AN TÓRRAMH

SOLÁTAIR DO TÓRRAMH, TIG AN TÓRRAMH, MAR CAITEAD AN OIRIÓCE, AN FÍLE CAILLTE, BEAN MO TIGHE CAILLTE, BAOBAL NA FAIRIRGE IRTOIRIÓCE, DONAR EILE AR OIRIARMAIR.

DO BÍOD MARGAD ZAC SATAIRN INPA BAILE MÓIR RAN AM ÚO AGUR NÍ RABAR AC RÉRÓ LEIR NA MUCA AGUR ME DÍOLTA AGUR ME AG MACETNAMH AR BEIT AG TARRAC AR AN DTIG SAN PUINN MOILLE RAN AM GO BFEACA FEAR Ó DÚNCADOM AG TEACHT OIRM RA TIRIARO, CAPALL AGUR CAIRTE AIGE AGUR CUÓRÁN BÁN AGUR ALLUR A DÓCTAIN AR AN ZCAPALL.

COM LUAC AGUR A CONNAC AG RTAD AGUR AG RCUR AN CAPALL É DO CUAR RÉ N-A TUAIRIM RÉACAMT CAD RCÉAL A BÍ AIGE. D'INNIR RÉ DOM ZUR D'IARRPAID TÓRRAMH D'A MÁTAR A BÍ RÉ, GO PAID AR AN DTABÓ TALL Ó MEÁN AN LAE. DO BÍ BEAN DE'N MBAILLE I N-ÉINEACHT LEIR. CEANN DE RNA NÓPAID É RIN ATÁ LE RINNFEARACHT ANN. DEAN ANA-ZAIRIO I NGAOL DOM RÉIN DOB' EAD AN TÉ BÍ MARB AGUR LEIR RIN DO CAITEAR ANAIRTE LIOM RÉIN SAN DON ÉILEAMH A BEIT AGAM AR AN OILEÁN TIAR NÁ AR MO TIG RÉIN A BAINTE AMAIC, DAR NDOIG.

DUBAIRTE FEAR AN TÓRRAMH LIOM GO PAID CAPALL EILE TAGAITE I N-ÉINEACHT LEIR RÉIN AGUR MÁ BA MÁIT LIOM FANÚINT 'N-A ZCORZ GO PAID MARCAIDÉACHT LE FAGÁIL AGAM AR AN ZCAPALL RAN, NÁ BEAD AIR AC BARRPAILLE LEANNA DUIBE AGUR BEAGÁN EILE. D'FANAR 'N-A DTREO Ó CAITFINN BEIT AR AN ROCRAIO LÁR-NA-MÁIRIAC AR DON TRLÍ.

"Ólaimaí, deo ó nó do rinn féin agus an fear a bí cun an marcaídeáct a tabairt dom-sa. O'miú an fear eile annsan féadaint an saibh an comra ullamh mar do b'fin i a bí ag cur moille anoir oíche. Sin é an uair a cuirtear ceirt ar an bfeair eile i dtasb na leanna duibhe a bí aige le bheir leir, an b' amháid do bí pórait agus tórramh le beir i n-éimeáct aca.

"Óera, 'duine, ní h-eadó! nac ar an dtórramh a beir an bapraile rin."

"Ac níor éuala riamh, agus n'féaca, a leitéir ar don tórramh go dtí ro," arsa mife.

"Ó! tá pé ag teáct amac mar nór le tamall agus ó'n uair go bfuil beir ceann aige ríú aca san amhar," ar seirlean.

Táinig an beirt opaimh san pó moill agus bí an comra ullamh. Siar do bí ar n-áirí annsan. Ní saibh móran ruibail fúinn mar do bí rudaí amuise mna carada agus, leir rin, bí pé 'n-a oíche nuair a baineamaí tís an éirp amac i n'Óineáom.

Do bí curt mairt doime bailite ann in san am san agus ciannán na h-oíche ann. Do tógad irteac gac ní. Do rcurtead na capailt. Do bí lampa ar lapaó sa tís agus cúpla comneal. Do ppeab beirt ban 'n-a fearamh agus lámhígeadap na comne agus do cuirteadap i dtreo ceart iad ar ceann an búir.

Ir i n-aice an dorair do fuidear féin ar dul irteac dom ac ní ró fáda págaó mna lannán san me san am go bfuair fear an tís amac me agus do tóir pé ruar a lámh cun caóir polam do bí mna cúinne agus duhairt liom i comeádo nó go mbairtead duine éigin diom i.

Ní mí-burdeac do bíor féin o'fear an tís mar gail ar an méir rin cíche cur opm mar do bíor pé-fuaitte toir me beir laeteannta óm' tís féin agus óm' baile dúteair. Níorb' é an cúinne dorca, leir, gur ráinig an caóir ann agus do b' fearu liom ná san an rceal mar do

bí faoi ar fuair an t-ighe agam agus me ag tabairt sae ní fé n-deara.

Cora an cuip do bí i dtreo na teine agus a ceann cun an doir ar agus or coimne an doir ar an doir eile do bí an roir go léir déanta. Ní ró fáda do bíor inra cúnne ran am sup corruis an t-ighe ar líonad. Do bí grioraí mór teine ann, cíteal ar crioctó uiré, dá cíteal le h-air léi agus an t-aonad ag corruí idir fear, bean agus páirté rior fuar ar fuair an t-ighe. Inran am ro do bí ceathar ag cup éadais riróiréarí ar an gcor, “ éadad i gcomair an bdeair anonn,” mar duibair ceann de rna mná tar éir an méro rin a beir crioctóiré aca.

Níor ró fáda tar éir riré doib réo sup rreab ceathar de mnáib óga n-a fearar agus cuireadar comla n-a luighe idir dá ríol agus níor ró fáda go breaca a raib o’áirí inra t-ighe o’á cup le n-a céile agus o’á roir ar an gcomla. Níor ró fáda go breaca rí corcáin té ag teact go h-iméall na luaité, dá ceann age bean aca agus ceann age bean eile. Cuiread té oiré agus uirce beiréiré ionnta nó go raib na rí corcáin lán go ririg. Do bí an beiré eile ban ag tarraic aráin báin nó go raib an comla lán.

Súil o’á tugar i n-deir na ngnóiré réo rreab do connac fear ag teact oim aníor ó éoin an t-ighe agus bocaod mór bán i láim leir agus é lán go beal de’n líonn duib agus tuairim muag pirt n-a láim eile folam. An céad fear do buail leir tar éir an doir aníor a cup de, do fáid an muag rior on bocaod, do líon é agus tús do, agus ní duibair, “ tós uaim é.”

Ir maic a bí ríor agam-ra inra cúnne ná bead mórán moille ar a raib ra ríunt ag cup an góilín riar de, mar do bí aicne maic agam ar an té réo do fuair n-a láim é ; duine o’óiré an roir ar an rraear agus rian a céiré le riréiré ar.

Ar amairé mo fúl do beir á coimead uaim rior ó’n

gcuinne de fíor oirta ro do bí ag iarraidh, níor tug aenne
 oipim láime leir an mbocao do ná leir an earrad do bí ann
 sup fíoríe ré me féin mar a raib. Tugad-ra cúl mo láime
 leir agus do bí iongantar mór ar fear a iartha. Ní
 h-amháid sup maít liom aít a bpireadh, mar nár deinear
 riamh, ac nár cuirear ruim inra deo do bí ar riuib mar
 nár mór sup blairear riamh é. Leir rin, an té go raib
 fíor ceart mo meoin aise—ré rin fear an tise, do bí
 reirean le n-a fála agus a buidéal uirce beataí aise agus
 gloine agus dubairt leir an bfeair eile :

“ Ná fuil ’fíor aít nac fear leanna duibhe ól é rin? ”
 agus do lion eugam gloine ar an mbuidéal agus o’ólar í.

Súil o’ár tugad mar a raib na coinnle ar lara do ar ceann
 an búir do mar a raib cora an cuirp do bí beirt fear ann
 agus o’á cataoir fúta agus iad go raotaraí ag gabáil de
 tobac agus de pipeanna agus níor gno ró taitneamhac an
 gno céadna. Fear aca ’á gearradh agus ’á bpiúgadh agus an
 fear eile ’á mín-meilt agus ’á cur in na pipeanna ; agus
 maran mó truaí do bí aiam do’n mbeirt reo, go mór, ná
 bí o’fórmad aiam leo, ní luí, mar go lán-minic poimír
 rin do connac fear maít ag ceiliúradh o’n ngnó ran.

Níor ró fáda a bí an maítnam ran deanta aiam ran am
 sup tógadh le fear aca anuar de’n cataoir agus do buaileadh
 o’fíor-plearcán a ríoma é ar beirt feibinneac ban a bí
 ruidte ar an úrlár go raib a tuille agus a nótam le
 deanamh aca féin ran am gcéadna. Agus doob’é gno do bí
 ar riuib ag an mbeirt ban ran am ran ná o’á gunnaire pipe
 bí oingite de tobac fpireadhite agus iad o’iarrad tútair
 gail a baint arta agus gan de feirt aca cun ran a deanamh
 ac cipíní poluir, sup gno lae o’inneal a raib de cipíní
 caíte i báirta aca, agus fíor gan iad dears.

Le linn do’n bfeair tuicim ar na mná ní ró maít an
 beannaí ac ruid ré ó lán na beirte aca mar do cnas
 agus do bpiir an o’á píip ’n-a mbéal aradon iríis ag an scoir
 agus iad o’píreac oipíúnaí aca agus bpiacáid maít raíta aca

uata, agus le cipín poluir eile do cáiteam leo ipead
do bead bairr a reáibairdeacta ada.

Le linn an fíor reo a tuit a tógaint ar a buinn—agus ní fear a tuilleann ré a tabairt air ac rairpín, mar d' mbearó fear fóna mra port go raib ré d' fásfaó ré an port i bfaó níora túirce ; ac do bí ro d' iarrfaó fíor maic a déanam de féin, ruo ná raib 'n-a cumar an lá do foill tobac air—do bí ré mar beaó fannair air le linn é tógaint. Duairt duine bhaon uirce cur air ; duairt duine eile blairfaó biotáile tabairt do ac duairt féin leo a dóctain tobac a tabairt do go mb'féidir suib' é bí as teartaíl uairó !

Ní raibear féin ró buirdeac de ó'n uair a tugar fé n-deara ar dtúir timcheall an tobac é ; agus do bí fíor agam na c aon duine cuir 'n-a bun é ac a dailtínteac féin ; agus duabair le fear an tige é caiteam fíor fé'n t-tig, nárb' aon galair báir a bí air. Do tógad mo péic ar an áit go raib fé agus ní raib fé ac glan ar fan am gur cuala ceann de rna mná ag rád na camnte reo " gurab ort féin a beir an céad pípeanna agus tobac eile ! " ar ríre ; agus le linn an méir rin a rád ói tug rí rúil-féacaint ar an mnaoi eile a bí i n-aice léi agus do ppioc í ac níor múrcail ríre agus níor corruig.

“De beirim ‘on diabhal tu, maran luat do deim meis
 níot!” ar ríre, ag crocadh níora tpeire; ac tob’ é an
 rcéal céadna aici-re é. Táinig bean agus bean eile mar a
 raib sí. Táinig cupa de’n bfiór-uirce. Do cuipeadh
 braon uirce de le rpiónóis agus do braitheadar ag teacht
 go mall í.

Do bí raðaric breasg agham orda, pé mar tá páirtíte céana
 agham, ar an gcúinne gur cuirfeadh me ; aghur iuto eile, ba
 maíe liom an raðaric ran mar tob' é seo an céad tórramh
 riamh go raðar aip lairmuic de'n Oileán ro.

Do bí fear i n-aice liom de ríor, fear breas deas-

dáinnítead agus fmuirte 'á baint aige ar a gunna bpeas bán pípe.

“N'feadair cao a táinig le fear a' tobac a cup 'ra pípeanna?” arsa mire leir, “gur baineadh an tmuirte ar ná feicim ó fín é.”

“Táinig a fuairíodhaict féin leir ar dtúir, mar ná faib pé i gcumar an gnóta ran a déanamh. Ruo eile, do bí buiréal pinte de bhoitáile ólta aige féin agus ag an mbeirt bán tálú gur tuit pé anuas oirta agus gur tuit tuine aca féin 'n-a diaró.”

“Agus nac móir an fearaí ag an mnaoi tálú é má cait rí cion tuine do'n mbuiréal,” arsa mire leir.

“Sin í do fuair an buiréal 'n-a láim ó fear a' tige cun é riaraó ar an dtuáir aca agus ir dóca go bfuil a leat 'n-a corp féin.”

“Agus nac móir an dít-úimáltaict a dmeasóir oirt-ra agus tu ar an bfuó,” arsa mire.

“Tá cúis bliana déas ó éuaró don bpaon im' corp do. An diabhal 'á bpeit buam!” ar seiréan.

Do connac an comla i láir na cirtéan ar an bpeas (feadh) ro ac inran am go faib na daoine créadta ro, pé poll gur cuireadh cun fuaimir iad, rocair fuar aca, dob' 'eo an té ar riubal. Do bí gac ní ann go rábac agus go flúirpéad agus ceao tarrac air—arán bán, rub agus té. Ní faib im ann agus ní gnáctac a beit i dtig o'á fórt.

Ní raibar féin ar an bpeair deirne gur cuireadh go dtí an bórtó é, mar do gailb fear an tige cuíam go luat agus do tós leir me féin agus mo catáoir agus do cuir i mbun mo birt me agus tubairt pé—“Ní mar a céile tura agus aenne, táiró rin aige n-a dtigthe féin ac tánn tura tamall uaró,” ar seiréan.

Do caitear reirabad de ac níor éuar éar mo pioct mar náir maic liom ceann a déanamh díom féin i n-áit o'á fórt go faib an fear anoir agus an bean aniar ann; agus má'r i n-oileán i láir na mara móirpe féin a cuireadh 'on

éilabán me níor éar aenne riamh mo bpreallaiqe ná mo úroó-múinteacé liom. Do tagad úream nua go dtí an bóro an uair do bíod an cúro eile réir, nó go raib a raib iriis páraa agus cúro beas cainte bíod ar riuabal aca nó go tagad an bocaoó timceall anoir agus ariir.

Do caiteamaip mar rin cúro maic de'n oiróce ; tobac ar riuabal go tiug ; cúro aca do cúir a bpip tri h-uair go dtí pláta an tobac cun iao o'pááil lán ear n-air ; agus ran déanta aca para raib an lá breac. Timceall a do a élog do rin an fear ro do bí i n-aice liom a méar anonn go dtí an taob eile 'éig mar a raib tuiqe agus bpur agus cao a beaó le peircint ann ná a raib de mná inra tiis agus miogarnaó coollata oiréa ear éir sac siotáil a beir i leat-taóib an uair reo aca.

Ar amarc na maidine do bí biaó eile ar riuabal, ac níor bac an múinntir a bí i n-aice a dtighe féin leir. Um meán lae nó a h-aon a élog do bí na daoine ar far bailiúe cun na roóparaóe agus an uair a táinig an pasart doob' 'eo leo agus a n-ááaró cun na cille. Ac ní raib an t-airtear faróa. Ir i nDúncáoin do bí an teampall dúcéair.

Doob' é reo an córram ir mó gur cúirear ruim ann. An fáat—coirc deoó do beir ann agus ná feaca a leicéro poimir rin. Ní móp na corram ó rin ná go mbeaó poiceac agus oá éeann oiréa, agus ní molaím an olí rin ; mar ir gnátaó, aon áit go mbíonn an deoó, go leanann beagán de'n rangcár i agus nil ran oiriúnaó do éig de'n tróir ear.

Lá Domnaig do bí an troóparaó ann agus an méro ó'n Oileán do bí i dtír do bíodar innti agus uim áro an tráchnóna reao do baineamaip amac ar dtighe féin. Ba mímie a éloirinn na rean-daóine 'á fáó gur méara do téigead turur 'on baile móp doib ná reactaim oibre áse baile agus do bí ran fíor, ac do bí reactaim ó'n dtig ágainn an turur ro coirc na muc a beir ágainn, ar a fon

go nbeirfeadh fear aghainn go mairefeadh ré féin go deo ann.

Seadh, do bí críoch curtha ar mhuca min na déiríce agus ar na banbái a deineadh a ceannac don lá amháin ar mhargadh Thaingin Uí Chúire.

“Ba bun tuircionna d’aon duine ná leanfaid an ponar ná an pat iad,” arsan file liom, lá.

“Ac ír beas an baozal ná go dtabairfair-re bun leu’ cáinnt, dar ndóig,” arsa mire leir.

“Ó, ír mire atá dear air,” ar reirean, “le linn na mine reo teacht agus í cur go bun na dtighe cuḡainn, agus n-a díad rín gac a raib de banbái ar mhargadh an Thaingin a ceannac cun í ite, ba móir an rcéal é,” arsan file.

“Ac níl féirdeac do cáinnte ó cáinib tugaithe amac fós aghat,” arsa mire.

“Níl ac taob do ; náir culaíir riam go mbíonn dá innrint ar rcéal. Le linn na mine agus na mbanb ran a teacht go dtí an t-Oileán ro ní raib de ceol i gCiarrpaige ac é. Ní raib fear ar cnoc ná fear i dtírúig, bean ar ffráid ná agh pobal ná gurb’ é a n-allagar min agus banbái an Oileáin agus níor lean pat ná ponar riam ar puo a téigean i mbéal na ndaoine.”

“Ír baozal ná beid muc ná banb go deo airt ann,” arsa mire leir.

“Ír é rín an tuairim atá agham,” ar reirean.

Do bí a tuairim fíor mar ní raib muc ná banb inra bharcaod ó rín. Dá bfeirfeadh aor ós an Oileáin muc ná banb inran aic reo do raḡaidíir ar gualtaige.

Ó’r agh tréact ar an bfile dom é tá ré com maic agham rcéal a cur annro air.

Tá tuairim trí bliana déas ar fíocht ó caillead Seán Ó Duinnléirbe. San Oileán a fuair ré báir tap éir a beir

tamall bpreoite. Níor be' leir an fáto a bí ré ar an raogal ro. Mar aoudairt ré féin :

Níl don ruo ip meara ná maireadtaint críona
ní fanann don binn as denne oirt.

Do bí áro-meón as an bpíle agus é ós. Ba lán-minic a cloipinn mo mátaip as tráct tairip. Do bí pí rin ruar le n-a linn. Do bí áro-rmuait agus fuinneam ann—é as léimead gac claidé as dul go dtí Airreann gac Domnác ; agus é le h-aicint amearc na bpeap a bíod 'n-a tpeo do ríor ar a gluairead agus ar a meon. Do bí aicne asam féin ar a meón tar cad eile, cé go raib ré críona lem' linn.

Dar liom sur i mBaile na Ráta i nDúncaoin do bí an céad nead aise, ré rin an claidán 'Na cliaimain irtead a' táinig ré 'on Oileán ro go dtí bean de muinntip maimnín, bean iongantác. B'í do cuip deire le báilí agus leir na tiománaite do bíod as tead go dtí an áit reo i n-asaró an lae as rcpior na mboctán ná raib aca féin ac an gorta.

Táinig an báile i mullaó an tige aici agus do bí 'á leasad agus do rcaoil plannc de anuap uircti agus anuap ar a rcata leanó a bí go las. Rug pí ar an ndeimear nua, o'orcail í—beann de amac agus beann de riap. Bean látoip—bean buile. Níor brait an báile nó sur brait ré beann an deimip ceangailte i n-áro a tóna aici. Níorb' é dion an tige do gaib irtead trío an bpoll an uair reo ac rtreall o'á curo pola. B'é ríúo an báile deire ó rin.

Do bí Ó Duinnrléibe mí-burdeac do'n tpeam do flao a caora air, agus ba tpeire 'á tuilleam iao, surb' éigean oc an t-amrán millte do ceapad dóib.* Do cuip ré tamall o'á raogal de go lom dealb, ar nóp a tuille nárb é. Níor cuiread luac pingine riam 'n-a leit ac in' fear srim do ríor. Beannaót Dé leo go léir.

Níor ró fáto tar éir tead abailé dom an t-am sur

* "An Caora Odar," amrán doir de thein an píle ar tháine a gort caora uaró.

buaíl m'úncail Diarmaid liom agus ní ró maíe an cónaí do b'í aige dom. Do b'í an t-arna mac leir as ceiliúrad air, náir cuaid ré i b'feigil don éolaita araer. "Cao fé n'oeaia ran duit?" arfa mipe. "Ó 'éioide, é beic leat ar a m'eadair," ar reirean.

"Ac b'féioir gur taom galair atá as toirú leir," arfa mipe.

"N'feadar," ar reirean, "ac ip eagal liom go b'fuil a g'nó déanta!"

"Óera, a duine, tós bog é. Nac mó ruo a t'asann ar na daoine agus go gceolait d'íob é."

Sead, do cuir fé cúpla lá eile de agus ní raib fé le reireint cuise asam. "Ní foláir," arfa mipe liom féin, "nac mór an t-airtear dom dul mar a b'fuil riad agus 'fior a beic asam conur mar tá aca, trí n-a céile, mar ba lán-maíe an rár é féin lá an gáolair."

Do p'eadar ar an maectnaí ran agus níor p'eadar d'aon raib amáin nó gur p'ioidear an t'ig. Ní raib an duine boct ar a p'artaect romam. Do cuirear ceirt air an i b'eadar nó i n-olcar do b'í fé as dul. "Ip as g'fiorú air atá," ar reirean.

Táinig taire agus t'ruas asam dom' fean-úncail boct mar ba m'íe cuíam é as cur ruamir agus p'taidéir orm m'ra éruad-éar dom féin; agus dob' feair liom gur b' é an galair báir a bead tagait ar an mac, agus b'feair leir féin é. Ruo b'eadas i'ead an báir p'eadar neite eile a b'íonn of cionn an p'eadais boict.

Do buailear an doirar amac ó'n péic boct agus cé gur m'íe an amm rin asam air m'ra p'ribinn p'eo dob' amm b'p'ise i mar nárb' ead é ac a m'airt. Ac péic amoir dob' ead an m'airdean po é agus a cúirai aise.

Lár-na-máiread an lae p'eo ip t'uirce do b'í an t-úncail p'aram-ra ná b'ior-ra 'n-a t'eamnta ran. Nuair a connac é ip maíe a b'í 'fior asam nac don t'uirce cóir a b'í aise.

"Ní don p'ceal asam, a éioide, ac p'ceal na h-amoir,"

“*ri* reirean. “*Deir* na *daoine* *liom* *da* *mbeađ* *re* *inran* *oirpíodál* *surb’* *é* *ait* *ab’* *fearr* *é*, *so* *mbeađ* *an* *doctúir* *’n-a* *treo*. *Ac* *ir* *docta*,” *ar* *reirean* *air*, “*nađ* *féidir* *aon* *coméiríom* *a* *dainc* *do* *inra* *naomóis*.”

Cun na *pírinne* a *ráđ* *níor* *caitín* *an* *gnó* *ró* *maic* *liom*. *Ac* *cad* a *bí* *le* *deanam*? *Náđ* *é* *lá* *an* *gáđtair* *an* *lá* *so* *bhuil* *ort* *fearam*.

Do *cuamar* i *noáil* a *céile*, *ceatrar* *asainn*, *féadaint* *connur* *da* *cóir* *dúinn* a *deanam* *asur* *san* *aon* *tóirteir* *ar* *denne* *asainn*, *so* *mór* *mór* *ar* *an* *bairrige* i *scúrra* *da* *íort*.

Sead, *an* *ruđ* a *beađ* *asat* *le* *deanam* *tá* *re* *com* *maic* *asat* *croiceann* a *cup* *ort* *féin* *cun* a *deanta*, *nó* *éirge* *ar*. *Cuir* *eamair* *an* *naomós* *ab’* *fearr* a *bí* *asainn* *ar* *rnóm* *asur* *annran* *do* *cuamar* *fé* *bháđair* *an* *tíge* *so* *raib* *an* *fear* *doná*.

Ní *mar* *píltear* a *bítear* *so* *minic* *asur* *dob’in* *iondađ* *aíge* *reo* *é*. *Níor* *dóis* *leat* *so* *raib* *aon* *rmáile* *inra* *traogal* *air* *an* *faio* a *biomair* *as* *cup* a *cúro* *éadais* *asur* *eile* i *bpeirte* *air*. Do *cuair* *linn* *so* *otí* *an* *calat* *com* *maic* *asur* *do* *cuair* *riam* *ann*. *D’eo* *linn* *cun* *cinn*. Do *bí* *’atair* *’n-a* *teannta* i *nveir* *na* *naomóis* *asur* *ceatrar* *asainn-ne* *ar* *duđ-tiomáint* *as* *ciorrú* *an* *bealais* *amađ* *nó* *sur* *píoiceamar* *calat* *dúncáoin*. *Tánamar-ne* *adaile* *air* *írt*.

Do *gluair* *an* *t-atair* *adaile* *lár-na-máireac* *an* *uair* a *bí* *an* *duaíll* *rocair* *ruar* *inran* *ait* a *cepađ* *do*. *Dubairt* *fé* *liom* *nár* *dein* *an* *garrún* *boct* *aon* *éirpađ* *air* i *rit* *na* *rlí*.

Ní *mór* *an* *t-acar* *so* *raib* *orm* a *tuille* *de’n* *amóir* *do* *fearam* *mar* *tar* *éir* *na* *mbeart* *ro* *do* *cup* *díom* *’reao* *o’as* *bean* *mo* *tíge* *féin*. *O’fás* *ran* *bhéasac*, *bpeallac* *me*, *cé* *so* *raib* *beirt* *de* *cailíní* *beaga* *as* *connlíoct* *’n-a* *diar* *asam* *ac* *ná* *bíonn* *an* *éiríac* *le* *n-a* *leitíroí* ; *asur* *da*

mbesó féin, an lá a fcarann páirtíde leir an bparírtíde eile, go lán minic bíonn breall ar an n-úine aca fanann ; agus do b'ín ionúad agham-ra, leir, é. Do bíod orm cluair a tabairt do gac ní agus larmuic dem' díceall do bíod breall ar mo ghnó go minic.

Níor fear an dubhón go h-obann liom an baúta ran cé go mbínn d'iarraíod é éiríodó díom i n-aghaid gac lae agus dar nódóg, do bí fuar agham. Tásad puo éigin trearna i gcomhairde a bíod ag gníorú an éataite orm.

Aimhir mairciséal a marbú dob' ead an diairte a bí eugáinn, rinn amuic inran oíde agus rinn d'iarraíod beic ag obair ra ló. Don oíde amáin do bíomair amuic. Oíde tar oídeannta dob' ead í. Do bí droic-deáram 'n-a teannta ran ag teadé uiréi agus dob' éigean dúinn dul i reat talman. Níorb' fada do bíomair mar rin ran am gur táinig naomós eile oráinn agus foirceallad éiré 'r na líonta aici—comairtáí go raib iarc le fagáil ac olcar na h-oíde cún a marbáite.

I gcionn tamail táinig ránaí ar an rín dar linn agus dob' 'eo cún riubail ceirre naomósá agháinn. Ar fíoréirint na h-áite dúinn gur brait an tream eile an t-iarc ann do éiríomair amad na líonta agus ní raib ac an mogaí deiréannaí ar an naomós de ran am gur táinig clagáinnad agus rplanncaída agus tóirneadá ná feicfá foir readar ríar.

Dubairt liom féin go mb'fearr iad a tarrac air agus ní dubairt denne im' doinnib. Is me ráinig i ndeire na naomósí agus do ppeabair agus do fuair ar an tdeir. Do tairrúgíor liom nó go raib an líon agham agus dob' 'ín le beirt agháinn annran ag tarrac an lín, fear agháinn ar an gcorc agus fear eile ar an mbonn.

Is fánad riam a fuig bídacá ba mó ná an líon a tabairt ar bóro ar don beirt le gála gaoite agus fairsge ag gabáil lartuar uinn agus tar éir dúinn an cúro deire beic iréig

de ní faib don amharic ar don páirt de'n domhan aghainn le fearcainn agus saot.

'Do cuirteamaí ar maidí i bfeair ar agus dob' 'eo le céile rinn agus san faic aghainn le déanamh toirc go faib ar sgeann fúinn agus rinn as carraig an lín, ac puo a déanamh ar an bfeair torais i sgeannairde. 'Do bí a ceann ran anáirde o'iarraib faidric a coimead ar an tcalamh, cé go faib fé féin comh dall linn-ne ra deire ac as dul ar amhar.

Fé deire baineamaí amac an áit o'fásamaí agus do bí ceann de rna naomhóga eile fómáinn ann. Sí reo a tug air rinn go faib an t-iarc braitte aici. 'Do gearruis rí rí na líonta agus ní faib ar a bóro ac a leat, ran am ro, agus san puinn de tinnear na cota eile oirca ac iad burdeac go dtánaodar plán. Ní faib, ar fead tamail, don tuairirc aghainn ar an dá naomhóig eile ac baineodar ran, leir, amac rinn fé deire.

Ir é rí an céad rcannrao do fús oim riam ar an bparirge ac níorb' é an ceann deire fór é. Ir cuma, leir, mar gheall ar duine nó beirt mar do beaó eagla go minic ar a leitcíví agus san é beir ar an méro do beaó 'n-a otreo ; ac tug sad ntuine o'd faib irna naomhóga ruar do'n oirde rí é car ar cuirteodar riam díob le h-olcar.

Sead, tar éir teact ar an gcalat dúinn do bí bogad mór ar an rerbí agus deineamaí comairle go mb'féirí go mbeaó deire na h-oirde breas agus ó bí gnát as an iarc rí ar bairra an uirce go mb'féirí go mbuailfead foircealac linn a tabarrao díolairdeact i n-ár móri-annróo dúinn.

Sin mar bí. 'Do cuirteamaí an rún ran i bfeirí agus o'fásamaí na naomhóga agus san iad ac raor ó'n uirce agus dob' 'eo adail le sad ntuine agus caiteamaí biaó i lár na h-oirde. 'Do bí an oirde as teact anuar go h-álainn. An uair a bíor féin féir leir an mbiaó do buailcar amac fé déin an calait agus do bí fear agus fear as teact ar

na tigte agus gluairead é cun na naomós. Do bí iarcairí eile an Oileáin 'n-a gcnar ruain ó toraí na h-oróice.

Dob' 'eo leir na ceitíre naomósá agaimn agus níor fcaomair nó gur báineamair amac an lannán de'n bfairrige go raib an t-iarc braitte agaimn roimhir rin inra roib. Do cáiteamair amac na líonta agus ní ró fada do bíodar amuic an uair a cloirpá clagairt ag iarc ag dul inna líonta, cun cinn riad.

An naomós ná raib a lán 'n-a líonta féin do bí oiread le fágáil ó naomóis eile aici agus ná tabairfadh sí léi agus tar éir gac beart do' éigean cur de'n iarc a fcaoilte leir an muir, agus cur de rna líonta. Do bí an máidean i n-aice linn agus táinig na ceitíre cinn de naomósá irteac go dtí an calat lán go bfuac faid a bí fé 'n-a gcumar don mairciséal amáin a tabairt leo. Do bí an máidean go n-álaimn ciúin agus tug na ceitíre cinn de naomósá agaimn fé 'Daingean Uí Chúire, o'fairrige, mar do bíod reilling breire le fágáil inra céad air annran agus toirc na breire deit agaimn de dubhamair go dtiocfaid fé cun fuimiúlacta dúinn fadair é tabairt go Dúncáoin agus díol le capall.

Do buaileamair anáirde na reolta agus do bí bolat maic na gaoite 'ar ndiaid—rud o'oir go maic dúinn. mar do bí na naomósá ríor go rlaic. Do fpoiceamair an cé fé breire san mórdán ar fad aimpire a tógaint leir agus do ceannuis don ceannadóir amáin gac a raib ra ceitíre naomósá ar a cúis véas an céad.

Sean-focail iread é "nac gnátaí iarc age liairní díomaoime." Do bí iarc agaimn-ne mar náir liairní rinn ; ac an muinntir a bí amlaid, agus 'n-a gcólaid, ní raib iarc aca.

Do bí rparáin airgid agaimn-ne inran am ro. Do bí or cionn trí míle ir gac naomóis agaimn. Cuamair 'on rromn-teac ar dtúir agus 'n-a diaid rin 'on tábairne. Do bí leat-doradon amrán leir agaimn. Níorb' iongnad ran ; má bí boetáin féin ar ár gcine ní rinn-ne iad inran am ran.

Do bí ár n-óráin bío agus ár n-óráin 'oige eaitte againn agus, fóir, glór an airgid flaitiúil 'ár bpócaí.

Sapar fásamair an baile móir do bí tuairisc tagaithe eúgainn go raib buachaill an Oileáin go maí, agus a ráo le n-'áirí teac 'á iarraio ; agus cé go raib ré riar go maí ran oíche an uair a fhoiceamair an baile ní a coolaó a cuar gan dul lem' 'deas-tuairisc go 'oí m'fean-úncail, dar n-óig.

Do bí an Domnác amáireac ann agus ceapap go mbeaó orm féin a beic ar riubal aip leir an úncail toirc gan an oíche do beic cun iarcais ac do bí tuiricint aige dom agus níor bac ré liom.

Sead, do fhoic an buachaill an áit fás ré go déanac 'Dia Domnais agus do cuaró a raib inra baile ar a tuairisc, dar n-óig. Ní raib raic ra traogal le braitricint ná le feircint air ac oiread le h-aon lá riam agus dubairt zac nouine go raib deire le n-a glair aige.

Ní raib inra camnt reo ac amrap agus bíonn an t-amrap amú uaireanta. Timceall ráite 'n-a diaio rin do bí daoine 'á bpat air ná raib ré as fanúint raitéarta agus do bí rúil amuic aige n-a muinntir 'n-a diaio. Aon oíche amáin agus zac a raib ra cis 'n-a scoolaó 'éaluig ré amac agus ní raib ré le fagáil ar maroin.

Ir mod do bí an t-úncail boct eúgam ar maroin agus níorb' é cuma fip an ginn a bí air. Do cuaró zac nouine inra baile 'á loig ac ní raib ré le fagáil beo ná marb, rlan beo rinn ! agus dob' éigean an cluice tabairt ruar.

Trí míle inra trean-áiream acá ar fairo inran Oileán agus ir é an Ceann Dub ir ainm de'n gceann ir ria riar ó rna tigte. Pé gnó a tug beirt fear, lá, riar inran áit reo—as riadaó ir dóig liom a bíodar—do bí maopaí aca. Do cuaró na maopaí irteac uata fé cloic móir a bí ann, do leigeadar fead agus trí fead ac ní rabadar as teac. Do ppeab an beirt le fánaró agus ar féacaint irteac fé'n

LIC CAD A BEAD ANN NÁ ÉADAC AGUS BRÓGA AN TÉ NÁ FAIB LE
FAGÁIL. TÁINIS GREANNÚIREACÉT ORTA AGUS BOGADAR AN
BÓCAR ABAILLE SAN A TUILL FIAÓAIS.

AR ÍROIÉRTINT NA DTIGTE DÓIB NÍOR MAIT LEO AN TUAIRIC
ÉRUINN A ÉADAIT DO'N AÉAIR AC DO BÍ CAPA DÓM-RA AR NA
BUACAILLÍ AGUS IR É COMAIRLE DOMEADAR NÁ TEACÉT AGUS É
INNPRINT CUN TORAIS DÓM AGUS LEIGEANT DÓM-RA É CUP I N-IÚL
O'Á MUINNTEIR.

NÍ MÓR NÁ SUP ÉUAIÓ RÉ COM H-OLC DÓM-RA LEO-RAN.
RÉ PCÉAL É AN UAIR DO BUAIL DIARMAID BOÉT LIOM GO H-OBANN
TUGAR COGAR DO AGUS DUBART LEIR: "TÁ RAN IMITE AGUS É
CAOINTE GO MAIT ÉANA ASAT AGUS TÁ RÉ COM MAIT ASAT AN
MÉIO REO O'Á TUAIRIC DO TÓGANT BOS," AIRA MIRE LEIR.

"DÉANFAD," AR REIREAN.

O'INNREAR DO.

TRI REACTAINE 'N-A DAIÓ RIN DO FAIB A CORP TIMCEALL
LEIR AN BPAIRIGE MÓIR AGUS DO BUAIL NAOMÓS Ó'N OILEÁN
LEIR AGUS TUGADAR CUN CINN É AGUS TÁ RÉ CUPTA I RINN AN
CAIRLEÁIN IMPA BLARCAOÓ MÓIR. DEANNAÉT NA NGRÁRT
LE N'ANAM I

XXIII

TOSAÐ MO SUIME SA ÐAOLUINN

na leanbái am' múineadh, léigean na rcéal, teacht thaircthanoc, an fear náir báð, an píart mór, an fearc.

Suim blianta roimhir rin do beirtí amuic oim ar an tóir mór go lán-mhinic i scomnairde inra dubluadair. Inra tigh gur gnáth liom rtao do bíod a sclann ar rcoil do fíor. Do bí an teanga Ðaeðealac 'á múineadh ar rcoil Óúncáoin ran am ran, com luath le h-aon rcoil i nÉirinn, im' tuairim. Do bíod clann an tigh reo as léigean rcéalta gan rtaonadh dom Ðac uair a beireadh orainn 'n-a tceannta nó go ráinigh dúil agam féin inra gnó agus gur supb' éigean dóib an leabair a tabairt dom féin agus duine aca ar a ceart do beir as meabhrú an ácrainn dom do bí 'á leanúint—litir buailte, litir pinte, litir ábairta, fé mar atá.

Níor ró fáda a tós fé uaim-re ra cao' ná raðar as bpat oirta cun mo rcéal do léigean dom an uair a bí eolar ar an nbeirpíocht agam. Toirc go raib mo ceann lán oi, agus má beadh abairt bacac as teacht trearna oim, ní raib agam ac é loirg im' incinn féin, bí an píortead le faðail agam ann gan bacúint le các.

Ní fáda go raib leabair agus leabairta agam agus na daoine inran Oileán ro as teacht as éirteacht liom as léigean na sean-rcéalta dóib agus cé go raib lán-cuir dóib aca féin níor fan don bpat aca oirta cun iad féin a beir 'á ráth o'á céile readar an rlaet a cuirteadh an leabair

orta. Ba lán- fáda go mbeinn corcta de beit 'á léigean
 dóibh ran am ran mar do bí an gom dearg orm féin cun toul
 cun cinn.

Ó'n am ran amac do bíd cor-úine as teact pé déin an
 Oileán reo.

I dtorac mí lúil lá Domhnaig tug naomós ó Dúncasoin
 uaine uaral go dtí an bIarcas. Fear lom áro seal-
 éroicinn glar-fúlac dob' ead é. Ní raib aige ac blaire
 na Saoluinne ar a teangan. Do gaid pé trí rna daoine
 asur do bpat pé iad asur tráctóna do ceirtig pé cuio aca
 an mbead ionad orta le fasáil aige. Dubartar leir go
 raib asur do péirtig é i dtig an Rí asur do cuairt tair n-air
 san a cuille páo ná a déanam.

Ní ró fáda de'n luan go raib a cip ir a meanaicé bailite
 irteac aige. Cuiread ceirt air cad é an réarún nár ran
 pé i bParóirte an firtéarais asur dubairt pé go raib an
 iomarca béarla trío an nSaolunn aca asur ná raib ran
 as oiriúint do féin; go raib mar duaisar air reot ceart
 na teangan o' fasáil asur sur annro do bpat pé an Saolunn
 dob' fearr.

O'fiarruis pé de'n Rí cé an uaine annro dob' fearr
 cun na teangan do múnead do. Do beartuis an Rí do
 sur mire an té rin mar go rabar ábalta ar i léigean asur
 go raib Saolunn maít blarta agam rapar léigear riam i.

Do gaid pé cuam san ró moill asur do ceirtig me. Do
 cuir leabar cuam, " Niam." " Táir go maít, ac a'
 bfuil Béarla agat? " ar reirean. " Níl Béarla mór
 agam, a uaine uarail," arpa mire leir. " Déanfaid
 ran," ar reirean.

An céad lá do cuamaip le céile tug pé an teideal
 máisirtir dom !

Capl Mairtseantair dob' é é. Fear breag dob' ead é,
 uaral, íreal asur, dar ndóig, ir rin mar bíonn a lán o'á
 fórt go mbíonn an fogluim go léir orta. Cúis mí do cáit
 pé mpa bIarcas. Téarma mpa ló do bímir le 'céile

ar feadh leat na h-aimpíre, a dó nó a trí huairde 'éluig
 gac lá ac táinig tuairpíre cuige ná beadh an agha aige do
 ceapadh ar dtúir do aghur annsan b'éigean do beirt aghair
 a'arú bli do cup ar bun. Do cup ré ceirt eile orm—
 ar b'féidir liom dá téarma inra ló a cáiteam 'n-a teannta?

Tar éir gno an lae do beir déanta ipeadh do téiginn go
 dtí é mar do bíod na h-oirdeceannta fada ran am de'n
 mbliain do bí ann. Do bíod feilg ar riubal aghur naomhós
 agham féin, aghur fear eile im' teannta aghur ní lobálfadh
 rúto dom don aimpíre, do cuirpeadh riar om' feilg me, do
 cáiteam leir. Níorb' féidir liom an tarra téarma a
 cáiteam 'n-a teannta ac inra ló ; ac mar rin féin connur
 a beadh eitead an duine uapail agham? Dubart leir go
 n'óanfaínn mo díceall do.

Dob' 'eo le 'céile rinn aghur an uair a tagainn-re irtead
 cun dinnéir do téiginn go dtí é aghur níor mór ar fad a
 cuirpeadh an turur ran riar inra treilg me. Oirde Nodlag
 dípeadh do fhoic ré a baile dútcair tar éir rinn d'fágaínt.
 Do cup ré an t-ór buide cuíam tar éir dul abail do. Ní
 fuairéar don tuairpíre air le fad' an lá.

Tuairim na bliana 1909 ipeadh bí an loclannac, Martean-
 der, 'ar mearc. Ní ró fada 'n-a diaid rin gur gluar
 cuíaminn Taos Ó Ceallaig. Gaedilgeoir maic dob' eadh é.
 Do bíod rcoil Gaedéalac gac tráthóna i dtig na rcoil
 aige timceall cúpla uair a éluig gac oirde. Níor leigear
 don tráthóna tarm gan a beir 'n-a teannta.

An uair céadna rin ipeadh táinig litir cuíam ó'n
 loclannac lán de páipéar cun ainn gac ainmíde ar an
 ualann, ainn gac éin ra rpeir, ainn gac éir ra b'airpise
 aghur ainn gac luide ag fár a cup cuige anonn go loclainn
 aghur órtú agham gan baint le h-aon leabhar ac iad a litriú
 inra blar do bí agham féin.

Seadh, ní rabar ró oirte ar an tceangain a b'eadadh ran
 am ro aghur, a buacail maic, níor mór dom a beir go rár-
 maic cun na h-ainmneada ro go léir a litriú ceart. Do

taspar an rceal le Taðs. “Ó!” arpa Taðs, “déan-
pam le cabair a céile iad go rábac.” Ní raib don leirce
ar Taðs eun an gnóta mar do caitim an obair leir féin
tar barr. Do bíod tamall gac lá agaimn oíra nó go
rabadar críochnaite agaimn agur sur peolaó cuige anonn
iad.

Níor fan Taðs agaimn ac mí.

An bliain tar éir Taðs ár b'ágaint do bí iarc go flúir-
peac le pagáil gac oíche supb' féidir leo dul ag triall
air. Do bíod leat-doraeon naomós ó Dúncáoin ag teacé,
leir. Ní bíodir rin com h-oilte ar an b'airrge fan am
fan agur mar cáir ó rin.

Sead, do bí an oíche reo bog ciúin fluc agur dob' 'eo
gac naomós agaimn eun na fairrige. Do cait an oíche
go maic nó go raib a leat caitte. Láir na h-oíche baineam-
air an calat amac agur triomuisgeamair an naomós.
Do bain gac nduine agaimn amac a tig féin agur o'iteamair
speim bíod. Annpán do bogamair amac arir agur do bí
cuid de rna naomós a' ár dteannta agur a cuille aca, sur
cuair na fearaib a coirlaó, náir cuair amac tar n-air cuige
agur do bí naomós Dúncáoin náir imis abailte i n-do' cor
ac o'fan ar rnam timceall calait an Oileáin.

Ní raib don rtaonaó ag dul ar an b'earéam. B'eo le
gac naomós agaimn ra trolácar, cuid agaimn tamall maic
ó baile. Ní rabamair féin ró fáda ó talam. Do
reaoileamair amac na líonta, gac a raib ra naomóis díob.
Ní rabadar ac rinte mra b'airrge an uair a cualamair
an potrom ag déanam oraimn agur cad a beaó ann ac
feotan gaoite. Do bí an feotan com fuinníil sur cuir
ré gac nduine agaimn anuar de'n docta ar éoin na
naomóis agur do bain crotaó maic ar an naomóis féin.

Do p'eadar go dtí an téad do bí ag coimead na líonta
ar deir na naomóis agur do éromar ar i tarpac nó go
raib na líonta ag teacé oim. Annpán o'imis an gaoé

arís com h-obann agus táinig sí agus táinig róirt ruaimir ar an rceál. Dubhairt an bheirt eile féadaint a' faib don bpeac éirce irna líonta agus do bí bpeac faoa fánaic. "Scaoil riar arís iad," ar ríad-ran, mar nár táinig don triollaí eile gaoite ar fead an méro rin aimpire.

Ní faib ac an téad rínte riar inran am gur gluar ar poitrom, ba fead mío ná an céad ceann, nár fás don bhaon fáile inra bfaipre gan tógaint anáirde inra rpeir agus do bain crotaí ar an naomóis agus do faio roir, riar í.

"Pread de geit agus tairris aniar an téad !" arpan bheirt ; "berí fé réirde gan moill."

"Nac bpeas do beaí fé ar bóro anoir gaimn d'leanfaimir dár láim an uair úo," arpa mire ; agus preabaim go dtí an téad gan moill.

Ní faib fé im' cumar ionga ná órlac a tabhairt liom de'n lion. Dob' éigean dom m'asair a tabhairt ar beir na naomóise agus mo dá fáil a cur i scoinnib na maróicor agus ir rígin mall do bí fé as tead mar rin féin.

Tugamaí an lion irtead rlan, poláin ; ac níor ríon go dtí mar do bí ann inran am ran le gaoí agus fearcainn. Do bíomair lom vípeac cun na gaoite ar an gcalac. Ir amlaí do bí fear gaimn as plámaídeac agus an bheirt eile gaimn as rtiúraí agus, cé go faib dá dola iapainn gcam-ra i nbeir, do lúbadar leir an ngraim a ríu oíca.

Ir ar a tarrac do bí a fáilait gaimn mar ba dóbair go gcuirfai tairir an gcalac rínn d'á feabair mar dmeamair ar noiceall. Ar ríoiérint an calait dúinn do bí fé 'n-a bairra taoide agus taoide áro rabarta do bí ann agus do bí an cladaí lán de naomóga ríomainn agus an áit ana-cumang.

Ar cur na téide i dtalam dúinn do bí le clor gur faib naomós roir ríro an ngóilín agus gan inní ac don fear amáin agus gur ó Dúncain í, go faib an bheirt eile de'n éirí i dtír uair tar éir iad do léimead ar an gclóic ar tead irtead doib gan téad ná faic a bheir i dtír leo ar

an naomhóg. 'Do glan an naomhóg agus an fear donair trío an ngóilín roir agus ar go bráit leir trí anaite na h-oróce. 'Dob' oile an rceál é dá mbeath leigear air ; ac ní raib.

'Do lean an gála ar féitheath tar fóir i ruit na h-oróce agus 'do bí an naomhógín agus an fear 'á tiomáint as an ngaoit noimpe trearna tré bhás an Daingín nó go raib eadairta bó amáireac ann. Inran am ran de ló ireath féitheath irteac cuan bhéil-ínre é féin agus a naomhóg, gan mairle ná mácaill. 'Do glacaó go maith ann é ; an rceib curta de aige agus é 'n-a caonairde donair agus 'do bí iongantair opta conur nár cuir an rcanntaó féin cun báir é i ruit na h-oróce móire fada.

Tar éir teact abaille dom féin b'éigean dom an dorpar amac 'do cuir diom airí fécáint an raib na daoine muinnteartha ar raor aige baile ; agus b'iaó an clann a cuir an méirí rín cúraim orm, mar 'do bí a n-úncailí féin ar an bhfairrige agus ca bhíor dóib ná raib an rceib beirte opta. 'Do bí an báirteac as tuitim go tuis fór gan don ránaí agus ir ar mo deapnaóa 'dob' éigean dom dul ó tuis go tuis aca. An uair a baineas mo tuis féin amac 'dob' in é an uair díreac 'do bí ré as breacaó agus é as triomú. 'Do caiteas diom anuas agus 'do baineas an leabair amac agus me cuirrite, traócta agus níor móir an aca go raibair im' énap innti.

Lár-na-manatair an lae rín 'do cuair daoine ó'n mblarcasó amac go dtí an tír as caoineath an fíir báirte, mar 'do bí raígar córrann ann. I lár an rceíl irteig cé buailfeath an dorpar irteac cúca ac an fear féin. Tuis iong saile trearna go Daingean é féin agus a naomhóg agus a lionta.

'Do leat an rceál amac ar fuair na tíre gur tuit ro amac agus ní ró fada gur táinig duine ó'n rialtar agus 'do bheirteig an góilín. An uair a cuair ré tar n-air ní fada gur cuirfeath an obair ar ríubal agus bí ré ar ríubal nó go raib an góilín dúnta agus é níor doirde ná don áit eile móir otimceall air. 'Do bí an obair tamall maith ar ríubal.

Tugas féin éais púint véas airte agus ní raib agus ac pás fíri agus breac-lá maic ná binn, cuise, ann.

Do bhoir as iarcaó oiróce tamall tar éir an góilin ra calat a veiriú. Oiróce breas tob' ead i agus ní raib orainn dul ró fáda ó baile. Pé rcéal é ní raib móran éir as bualaó linn agus do baineamair amac an traidg bân agus tugamair cor ann. Ní fáda do bí na líonta curta agaimn ran am gur braitheamair umlopc 'a véanam tamall riar inra lion. Dubart féin leir an mbeirt eile go raib rón inra lion agus má bí don maircipéal ann go mbeaó pé itte aise gan ró-móill ; ac ní móri an trum do cuir an beirt im' glóir agus do rcaoileadar an rcéal trí n-a scluara.

Ní ró fáda 'na deadaib rin go noubairt an fear torais go raib diaabal éigin ra lion mar go raib pé as tarrac an lin agus na naomóige leir go mear.

Ní raib an focal ar a béal ran am gur éainis conac ar an ruo do bí inra lion agus do tairris leir na líonta agus an naomós tuairim mile rli agus ba veas nár báro pé rinn de'n iarract ran ac go raib fice feaó de téro ar ceann an lin agus tob' éigean i leigean leir go dtí an méro do bí im' láim di.

Ní raib raic le véanam annran ac na líonta leigean leir agus ba móri an cur cun veire ar iarcaire boét é rin. Dubairt an fear torais tarrac ar an dtéro arir agus do veinear agus tugamair rmut de'n traigne ar bóro agus tob' 'in é an uair do bí an béarla agaimn le n-a céile! Oiróce gealaige tob' ead i agus an uair a connacamair an allait gnoide tamall riar ó veire na naomóige éainis an liatburde ar triúr agaimn gan don ploc feara agaimn ead ba cóir ná ba ceart dúinn a véanam. Dubairt an fear torais liom-ra gan na líonta a rcaoileáó uaim, guró' fearr leir a beic bároce, féin, ná beic gan líonta!

Do caiteamair i bfaó mar rin agus b'éigean dúinn beic

as scaoileadh an lín riar agus aniar. 'Do bí an píart mhór agus na fé cinn de líonta carra uirteí ac don líon amháin ; agus an uair a tugadh sí a h-aghaid le fánaíocht ' éigean leigean leir an uitéir gach uair nó go mbuaileadh sí tíor ar an ngainnímh. 'Do bíomair as comhac léi nó gur úrúir-eamair leir an gcalat. 'Do bí rician máit ar orcailt asam i gcomharde cun tarrac ar an uitéir ac do beadh san faillíteach asam dá mbeadh an píart cun buile.

Fé dheire do fhoiceamair an calat mar do fuaireamair cabhair ó dá naomhóige eile. 'Do bí lán linne an calait inntí. Ní ró fáda gur deim sí umloir ar an linn agus bárd sí a raib ann asainn agus do buail sí clabta de'n ioróis throma do bí uirteí i gcomhar na cloiche. 'Do rcoilt sí an clóir agus do bain leat-tonna meadócaint airtí. Iy beas nár cuir sí cun báir a raib ar an gcalat le rcanntaí an uair a thiomuigh í. 'Do bí ae inntí do deim solur do'n oileán go ceann cúig bliana. 'Do bí obair ar na líonta bainc di. 'Do bíomair san líon aici ac na téada, iad rcoilt rriacaithe. Ní raib thriúr asainn inna máit céadna ó rin, do bí an iomaíocht de'n annaíocht beirte oirainn. 'Do bíomair báirdce mara mbeadh a giorraíocht do'n gcalat bíomair.

'Do bíomair lá eile agus clóir róir as coimeadh na naomhóige agus doiraithe asainn as marbú eirce. Ní ró fáda gur gair an fearc fé bun na naomhóige agus é anonn 'r anall. San é fágaíocht, ná níorb 'féiríocht é cur ó'n airt. 'Do bí fear asainn rinte rriearna ar an uitéir agus san uair do bí a dá coir rriearna amac tar sunail. 'Do bíor féim i ndeire na naomhóige agus rúil dáir tugar cad a círin na an fearc agus a éraí ar leatadh aige agus é as téanam, bolg anáirde, fé deim na gcor. 'Do leigear rriear ar an bfeair láir a cora tarrac. 'Do deim de geit. 'Do cuair a leat de'n fearc anáirde ar an uirce agus iy beas nár bárd fé rin de'n rriar rin.

'Dob' éigean dúinn tarrac riar agus an talam a bainc amac ; agus do lean rin an fáda a bí dá féad uirce aige.

Ní raib do n mairt inra lá ran ionnainn ná ní raib an mairneac céadna go ceann reachtaine 'n-a d'iair d'gann.

N'feaca don piart riam ó rin i mbarra an uirce ná go dtiocfaid criochnú im' éiríde. Ir minic do bí naomós, agus bá, báirde tar éir na h-oirde agus, go minic, ra lá, agus téigead de rna uaoine a déanam amac cao a tagad tnearna orca. Ir é mo tuairim supab oll-piart mar reo a tugann foza rúca agus an taob ríor a tabairt ruar dób Ir mó ruo a bíonn as fairne ar luét na fairrige.

XXIV

SO AḠUS SŪD

An peanntán amuic, an peanvuine fiormac, an talam pé'n mbóro, zógaíl na tciḡte nua, rasoirte san ḡaoluinn, cúrraí cperoin, reoláirí na ḡaoluinne cúḡam, an coḡaḡ mór aḡur an luimḡear raice.

Do bí uacine ḡo moḡ, mardean, amuic ran áit reo aḡur cao a beaḡ le feircint ná an peanntán mór bán ar bpuac an calait amuic i nDúncáoin. Dob' áit linn an rceal cé ḡo raib an tiarna talman aḡ baḡairt orainn ḡo minic poimir rim. Dubairt cuir aḡainn ḡur báilí do bí ann aḡur a tuille aḡainn 'á raḡ nárb' eaḡ. Pé bun a bí leir an tciḡ bán amuic ní raib don fonn amac ar aenne 'ḡainn. Ir beaḡ ná ḡo raib cuir aḡainn aḡ riollaḡar 'e ceal ruḡaí do bí aḡ tearḡáil uainn.

Ḳáinḡ lá ana-bpeaḡ aḡur do bí fear meán-aorta ḡo raib naomós aḡe féin, ná raib ró mór, aḡur dubairt pé ḡo raḡaḡ pé féin amac dá mbeaḡ beirt flatairí i n-éineacḡ leir. Dubairt leir ḡo mb'fearr do fanúint aḡe baile, ná raib don ruḡ cóir amuic. Niorb don maít a beir leir ó cuair pé 'n-a ceann. Fuair pé na flatairí aḡur do buail tpearna an bealaḡ amac. Duine beaḡ tórtalaḡ dob' eaḡ é. Tori pé n-a rmeiḡín pé mar beaḡ ar cólapoc ḡaḡair.

Nior rtaḡ pé aḡur nior fuar nó ḡur bain pé amac calaḡ Dúncáoin. Nior rtaḡ mo duine nó ḡur cuair pé i raḡaric an tpeanntáin aḡur do fuair tuairirc láitpeaḡ ḡur fórra cun an blarcaero a bí ann. Ní raib pé rárt a nó ḡo

bfeicfeadh ré cló an róirt fear a bí inna tigh bán. Do cuairt ré i radarc béil an doirair agus do connaic ré cúpla gunna.

Do bí fear mar é féin inna treanntán, go raib meiseall eile air, agus o'aitin ré go raib an fear amuic cabanta ar an róirt gliúcairdeacht a bí air as féadaint irtead trió an ndoirair as tabairt gac ní fé ndeara. Níor deim ré faic a bairra ac bfeic ar an ngunna agus é díriú amac air.

Ar feircint an fuadair rin do'n bfeair amuic do cuir ré inna cora ó'n otig bán agus tug aghair ar an gcalat go raib an naomóigin aise ann. Do lean fear liat an gunna é cun go mbeadh speann aise air agus do leis ré pléar cun críte-eagla a cuir 'n-a éiríde.

Do glairt fear an Oileáin leir an dá platair go dtí an naomós. Do tarrraigíodar 'n-a ndiart ó bairra taoríde go las tráig i. Ar dul ar rnam dóib níor nó fáda gur bpat na platairí an fáile as teacht go glúine orca agus do béiceadar go radadar bárdte !

Cé nac fáda ó'n dtalam a bíodar ní leigfeadh an fear doirte dóib carad le h-eagla noimír an bfeair liat go raib an gunna aise. Do cuir ré a beir fa rcoilt go raib an t-uirce as teacht agus garpún 'a taorcad nó gur fproideadar a gcalat féin.

Do ráinís liom féin a beir rómpa. Do cuirfeair cúntar ar an bfeair doirte cad a bí amuic ac dob' é an ffeagrad ciotrínta do fuairfeair uair, "guró" 'in iad amuic agham iad agus dul ar a dtuairice."

"Dubart-ra leat gan dul ann," arfa mife leir, "mar nár duine amuic ná irtig tu." Do tógar mo deapna agus tugar cnug i bpoil na cluair do.

Tar éir dom deag-comairle tabairt dom' dailtín agus é as imeacht ar maidin féad guró' é an focal ba meara 'n-a pur a tug ré dom tar éir teacht do. Níorb' é reo an céad uair a tuir an róirt ro, leir, amac agus féad gur cuir ré an t-ole com móir ran orm nár tógar an doir cun denne eile an fáda atáim ar an raogal ac cuige agus do cuir

feap liat an gunna an oipead ran eagla air ná faib pé mra maic céadna ó fin.

Ar cloirint an rceil reo na mbáilí do rna h-oileánaig do cuir pé trí n-a céile go móir pinn. Go lán-boet do bí fupmhór a faib ann inran am ran. Do bíomair teanntaite mar ná féadpaimir dul i dtír i n-do' cor.

Ar clor an rceil rin do'n ragsart paróirte níor taitin pé leir agus ní beaó pé páirta nó go mbeaó fíor aige an faib don treipt le ragsáil a tabarfaó fuarcailt orainn. Do bí bórto na gCeannatar gCumang as cógaint calmaincí ra dútaig le tamall noimí fin. Do cuir an ragsart tuairpirc amac féadaint aró' féirí leir an bharcaó a cur pé'n mbórto. Táinig rceala cuige go mbeirí toil-teannac le gabáil pé agus do cuir an ragsart tuairpirc cuiginn a beic amuic pé n-a brágaio san móill mar go mbeaó feadmanac ó'n mbórto 'n-a teannta mra lá do ceap pé. Do bí an lá rppiocáilta ró láirí agus níorb' féirí dúinn dul ra gnát-calat i dtír ac dul ar Cuar an Reite. Do bí an beirí romainn ann agus a ndrom le rtoacán.

Do bíomair tamall as caint leo agus iad linn nó gur cuipeadar ceangailte ionnainn ná beaó an tig bán don lá eile le feircint againn agus tar éir a lán a cur trí n-a céile o'éagmair plán aige n-a céile. Níor ró maic an lá ar muir againn-ne é agus ar 'fion guró' é an talam tirim a bí aca ran ní faib pé le molaó aca le ceatanna pneactaó aniar dtuairí as baint na rúl arta féim agus ar an gcapall.

Ar fpoicéirint an Oileáin dúinn do bí a faib ann i brianair an uirce féadaint cao é an tuairpirc a bí againn eúca. Do bí tuairpirc maic agus tugamair dóib é go rultmar.

Lár-na-máireac an lae rin do bí an tig bán ar lár agus ní ró fada go faib fear agus fear eile as teact ar ar dtuairpirc ó'n mbórto. Seana-ráó ipeaó é "gur giorra cabair Dé ná an dromar" agus "an puo ip meara le duine ar domhan ná feadair pé ná gurab é lár a leara é." Dob'

'in ionúad aḡainn-ne i tṡaob an tṡe báin é. 'O'd méio an fuadar a bíonn ré rna h-uactaráin go minic cuirpeann comáct an áro-máigirtir go minic i nṡiair a gcúil iad.

Níor ró-ṡada go tṡáinis ṡeománac an Ůúirṡo, do cuir ruar a ṡeannṡán aḡur tṡus tamall ár tṡeannṡa aḡ tomár aḡur aḡ roinnt na talman. Iṡ me ṡéin a bí i gceann an tṡlabhair aise. Do cuir ré ár n-ainm ríor a beir mar tṡeóntaite aḡ an mṡóro aḡur a beir rárta leir reo aḡur leir riúo. Tṡus ré ṡaoirṡe leir aḡur a lán ṡeapairṡí i tṡráléir ó'n nṡaingean aḡur do cuir a lán oibṡe ar riubal. An uair a bí gac ní cairṡicṡe amac aise do'n ṡaoirṡe o'ṡás ré i mbun gac gṡóta é ac do tṡaḡad ar cuairṡo anoir aḡur aríṡ. Tṡaḡad ṡeap airḡio a díol uair ṡa coigcior.

Tṡus an ṡóro bliam go leir aḡ obair ṡa ṡlapcaoṡ an uair rin aḡur ṡurṡóir an baile aḡ obair gac ṡeactain aḡur lá. 'Oá ṡeilling ṡa ló an ṡás do bí aḡainn—ṡuo maic aḡ tṡeanam ár gṡóta ṡéin.

A ṡeact-ṡeas de ṡeillingí inṡa mbliam do cuirpead ar an ngabálar a bí aḡam-ṡa, aḡur iṡead atá ṡór air, go ṡaib deic bṡúint 'á díol inṡa tṡean-aimṡir aḡe m'atair cṡiona ann. Iṡ móir an t-atáir ar an ṡaḡal é rin.

Tṡaḡad cúis cinn de tṡigṡe nua inṡan Oileán. Iṡ mṡe aḡur an ṡaoirṡe a cuir le n-a céile gac bliṡpe díob aḡur do díod áro-obair aḡe lán na beirṡe aḡainn go minic mar do cáitead gároa admaio beir leo i gcomnaide mar iṡ le gṡean atáir ṡiao tṡḡṡa aḡur tátán tṡío aḡur do bí oṡainn iad a coimead com dípeac le bairṡaille gunna. Sapa ṡabadar cṡiochnaite táinis glaoṡac ar an ṡaoirṡe rin aḡur b'éigean do imeact aḡur táinis ṡeap eile ná ṡaib don cur amac aise ar tṡigṡe tṡeanam. 'O'éigean dom-ṡa na tṡigṡe cṡiochná.

I tṡeannṡa gac ainṡire eile ní ṡaib don cuirṡint ar ḡaoluinn aḡ an ṡaoirṡe nua ro. Táinis lá go ṡaib úrlár le cur iṡtead i gceann de rna tṡigṡe nua aḡur do bí ceatṡar

ar an mbóro ag ruatao an mhuirteil. Ceartuis ó'n raoirte óróú a cup oirta—an oirgeo ran táctáin a cup trío an oirgeo ran gúin. Ní raib don Déarla age luét an mhuirteil agus ní luza bí Saoluinn ag an raoirte agus o'fás ran breallaiqe ar an ngnó agus o'éirig rcpairón oirta cun a céile. Do bíor féin anáirde pé bun na plinne ag plár-tapáil. Ní ró fáda go breaca cuşam é agus gan don deag-meact pé. “Tar annro anuar,” ar reirean, “tá an ceatpar ro ar an sclár com dail le ceitpe cinn o'arail.”

Do buailear anuar o'réimipe móp fáda agus tána go o'tí an clár agus fuairéar fíor an trianglaim. O'innreap o'óib rin cao a bí ó'n raoirte déanam. Do bí an raoirte ag cup ar. “Sin iao an ceatpar ip daille a connac riam,” ar reirean, “agus caitpeao iao a b'pireao ar an obair.”

“Ac pé adeir an ceatpar,” appa mipe, “má'p maít leir an mbóro na tigte reo a épioénnú go scaitpear tupa cup ar an obair agus duine a cup it' ionao féao'aró é féin a cup i o'tuircint. Ip dail do leitéro annro,” appa mipe leir.

Ní raib oirgeo píopaireact' ag an raoirte ar ran amac agus do bíod. Ip o'óig liom gur cuair pé i b'peróm air guró' é féin a bí loctac.

Do deim an bóro mairiúlaet a cup opaimn inra trlí go b'pail aítne a éoda féin age gac nduine agus coraint aige air agus gur péroir leir pmut a cup i gcomnairde gac uair ip maít leir. Ní raib an pceal map rin agaimn poimip rin. Mapa mbeao an comarra cun cup le h-air leat do beao oit rtao map ná féao'pá don coraint a déanam. Do bíod cupao'óiréact' gac nduine ró beag.

Níor táinig don tóip éio'p opaimn riam ó fin ac ip baogal ná beró ran map rin i gcomnairde. Táimio ag toul i mbocte gac lá.

An uair do bí an talam pccair ruar ag an mbóro agus a gort féin age gac nduine, tall agus i b'pup, peirte agus fárcao oirta, ní raib a bac opaimn ar noótain do cup agus

Do cuirimís ár ndótam agus fuiglead. Roimís an mBóro—
—an píora beag do bíod curta féin againn, agus go minic
prátaí maite ionnta—do bíod muca againn agus arail
san ceangal amuic iníon oirde agus toirce san an párcad
ceart a beit ar na suirce beaga againn, ba minic a bíod
an lá luaitrís tugta oirte tar éir an bprácaó go léir. Ir
mó bliain a cuiríear díom suirce éigean dom beit im' fear
maite iníon ló tar éir a beit im' fuirde iníon oirde, timdeall
na Saman, as marbú maireceál agus ba lán-minic a túsar
reachtain ar a céile san don cóulad nó go mbíod mo cúro
prátaí i dtairce again. Aníon nuair a fuairíear na
Sarráite i bfeair, iníon trlí ná raíad fíad ná fíolar
ionnta, ní cuiríead éire rínn ó beit as cur agus as baint.

Iníon am íon o' éirís ríoláiríad fuar 'ár mearc agus do
suirce reiríear roimís go mbead bíad san allur aise féin.
Do buail pé a láma pé n' arcala. Ar nór gac don eile
oíoc-céiríde ní ró fáda go raib ríatairíe, agus beiríe, as
deánamí ríad air agus a lán daoine as dul cun pámaíríocíe.
Deiríead mac na mí-gráiríe ro leo suirce' é an bíad céadna é
agus ná raib as obair iníon traíogal ro ac capall agus
amaíadín.

Do cuairíe goiríe ar lár agus bán san fáic a cur ann, agus
tá goiríe, agus trí cinn. Do cuairíe an té do cuiríe an oíoc-
tíle ar bun, do cuairíe pé go dtí Meiríce agus ní bfuairíe pé an
t-arán ar an gclairíe ann. Níl míre com' oídeallíe as cur
ó ím agus do bíomairíe ar oíuríe agus tá fallíe an búiríe,
a bíod as coríne na ngoríe, as tuitim.

Do bíor lá o' íaríaríe ualac móna ar an ghenoc agus cao
a éirínn ná trálíeríe níor ó Óainíean Uí Cúiríe as tarríac
aníar lairíear de'n Oileán. Do bí gac reol do bairíe léi
aníaríe aicí agus gac láríeríe aníaríe ann. Do gairíe cóc
láríeríe aníaríe clíadán an énuic agus do cuailíe an fuairíe as
teacé oíom ac níor cuiríearíe don truím ann.

Ar ríolíeríe an arailíe do, do bí ríomam amac do bairíe

fé an uḡaim de ḡsur do leas an t-aral ḡsur do leas me féin ḡsur do bain fé an meabhair ar mo céann. Ar phreabao im' fearaí dom ḡsur ar féadaint timcheall dom ní raib m'uḡaim le faḡáil, ac do bí an t-aral. Súil dáir túsar i n-oidiú na h-uḡmae do connac an tráléir ḡsur i r oim a bí an t-ionḡantar an uair ná feaca don treol anáirde uiréi ac na ḡobail tar éir na ḡaoite 'á féirdeao dí. Do bí pí annróo 'n-a h-óirigis ḡan cor airtí.

Ar féadaint ḡear dom cao a óirinn ná m'uḡaim amuic ar an bpaipre móir i nḡiorrae fice flat de'n ártae maol ḡan reolta !

Do rtaoar ar feao tamail aḡ maetnaí ar cao a úeanfainn. Ní raib róo móna aḡe baile, ná don ruo a beirbeoao don ní, ḡsur mo éleibeanna imite ! Ir é reirt a rit túsam ná an dá mála bí i rraetar an arail a tóḡaint airté ḡsur an móin do cup ionnta, ceann aca ar ḡac taob de'n aral.

I ḡcúrraí baimear le crieoearí riam lem cuinne do bíod duao an domain aḡ ḡabáil leo. Cúin aipinn caitear dul trearna an bealaig irteae trí míle móra ḡo Dúncáoin. Ir annaí ar fao ra ḡeimreao a bíonn an bealae oiríúnae cuise ḡsur caiteí, ḡsur caitear fóir, fanúint ra baile. Ir minic a bímír ráite ḡan don aipreann. Don Domnae ná féadaimír dul amae bíod an coróin ar riubal aḡainn féin le linn an aipinn amuic.

I rtaob faoirtime ir duine fánae a téigead amae ḡo Dúncáoin an fao ir cuinin liom ac, uair ra mbliain, na ragaíre a teae irteae. Do bíod báo móir ó Dúncáoin ceapaite aḡ an Saḡairt Paíóirte cúin iao a cup irteae ḡsur do túsao mar díol dóib an méro airtio a bailigti aḡ an rtaíriún do féin. Sin mar bíod aca nó ḡur cuair na báro móra ro ar lár ḡsur náir fan ceann irtig ná amuic aca. Ir iao naomóḡa an Oileáin a beirpeann irteae ó pin iao.

Níl leat na raine 'á cup 'ra ragaíre anoir ḡsur u

bíod le linn m'óige. Insan am ran agus me im' gairrún
 ir cuimhin liom go maith ná beaó fáiltiú ceart curta poimhir
 an ragsaig as aenne ná buailfead leat-glúin leir ar talamh
 tar éir an báirpéad a beit rcaubta glan de'n cloigeann.
 Inra traosgal pé látair má bionn cruinníú. poim ragsaig
 bogfaid an cúro torais an báirpéad, ac b'féidir ná bogfaí
 an báirpéad féin ar ran riar. An bád go mbeaó ragsaig
 innti ní beaó ceat as an bean dul innti, pé bhoio nó
 gádtar do beaó uirtí, agus ní tagaó aenne aca i ngoirne
 an calait. Ac le tamall níl don corp leo má tá lán an
 báio ann aca.

Tá feircint an Earpois inra Ólarcao ar an gcuimhne ir
 ria asam. Dar liom gur ceann a tógar de reachar aenne
 eile, toirc an bfuil pé leit a bí air, ir dóca, mar níorb'
 féidir liom beit móran blian. Don duine go bfuil
 cúntar cruinn uair cá bfuil cataoir an Earpois ra Ólarcao
 Mór níorb' fáda an moill orm mo lám a busaó uirtí.
 Bí pé as riubal leir ó pás pé an calat nó gur busaí lanncán
 féar-glair leir. Do bí carraig cloide i lár an lanncáin
 reo. Do rtao an tEarpos agus o'féad pé timcheall agus
 do fuir ar an gcloic agus do bailib a clóca 'n-a timcheall.
 "Tá an áit reo 'riúnaó go maith ó tá an lá breag," ar
 reirean.

Ní cuimhin liom don Earpos a teaót ó fin ann. Uair ran
 triú bliain a tagann glaoúac ar na h-óga annro le fáda dul
 amac go dtí áit comnaite an tSagairt Paróirte i mBaile
 an Firtéaraig cun dul pé láim Earpois.

Bíod tigh ullamh insan Oileán ro cun na rdairiún gac
 bliain nuair a tagaíir ; ac an fáio atá tigh na rcoile ann
 ir ann a bío.

Ir mó duine táinig pé déim an Oileáin le blianta ar lorig
 na Sdolunne. Mí a bíod age n-a bfuimóir. Do caiteinn
 tamall a tabairt do gac nouine aca agus mo cúro oibre
 féin a déanam 'n-a teannta ran.

Táinig tuine go dtí an t-Oileán ro agus ir mór mair leat ré de ó ím. “Bláitín” an ainm a tugaimís air. Robin flower ó lonnóam ir é é. Do bí sairnéir pacáta aige ó Carl Martinander poimír rin gur im’ teannta a bí ré féin. Ar fhoicéirint na h-Éireann do’n bpeap mairt ro níor rtaon ré nó gur bain ré amac an bharcaodó mór. Tá ré ag teacht gac bliain ó ím. Do cleachtaimir beit i bpoctair a céile ag reriobad. Do bíod cúpla téarma inra ló agaimn air. Tus ré tamall gac bliain ó ím im’ teannta cun gac rocal t’á raib reriobte agaimn a cup le céile ar béal a céile nó go raib ré go péir, rocair.

Beit cup ríor inra leabair ran ar gac ainóire dár tuit amac timdeall na mbarcaodó, beag agus mór; an cruasó-cár do beir ar cúro de rna daoine, ar an gcuma gur mair curó aca inra h-Oileán beaga ar fead tamall, an cruat agus an cló do bíod opta ionnta, an long báirde, an glór ríde agus famlaite eile do bíod le feircint go mion, minic, má b’fíor iad.

An cailín ingine do bí agam, í ríud a mair tap éir lae na Trága Báine, do bí bean muinntearóa d’i ra Dún Mór agus ba mair leo í reo a beit i mbéal an doirair aca. Cuairt rí agus póir rí ra Dún Mór agus bí áit mair aici.

Do deim a h-meact ran earnam lán-mór dom-ra. Do bíor annran gan don tuine cun don éirí a cup orm, ac rinn go bpeallac ag carpac an traozail ‘ár ndiarró. Do bíor im’ duiric dub dubrónac ar rcarúint na h-ingine liom.

Doraon blian do mair rí inra Dún Mór ‘n-a diarró rin. T’ran feirpar de páirtí óga ‘n-a diarró. T’á olcar do bí gac rceal agam do buairt rceal na h-uaga opta ar pad.

Ní ró pad do bí an cogad mór buailte inran am go raib loingear t’á rínead agus t’á treapcarit ar an mór muir agus daoine rtróimréaríta ag teacht i mbáiró béal-orcailte ór gac páirt de’n bfairrige. Ní raib inra tig an uair rin

im' ceannta ac' b'piceáirí dom, páirtí, a b'í dá bliain déag níos fíne ná me féin. 'Do b'í an pinnion an uair rin aige.

Níl don cup ríor ar an méid earraíde a b'í ag imeáct ar uadatar na fairrse le linn an cógairí rin. Cúpla míle ó'n scalat annso do buail long móir an cloc ann. An "Quabra" do b' ainm í. Dubairt an captaen a b'í uirthi go raib' cur de gac earraí do b'ain le beata an tuine uirthi, ac' deoc amáin. 'Do b'í an fírinne aige. 'Do líon an fairrse de gac róirt do connaic rúil, agus ná feacaí rúil, riam' inran áit reo. 'Do rábálad' luac na gcearta de'n raic agus do b'ein na h-oileánaig móran airtio í, cé nac' é a gceart a fuairéadar.

Ní raib' agam-ra ac' beic' ag féadaint oirta, dar n'óig, mar nac' i mbád ná i mbarc a cuar ná puinn ag glaothac oim.

Le linn an cógairí móir íread' do buail b'rian Ó Ceallaig cuigam. 'Do cáit ré bliain 'ár mearc agus ír agaimn a cáit ré an Noilais an bliain rin. Tar éir imeáct do b'rian do bíor ag cup cúntair cinn lae cuige ar fead' cúig bliana. Annran ní raib' ré rárta nó go mbreacfaínn mo beata féin agus conur mar do cuirear an raogal díom.

Mar nár' gnát liom don tuine riam' o'eiteac' do éromar ar an ngnó do cup ar bun. Seo 'á léigear' agat, a léigteóir, toirad' mo fáotair.

'Do bíor ag cup an traoğail díom ar an gcuma ro ar fead' tamail eile dem' raogal. Fear ag teac't, beirt, agus triúr; agus do bíod' a téarma féin age gac n'uine aca liom. B'inn ag iarca' ar na cloca agus bíod' prátai mo dóctain gac bliain agam.

Cúig bliana do b'í Connrad' na Gaedilge ar bui inran am gur cuirear mo ceann innti, agus o'á méid brácta bíor ag cup díom ír i n'uimeáct a bíor ag dul ó bliain go bliain agus táim inoiu níor déine ná riam' ar ron teanga na tíre agus na rinnreap.

Táinig an t-Ádair Mac Clúin bliain agus tug' ré tri

reáchtaine im' teannta. Deirleadó ré an t-Airíneann gac lá dúinn. Táinig ré tar n-air agus tugar mí 'n-a teannta. Sinn i gcabair a céile ag ceartú a bfuil inna "Réiltíni Óir." Do bíod hoct n-uairé 'cluis ruidte ríor gac don lá againn; dá téarma inna ló—céitíre n-uairé ar marom agus céitíre n-uairé tráctóna—ar leadó an mí. Sin é an mí ir mó do goill riann oim, ar muir nó ar talamh.

Do bí mac dom i Meirice ar leadó dá bliam déas. Táinig ré abailte timcheall na h-aimpíre rin, é féin agus a bean agus beirt leanb. Do bí ré ar bóro don luinge leir an Áro-Carrog Mannós an uair a tógad ar an luing é. Níor fan ré im' teannta ac leat-bliam fan am sup agus ré fé anonn arís agus o'pás annfan me. Ní raib reitg ná raic 'á déanam le linn dóib teact ac don púintín o'ár tugadar leo anall 'á caiteam aca agus ir é puo aoubairt ré má leanpad an raozal mar bí ré don acap fada sup caitte beadó pé pinginn a tug ré leir—agus do bí 'n-a bótar ag teact—agus supb' amlaio ná beadó ré tall ná i bfuir aige. Ir é mo tuairim go raib an ceart aige.

O'pás an reana-pimrinéir de b'piceáir me an uair a tánaodar fan abailte. Do glacadó irteac i utig i nDúncáoin é agus tá ré fóir ann agus é céitíre pícto bliam.*

Tá buacail eile de mac dom im' teannta agus ir éigean do fanúint timcheall an tige mar níl móir-mait ionnam-ra ac a bfuil im' teangaim. Níl bó ná capall, caora ná uan, naomós ná báo againn. Bíonn doirn prátaí agus an teime againn. Táim react mbliana pícead ceangailte inna teangaim reo agus tá react mbliana déas ó capad an loclannad, Marttranover, cugam. Bíonn puo éigin ag teact im' t'reo anoir agus arís i mbéal a céile ná págann don móir-ganntar orainn. Ir mó r'p'p'eallaire a clóirim 'á ráo ná fuil don mait ra teangaim dútcáir; ac ní mar rin a fuairéar-ra í. Mar a mbeadó i ir ag agall na déirce beinn-re.

* Eailleadó ó rin é.—P.A.

XXV

CRÍOÍ

Seadh, táim rleamhaite liom go deire mo rceíl go dtí
 r. Níl curta rior aham ac an rírinne; níor gáth dom don
 ceapadóiréact mar bí an aimrín rava aham aghur ir mór
 rór im' ceann. Ir mór a bíonn bailíte i gceann duine
 dopta dá mbeadh duine eile ag cur cúntair air aghur 'd
 ceirctiú. Mar rin féin, dob' é an ruo ba mó gur cuiréar
 ruim ann a deimear a breacaó. Deimear breitniú ar cúrra
 mo rdoğail aghur an ruo ir mó gur cuiréar ruim ann ir é
 ir túirce táinig cun mo cuimne.

Tuğar daoine eile irteac im' rceal reacar me féin.
 Ní beadh rlaect ann gan ran a deanam, ná iomlaim'. Ní
 raib ruac aham o'aenne riam díob aghur do caitear go dtí
 ro mo rdoğal leo gan rinn féin do cur don baircainn ar a
 céile. N'feadar cad é an dact atá ó'n doadob irtiğ de tiğ
 na cúirce i nDaingean Uí Cúire, o'da rairo atáim ar
 an rdoğal.

Daoine bocta raonta rinn ag cur an rdoğail dinn ó lá
 go lá. O'féirir nárb' fearra dúinn beic n-ár rcannróirí.
 Bíomair oile, toilteannac leir an rli beataó do ceap an
 máigirtir deannaithe dúinn a deanam gan leirce, ag
 rreabao na mara go mion minic gan rúil le dul cun cinn
 ac ár noócár i nDia. Malairc meóim náir deáptac le
 céile aghur náir deáptac le luect min-tíre—rubáilci linn
 féin aghainn aghur ár loctaí beaga féin ag baint linn comh

maic. Níor éilear na tréite fúnta ná na loctai beaga acóim beag agus do éilear an cruaidéan agus an t-annróó a beiread orainn agus san an tarna dul ruar agaimn acó sabáil trío.

Carraig í reo i lár na mara móire agus go lán-mínic tagann an fáirge cáitceac lartuar di le fóirneart gaoite ná beaó ré ar do cúmar do ceann a cúir amac acó oiread le coinín i n-línir mícileáin a fanann i bpoil an fáro a bíonn fearctainn agus ráile amuic. Ba mínic rínn ag dul cun fáirge ar mócódriúge na maíone agus an uain oiriúnaic a dóctain agus fé deire an lae do bíod na daoine iriúg 'ár gaoine le droc-éio a bíod tagaithe ar an aimpir. Do bíod orainn beic amuic iriúoce agus níl cur ríor ar an annróó a leanann an rórt san reitge. Tugaim díog ar na gnótaí eile go léir di. Ba lán-mínic an fáirge ag sabáil lartuar dinn, san raóare agaimn ar tír ná ar éalam—oiríce móir fára ruar mar reo ag cóiriac na mara agus go lán-mínic ar beagán faíltair acó uair go h-uair ag tnuic le cabair Dé. Do tagad ar ndóctain de'n treitg orainn go fára fánaic infra trli go mbíod orainn na líonta a gearrad agus iad a reoilead leir an muir. Oiríceannta eile—tar éir brácaó an márbaithe, agus na naomóga bog-lán de, agus ná fáraóai bualaó ar éalac ná ar tír acó tarrac ag dul anáirde go dtí an fáar glar, ríoirim aniar dótaid, na bainne ag bríreac—cáitimir ríe ríoirim an aimpir, cur agaimn go Cuar Cíomta, cur go Cuan Fionntága, cur go dtí an Daingean.

Fágann na neite rín nac cóirtar rínn le daoine i mbailte móra agus lannáin míne réirde. Má bí loctai beaga le cur 'ár leic uairéannta do' é an uair do bíod aon bhaon díge eadramn é. Do gúillead an deoc orainn reacar cáe toirce rínn do beic ruaróte tnaicte do ríor ar an gcuma atá luaróte agam, ar nóir an éapail, san aon ríoc de'n fáar ná de'n ruamear do ríor.

Bíod an raogal go maic an uair úo. Bíod reitling i

Láimh a céile aghainn ; biað flúirpreac agus neite raor. Biot an deoð raor. Ní le túil ra uig a bít rainnt opainn dul 'n-a tpeo ac cun oíðe fúgac a baint amað i n-ionad an annróid a bít raéta aghainn go minic roimír rin. Do beinead bpaon a tógaime cpoide a cup ionnainn agus do bít lá agus oíðe anoir agus aipir aghainn i bpocair a céile gac uair a bít cao' aghainn air. Tá ran imite agus tá an mór-cpoide agus an rcléip ag dul ar an raogal. Tugaimir ár mbótar abail opainn mar reo go mín macánta tar éir gac raagairne, mar beað clann don mátar gan oíð ná oíðail a déanam o'á céile.

Do rcpioðar go mion-cpuinn ar a lán oar gcúrraí o'ponn go mbeað cuimne i mball éigin oíða agus tugar iarraet ar meon na ndaoine bí im' timceall a cup ríor cun go mbeað ár otairirc 'ár ndiaid, mar ná beid ár leicéirí aipir ann.

Táim cpiona anoir. Ir mó ruo a táimis tpearna oim i rit mo mártain go oí ro. Táimis daoine ar an raogal lem' linn im' timceall, agus o'imioðar. Níl ac cúigear ir rime ná me beo ar an Oileán. Táir rin ar an bpínion. Níl uaim-re ac cúpla mí, leir, cun an oáit céatna, oac nac roga liom. Ir ag bagairt cun báir a bionn ré, oar liom, cé go bfuil mór-curo daoine supb' fearr leo a beid cpiona agus an pínion aca ná a beid ós 'á éagmar.

Ir cuimín liom beid ar bpollac mo mátar. Tugad rí ruar ar an gcnoc me i gcliað do bít ag tarrac móna aicí. An uair a bít an cliað lán de'n móin ir pé n-a h-arcail a binn ag teact aicí. Ir cuimín liom beid im' garpún ; im' fear ós ; i mblat mo maiteara agus mo nirt. Táimis gopta agus flúirre, rað agus mí-rað, lem' mártain go oí ro. Ir mór an fogluim a tugair rin ar an nduine a tugann pé ndeara id.

Beid an Olapcao lá gan aenne de'n oream atá luaithe agam ra leabair ro—ná aenne go mbeid cuimne aige opainn. Tugaim burdeacar do Oia a tug cao' dom gan an méir de'n

traoḡal a connac féin agus go raibair ag bfuic leis, a d'ul amú, agus go mbeir 'fíor im' diaró conur mar bí an traḡal lem' linn, agus na comairrain do bí ruar lem' linn. Ó lapaó an céad teine inran oileán ro níor reiríob aenne a beata ná a traḡal ann. Adbair maoróim dom-ra mo reál féin agus reál mo comairrain a cup ríor. 'Neorair an reiríobinn reo conur mar bí na h-oileánaig ag déanamh ra trean-airrigh. Téigear mo máair ag tairrac na móna agus mire hoct mbliana déag o'aoir. Déinear rí é o'fionn go bfeadfaimn-re dul ar an reoil, mar gur fánao a bíor faḡail ar reoil agaimn. Tá rúil le Dia agam go bfaḡair rí féin agus m'air an Ríogaet Deannaite ; agus go mbuailfead-ra, agus gac h-aon a léigfir an leabair ro im' diaró, leo i nOileán Parrair.

(CRÍOČ.)

An Daircaod Mór, 1926.

